

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10442

FUN'M YARID

Sholem Aleichem

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

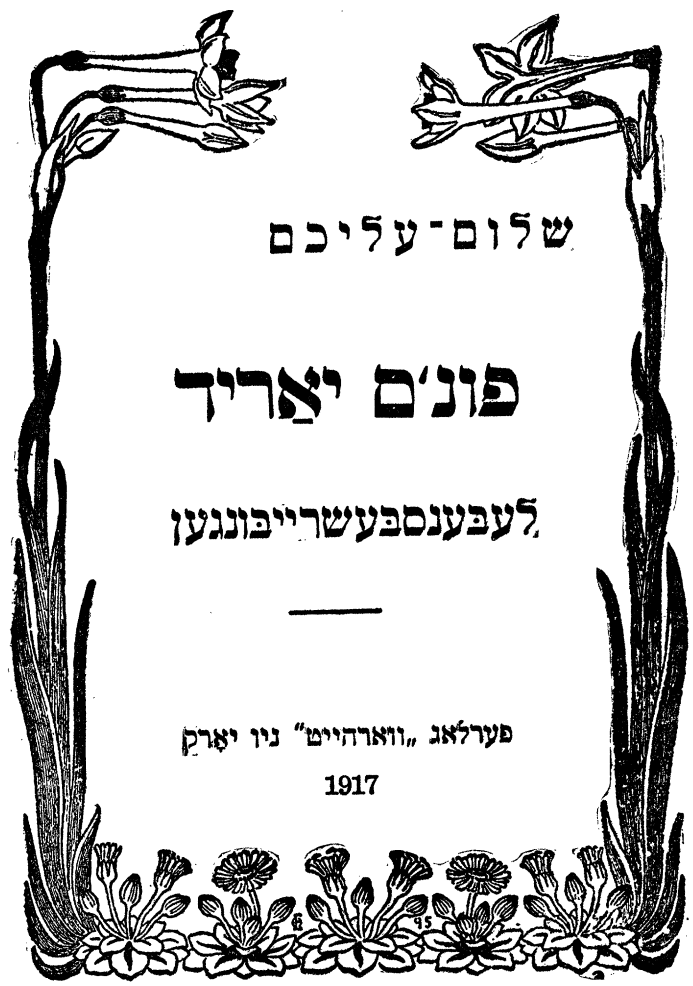

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

BEN Z. HERSON
1130 E. Locust Street
Philadelphia 21, Pa.

שלום-עליכם

פונ'ם יאריד

לעפענספעשרייפונגען

פערלאג „ווארהייט" ניו יארק

1917

Copyright 1916, by S. Rabinowitz
(Sholom Aleichem)

צו דאס ראמאנען,
ווען דאס לעבען איז א יאמער?
(מאטא).

אינהאלטס פערצייכנים

זייטע

11	דער „כחור“
19	די ערשטע ליעבע
27	די חלירע
37	די שבעהזייערע
47	ביים דניעפר
55	אויפ'ן פאראם
63	אין באהסלאוו אויף דער „טארהאוויצע“
71	א שענער ברודר-בא
77	צווישען פעלצען
83	א איד א פויגעל
93	ימים נוראים
103	סוכות
111	אויס יום-טוב — צוריק אהיים
119	א מענהילשון פון א שטיעפמאמע
129	אויפן בענקעלע ביים טויער
137	דער קאלקעקטאר
147	די געראמענע איידעם
155	ארנאָר פ די „פירווארקעס“
165	נימנאָזיסטעל „סאלאמאן“
175	די „פענסיע“
185	חבר אלי
195	צווישען חונים און כליזומרים
205	לא תגנוב!
219	דעם חונ'ס מיידעל
229	שמחת-תורה יו הקפות
239	דער קיזויס

דער „בחור“

דער „בחור“.

זיין ברודער הערשעל ווערד א חתן—דאס פעהערעניש מיט א סופליאָר—א תפילין זעקעל, א זייגער און א כלה.

צינד ביזט דו שוין, מיט גאָט'ס הילף, א בחור. אויס יונגעל, אויס שייגען, אויס קונדעס. צייט ווערען א מענש און איין עהרליכער איד, וואָרום די צייט שטעהט ניט: אָט-אַט, אָקערשט ווי מע זעהט ניט, ווערסט דו א חתן . . .

דאָס איז געווען דאָס ביסעל מוסר, וואָס מע האָט אריינגערעדט דעם בר-מצוה אויף מאַרגען נאָך דעם פייערלי-כען שבת, און דער רבי האָט איהם געהאַלפּען אַנטהון די תפילין. ער האָט איהם איינגערעמפּעוועט דעם „שליד“ אויף דער לינקער האַנד, אז די פינגער האָבען זיך אָנגעגאַסען און געוואָרען בלוי, און דער גרויסער „שלידראש“ האָט זיך אלע מינוט אַראָפּגערוקט צווישען די אויגען, אָדער אַראָבגעפּאַהרען אַביסעל אויף א זייט, יעדענפאַלס שטאַרק חשק געהאַט אַראָפּגליטשען זיך אַראָפּ. דעם בר-מצוה האָט געקאַסט מיה איינצוהאַלמען גלייכגעוויכט, נישט געקאַנט זיך א ריהר טהון און אפילו א קוק צו טהון אויף די ווייסע-הברה-ניקעס, וואָס האָבען מיט נייגערהריגקייט אַרומגערינגעלט דעם בר-מצוה, זעהען, ווי ער דאַווענט צום ערשטען מאָל אין תפילין. און מע דאַרף דעם אמת זאָגען, אז ווען ניט זיי, אָט די ווייסע-הברה-ניקעס, וואָלט דער בר-מצוה איצטיגס מאָל געדאַווענט מיט האַרץ, מיט כונה און מיט ליעבשאַפט. עס איז איהם געפּעלען די צערע-

מאָניע פון תפילין לענגען ; עם איז איהם געפעלען די טייטש פון די ווערטער „וארשתיך“ ; עם איז איהם געפעלען דער מחיה'דיגער יאָכטען'דיח פון רי פרישע, נאָר-וואָס אויסגעמאכטע רצועות ; עם איז איהם געפעלען, וואָס מע זאָגט איהם, אז ער איז שוין א בחור ; עם איז איהם געפעלען, וואָס מע איז איהם מצרף צו א מנין. די משמעות, אז ער איז שוין א איד גלייך מיט אלע אידען, א מענש גלייך מיט אלע מענשען. אפילו רפאל דער שמש מיט'ן אויגעל קוקט אויף איהם שוין נאָר אנדערש, מיט פערבאָרגענעם דרך ארץ. פון די חברים שמועסט מען ניט, אז זיי זענען איהם מקנא, וואָרום ער גערענקט, אז ער אליין האָט אמאָל מקנא געווען זיין עלטערען ברודער הערשעל צו זיין בר-מצוה. און ניט אזוי אויף דער בר-מצוה, ווי אויף דעם, וואָס באַלד נאָך דער בר-מצוה איז זיין ברודער געוואָרען א חתן, און די כלה האָט איהם געשענקט איין אויסגענייהט תפילין-זעקעל, און דער מחותן—א זילבערנעם זייגער. ביידע פאָקטען, דאָס הייסט, ווי אזוי דער ברודער הערשעל איז א חתן געוואָרען און וואָס ס'איז געוואָרען פונ'ם מחותנ'ס מתנה, פונ'ם זייגער, דאָרפֿען בעשריעבען ווערען האָטש אין קורצען. הערשעל איז געווען א בר-מצוה יונגעל א טשיקאווער, א שע-נער און א טשעפּקע בחור'על, דאָס הייסט, ער האָט לייעב געהאט געהן ריין אָנגעטהאָן, נאָר קיין קאָפּ צום לערנען האָט ער ניט גע-האָט, און קיין גרויסער וועלער איז ער אויף ניט געווען. פונדעסט-וועגען, א טאטענס א קינד, נחום ראַבינאוויטשעס א זעהנדעל—מע האָט איהם גערעדט די פיינסטע שדוכים, און ס'איז געקומען צו-פאָהרען א שענער איד מיט א שוואַרצער באָרד, א מחותן פון וואַ-סילקאָוו, נישט אליין, נאָר מיט א פעהרערער, א יונגערמאנטשיק מיט א געל בערדעל, א געראַטענער, א קענער, א בעל תנ"ך און א בעל לשון קודש, נאָר אביסעל א נודניק, איין איינגעגעסענער, האָט לייעב אריינקריבען יענעם אין די ביינער. צום אלעם ערשטען, האָט דער פעהרערער גענומען ארויסבעווייזען פאר די מחותנים, וואָס ער קען. צוליבע דעם האָט ער זיך א נעם געגעבען צום חתן'ס רבי'ן,

אריינגעלאזט זיך מיט איהם אין א לאנגען דיספוט וועגען דקרוק. וואָס דער רבי האָט געזאָגט, האָט ער געזאָגט פּערקעהרט. דערנאָך האָט ער אַ כאַפּ געגעבען דעם רבי'ן, דער רבי זאָל איהם זאָגען, פאר וואָס שטעהט אין קהלת „זבובי מות יבאיש“ מיט אַ לשון יחיד און ניט „יבאיש“ מיט אַ לשון רבים? דערויף האָט איהם דער רבי געענטפּערט: למאי שטעהט אין קהלת טאַקי „וזכור את בוראיך“ מיט אַ לשון רבים, ניט „וזכור את בוראיך“ מיט אַ לשון יחיד? דער נאָך האָט ער אַ כאַפּ געגעבען דעם רבי'ן גאָר מן הצד: „זאָגט נאָר, איך בעט אייך, וואו שטעהט „ויתהלכו מגוי אל גוי“? דער רבי איז געוואָרען אביסעל מוטשמש, אביסעל פּערשעהמט, און געענטפּערט: „דאָס איז פונ'ם דאוונען „הודו לה' קראו בשמו“ . . . דער יונגעראַן האָט זיך ניט בערוהיגט: „און וואו שטעהט הודו לה' קראו בשמו“? דער רבי איז געוואָרען נאָך מעהר מוטשמש און האָט געענטפּערט: „דאָס דאַרף זיין מסתמא אין תהלים ערגיץ? . . .“ דאָ האָט דער געלער יונגעראַן אויסגעבראַכען אַ געלעכטער: „האָט קיין פאראיבעל ניט, רבי, דאָס שטעהט נישט אין תהלים ערגיץ, דאָס שטעהט איין מאָל אין תהלים און איין מאָל, נישט דאָ געדאַכט, ניט פאַר אייך געדאַכט, ניט פאַר קיין שום אידען געדאַכט, אין דבריהימים . . .“

פאַר'ן רבי'ן איז דאָס געווען אַ טוידטקלאַפּ. טראָפענס שווייס זענען איהם ארויסגעטראָטען אויפ'ן פנים. ער איז געווען אַ גע-הרנ'עטער. „דער יונגעראַן איז אַ דרעהער!“—אזוי האָט ער גע-זאָגט צו די קינדער און געווישט זיך דעם שווייס מיט דער פאַלע.— „טאַמער טהוט ער אַ פּעהער דעם חתן, איז דער חתן אַ פּערפאַלע-גער און דער שדוף איז אויס שדוף . . .“ און אזוי ווי אין דעם שדוף איז געווען פּעראינטערעסירט אויף ער, דער רבי טאַקי, דאָס הייסט, ניט אזוי אינ'ם שדוף ווי אינ'ם שדכות-געלד, איז ער געפאַלען אויף איין עצה און האָט אריינגערוימט אַ סוד אויפ'ן אויער דעם חתן'ס ברודער'על, שלום'ען, אז ער זאָל זיך פּערקלויבען הינטער דער ברייטער פּאנירטער קאַנאַפּע, און אויף דער קאַנאַפּע האָט ער אוועק-

געזעצט דעם חתן. דערנאָך האָבען זיך די מחותנים אויסגעזעצט ארום דעם האַלבעיקלעכיגען פּאַנירטען טיש מיט די לאַפעס, און דער געלער יונגערמאַנטשיק האָט אַ נעהם געגעבען דעם חתן אויפ'ן צימבעל. אין דער זעלבער צייט האָט דעם חתן'ס מאַמע געגרייט צום טיש, געשטעלט לעקער און בראַנפען, געווען, אפנים, זיכער, אַז דער עקזאַמען וועט אַפּלויפּען גלאַט. „אַנו, זאָג נאָך, בחור'על, וואו שטעהט „לפיד בוז לעשתות שאנן נכון למועדי רגל?—“ אין איוב—“ האָט זיך געלאָזט הערען פון הינטער דער פּאַנירטער קאַד נאַפע ארויס. „אין איוב!“—האָט דער חתן געזאָגט, ווי אַ מזיק, הויך אויפ'ן קול. „אמת, אין איוב. אַצינד ווייסט דו ניט, וואו געפינט זיך ערניץ אין תנ"ך נאָך אַ וואָרט פונ'ם שורש „לעשתות“?—“ פּרעגט ווייטער דער געלער פּערהערער. „ביום ההוא אבדו עשתנותי, אין תהלים!“—פּישטשעט דער סופּלער פון הינטער דער קאַנאַפע, און דער חתן זאָגט איהם נאָך וואָרט אין וואָרט. „זענען מיר מיט'ן תנ"ך, הייסט דאָס, אזוי גרויס ווי פּאַרטיג,— זאָגט דער פּערהערער און וואַרפט מיט אויגען אויפ'ן טיש, וואו די קליינע חיהדאַסטר פּאַרעט זיך ביים לעקאַך און איינגעמאַכטס.— אַצינד וועלען מיר זיך אריינטהון אביסעל אין דקדוק אריין. וואָס פאַר אַ פּועל איז אבדו? וואָס פאַר אַ בנין? וואָס פאַר אַ נוף? וואָס פאַר אַ מספר? און וואָס פאַר אַ זמן?“ האָט דער קליינער שלום ארויסגעקווישעט שטילערהייט פון הינטער דער קאַנאַפע ארויס און דער חתן האָט איהם נאָכגעזאָגט אימליכס וואָרט: „אבדו איז אַ פּועל עומד, אַ בנין קל, אַ נוף נסתר, אַ מספר רבים און אַ זמן עבר, און עס וועט זיין אבדתי, אבדת, אבדת, אבד, אבדה, אבדנו, אבדתם, אבדתן . . .“

„גענוג, גענוג, גענוג!“—האָט אויסגערופּען דער פּערהערער צופרידען, געריבען די הענד און געקוקט אויפ'ן געגרייטען טיש, און אויסגערדעהט זיך צום שיינענדיגען מחותן פון כלה'ס צד, האָט ער אַ זאָג געגעבען:—„אייד קומט מול טוב, איהר זעהט דאָך, דער

יונג איז קלאָהר אומעדום ווי א וואסער, וועלען מיר געהן, הייסט
עס, צובייסען ? . . .”

צי עס האָבען געוואוסט פון דעם אָנשמעל טאטע-מאמע אויך,
אָדער דאָס האָבען אָפגעארבייט נאָר דער רבי מיט'ן חתן אליין ?
און אפשר האָט דער פּערהערער אויך געוואוסט פון דעם פאָסוס ?
—דאָס איז שווער צו זאָגען. יעדענפאָלס, ביידע צדדים זענען גע-
ווען צופריעדען, ביידע האָבען זיך חלילה ניט אָפגענארט . . .

אצינד געהען מיר אריבער צו דער געשיכטע מיט'ן זייגער.
פּערשטעהט זיך, אז באלד נאָכ'ן פּערהערען איז די מאמע געפאָה-
רען אַנקוקען די כלה. די כלה איז איהר געפּעלען—זי איז א „קליר
גע“; האָט מען געפּראָוועט א קנס-מאָל, געשריבען תנאים און גע-
בראָכען טעלער, און דער מחותן האָט געקויפט דעם חתן א מתנה—
א זילבערנעם זייגער. וויפּיעל ס'איז פּארהאן מינוטען אין א שעה,
אזוי פּיעל מאָל האָט דער חתן געקוקט אויפ'ן זייגער. א מצוה
האָט מען פּערדיענט אינ'ם חתן, אז מע האָט איהם געפּרעגט, ווי
האַלט דער זייגער. און דער חתן האָט געהיט דעם זייגער, ווי דאָס
שוואַרצאַפּעל פונ'ם אויג. פּאַר'ן שלאָפּען געהן האָט ער פּאַר'ן
זייגער קיין אָרט נישט געקאָנט געפּינען. שבת, פּאַר'ן געהן אין
שוהל אריין, איז ער אויסגעווען מיט'ן זייגער אין אַלע שיפּלאָדען
און אין אַלע קאַמאָדען; ער האָט אַלץ געציטערט, מע זאָל חלילה
נישט אוועק'גנב'נען דעם זייגער . . .

ויהי היום, איין מאָל פּערנלוסט זיך דעם חתן, א טשעפּקע
בחור'על, אויספּוצען דעם קאָסטיום. געטראָגען האָט מען דעמאָלט
גוטען טריקאָ מיט א וואָרמע, און אזא טריקאָ האָט א טבע—ער
נעמט אויף זיך פּלעקען און שטויב גאַנצע פּורען. א שטעקעל האָט
דער חתן געטראָגען א יאַמשאַווע, וואָס בויגט זיך. האָט ער דעם
קאָסטיום אויפּגעהאַנגען אין דרויסען אויפ'ן גאַניק און מיט דעם
יאַמשאַווע שטעקעל גענומען אויסקלאָפּען דעם שטויב פונ'ם קאָ-
סטיום, אָבער גוט, וויפּיעל ס'איז נאָר געווען כח—און אז אין קע-
שענע פונ'ם קאָסטיום ליגט דער זייגער—האָט ער אַקוראַט פּער-

געסען. זעלבסטפערשטמענדליך, אז פונ'ם זייגער איז געוואָרען א תורבן, א פראַשעק פון שטיקלעך זילבער, פאַרצעליי און גלאַז און אַ סך קליינע רעדעלאַך. און דער חתן האָט אויפגעהויבען זיין קול און האָט זיך צעוויינט. עס האָט נישט געהאַלפּען קיין שום טרוי-סטען מיט קיין שום צוואַגעכצען, אז מע וועט איהם קויפּען אַן אַנדער זייגער—עס האָט אויסגעריסען א שטיק האַרץ!

דער בר־מצוה שלום האָט געקוקט אויף זיך אויך, ווי אויף אַט אַזא מין בחור. זיין אידעאַל איז געווען אין יענער צייט דריי זא-כען: א תפילין־זעקעל, ווי ביי זיין ברודער הערשעל, א זייגער און א כלה. די כלה האָט זיך איהם פאַרגעשטעלט ניט אַנדערש, ווי אינ'ם געשטאַלט פון א בת־מלכה, איינע פון יענע יפהפיות, וואָס זיין חבר שמואליק דער יתום פלעגט זיך אַנדערצעהלען פון זיי. זי איז איהם געווען אזוי קלאָהר, אז ער האָט זי געזעהען אָפט אין חלום, און איינמאָל, באַלד נאָך דער בר־מצוה, האָט ער זי דערזעהען אויף דער וואָהר און—ער האָט זיך פערליעבט אין איהר, ווי עס ווערט בעשריבען אַט דאָ באַלד אין א בעזונדער קאפיטעל.

די ערשטע ליעבע

די ערשמע ליעבע.

ראזע בערנער די שולמית פון שיר השירים.—חיים פרוכטמאן—א געמעה-ליכער
קאנקורענט. — סקריפענדיגע שטיוולעמען און פראנצויזיש. — פיעדעל
שפיעלען. — זיסע חלומות.

ען זיי זאלען נישט געווען זיך בעגעגענען דערנאך
אין לעבען א סך מאָל, וואָלט דער העלד פון דער
דאָזיגער ביאָגראַפיע זיכער געמיינט, אז די,
וועלכע האָט איהם צו פיערצעהן יאָהר געפלעפּט,
אין געווען נאָר א דמיון, א פאַנטאַזיע, א חלום.
געהייסען האָט זי ראָזע, און ער האָט זי קיינמאָל
נישט געזעהען, זי זאָל געהן אליין. שטענדיג מיט אַ חאַליאַסטרע
„קאַוואַליערען“, די פיינסטע אידישע בחורים, די רייכסטע יונגע
לייט פון שטאָרט, און אַמאָל אויף קריסטען, אַפּיציערען. אַ רוסי-
שער אַפּיציער זאָל שפּאַציערען מיט אַ אידיש מיידעל—דאָס אליין
אין געווען אַזאַ סענסאַציע, וואָס די שטאָרט האָט מיט דעם גע-
קאַכט. און נישט אַ יעדעס מיידעל וואָלט זיך דאָס ערלויבט, און
נישט אַ יעדען מיידעל וואָלט דאָס די שטאָרט מוחל געווען. נאָר
ראָזע—זי מעג עס, איהר קאָן מען דאָס מוחל זיין, ווארום זי איז
ראָזע, ווארום זי איז די איינציגע אין שטאָרט וואָס שפּיעלט פּיאַ-
נאָ, די איינציגע אין שטאָרט, וואָס רעדט פראַנצויזיש, און רעדט
הויף, און לאַכט הויף—אַ קלייניגקייט ראָזע? און דערצו איז זי אַ
טאַטענס אַ קינד. איהר פאַטער איז איינער פון די רייכסטע און
פאַרנעהמסטע אירען אין שטאָרט, אַ איד איין אריסטאָקראַט. אין

דער יוגענד, זאָגט מען, איז ער געווען א גלוח, איצט איז ער שוין אלט און גרוי, האָט ער זיך פּערלאָזט אַ באָרד, טראָגט ברילען, האָט קישעלעך אונטער די אויגען. די אויגיגע קישעלעך אונטער די אויגען האָט גע'ירש'ענט פון איהם זיין טעכטערעל ראָזע, און זיי פּאַסען זיך איהר אזוי צו איהרע שענע בלויע אויגען, און צו איהרע זיידענע אויסגעבויענע ברעמען, און צו איהר אידיש-גריכיש נע-זעל, און צו איהר קלאָהר-וויים געזיכט, און צו איהר קליינער, נאָר מאַיעסטעטיש גרויסאַרטיגער פיגור, וועלכע האָט געפּלעפט דאָס האַרץ פּונ'ם ציקאַווע פּער'חלומ'טען חדר-יונגעל שלום נחום ווע-וויק'ס, וואָס האָט זיך דורך איין קוק פון איהרע שענע שולמית-אויגען פּערליעבט אין דער דאָזיגער שולמית מיט'ן הייליגען פּיער פון אַן אומשולדיג בר-מצוה יונגעל.

יא, שולמית. נאָר די שולמית, וואָס אין שיר השירים, פּער-מאָגט אַזעלכע שענע געטליכע אויגען. נאָר די שולמית, וואָס אין שיר השירים, קאָן אזוי זיס-ליעבליך און שטרענג-טייער אריינדרין-גען אייך אין דער נשמה אריין, ווען זי קוקט אויף אייך. און א קוק געגעבען האָט זי אויף שלומ'ען, קאָן איך אייך ערב זיין, מעהר ניט אז איין מאָל, און אז א סך—איז צוויי מאָל. אויך דאָס—פּער-בייגעהענדיג אין גאָס שבת בייטאָג מיט אַ גאַנצער האַלאַסטרע „קאוואַליערען“, צווישען וועלכע ס'איז געווען איינער א גליקליכער מיט'ן נאָמען היים פּרוכשטיין. היים איז יאָסי פּרוכשטיין'ס א זעהנעל, א בן-יחיד, א קורצפּיסיגער, זעהר א קורצפּיסיגער, נאָר מיט אַ לאַנגער נאָז, און אויף דער נאָז—רויטע ווימפּערלעך, און צייהן גרויסע, מורא'דיג גרויסע. נאָר אָנגעטהאָן איז ער, ווי דער גרעסטער פּראַנט. שטיוולעטען לאַקירטע און סקריפענדיגע אויף הויכע, זעהר הויכע אָפּצאַסען—בכדי ער זאָל אויסזעהן העכער. א זשילעט אַ ווייסע, ווי געפּאַלענער שניי. די האָר פּערקעמט מיט אַ שרונט אקוראַט אין מיטען און שטענדיג אָנגעשמירט מיט שמע-קענדיגע פּאַרפּומען, וואָס לאָזען זיך הערען אויף אַ מייל. אַט דאָס איז געווען דער גליקליכסטער פון אלע ראָזע'ס קאוואַליערען, און

איהם האָט די שטאַרט געקרוינט פאר איהר חתן. דערפאר גע-
 קרוינט, ווייל ער איז יאָסי פרוכשטיינ'ס זוהן, און יאָסי פרוכשטיין
 איז א נגיד, און א נגיד מיט א נגיד זענען גלייכע מהותנים. און
 אויסערדעם איז ער דער איינציגער בחור אין פערעיאַסלאָוו, וואָס
 רעדט פראַנצויזיש—„ער“ רעדט פראַנצויזיש און „זי“ רעדט פראַנ-
 צויזיש, קאָן דען זיין נאָך מעהר גלייך, ווי דער דאָזיגער שווד? און
 נאָך א זאָך: „זי“ שפיעלט פיאַנאָ און „ער“ שפיעלט פידעל,
 און אז די ביידע שפילען, מעג מען פערזעצען, וואָס מע האָט, און
 מע קאָן שטעהן א גאַנצע נאַכט אונטער'ן פענסטער און האַרען.
 שלום איז געשטאַנען ניט איין מאָל ביי ראָזע'ן אונטער'ן אָפּענעם
 פענסטער זומער פאַרנאַכט אין דרויסען און צוגעהערט זיך צו די
 זיסע הימעלשע טענער, וואָס די שענע ראָזע האָט מיט איהרע
 שענע פינגער ארויסגעצויגען פון דער גרויסער שוואַרצער גלאַנצענ-
 דיגער פיאַנאָ מיט די ווייסע ביינדלעך, און צו די זיסע הימעלשע
 געזאַנגען, וואָס דער קורציפיסיגער היים פרוכשטיין האָט ארויסגע-
 ריסען פון די דינע סטרונגעס פון זיין קליין בייכיג פידעלע—און,
 אָך! וואָס ער האָט איבערגעלעבט אין די מינוטען! ער האָט גע-
 שעפט תענוג און געערגערט זיך, געבענשט און געשאַלטען צו גליי-
 כער צייט. געשעפט תענוג פון דער שענער זעלטענער הימעלשער
 מוזיק, און געערגערט זיך, וואָס ניט ער שפיעלט דאָס מיט ראָזע'ן,
 נאָר אן אנדערער. געבענשט האָט ער די הענד וואָס ציהען ארויס
 אזעלכע זיסע הימעלשע טענער מיט אזעלכע זיסע מלאכים'שע גע-
 זאַנגען פון טוידטע אינסטרומענטען, און געשאַלטען דעם טאָג, וואָס
 ער איז געבוירען געוואָרען ביי נחום ראַבינאָוויטש, ניט ביי יאָסי
 פרוכשטיין, און וואָס היים פרוכשטיין איז א נגיד'ס א זוהן, און
 ער, שלום, איז געבאָך אויף גרויסע צרות! ניט נאָר קאָן ער ניט
 אויספיהרען ביי זיין טאַטע-מאַמע לאַקירטע שטיוולעמען מיט
 סקריפקעס און אויף הויכע אָפּפאַסען—זיינע שטיוולעך, וואָס ער
 טראָגט, זענען אָבגעפאַהרען, די אָפּפאַסען אויסגעדרעהט, די פאַ-
 דעשוועס אָפּגעריפען, און אז ער זאָל זאָגען, ער וויל לאַקירטע

שטיוולעמען, וועט מען איהם פרעגען: אויף וואָס? און אז ער זאָל זאָגען, אז ער וויל זיינע שטיוועלעך זאָלען סקריפען, וועט ער קרייגען פעטש . . .

אך, ווי גוט עס וואָלט געווען, ווען ער האָט איין אוצר! אָט אַ יענעם אוצר, וואָס זיין וואָראַנקאָווער חבר שמואליק דער יתום פלעגט איהם דערצעהלען וועגען דעם אזוי פיעל שענע מעשיות. נאָר בלאָטע! ס'איז נישטאָ קיין אוצר. דאָס הייסט, ס'איז דאָ, נאָר ס'איז שווער איהם צו געפינען—ער ליגט זעהר טיעף פערבאָר-גען. און אז מע געפינט איהם שוין—אַנטלויפט ער און בעהאַלט זיך נאָך טיעפער . . . און דער אונגליקליכער שלום האָט פערשאָל-טען דעם טאָג, למאי ער איז געבוירען געוואָרען ביי די מיוחסים, ביי די ראַבינאָוויטשעס, ניט ביי די פרוכשטיינס. און ער האָט פיינט געקריגען מעהר פון אלעמען אָט דעם קורצפייסיען היים פרוכשטיין מיט דער גרויסער נאָז, מיט די רויטע וויימפערלעך, פיינט געקרייגען בתכלית השנאה—דערפאר, וואָס גאָט האָט איהם, דעם קורצ-פייסיען היים, געבענשט מיט אַלע דריי גוטע זאַכען: מיט סקריי-פענדיגע שטיוולעמען, מיט רעדען פראַנצויזיש און מיט שפיעלען פידעל.

און דער אומגליקליכער שלום האָט זיך דאָס וואָרט געגעבען און געשוואָרען זיך ביי דער לבנה און ביי די שטערען דאָ אין דרויסען, און ביי די זיסע הימעלשע טענער, און ביי די זיסע מלאכימ'שע געזאַנגען, וואָס גיסען זיך פון דאָרטען, פון אינוועניג. אז פון היינט אָן און ווייטער וועט ער זיך אויסלערנען שפיעלען אויפ'ן פידעל, אזוי ווי דער גליקליכער היים פרוכשטיין, און אז ער וועט מיט זיין פידעל שפיעלען פערשטעקען אין גארטעל צעהן אזעלכע, ווי היים פרוכשטיין, און רעדען פראַנצויזיש וועט ער זיך אויסלערנען, אזוי ווי היים פרוכשטיין, און ער וועט מיט גאָט'ס הילף זיך אויסגלייכען מיט היים פרוכשטיין, און ער וועט איהם נאָך אפשר אריבערייאָנען—און דעמאָלט ערשט וועט ער קומען צו איהר, צו ראָזע'ן, גלייך אַ היים, און ער וועט איהר זאָגען מיט'ן

לשון פון שיר השירים: „שובי שובי השולמית—קעהר זיך אויס צו מיר, שולמית, מיט'ן פנים אויף איין וויילע און הער זיך איין, ווי אזוי איך שפיעל אויפ'ן פידעל!“ און ער וועט געבען א פיהר מיט'ן סמיטשעק איבער די דינסטע סטרונגעס, און שולמית-ראָזע וועט דאָס דערהערען, וועט זי שטוינען, און זי וועט איהם פרענען: „פון וואָ-נען?“—וועט ער איהר ענטפערען: „פון זיך אליין.“ און חיים פרוכשטיין וועט שטעהן פון דער זייט און וועט נאָפען און וועט איהם, שלומ'ען, מקנא זיין,—וועט ער צוגעהן און וועט וועלען זאָגען ראָזע'ן עפּים אויף פראַנצויזיש, וועט שלום זיך ארוינמישען אין מיטען, איהם איבערהאַקען און וועט צו איהם זאָגען אויך אויף פראַנצויזיש: „היט זיך, רב חיים, מיט אייער לשון, ווארום איך פערשטעה איטליכס וואָרט!“ וועט ער נאָך מעהר נאָפען, און שולמית-ראָזע וועט אַ פּרעג טהון ביי שלומ'ען: „הו רערסט פראַנצויזיש אויך? פון וואָנען?“ וועט איהר שלום זאָגען: „פון זיך אליין.“ דעמאָלט וועט שולמית-ראָזע אויפשטעהן און וועט נעמען שלומ'ען פאר א האַנד און וועט איהם זאָגען: „קום.“ וועלען זיי געהן אין צווייען, ער מיט ראָזע'ן, אויפ'ן שפּאַציער איבער די פּע-רעיאַסלאָווער „פעשעהאָדען“ און וועלען רעדען ביידע אויף פראַנצויזיש, און די גאַנצע האַלאַסטרע קאוואַליערען, און דער קורצפּי-סיגער חיים פרוכשטיין בתוכם, וועלען זיי נאָכגעהן פון הינטען, און די גאַנצע שטאָרט וועט טייטלען מיט די פינגער: „ווער איז דאָס גליקליכע פּאַרעל?“ וועט מען זיי ענטפערען: „איהר ווייסט ניט, ווער דאָס איז? דאָס איז דאָך ראָזע מיט איהר אויסדערוועהל-טען!“ „ווער זשע איז איהר אויסדערוועהלטער?“ „איהר אויסדער-וועהלטער—דאָס איז דאָך דער וואָראַנקאָווער בעל-תנ"ך און כתבא רבה שלום נחום וועוויק'ס, שלום ראַבינאָוויטש . . .“ און שלום הערט דאָס אַלסדינג, נאָך ער מאַכט זיך ווי ער הערט ניט, און ער געהט ווייטער און ווייטער האַנד ביי האַנד מיט דער שענער ראָזע און ער זעהט איהרע שענע בלויע אויגען, ווי זיי קוקען אויף איהם און לאַכען. און ער פיהלט איהר קליין וואַרעם הענטעל אין זיין

האנר, און ער הערט, ווי דאָס האַרץ ביי איהם קלאַפט טיקיטאַק, טיקיטאַק. און די שטיוועלעך אונטער איהם האָבען ווי פון זיך אליין אָנגעהויבען צו רעדען: „סקריפֿ־סקריפֿ, סקריפֿ־סקריפֿ.“ און דאָס איז שוין אַ וואונדער פאר איהם אליין. מיט אַ פידעל שפיע־לען און פראַנצויזיש רעדען—דאָס האָט ער זיך אויסגעלערענט. אזוי לאַנג געהאַרעוועט, ביז ער קען. אָבער די שטיוועלעך—פון וואַנען האָבען זיי געכאַפט דעם סקריפֿ? אויך פון זיך אליין? אָדער אפשר ווייזט זיך איהם אויס? און ער קוועטשט—קוועטשט מיט ביידע פיס, שטאַרק—שטאַרק, און ער כאַפט אַ שטורף פון זיין על־טערען ברודער, מיט וועלכען ער שלאַפט אין איין בעט: „וואָס דריגעסט דו מיט די פיס, ווי אַ לאַשעקעל?“ און ער כאַפט זיך אויף—ניט שוין זשע איז דאָס געווען נאָר אַ חלום? . . . און ער הערט נישט אויף צו חלום'ען אויף דער וואָהר. און עס גיסען זיך צענויף ביי איהם דער חלום מיט דער וואָהר, די פאַנטאַזיע מיט דער ווירק־ליכקייט. . . . און עס ציהט זיך אזוי—ער ווייסט נישט וויפיעל צייט, ביז עס קומט אַ גאַסט קיין פּערעיאַסלאָוו, אַ שרעקליכער גאַסט, איין אונטערגאַנג, איין עפירעמיע. ווי איין אוראַנאַן וואַל־גערט ער אום אַלסדינג מיט'ן פנים אַראָפּ און מאַכט איין איבער־קעהרעניש, אַ חורבן אין אַ סך הייזער, און אויך ביי נחום ראַבי־נאָוויטשען אין שטוב, און עס ווערט פּערשוואַנדען די שענע שולמית־ראַזע און זיין ליבע צו דער שענער שולמית־ראַזע, ווי אַ חלום, ווי אַ פאַנטאַזיע, ווי אַ נעכטיגער טאַג. . . .

דער גאַסט—דאָס איז געווען די חלירע.

די חלפרע

די חלירע.

די עפידעמיע—די רייבערס—די באבע מינדי קאמאנדעוועט—זי רייסט קברים,
זוכט זכות אבות, אַ-בייט מיט די דאקטוירים.—דער טאמעס טוידט.—
דער פעטער פיני לאזט ניט וויינען—ס'איז שבת.

נגעהויבען האָט זיך עם תחילת זומער, באַלד נאָך
פסח, אזוי ווי אויף קאמאָוועסען; נאָך שפעטער—
צו, ארום נאָך שבועות, אז ס'זענען אויפגעקומען
אויבסטען, און גרינע אנרעסען זענען געוואָרען
וואַלוועל, בחצי חנם, האָט זיך עם צעשפיעלט
שוין אויף דער אמת'ען, און עם האָבען זיך אַנ-
געהויבען לאָזען הערען אלץ אָפטער און אָפטער די ווערטער: „אונ-
טערגאנג, „עפידעמיע“ און „חלירע.“ ביים וואָרט „חלירע,“ אז
ס'איז ארויסגערעדט געוואָרען, איז דאָס אנדערש ניט ארויסגע-
רעדט געוואָרען נאָר מיט אַ שפיי-אויס דערביי, און ס'איז געפאלען
א מורא, א פחד אויף דער שטאָדט.

פערשטעהט זיך, אז דער פחד איז געפאלען נאָך אויף די
גרויסע, אויף די עלטערע. פאר קליינווארג איז דאָס, אדרבה, גע-
ווען א שטיקעל יום-טוב. מע האָט אָנגעהויבען אַכטונג געבען אויף
זייער עסען און אויף זייער טרינקען, טאָפען זיי אלע אין דער פריה
און אויף דער נאָכט ביי די קעפלעך, זיך געהייסען בעווייזען די
צונג, און סוף כל סוף—צעלאָזט די חדרים, ביז נאָט וועט העלפען.
דער אונטערנאנג וועט אוועק אהין, פון וואַנען ער איז געקומען.
דער אונטערנאנג האָט אָבער ניט אזוי גיך געוואָלט אוועק, און די
חלירע האָט געבושעוועט אויף וואָס די וועלט שטעהט.

די שטאָרט האָט אָבער אויך ניט געשוויגען, געטהאָן אַלס־דינג, און קודם כל זיך א נעם געגעבען צום „רייבען.“ ניד און געשווינד איז בעשאַפּען געוואָרען אַ חברה „רייבערס.“ זייער עובדא איז געווען—קוים איז עמיצען געוואָרען „נישט גוט,“ איז מען געקומען צו איהם, אַוועקגעלייגט און „געריבען.“ א סך מענ־שען האָט מען טאַקי מיט אָט דעם רייבען אָבגעראַטעוועט. צווי־שען די חברה „רייבערס“ האָבען זיך פּערשריבען די פיינסטע בעלי־בתים פון שטאָרט. די שטאָרט גופא איז איינגעטיילט געוואָרען אין „אומשאַסטקעס,“ אויף יעדען „אומשאַסטאָק“ — בעזונדערע „רייבערס.“ דער העלד פון דער ביאַגראַפיע האָט אויף זיי געקוקט מיט גרויס דר־אָרץ און מיט פּערוואַנדערונג, ווי אויף אמת'ע העלדען, גבורים. עס איז געווען צו זעהן, אז זיי האָבען קיין ברע־קעל מורא ניט, ניט פאַר די חלירע, ניט פאַר'ן טויט. איינס דאָס אַנדערע האָבען זיי זיך געשטאַרקט, גערעדט מיט אַ שמייכעל, גע־טרונקען לַחיים און געווינשעוועט, „דער אויבערשטער זאָל רחמנות האָבען און די עפידעמיע זאָל געשטילט ווערען . . .“

פּערשטעהט זיך, אז די ראַבינאַוויטשעס זענען אויך געווען צווישען די „רייבערס.“ יעדען אויפדערנאַכט, געקומען פון זיין „אומשאַסטאָק,“ האָט נחום ראַבינאַוויטש געהאַט צו דערצעהלען נייעס און נייעס: וויפּיעל מאָל און וועמען מע האָט היינטיגען טאָג „געריבען.“ וועמען מע האָט „אָבגעריבען“ און וועמען ניט. אַלע זענען געשטאַנען אַרום איהם און געקוקט מיט דר־אָרץ און אויסגעהערט מיט נייגעריגקייט און מיט שרעק די דאָזיגע נייעס. די קלייניטשקע חיה־אסתר האָט געבראַכען די פינגער, און, קוקענדיג אויף איהר האַליאַסטרע קינדער, האָט זי אַ זאָג געגעבען פּערביי־געהענדיג: „ער זאָל האָטש ניט פּערשלעפען, חלילה, די חלירע אין שטוב אריין.“ דערויף האָט איהר נחום אָפּגעענטפּערט מיט אַ שמייכעל, אז „די חלירע איז ניט אַזאַ קרענק, וואָס מע פּערשלעפט זי; וועמען ס'איז באַשערט, טרעפט זי איהם אין דערהיים . . .“ אפנים, אז דער קלייניטשקער חיה־אסתר איז עס באַשערט

געווען. איינמאָל, אין אַ שענעם פריהמאָרגען, איז זי אויפגעשטאַן גען און האָט דערצעהלט פאר דער שוויגער, פאר דער באַבע מינדי, וואָס פאר אַ מאָדנער חלום ס'האָט זיך איהר גע'חלום'ט. ס'האָט זיך איהר גע'חלום'ט, אַז ס'איז פרייטאָג צו נאַכטס און זי בענשט ליכט. פלוצים קומט צוגעהן פרומע־שרה סריבניטשקע, די וואָס איז ערשט יענע וואָך געשטאַרבען פון דער עפירעמיע, און נעמט און טהוט אַ בלאָז—פאו—און פערלעשט איהר די בענשליכט . . . אויסגעהערט דעם מאָדנעם חלום, האָט די באַבע מינדי זיך אויסגע־לאַכט און געוועהנליך, „אויסגעלעגט“ איהר צו גוטען, נאָר געזעהן האָט מען, אַז אויף ביידע ווייבער איז געלעגען אַ שרעק אויפ'ן פנים. דערנאָך האָט זיך די מאַמע חיהראַסתר צוגעלעגט, זיך גע־הייסען דערלאַנגען אַ שפיעגעל, אַ קוק געטהאָן אין שפיעגעל אַרײַן און אַ זאָג געגעבען צו דער באַבע מינדי: „שוויגער, ס'איז שלעכט! — טהוט אַ קוק אויף מיינע נעגעל . . .“ אודאי האָט זי די שוויגער אויסגעלאַכט און אויסגע'בטל'ט אלע בייזע וויסטע חלומות אויף די שונאים'ס קעפ, און שטילערהייד האָט זי צושיקט די עלטערע קינדער, זיי זאָלען אויפזוכען און אַראַפברענגען דעם טאַמען, וואָס איז געווען דעמאָלט פערנומען אין זיין „אומשאַסטאַק“ מיט „ריי־בען“. און נישט געוואַרט אויפ'ן טאַמען, האָט די באַבע מינדי פעררוקט גרויסע „טשאַוואַנעס“ און טעפ מיט וואַסער אין אויווען אַרײַן און אַליין דערווייל גענומען ראַטעווען די קראַנקע. זי האָט געטהאָן אַלסדינג, וואָס אין אַ מענשענ'ס כח איז צו טהון, און האָט ניט פערגעסען אויף צו שיקען נאָכ'ן דאָקטאָר קאַזאַטשקאָווסקי. דער בעסטער דאָקטאָר אין שטאָרט. ער איז אַ קריסט, אַ דיקער, מיט אַ רויט פנים. אויף איהם, אויף דעם קאַזאַטשקאָווסקי דעם דאָקטאָר, זאָגען אידען מבינים, אַז ער איז אזוי געזונט, אַז ער וועט אַמאָל שטאַרבען געהענדיג. און האָטש דער דאָקטאָר קאַזאַטשקאָוור סקי איז טאַקי דער בעסטער דאָקטאָר, פון דעסמוועגען האָט די באַבע מינדי אַראַפגעבראַכט אויף יענקעל דעם רופא—ער איז אַ איד און מע קאָן זיך מיט איהם בעסער דורכשמועסען. יענקעל

דער רופא איז טאקי מעהר ניט ווי א רופא, נאָר א טענרעווערענדע (אזא מין הענגקאלנער) טראַגט ער, ווי א דאָקטאָר, און לאַנגע האָר און ברילען טראַגט ער, ווי א דאָקטאָר, און שרייבט רעצעפטען, זוי א דאָקטאָר, און לייענט לאַטיין, ווי א דאָקטאָר, און געלד נעמט ער אויף, ווי א דאָקטאָר. דאָס הייסט, אז מע גיט איהם אין האַנד אריין א מטבע, נעמט ער צו די מטבע כלומר'שט ווי איבערגוואַלד און טאַפּט אין קעשעני די מטבע און טרעפט אלע מאָל וויפיעל דאָרטען איז. א סימן—טאָמער איז ווינציגליך, הייסט ער זיך געבען איין אַנדער מטבע, נאָר איידעל, מיט א שמייעל און מיט א גלעט די לאַנגע האָר און מיט א צורעכט-מאַכען די ברילען.

מיט איהם, מיט דעם יענקעל דעם רופא, האָט זיך די באַבע מינדי פערשלאָסען ביי זיך אין אַלקירעל, פריהער ארויסגעטריבען די קליינע קינדער אין דרויסען ארויס, און האָט זיך דאָרט מיט איהם לאַנגזאַנג געשושקעט, ביז דער טאַטע איז געקומען. און אז דער טאַטע איז געקומען ניט טויט ניט לעבעדיג, איז די באַבע מינדי אָנגעפאַלען אויף איהם, געגעבען איהם א מיאוס'ען פּסק, און ס'איז געווען א קאָמעדיע צו זעהן, ווי דער טאַטע פערענטפערט זיך פאַר איהר. . . . אף! ווער עס האָט ניט געזעהן אין יענע טעג די באַבע מינדי, דער האָט קיין שענס ניט געזעהן. א אידענע אַ קאָמאָדיר! א אידענע אַ פעלדמאַרשאַל! די זיידענע טונקעלגרינע פעטשיילע מיט די זילבערנע עפעל אויסגעמאַהלט, וואָס אויפ'ן קאָפּ, פערבונדען מיט ביידע עקען אַהינטער, די אַרבעל פון דעם וואָלענעם שאַקאַלד-פאַרביג קלייד פערקאַטשעט ארויף, דער שוואַרצער ריפּסענער פאַרטוך אויפ'ן קלייד און די ריין-אויסגעוואַ-שענע הענר האַבען צוגעגעבען איהר אַלט געקנייטשט שטרענג פנים איין אויסזעהן—גלייך ווי זי וואָלט געטאַרעראַמעוועט אויף א חתונה, נישט ארום אַ געפעהרליך קראַנקער שונד, וואָס ליגט אויף חלירע און וואָס באַרעט זיך מיט'ן טויט. עס האָט אויסגעזעהן, אז ניט די מאַמע היהיאסתר באַרעט זיך מיט'ן טויט, נאָר זי, די באַבע מינדי באַרעט זיך פאַר איהר, פיהרט אַ מלחמה מיט'ן מלאַדיהמות.

וואָס לאָזט זיך שוין הערען מיט זיינע גרינגע שוואַרצע פלינגען. ער לאָזט זיך הערען, נאָר זעהן זעהט מען איהם נאָך ניט. די קינד דער ווייסען נאָך ניט, וואָס דאָ טהוט זיך, נאָר זיי פיהלען מיט זייער אינסטינקט, אז דאָ קומט עפּים פאָר אַ גרויסע זאָך, וואָס איז נאָך אַ סוד פאר זיי. אויף דער באַבע מינדי'ס פנים ליענען זיי: „דער טויט וויל צונעמען ביי די קינדער זייער מאמע, נאָר איך וועל עס מיט'ן אַהיבערשטענ'ס הילף נישט דערלאָזען!..“ און אז זי זאָגט, זי וועט נישט דערלאָזען, קאָן מען איהר גלויבען. דער באַבע מינדי מוז מען גלויבען! איינמאָל, בעת דער דאָקטאָר קאָזאטשקאָווסקי איז געווען ביי דער קראַנקער, וועלכע האָט שוין געהאַלטען, אפנים, זעהר שמאַל—דאָס האָט מען געקאָנט זעהן נאָכ'ן דאָקטאָר'ס רויט פנים, וואָס איז געוואָרען נאָך רויטער, האָט די באַבע מינדי צונויפגערופען אלע קינדער, האָט זיי אויסגעשטעלט אין דער דייַהע איינציגווייז, פונ'ם עלטסטען (אַ בעל-הבית'על שוין מיט אַ בערדעל) ביו'ן קלענסטען (אַ מיידעלע פון קוים אַ יאָהר), און אז דער דאָקטאָר קאָזאטשקאָווסקי איז ארויסגעגאַנגען פון דער קראַנקער'ס חדר, איז זי איהם געפאלען פאר די פיס, געקושט אין די הענד און צוגעפיהרט איהם צו דער האַליאַסטער: „נא, זעה, פריץ לעבען, וויפיעל ווערים, וויפיעל יתומים די קראַנקע לאָזט איבער, טאַמער חילקה, די שעה זאָל ניט זיין! טאַקי אַ יושר, האָב רחמנות, פריץ לעבען, אויף די דאָזיגע ווערים, אויף די אומשולדיגע שעפעלעך! . . .“ מיר דאַכט, אז אפילו אַ שטיין האָט דאָס גע-קאָנט ריהרען. עס האָט געריהרט אפילו דעם דאָקטאָר קאָזאטש-קאָווסקי. ער האָט צענומען מיט די הענד: „וואָס קאָן ער טהון? ער טהוט אַלסדינג, וואָס ער קאָן. אַט וועמען מע בעדאַרף בע-מען! . . .“ און ער האָט אַ ווייז געגעבען מיט'ן פינגער ארויף: צו נאָט, הייסט עס . . . נאָר אַ דאַנק פאר דער עצה, פריץ לע-בען!—צו נאָט בעדאַרף זי איהם ניט פאר אַ מליץ-יושר! צו נאָט ווייסט זי שוין אליין דעם וועג. זי איז שוין געווען אין שול. זי

האָט זיך שוין פֿערזאָרגט מיט תהלים־זאָגער אויף אַ נאַנצען מעתד לעת. זי איז שוין געווען אויפ'ן הייליגען אָרט אויך, געריסען קברים, געוועקט זכות אבות. אזא מאמע, ווי איהר נחום'ס ווייב, בעדארף נישט לאָזען איהר זוחן אן אלמן און די קינדער יתומים! אזא צדיקית, ווי היהאסתר, טאָר ניט שטארבען! „ניין, גאָמעניו, דו ביזט אַ גוטער גאָט, דו וועסט דאָס נישט טהון! . . .“

עס האָט אָבער נישט געהאַלפֿען קיין זאָך. גאָט איז טאָקי אַ גוטער גאָט, נאָר די קלייניטשקע היהאסתר איז שוין מעהר ניט אויפגעשטאַנען. זי איז געשטאַרבען. שבת אין דער פריה איז דאָס געוועזען, דעמאָלט ווען אידען זענען נאָך אין שוהל.

געשטאַרבען?—פאַר חברה קליינוואַרג איז דאָס געווען נאָכ'ן רבי'נס טויט (משה דעם שוחט'ס) דער צווייטער טויט, וואָס זיי האָבען מעהר געפיהלט ווי פערשטאַנען—און עס האָט זיי וועה גע'טהאָן שטאַרק־שטאַרק! אמת, זייער מאמע איז ניט געווען אזא ווייבע, אזא צוגעלאָזטע, ווי אנדערע מאמעס. אמת, מע פלעגט באַפען פון איהר אָפטע פעטש, סטוסאקעס און בוכענצים—„קינדער זאָלען ניט זיין קיין נאשערס און ניט וועלען נאָך! קינדער זאָלען ניט האָבען קיין טבע זיך פלאָנטען פאַר די פיס! קינדער זאָלען ניט ליעב האָבען שמשירען די צייהן, ראהאָטשען זיך!“ דאָס האָט בע'ואַרפט הייסען, און קינדער זאָלען ניט לאַכען. און קינדער האָבען דוקא יאָ געלאַכט, ווארום ווי קאָן מען ניט לאַכען, אַז עס לאַכט זיך? אזא געלעכטער האָט זיי געקאָסט טייער. זיי האָבען בעצאָהלט מיט אַנגעריסענע אויערען און מיט אויפגעלאָפֿענע באַקען פון דער מאמעס קליינע, נאָר שטאַרקע הענט לעך, וואָס לאָזען זיך פיהלען. . . . איצט אָבער האָבען דאָס קליינ'ע וואַרג פֿערגעסען. פֿערגעסען די פעטש מיט די קולאַקעס מיט די סטוסאקעס און פאַטילעטשניקעס, און דערמאָנט זיך בעסער, ווי די מאמע פלעגט אריינלעגען די האַנד אין קעשעני זוכען פאַר יעדען קינד אַ גראַשען. ווי די מאמע פלעגט זיי איינגעבען אלע ראש'חודש ווערעמקרויט מיט האַניג. ווי די מאמע פלעגט ניט אָפּטרע'רען

טען פון בעט, אז א קינד האט זיך אוועקגעלייגט. ווי דער מאמעס קליין הענטעל האט געטאפט ביים קאפ, געהאלטען ביים דופק, גע- גלעט די בעקלעך. ווי די מאמע האט גענייהט אלע ערב יום-טוב מלבושים/לעך פאר די קינדער. ווי די מאמע פלעגט אלע ערב שבת צוואַגען די קעפלעך. ווי די מאמע האט געלאכט פסח ביים סדר, אז קינדער האָבען זיך אָנגע'שכור'ט פונ'ם ארבע-כוסות-וויין. און נאָך און נאָך זאָבען האָבען די קינדער דערמאָנט זיך, געלעגען יעדער בעזונדער איינגעגראָבען מיט די פנים'ער אין די קישענס און צעגאַנגען געוואָרען פאר געוויין . . . אָבער נאָך גרעסער און שטאַרקער איז געוואָרען דער געוויין, אז זיי האָבען דערהערט דעם טאַטען וויינען—א טאַטע זאָל גאָר וויינען!—און אז זיי האָבען דערהערט, ווי די באַבע מינדי יאָמערט און קלאָגט און לייענט מיט אַ ניגון, ווי פון א תחינה, טענה'ט זיך אויס מיט'ן רבנר-של-עולם: „פאַר וואָס האָט ער ניט צוגענומען בעסער זי, די באַבע מינדי. איידער אזא יונג צווייגעלע, אַ מאַמע פון, קיין עין-הרע, אזוי פיעל ווערים? . . .“ דאָס פּערגליכען איהרס די קינדער צו ווערים רופט ארויס ביי די קינדער אין דער דאָזיגער טרויעריגער מינוט נישט ווילענדיג א שמייכלעך: וואָס עפּים גראָד ווער די עס? נאָר פּליר צים עפענט זיך די טיר און ווי א וויכער רייסט זיך אריין אין שטוב אריין דער פעטער פיני מיט זיינע צוויי זיהן גלייך פון אלטען בית המדרש—דאָרטען דאווענט דער פעטער פיני—מיט אַ ברייטען גוט שבת. דערזעהן, ווי דער עולם וויינט און קלאָגט און יאָמערט—אז ער צעשרייט זיך ניט אויף א קול און צעבייזערט זיך אויפ'ן טאַטען און אויף דער באַבע מינדי: „וואָס איז דאָס? אום שבת וויינט איהר? רשעים! גזלנים! וואָס טהוט איהר עס? איהר זענט משוגע? צי חסר דעה? צי איהר האָט פּערגעסען, אז מיר האָבען היינט שבת און שבת טאָר מען ניט וויינען? ! נחום, וואָס טהוטס דו? מע טאָר ניט—ס'איז שבת! וואָס ס'זאָל ניט זיין—איז שבת בילכער! . . .“ און אליין האָט זיך דער פעטער שוין אָפּגעקערעוועט אויף א זייט, כלומרשט אויסגעשנייצט די נאָז, מחילה, נאָר אין

אייניוענס געחאפט א קוק מיט איין אויג אהין, וואו די מאמע ליגט
 איין איבערגעדעקטע מיט שווארצען, האָט ער אויסגעווישט אין
 דער גיף די אויגען, מע זאָל ניט זעהן, אז ער וויינט, האָטש אין קול
 גופא האָבען זיך געלאָזט הערען טרערען און גערעדט האָט ער שוין
 אַביסעל ווייכער :

„פאַלג מיד, נחום! גענוג! דו נעמסט אויף זיך צופיעל! . . .
 נו, גענוג שוין! מע טאָר ניט—ס'איז שב . . .“

דער פעטער פּיני האָט נישט געקאָנט ארויסרעדען דאָס וואָרט
 „שבת“, וואָרום די טרערען, וואָס ער האָט די גאַנצע צייט געשלוּג-
 גען, האָבען זיך איהם אוועקגעשטעלט אין האַלז פאַפּעריק, האָט ער
 נישט געקאָנט מעהר בעהערשען זיך, איז ער צוגעפאַלען צום טיש
 אויף דער לינקער האַנד, ווי מען פאַלט „תחנון“, און האָט זיך צע-
 וויינט, ווי א קליין קינד, און אויסגערוּפּען אויף אַ דין קול: „חיה-
 אמת! חיה-אמת! . . .“

דיא שבעה-זיצערס

די שבעה-ויצערס.

דער טאטע קוקט אריין אין ספר איוב.—מע רעדט איהם שדוכים.—די סינדער וועט מען אפשיקען קיין באהסלאוו צום זיידען משה יאסי.

יינמאָל האָט דער העלד פון די בעשרייבונגען אזוי נישט געבענקט נאָכ'ן אוצר, וואָס זיין חבר שמואליק האָט איהם אַמאָל דערצעהלט, ווי אין דער צייט, ווען ער און דער טאטע און אלע זיינע ברידער און שוועסטער זיינען געוועזען אין די זאַקען אויף דער ערד „שבעה“ נאָך דער מאמען.

ווען איך האָב איצט איין אוצר—האָט ער זיך געטראַכט—אָט פון יענעם אוצר, וואָס ליגט דאָרט אין'ם קליינעם שטערמעלע בעהאַלטען, האָטש נישט אינגאַנצען, האָטש אַ טייל פון יענע אוצר—אָך, ווי וואָלט עס מיר איצט צונויז געקומען! . . . די באַבע מינדי וואָלט אויפגעהערט צו וויינען און צו קלאַגען און צו אויס'טענה'ן זיך מיט'ן רבנו של עולם, איהם פירעהאַלטען, אַז ער האָט נישט גוט געטהאָן, וואָס ער האָט צוגענומען פריהער די שנור, ניט זי, די שוויגער . . . דער טאטע וואָלט אויפגעהערט צו זיפֿ צען און קרעכצען און צו טענה'ן, צו וואָס לעבט ער אויף דער וועלט און וואָס איז ער אָהן חיה אסתר'ן? . . . און אויך זיי, די קינד־דער, וואו וואָלטען זיי איצט געוועזען? געוויס ערגיז מיט אלע יונגלעך ביים טייך, געשוואומען, געהאַפט פישלעך, אָדער גלאַט געלאַפען אין דער וועלט אריין—אזא זון! אזא היטץ! וואָלוועל וויינשעל, וויינפערלעך בחצי חנם, און גרינע אונגערקעלעך, נאָך

מיט די שפייןנאָרלען, לאָזען זיך שוין הערען, אָט באַלד וועלען אויפקומען אויך דינים געלע, שמעקענדיגע, און אַרבוזעס רויטע ווי פייער, הירושעריגע ווי זאַמד, זיסע ווי צוקער, — אַד, אין אוצר! אַד, אין אוצר!“ און די געדאַנקען הויבען איהם אויף און טראַגען איהם אַוועק אין איין אנדער וועלט, אין אַ וועלט פון פאַר-טאַזיעס און חלומות, זיסע, גוטע חלומות. און עס שטעלט זיך איהם פאַר, אז ער האָט איהם שוין, דעם „אוצר“. פלוצים האָט ער זיך איהם אַנטפלעקט מיט אַלע זיינע טהייערע זאַכען, סגולות און שטיינער, אז ער האָט שוין דאָס גאָלד און זילבער און די האַלבע אימפעריאַלען און די דימענטען און בריליאַנטען, און אז דער טאַטע איז איבערראַשט: „פון וואַנען האָט זיך, שלום, פלוצים גענומען צו דיר אזא גוטס?“ „איך קאָן דיר ניט זאָגען, טאַטע, פון וואַנען, ווארום קוים זאָגן איך דיר פון וואַנען, הויבט זיך עס אויף און עס ווערד פערשוואַנדען . . .“ און שלום פיהלט זיך אויפ'ן זיעבעטען הימעל, וואָס ס'איז איהם געראַטען אַרויסציהען דעם טאַטען פון דער נויט, און עס טהוט איהם גור באַנג, האַרצעריג באַנג, וואָס די מאַמע נעבאָד איז נישטאָ דערביי. „נישט באַשערט! — זאָגט די באַבע מינדי—אַלע איהרע יונגע יאָהרען איז זי נעבאָד אָפגעקומען אויף דער וועלט צוליעב די קינדער, און איצט, אז ס'איז געקומען צום לעבען, זענען אויסגעגאַנגען די יאָהרען! . . .“

נאָר אָט דערהערט זיך אַ זיפץ פונ'ם טאַטען: „גוואַלד, וואָס טהוט מען? וואָס הויבט מען אָן צו טהון?“—און דער קליינער בעל-החלומות קעהרט זיך אום פון יענער גליקליכער וועלט פון פאַר-טאַזיעס און חלומות צוריק אַהער אין דער דאָזיגער וויסטער וועלט פון זאָרג און טרערען, וואו מענשען רעדען פון מעהל אויף באַקען חלה, פון געלד אויף געהן אין מאַרק, פון אורחים, וואָס ווילען ניט פאַהרען, פון פרנסה, וואָס איז „געשלאָגען“,—און די אַלע רייד ווערען צוגעדעקט מיט'ן טאַטענס קרעכץ און מיט'ן טאַטענס זיפץ: „גוואַלד, וואָס טהוט מען? וואָס הויבט מען אָן צו טהון? . . .“ — וואָס הייסט, וואָס טהוט מען?—פאַלט אויף איהם אָן

דער פעטער פּיני שוין אויפ'ן לעצטען טאָג שבעה—וועסט טהון דאָס, וואָס אלע אידען טהוען—וועסט, אמירצה-השם, חתונה האָבען . . .

חתונה האָבען? . . . דער טאָטע וועט חתונה האָבען? . . . מיר וועלען האָבען אַ נייע מאַמע? . . . ווי אזוי וועט זי זיין? . . . —אַזעלכע געדאַנקען קריכען אין קאָפּ אריין. די קינדער קוקען אויפ'ן טאָטען, וואָס וועט דער טאָטע זאָגען? . . . דער טאָטע וויל ניט הערען, ניט זעהען. ער זאָגט:

— חתונה האָבען? אַ י ד זאָל חתונה האָבען? נאָך אזאַ חיה-אסתר'ן זאָל איד געהן חתונה האָבען? און דאָס זאָגסט דו, איין אייגענער ברודער? ווער נאָך האָט זי אזוי געקענט, ווי דו? . . . עס שטיקען איהם די טרעהרען. ער קאָן ניט רעדען מעהר. דער פעטער פּיני ווישט אָפּ די ליפּען, מאַכט אַ שווייג.

— צייט מנחה דאוונען—זאָגט דער פעטער פּיני און אלע שבעה-זיצערס, דער טאָטע מיט די קינדער, שמעהען אויף פון דער ערד, שמעלען זיך דאוונען מנחה, און אלע קינדער, זעקס בנים, צווישען זיי איינער אַ בעל-בית'על שוין מיט אַ געל בערדעל, אליהו הייסט ער, טהוען אַ קלאַפּ אָפּ דעם קריש—אַ מחיה צו הער רען! די משפּחה קוקט מיט גדלות אויף די „קרישים“, פרעמדע ווייבער זיינען מקנא: „מיט אַזעלכע קרישים נישט אָנקומען גלייך אין ג'עדן אריין—איז שוין עק וועלט! . . .“

דאָס זאָגט אַ שטיקעל קרובה, בלומה רופט מען זי, אַ ראַבע-טיני אידענע, האָט אַ מאַן, איז ער אַ שטומער. זי האָט אַוועקגע-וואָרפען איהר מאַן מיט איהרע קינדער און איז געקומען העלפען עפעס טהון, אין שטוב, אין קיך, אָדער ביי די קינדער. די קינדער קאָנען זיך ניט בעקלאָגען, אז מע האָט אָן זיי פּערגעסען. אדרבה, זינט די מאַמע איז געשטאַרבען, זענען זיי געוואָרען ביי אַלעמען חשוב'ער—יתומים! עס זענען געווען מאַמענטען, וואָס דאָס שבעה-זיצען איז ביי זיי געווען נאָר אַ נאַנצער יום טוב. ערשמענס (און דאָס איז דער עיקר פון אלע עיקרים!), מע געהט ניט אין חדר.

צווייטענס, מע גיט זיי זיסע טיי מיט בולקע, וואָס זיי זענען דערצי:
 נאָר נישט געוואוינט געוואָרען, און מע טאָפט ביי זיי די קעפלעך
 און ביי די בייבלעך און מע פרעגט זיך נאָך אויף זייערע מאָגענס.
 זיי האָבען שוין גאָר בעקומען „מאָגענס“! היינט וואָס איז ווערט
 גלאָט זיצען אלע מיט'ן טאַטען אויף איין קאַלדרע, זעהען, ווי דער
 טאַטע קוקט אריין מיט זיין גרויסען געקנייטשטען שמערען אין א
 ספר „איוב“ אריין, הערען, ווי אידען און ווייבער קומען צוגעהן,
 אלע מאָל נייע פאַרשוניען, מנחם אבל זיין, רעדען עפּים אלע אזעלכע
 מאָדנע דבורים, קומען אריין אָהן א גוט מאָרגען, געהען אוועק אָהן
 א זייט געזונט, בלינצלען עפּים אזוי מאָדנע מיט די אויגען און
 מורמלען עפּים אונטער דער נאָז: „מ . . . מ . . . מ . . . מ . . . מ . . . מ . . .“
 ציון וירושלים! . . .“

פאַר'ן קליינעם ווייסען-חברה'ניק, פאַר שלום'ען, זענען אַט די
 וויזיטען א גאַנצער אוצר פון טיפען און בילדער, וואָס איינס צום
 אנדערען זענען ניט גלייך און וואָס בעטען זיך אויפ'ן פאַפּיער.
 דער ערשטער קומט דער פעטער פיני. ניט אליין, נאָר מיט זיינע
 צוויי אויבענדערמאָהנטע זיהן מיט די לאנגע קאַפּאַטעס—ישראל'יק
 און איצעל. דער פעטער פיני פערקאַטשעט די אַרבעל און רעדט,
 די זיהן שווייגען. דער פעטער פיני רעדט פון א דין, ווען, אייגענט-
 ליך, עס דאַרף זיך ענדיגען די זיעבען טעג שבעה: אין דערפריה,
 צי אויף דער נאַכט? ער שטעהט אויף, זאָגט צו, אז ער וועט נאָך
 א קוק טהון ביי זיך אין א פּאָר ספרים, וועט ער וויסען אַקוראַט.
 דערווייל געזעגענט ער זיך ניט, זאָגט עפּים אויף דער גיך אינאיי-
 נעם מיט ביינע זיהן „ציון וירושלים“—און פאַשאַל. נאָך איהם
 קומט די מוהמע חנה מיט איהרע טעכטער, הויבען אויף א קווי-
 טשעריי אויפ'ן טאַטען: גענוג שון! גענוג! ער זאָל אויפהערען
 וויינען אויף דער מאַמע, ווארום ער וועט זי לעבעדיג ניט מאַכען!
 פאַר'ן אוועקגעהן זאָגט זי, אז מען קען דערשטיקט ווערען, טהוט
 א שמעק טאַבעקע פון א קליין זילבערען פּושקעלע און מאַכט א
 גוואַלד, מע זאָל עפענען האַטש איין פענסטער, ווארום מע וועט דאָ

דערוואָרגען ווערען, צו אַלדע גומע יאָהר! . . . דערנאָך קומט די מוהמע טעמע, א אירינע אָהן צייהן, שאַקעלט אַביסעל מיט'ן קאָפּ, דאָס פּנים לאַכט, נאָר די אויגען וויינען. זי רעדט אויס דאָס האַרץ, דערצעהלט אַ נייעם: אַז מיר'ן אַלע שטאַרבען . . .

דאָס איז משפּחה. דערנאָך קומען פרעמדע. אַלערליי פּאַר-שוינען, אַזעלכע וואָס גלויבען שטאַרק אין גאָט און אין יענער וועלט, און אַזעלכע, וואָס האַלטען ווינציג וואָס פון גאָט און פון יענער וועלט. למשל, „אַרנאָלד פון די פּידוואָרקעס“—דער מאַכט חוּק פון אַלסדינג. לית דין ולית דין. ס'שטעהט, זאָגט ער, בפּירוש געשריבען: „ומותר האדם מן הבהמה אין“—קיין חלוק נישט צווישען אַ מענשען און, להבדיל, אַ בהמה . . . אַ שרעק, וואָס דער אַרנאָלד צערערט זיך אָן! על ה' ועל משיחו! און אַלס דינג קומט אויס ביי איהם אזוי קיילעכיק, אזוי געשליפען! ער איז דער איינציגער, וואָס געהט אַוועק מיט אַ זיי געזונט. אַ מענש, וואָס גלויבט ניט אין קיין זאַך, איז דאָך ניט שייך! כדאי צו ווירטען, וואָס וועט זיין מיט אַזאַ אַרנאָלדען, ווען ער נעמט און טהוט אַ שטאַרב אַוועק? „מיד מענט איהר נעהמען באַלד נאָך מיין טוידט און פערברענען אויפ'ן פייער און דאָס אַש צעשפּרייטען אויף אַלע זיעבען ימים—אַרט מיר אויך ניט! . . .“ אזוי זאָגט אַרנאָלד און כאַפט אַ מאוסען פּסק פון דער באַבע מינדי: „לָאָזען שוין, זאָגט זי, אייערע שונאים רעדען פאַר אייך!“ און אַרנאָלד—ס'זאָל איהם דיהרען! ער לאַכט זיך אויס, געהט אַוועק, און עס קומט אָן יאָסי פּרוכשטיין מיט די גרויסע צייהן: און בייזערט זיך אויפ'ן טאַטען, למאי ער וויינט אזוי. „ער האָט זיך אויף איהם, זאָגט ער, אַזעל-כעם ניט געריכט . . .“ דאָדי יצחק ביגדורס זאָגט אויך דאָס איי-גענע. ער שווערט ביי זיין הייליגע נאמנות, אַז ווען ביי איהם טרעפט זיך אַזאַ-נאומגליק, וואָלט ער, האַ-חא, אריינגעוואָרפען אין מאיר בעל נס פּושקע . . . אַז דאָדי געהט אַוועק, ווערט אַ גע-לעכטער, ווארום אַלע ווייסען, און דאָדי יצחק ביגדורס האָט אַ ווייב, הייסט זי פייגע-פערעל—איז דאָס אַ פייגע-פערעל פון גאָט! . . .

דאנקען השם יתברך, וואָס מע קען שוין האַטש געבען א לאַך. דער טאַטע קוקט נאָך אלץ אריין אין ספר „איוב“, נאָך ער וויינט שוין ניט אזוי שטאַרק, ווי ער האָט געוויינט די ערשטע טעג. און ער בייזערט זיך שוין ניט אויפ'ן פעטער פיני'ן, למאי ער וואַרפט אריין א וואָרט וועגען חתונה האָבען. ער זיפצט נאָך, און קרעכצט נאָך, און פֿרעגט: „וואָס טהוט מען מיט די קינדער? מיט די קינדער וואָס טהוט מען?“

— מיט די קינדער וואָס טהוט מען?—ענטפערט איהם דער פעטער פיני און גלעט זיך די באַרד.—די עלטערע וועלען זיך לער-נען, ווי זיי האָבען געלערענט; און די קלענערע וועסט דו אָפשיקען צו זייער זיידען קיין באַהסלאָוו.

דאָס מיינט ער דעם זיידען משה יאָסי מיט דער באַבע גיטעל פון דער מאַמעס צד, וועלכע די קינדער האָבען קיינמאָל נישט גע-זעהען, נאָך געהערט דערצעהלען, אז ערניץ ווייט, אין א שטאָרט וואָס הייסט באַהסלאָוו, האָבען זיי א זיידען מיט א באַבען, וואָס זענען, זאָגט מען, גאנץ רייד, אָנגעשטאָפט מיט געלד. אַהין, הייסט עס, וויל מען זיי אוועקשיקען? זעהט איהר, דאָס איז דוקא א פלאַן! ערשטענס, דאָס פּאָהרען—דאָס אליין וואָס איז ווערטה? צוויי-טענס, זעהען א נייע שטאָרט. היינט בעקענען זיך מיט א זיידען און מיט א באַבען, וואָס מע האָט זיי קיינמאָל ניט געזעהען,—דאָס איז ביי איהר גאָרניט? עס בלייבט איבער נור איין זאך: וועמען רעכענט דאָס דער פעטער פיני צווישען די „עלטערע“ און וועמען צווישען די „קלענערע“? ס'איז גאָר קיין ספק ניט, אז א יונגעל, וואָס איז שוין בר-מצוה, ער מעג זיך האַלטען מיט א קאָפּ נידער-זיך פון א הונד, בעדאָרף גערעכענט ווערען צווישען די „עלטערע“—און דאָס האָט דעם בר-מצוה-בחור'על אזוי ווייט פּעראַינטערעסירט, אז ער האָט שוין כמעט אָנגעהויבען צו פּערגעסען אָן דער מאַמע, נאָך וועלכע ער זאָגט אלע אין דערפריה און פּאַרנאָכט קריש, אז דעם טאַטען, וואָס הערט ניט אויף צו זיפצען און צו קרעכצען, און דעם אוצור, נאָך וועלכען עס בענקט איהם אזוי שטאַרק. . . . איהם

האַט געצויגען איצט צו עפּים אַנדערש : צו דער נסיעה, צו דער
נייער גרויסער שטאָרט—קײן באַהסלאַוו, צום זיידען משה־יאָסי
מיט דער באַבע גיטעל פֿון דער מאַמעס צד, וואָס, מע זאָגט, זיי
זענען אזוי רייך ! אזוי רייך ! . . .

פִּיִּם דְּנִיעַפֶּעַר

ביים דניעפער

די נסיעה קיין באהסלאוו—שמעו וואלף בעל עגלה א שווייגער.—מע ווארט אויפ'ן פאראם.—דער בעל עגלה האפט א מנחה ביים ברעג טייד.—עס דאווענט זיך געשמאק.

יינמאל—סוף זומער, פאר ימים נוראים איז דאס געווען—איז צוגעפאָהרען צום גאניק א בויד. און מע האָט אויפגעזעצט די קלענערע קינדער, פיער יונגלעך און צוויי מיידלעך,—שלום דער בר־מצוה־בחור'על איז געווען צווישען זיי—מיט געגעבען צו צוויי העמדלעך, עסענווארג אויף א פאָר טאָג און אַ בריעה צום זיידען משהיאָסי מיט דער באַבע גיטעל און אָנגעזאָגט זיי אַמאָל צוואַנציג, זיי זאָלען זיין געהיט ביים אַרײַ בערפאָהרען מיט'ן פאראם איבער'ן דניעפר.

פאָהרען איבער'ן דניעפר—און נאָך מיט אַ פאראם דערצו! קיינער פון זיי האָט קיין פאראם קיינמאָל ניט געזעהען און ווייסט נאָר ניט מיט וואָס מע עסט עס. נאָר מע איז זיך משער, אַז עס דאַרף זיין ניט שלעכט און מע פערגעסט, אַז די מאמע איז געשטאָרבען, און מע פערגעסט אלסדינג, און מע קלערט נור וועגען דער נסיעה, וועגען דניעפער, וועגען פאראם. נאָר מע דערמאָנט זיי, אַז די מאמע איז געשטאָרבען. ס'איז דאָ אַ באַבע מינדי, וואָס זאָגט זיי אָן נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, זיי זאָלען ניט פערגעסען און חלילה ניט דורכלאָזען זאָגען קריש נאָך דער מאמע, און זי גלעט זיי מיט קאַלטע גליטשיגע פינגער, און זי קושט זיי אין די בעקלעך.

און זי געזעגענט זיך מיט זיי אויף שטענדיג, אויף אייביג, ווארום
 גאט ווייסט, אויב זי וועט נאך זוכה זיין מיט זיי זיך צו זעהען נאך
 א מאָל . . . און אזוי ווי דאָס האַרץ האָט איהר געזאָגט: — אז די
 קינדער זענען געקומען נאָכדעם צוריק אהיים פון באַהסלאָוו, איז
 שוין די באַכע מינדי געווען דאָרט, וואו די מאַמע זייערע, — א קבר
 נעבען א קבר, — און דער טאַטע האָט געזאָגט קדיש נאָך ז י י י
 מאַמע אינאיינעם מיט די קינדער נאָך ז י י ע ר מאַמע. דאָס
 איז געווען א יאָהר פון קרישים, דאָס יאָהר פון חלירע — אַהן א
 שעור קדיש-זאָגערס! א נאַצע שול האָט געזאָגט קדיש . . .

* * *

דער חלוק פון א מענשען ביז א מענשען! אויף וויפּעל מאיר-
 וועלוויל דער בעל-עגלה, וואָס האָט געפיהרט די קינדער פון וואָ-
 ראַנקאָ קיין פּערעיאַסלאָוו, איז געווען א מענש אַ לעבעדיגער אַ
 ריהרעוודיגער און א בערעדעוודיגער, אויף אזוי פּעל איז שמעון-
 וואָלף דער בעל-עגלה, וואָס האָט געפיהרט די קינדער פון פּערע-
 יאַסלאָוו קיין באַהסלאָוו, געווען א פּערזאָרנטער, א פּערשלאַפּענער
 און א שווייגער — זאָל גאָט הימען! האָטש טעסעט אין איהם פּלע-
 קער, האָטש שיסט אין איהם האַרמאַטען, וועט ער אייך קיין וואָרט
 ניט אַרויסלאָזען פּונ'ם מויל, אַ חוץ: „קריכט אין וואָגען, אָדער:
 „אַרויסט פּונ'ם וואָגען.“ די קינדער זענען אויסגעגאַנגען צו ווי-
 סען, ווען וועט שוין זיין דער „דניעפּער“? ווען וועט מען איהם
 איבערפּאַהרען מיט'ן „פּאַראָם“? און וואָס הייסט עס „פּאַראָם“?
 נאָר געהט טהוט עפּים — אז א איד רעדט ניט! זיצט ווי א נאַפּר
 דעלע אויף דער קעלני, שמייסט די פּערדלעך, סמאַצקעט זיי צו
 מיט די גראַבע ליפּען און פון צייט צו צייט הערט מען נור די אייני-
 ציגע ווערטער: „ננאָ, חלירעס, א חלירע אויף אייך“ אָדער: „ננאָ,
 פּגירות, א פּגירה אויף אייך!“ און אז ניט, שעפּטשעט ער עפּים
 מיט די ליפּען צו זיך אַליין און זינגט עפּים שטייל אויף א דין
 קול'כעל. דאָס זאָגט ער תּהלים אויף אויסווייניג.

און אזוי ווי מענשען זענען פארהאן אלערליי פערשיעדענע כאראקטערען, אזוי זענען להבדיל פערד אויך פארהאן אלערליי סארטען. די פערד פון שמעון-וואַלף דעם בעל-עגלה זענען שטארק געראטען אין זייער בעל-הבית—זיי זענען שלעפעריג און האָבען אַ טבע—זיי ניסען . . . אַ גאַנץ וועג ניסען זיי. ניסען און פאַרש-קען און שמייסען מיט די עקען און שלעפען זיך, און שלעפען זיך. עס דאַכט זיך אויס, אַז מע שלעפט זיך שוין אזוי—מע האָט שוין כמעט פּערגעסען פון ווען אָן. און גאַט ווייס, אויב מע וועט זיך אַמאָל דערשלעפען ערגיץ צו אַ ישוב. הימעל און ערד און זאַמד. זאַמד אָהן אַ שעור. און טאַמער איז קאַרג, שטעלען זיך די פּערד-לעך גאָר אַנדער אין מיטען דרינען, שמעון-וואַלף קריכט אַראָפּ פון וואַגען, לאָזט אויס אויף זיין דין קול-כעל מיט נגון אויסגעצויגען: „אישירי כל הוסי בו . . .“ דערנאָך טהוט ער אַ זאָג צו די קינדער: „ארויסט פון וואַגען!“ די קינדער קריכען אַרויס פון בויד—וואָס וועט דאָ זיין?—גאַרנישט, אזוי ווי ס'איז זאַמדיג, איז פאַר די פּערד צופיעל משא, וועט מען געהן אַביסעל צופּום. מילא—אויך אָהן איין אומגליק—צופּום איז צופּום. אַדרבה, צו פּום איז נאָך פּרעהליכער. נישמעהר—דאָס יונגסטע יתומה'לע, אַ יאָהר אַלט, וויל ניט בלייבען אַליין אין וואַגען. וויינט עס, מוז מען דאָס טראָגען אויף די הענט—איז שוין עפּים ניט אזוי פּויגעל-דיג. אַ גליק, וואָס דאָס ציהט זיך ניט אזוי לאַנג. באַלד ווערד דער וועג ווידער אַ וועג, און שמעון-וואַלף דער בעל-עגלה טהוט אַ זאָג צו די קינדער: „קריכט אין וואַגען“—קלעטערט מען אַרויף צוריק אין בויד אַריין און מע גלייכט זיך אויס די ביינער, ביז עס קומט ווידער צו אַ טיעפע זומפּיגע זאַמד, איז ווידער: „ארויסט פון וואַגען,“ און ווידער: „קריכט אין וואַגען.“ נאָר שאַט! וואָס גלאַנצט דאָס עפּים דאָרטען פון דער ווייטען? וואָס בלישמטעט עס אזוי ווי גלאַז און שיינט אָפּ אויף דער זון מיט אַ זילבערנעם קאָליר, און שפּיעלט און שעמעריט אין די אויגען? אַט דאָס זאָל זיין דער דניעפּער?! חברה זיצען קוים איין אין וואַגען. און דער

וואָגען, ווי אויף צו־להכעים, געהט פאָוואָלי, וואָרום איידער מע קומט צו צום דניעפער, בעדארף מען דורכמאַכען נאָך אַ זאַמד און נאָך אַ זאַמד, געל און געריכט און טיעף, טיעף ביז די קניעס. פאַ- וואָלי, טריט ביי טריט, שלעפען זיך די פערדלעך, קוים וואָס זיי רייסען אַרויס די פים פון זאַמד. טיעף שניידען די רעדער, און דער וואָגען קרעכצט, און נעהענטער און נעהענטער בעווייזט ער זיך. דער דניעפער, מיט זיין גאַנצער ברייטקייט און שעהנקייט. יאָ, דאָס איז ער, דער דניעפער. ער גלאַנצט, שיינט אָפּ אויף דער זון און שמייעלט צו די יונגע אורחים, וואָס זענען געקומען צו איהם דאָס ערשטע מאָל מקבל פנים זיין דעם אַלטען זון. „שלום עליכם, וואָס מאַכסטו, זיידע? . . .“

אַ הויכער, גרינער, ערטערווייז פערגעלמער אַטשערעט ביים ברעג מייד, צעלאָזט מיט די לאַנגע, שאַרפע, שפיציגע בלעטער, וואָס שפיעגלען זיך אָפּ אין וואַסער, גיט איהם צו, דעם אַלטען, א בעזונדערען חן. ס'איז שטיל.

לאַנג און ברייט האָט ער זיך צעוואָרפען, ווי אַ ים, אַהין און אַהער. און דאָס וואַסער קוימט ערגיץ, לויפט, נאָר שטיל. וואָר- הין?—ס'אַ סוד. דער בלויער הימעל קוקט אַראָפּ פון אויבען און שפיעגלט זיך אָפּ אין וואַסער אינאיינעם מיט דער זון, וואָס האַלט נאָך גיט ביים אַונטערנגעהן. ריין דער הימעל. ריין דאָס וואַסער. ריין דאָס זאַמד. (גיין די לופט. און שטיל. אַ שטילקייט פון גאָט. ברייט, אַ ברייטקייט פון גאָט. און עס דערמאָנט זיך פון תהלים: „למרחביה“ . . . פּרררר! דאָס איז אַרויסגעפּלויגען פון אַטשערעט אַרויס מיט אַ געשריי אַ פויגעל. דורכגעשניטען, ווי אַ פּייל, די ריינע שטילע לופט, לאָזט ער זיך מיט אַ זיגזאַג שווע- בען ווייט-ווייט, נאָר ער האָט באַלד חרטה, קעהרט זיך אום צוריק מיט אַ זיגזאַג און ווערד פערשוואַונדען ווידער צוריק אינ'ם געל- גרינעם אַטשערעט. עס נעמט אָן אַ חשק, ווי אַט דער פויגעל, אַרויספליהען פון וואָגען אַרויס, זיך לאָזען פליהען אויבען איבער'ן וואַסער, אַדער, ווייניגסטענס, זיך אויסטהון נאַקעט און אַריינ-

שפרינגען אין וואסער אריין, זיך פאליאסקען און שווימען, שווימען, שווימען . . .

— ארויסט פון וואָגען!—טהוט שמעון־וואַלף אַ קאָמאָנדעווע אויס, קריכט אַליין אויך ארויס פון וואָגען, פערשטעקט די בייטש אין גארטעל, טראָגט צו ביידע הענד צום מויל, פעררייסט דעם קאָפּ ארויף און לאָזט ארויס אַ מאָדנע פערדומפען קול, ווי פון אַ צעבראַכענעם פּאַס :

— פּאַראַ-אַ-אַ-אַ-אַ-אַ-אַ! פּאַראַ-אַ-אַ-אַ-אַ-אַ-אַ!

די משמעות, אַז דער פּאַראַם איז אַ לעבעדיגע זאך, וואָס גע- פינט זיך ערגיץ דאָרט אויף יענער זייט און מע בעדאַרף איהם ארויסרופען. חברה קליינוואַרג, ארויסגעקראַכען פון וואָגען און אויסגעגלייכט זיך די פערזעסענע פּערגליווערטע אברים, שטעלען זיך אוועק העלפען דעם בעל־עגלה ארויסרופען דעם פּאַראַם, גלייך מיט איהם, צוגעטראָגען די הענד צום מויל, פּערריסען די קעפּ ארויף און אויסגעשריגען מיט אַ קוויטש :

— פּאַראַ-אַ-אַ-אַ-אַ-אַ-אַ! פּאַראַ-אַ-אַ-אַ-אַ-אַ-אַ!

און עס פאַלט אָן אויף זיי אַ געלעכטער—זיי ווייסען ניט וואָס. עס לאַכט זיך זיי אָהן אַ שום „ווארום.“ עס לאַכט זיך זיי, ווייל ס'איז זיי גוט, ווייל זיי זענען יונג און געזונט, און זיי געפינען זיך ביי'ם דניעפּער, און זיי פּאָהרען באַלד אויפ'ן דניעפּער מיט'ן פּאַראַם—ווער איז צו זיי גלייך? . . . נאָר אַט הויכט אָן צו געזעגענען זיך די זון מיט'ן טאָג. מיט איהרע לעצטע, נאָך שאַרפע, גינגאַלדענע שטראַהלען שפּיעגעלט זי זיך אָפּ אינ'ם זיל־ בערנעם וואַסער פּונ'ם דניעפּער—און מע הערט אויף צו לאַכען. עס לאַכט זיך ניט מעהר. צו שטיל איז אַט דאָ, ביי'ם ברעג פּונ'ם דניעפּער. אַ הייליגע שטילקייט. און עפּים קיהלכליך אין גע- וואַרען, און דאָס וואַסער שמעקט מיט אַ מאָדנעם ריח, און עס זשור מעט, עס מורמעלט, עס לויפט . . . און דערצו האָט שמעון־וואַלף דער בעל־עגלה ארומגעבונדען די קאַפּאַטע מיט אַ פּאַטשיוועלע, אַרייַנ- געשטעקט די בייטש, און אוועקגעשטעלט זיך מיט'ן פּנים צו מזרח,

צוגעמאכט די אויגען, מעשה עהרליכער איד, צעשאַקעלט זיך, און אויף זיין דין קול'כעל גענומען דאוונען מנחה. שמעון-וואַלאַף'ס מנחה דאָ אין דרויסען, אונטער'ן פערפארבטען הימעל, ביי'ם ברעג פונ'ם אלטען שעהנעם שמעקעדיגען דניעפער, האָט זיך צענויפגע-גאַסען מיט'ן זשומען און מיט'ן מורמלען פונ'ם וואַסער און ארויס-גערופען ביי די פרעהליכע יונגע וואַיאַזשערען א נייע שטימונג. עס פערגלוסט זיך זיי אויך דאוונען מנחה. דאָס איז געווען ביי זיי, מע קאָן זאָגען, די ערשטע פרייוויליגע, נישט געצוואונג-גענע מנחה, אָט אַדאָ אונטער'ן הוילען הימעל, גאָהענט צו גאָט. עס האָט זיך זיי קיינמאָל אזוי ניט געוואָלט דאוונען, ווי אַצינד, אין דעם פאַרנאַכט, אונטער דעם הימעל, אויפ'ן ברעג פון אָט דעם דניעפער. הורכגעלאָזט די קטרות, נישקשה, אין וועג קאָן מען זיך בעגעהן אָהן קטרות—האַבען זיי אָנגעהויבען גלייך פון „אשרי יושבי ביתך“—פיינטשיק, מיט אַ נגון, און אוועקגעשטעלט זיך אַלע פיער שמונה-עשרה מיט'ן פנים צו מזרח, צוגעמאכט די אויגען און צעשאַקעלט זיך, ווי דער בעל-עגלה: „... האל הגדול הגבור והנורא—דער גאָט דער גרויסער, דער שטאַרקער, דער מורא'די-גער...“ דאָס זעהט מען ערשט רעכט אָט דאָ, אין דעם פאַר-נאַכט, אונטער דעם הימעל, אויפ'ן ברעג פון דעם דניעפער. און עס דאווענט זיך אזוי גוט, אזוי זיס, אזוי געשמאַק, ווי נאָך קיינמאָל ניט פריהער!

אויפ'ן פארעם

אויפ'ן פארטאם.

א אומגעריכטע בענענעניש אויפ'ן פארטאם—עשו, א קליון גויעצעל—א משומד—
זיי האבען זיך דערקענט,—צענעהען זיך אהן ווערטער.

י קלוינע וואַיאַזשערען-יתומים זענען נאָך ניט
אויסגעשטאַנען שמונה עשרה, אז זיי האָבען
דערזעהען פון דערווייטען, אויפ'ן גלאַנץ פונ'ם
דניעפער, פריהער אַ שוואַרצען קנויל, וואָס בער
קומט אויפ'ן שייַן פון דער פּערגעהענדיגער זון
אַלע מאָל אַנדערע פאַרבען. דער דאָזיגער קנויל
וואַקסט, ווערר אַלע מאָל גרעסער און גרעסער, טוקט זיך, פּערגעהט
און בעווייזט זיך ווידער אַמאָל. דערנאָך האָבען זיי דערהערט אַ
מאָדנעם גערויש און אַ גערודער, אַ קייקלען פון רעדלעך און אַ
קרעכץ פון אַ שטריק, האָבען זיי געמאַכט בקצור מיט דער מנחה,
אויף דער גיך אויסגעשטאַנען שמונה עשרה און צוגעלאָפּען צום
ברעג, דערזעהן אַ גראָבען קאַנאַט, וואָס ציהט זיך איבער די ברייט
פונ'ם דניעפער, צוגעקערעמפּעוועט צו אַ קלאַץ פון דער זייט וואָ-
סער. און דער קנויל איז געוואַקסען און איז אויסגעוואַקסען אין אַ
מין היִלצערנער מגושמ'דיגער בריאה, אַ מין באַשעפּעניש אינ'ם
געשטאַלט פון אַ שטוב, וואָס ריהרט זיך און שווימט אויפ'ן וואָ-
סער. אויבען, אויפ'ן רוקען פונ'ם באַשעפּעניש, געפינט זיך עפּיס
אַ מין רעדעל, וואָס דרעהט זיך, און מיט'ן כּח פון אַט דעם רעדעל
דיהרט זיך אַט דאָס מגושמ'דיגע באַשעפּעניש איבער'ן וואַסער,
פאַמעליכען, נאָר זיכער, און אַלץ נעהענטער און נעהענטער צום

ברעג, ביז מע קאן שוין זעהן דאָס באַשעפעניש פון דער נאָהענט
און בעטראַכטען עס פון אלע זייטען, אז דאָס איז ניט קיין באַשע-
פעניש, נישט קיין לעבעדיגע זאָך, נאָר אזא מין שיה, א באַרקע,
אַדער א בערלינע, און אויף דער בערלינע שטעהט פוהרען, פערד
און מענשען—און אָט אַ דאָס איז געווען אייגענטליך דער „פאַראַם“,
וואָס חברה האָבען אויף איהם אזוי לאַנג ארויסגעקוקט, און אָט
אויף דעם פאַראַם וועלען זיי דאָס איצטער זיך לאַזען פאַהרען, ארי-
בערפאַהרען דעם דניעפער! איצט איז שוין אַביסעל גרינגער אויפ'ן
האַרצען. איצט קאָן מען זיך שוין אַביסעל צוועצען אויפ'ן זאַמד
און צוואווארטען, ביז דער פאַראַם וועט צוגעהן און זיך אַפּשטעלען,
ווארום ניט אזוי גיך געהט אַ פאַראַם. ער געהט זעהר, זעהר פאַ-
וואַלינקע, קוים־קוים וואָס ער ריהרט זיך. די זון געהט שוין א סך
גיכער פון איהם. אָט איז זי נאָרוואָס געווען אין עס הימעל, און
אָט נידערט זי, ווי באַרנ־אַראַפּ, זעצט זיך און זינקט און ווערד
פערשוואונדען אויף יענער זייט טייד, לאַזט איבער נאָך זיך אַ
ברייטען, רויטען פלעק. דאָס ווינטעלע ווערד קיהלער און קיהלער.
די קינדער האָבען זיך דערווייל אוועקגעזעצט אין זאַמד; דער על-
טערער האָט דאָס קלייניקע, וואָס איז אַ יאָהר אַלט, אויף די הענד
גענומען; דאָס עופה'לע איז געשלאָפּען.

* * *

דער פאַראַם האָט זיך אַבגעשטעלט. די מענשען מיט די
פוהרען מיט די פערד זענען פאַמעלעכין, איינציגווייז און שטיל,
אַהן ווערטער, אַראַפּ פונ'ם פאַראַם, און שמעון־וואַלף דער בעל-
עגלה איז ארויף אויפ'ן פאַראַם, אויך קיין איינציג וואָרט ניט
ארויסגעלאָזט, גלייך ווי אלע וואַלטען זיך אָנגערעדט, אז ס'איז
„אסור לדבר.“ פריהער האָט ער ארויפגעפיהרט דעם וואַגען מיט
די פערדלעך, אפילו ניט אויסגעשאַלטען זיי, ווי זיין שטייגער איז,
מיט דער „חלירע“; דערנאָך האָט ער אַ מאַך געגעבען מיט דער

האנד צו זיינע יונגע פארשויןדלעך, זיי זאלען אויך ארויף אויפ'ן פארקאם. נאך א מינוט—און דער פארקאם, מיט'ן ווילען פון איין מענשען, וואָס האָט זיך אָנגעלעהענט מיט'ן גאנצען כח איבער'ן גראָבען קאנאָט, איז אוועק זיין וועג גאנץ שטיל, אזוי שטיל, אז כמעט מע הערט נאָר ניט, ווי ער געהט. עס דאַכט זיך אויס, אז ניט דער פארקאָס געהט אַהין, נאָר פערקעהרט, דער טייד, דער דניעפער, געהט צו ר י ק , טרעט אָפּ, מאַכט אַ „בואי־בשלוּם“, שמעהט אויס שמונה־עשרה. און ערשט דאָ זעהט מען, ווי גרויס דער דניעפער איז, ווי ברייט און ווי שען, גרויסאַרטיג שען. מע פאָהרט און מע פאָהרט—און מען איז נאָך ווייט פונ'ם צווייטען ברעג.

די זון איז שוין לאַנג אונטערגעגאנגען אויף יענער זייט טייד און די לבנה איז ארויס, פריהער א רויטע, דערנאָך איז זי געוואָרען ווייס, א העל־ווייסע, א זילבערנע לבנה. איינציגווייז, ווי שבת ליכטלעך, האָבען זיך אָנגעצונדען די שטערען אינ'ם טיעפען הי־מעל, און דער דניעפער האָט אין אבענד בעקומען איין אנדער פארב מיט איין אנדער פנים, מיט איין אנדער געשטאַלט, גלייך ווי ער וואָלט זיך איינגעהילט אין א טונקעל מלבוש. און א נייע, פרישע, שטילע קיהלקייט האָט ער ארויסגעגעבען פון זיך, א גלאַטע, גרינגע קיהלקייט. עס האָט זיך געטראַכט טויזענדער, טויזענדער מחשבות: פון דער נאַכט, פונ'ם הימעל, פון די שטערען, וואָס האָבען זיך אָפגעשפיענעלט אינ'ם וואַסער פונ'ם רוהיגען דניעפער. די דאָזיגע שטערען זענען דאָך יעדער שטערענרעל אַ נשמה פון א מענשען. . . . און פונ'ם כח פונ'ם פארקאָס האָט זיך געטראַכט, ווי אזוי איין מענש, סך הכל איין גויעץ טרייבט איהם. ער לעהענט זיך אָן מיט איין האַנד אויפ'ן קאנאָט, ציהט דעם קאנאָט, דרעהט זיך דאָס רעדעל—און דער פארקאָס געהט.

שלום איז א בעל'ן אָנצוקוקען דעם גויעץ פון דער נאָהענט, ווי אזוי אז ער ארבייט ביי'ם קאנאָט און טרייבט דעם פארקאָס. און ער געהט צו נאָהענט צום גויעץ, צום פארקאָממשטיק, נאָך נאָר א יונג-

גער גויעץ אין א גרויער סוויטקע, גרויסע שטיוואלעס און מיט א קומטמע אויפ'ן קאפ, הערט נישט אויף מיט'ן גאנצען כח זיך אָנצושפּאַרען אויפ'ן מורא'דיגען גראָבען לאַנאַט. שלום קוקט זיך איין אינ'ם דאָזיגען פּאַראַמטשיק דעם גויעץ, ווי ער ארבייט דאָס אויף אַלע כלים, מאַכט מיט דער פּלייצע ארויף און אַראָפּ, ארויף און אַראָפּ, אזש די ביינער טרישטשען! „עשו“—טראַכט זיך שלום ביי זיך אין האַרצען—„עשו“! . . . דאָס קאָן נאָר א גוי, נישט קיין איד. ווי קומט א איד צו אזא גראָבער ארבייט? ו א ת א ח י ד ת ע ב ו ד—און דיין ברודער וועט דו דיענען . . .—שטעהט אין חומש. גאַנץ גוט, וואָס איד בין יעקב'ס איין אייניקעל, ניט עשו'ס . . .

און עס טהוט איהם וועה דאָס האַרץ פונדעסטוועגען אויפ'ן דאָזיגען יונגען גויעץ, אויפ'ן דאָזיגען עשו'ס אייניקעל: נאָך צו א יונגער פּאַראַמטשיק, צו א יונגער עשו . . . און ער קוקט זיך איין אין איהם אין פנים א ביסעל נעהינטער—און . . . ער שפּרינגט אָפּ צוריק! עס האָט זיך איהם אויסגעראַכט, אז ער איז איהם קענטליך. קענטליכע אויגען! . . . און שלום פּוילט זיך ניט, געהט צו נאָך אַמאָל, שוין גאָר נאָהינט צום גויעץ: ס'איז גאָר ניט קיין גויעץ—ס'איז נאָך גאָר א יונגער שייגעץ, מיט א מורא'דיג פּערשוואַרצט, פּערנרעכט פנים, מיט מורא'דיג פּערשוואַרצטע, פּער-גרעכטע הענר. אויגען—אירישע, און הענר גויעשע . . . און עס דערמאָהנט זיך אינ'ם פּסוק: „והידים ידי עשו—עשו'ס הענר . . .“ נאָר לַמַּאי איז ער איהם אזוי קענטליך? וואו האָט ער איהם גע-זעהען? . . .

און ער הויבט זיך אָן צו גראָבען אין זיינע זכרונות און עס קומט איהם אויפ'ן זינען איינער פון זיינע וואַראַנגאָווער חברים, מאַטעל דער אלמנה'ס, א שוואַרצער בחור מיט מגוש'דיגע גרויסע ציחן. ניט שוין זשע איז דאָס „ער“? ניין, עס קאָן ניט זיין! עס דאַכט זיך איהם נור אויס! . . . נאָר, רבונרשלי-עולם! ס'איז דאָך פּאַרט „ער“! . . . דאָס גויעצעל, דערזעהען, אז מע קוקט

זיך אין איהם איין, האָט נאָך מעהר אָנגערוקט דאָס היטעל, נאָך מן הצד געכאַפט אַ קוק אויף דעם, וואָס בעטראַכט איהם אזוי גע-שמאַק. זייערע אויגען האָבען זיך בעגעגענט אין דער פינסטער-ניש פון דער נאַכט און—זיי האָבען זיך דערקענט . . .

דאָס דאָזיגע אומגעריכטע בעגעגעניש רופט ארויס אַ שלל מיט געדאַנקען: בערעל אַ גוי? אַ איד אַ גוי? . . . און ער דער-מאָהנט זיך, אַז מע האָט נאָך דעמאָלט געהאַט געזאַגט, אַז בערעל האָט זיך גע'שמד'ט . . . ניט אומזיסט האָט מען נאָך דעמאָלט געזאַגט אויף איהם, אַז ער איז אַ „מומר להכעים“ . . . צוגעהן צו איהם, לאָזען זיך דערקענען, אויספרעגען זיך ביי איהם—דערלאָזט איהם עפּים ניט, שלום'ען. עס פיהלט זיך אַ פרעמדקייט, אַ דער-ווייטערטקייט, אַ קעלט און צוגלייכער צייט—אַ רחמנות. אַ רחמנות אויף אַ אידען, וואָס איז געוואָרען אַ גוי, צוליעב וואָס? צוליעב דעם, ער זאָל אָנטהאָן אַ גרויע סוויטקע, אַ גרויס מאַכנאַטע היטעל און ווערען אַ העלפער ביי'ם פאַראַמשטשיק, אַ באַטראַק? . . . און דער „באַטראַק“—גאָרנישט! ער זאָל אפילו אַ ריהר טהון זיך. אפנים, ער קאָן ניט קוקען זיין חבר אין די אויגען אריין . . . ער קוקט אראָפּ, אין וואַסער איין, גלייך ווי מע זעהט עפּים דאָרטען. בערעל דער גויעז האָט זיך נאָך מעהר איינגעהילט אין דער סוויט-קע, נאָך מעהר אָנגערוקט דאָס היטעל, בעשפּיגען ביידע הענד און אַ נעם געגעבען זיך צו דער ארבייט נאָך מיט מעהר פּרישקייט, אָנגעלעהנט זיך מיט אַלע כחות אויפ'ן מורא'דיג גראַבען קאַנאַט. דער קאַנאַט האָט געקערעכצט. די רערלעך האָבען זיך געקויקעלט. דער פאַראַם האָט זיך געגליטשט אַלץ ווייטער און ווייטער—מע איז געקומען צופאַהרען.

— קריכט אין וואָגען!—האָט דער שווייגענדיגער בעל־עגלה אויסגעקאַמאַנדעוועט נאָכדעם, ווי ער האָט זיך ארויסגעקויקעלט מיט'ן וואָגען פונ'ם פאַראַם, געגעבען אַ שמיים די פּערדלעך, מכבד געווען זיי מיט די ווערטער „חלירע“ און „פּנירה'ס“ — און איז אוועק, איבערגעלאָזט הינטער זיך דעם דניעפּער מיט'ן פאַראַם

שלום עליכם

מיט'ן באטראק פונ'ם פארקאממשטיק, וואָס איז נעבאָד געווען אמאָץ
א איריש קינד, יעקב אבינו'ס איין אייניקעל. און היינט וואָס? ...
נעבאָד! נעבאָד!

אין פארהאלטן אויף דער
"טארהאוויצע"

אין באהסלאוו אויף דער „טאָרהאָוויצע“

אנגעקומען קיין באהסלאוו גלייך אויפ'ן יאָריד.—זיי ווייסען ניט וואסער משה יאָסי איז זייער זיידע.—א איד מיט א טלית קטן נעמט זיך אונטער בריינגען די קינדער צום זיידען.

ס איז שוין געוועזען גרויסער טאָג, אז די קליינע וואָיאזשערען - יתומים זענען אריינגעפאָהרען מיערע, הוטגעריגע און שלעפּעריגע אין דער שטאָרט באַהסלאַוו. פון יענער זייט וואָלד האָט זיך אויפגעהויבען די זון, אַ קלאָרע, אַ ברייאַנטענע, אַ וואַרעמע זון. צום אַלעם ערשטען זענען זיי דורכגעפאָהרען פערביי אַ מורא'דיג גרויסען בית-עולם, מיט אזוי פיעל איינגעברייגענע, האַלב-אינגעפאָלענע שטיב-לעך און אלטע מצבות מיט אָפּגעריבענע אותיות „ת. נ. צ. ב. ה.“, אז לויט דעם רייכען בית עולם האָט מען געקאָנט מיינען, אז די שטאָרט איז מי יודע וואָס פאר אַ כרך! פונ'ם בית-עולם איז מען אריין גלייך אין דער „טאָרהאָוויצע“—אַ מאַרק אָדער אַ מיין יאָריד אַזעלכער, וואו אַלעס איז אויסגעמישט אינאיינעם: גוים, און פּערד, און כּהמות, און חזירים, און ציגיינער, און וועגען, און רעדער, און האַמאָטעס, און אידען פון כל המינים: אידען מיט פעלכלעך, אידען מיט היטלען, אידען מיט „קראַסנע“ סחורה, אידען מיט בולקעס, מיט אייערבייגעל, מיט קיכלעך, מיט עפעלקוואַס און מיט וואָס איהר ווילט. היינט ווייבער! ווייבער מיט קאַשקעס, ווייבער מיט עפעלעך און ווייבער מיט עופות און ווייבער מיט געפרעגעלטע

פיש און גלאט ווייבער. און דאָס אַלעס רעדט און קוויטשעט און גראַנערט. און די פּערד מיט די בהומות מיט די חזירים העלפּען אונטער. און די בעטלערס זינגען און שפּיעלען אויף דער לירע— מע קאָן טויב ווערען. און א שטויב שמעהט אַזעלכער, וואָס מע זעהט קוים איינס דאָס אַנרערע. און ריחות אַזעלכע, אַז מע קאָן דערשטיקט ווערען.

חברה זענען געקומען אין א גוטער צייט— אין א מאַרק־טאָג. דער בעל־עגלה האָט זיך קוים דורכגעשלאָגען מיט זיין בויד דורכ'ן יאָריד, אָנגעווינשעוועט דער שטאַרט מיט'ן יאָריד אַכצעהן חלירעס, ווי זיין שטייגער איז, ביז ער האָט זיך אַראַפּגעלאָזט אין דער רעכטער שטאַרט אַריין, וואָס כאַפט שטאַרק דעם אָפּבליק פּונ'ם בית־עולם— די זעלבע איינגעפּאַלענע שטיבלעך־מצבות, צווישען וועלכע עס וואַרפען זיך דורך וואַרניט־וואו א פּאָר נייע הייזלעך אויף, וואָס זעהען אויס פּרעמד, ווי נניד'ישע מחותנים איינגעלאָרען אויף איין אַרעמער חתונה, —און דאָרט האָט זיך ערשט אָנגעהויבען דער אמת'ער טומעל: שמעון־וואָלף דער בעל־עגלה האָט געוואוסט, אַז מע האָט איהם בעשטעלט, ער זאָל אָפּפיהרען זיינע יונגע פּאַר־שווינדלעך קיין באַהםלאָוו, צו זייערען א זיידען מיט א באַבע. מע האָט איהם אפילו געהאַט אָנגערופּען דעם נאָמען פון דעם זיידען מיט דער באַבע, נאָר ער האָט שוין פּערגעסען. ווייסט זיי דער שוואַרצער יאָהר! שמעון־וואָלף האָט זיך געשוואוירען, אַז דעם גאַנצען וועג האָט ער זיי געדענקט, ווי איהר זעהט איהם א אידען, און ווי נאָר ער איז אַריינגעפּאַהרען אין דעם דאָזיגען יאָריד, אזוי זענען זייערע נעמען אַרויסגעפּלויגען ביי איהם פּונ'ם קאַפּ, —א חלירע! . . . (אויף וועמען— זאָגט ער ניט . . .)

דערוויילע קומט צו א איד, און נאָך א איד, און נאָך א איד, און נאָך צוויי אידען, און נאָך דריי אידען, און ווייבער פון כל המינים, ווייבער מיט קאָשיקעס און ווייבער אַהן קאָשיקעס, און עס ווערד א האַרמידער מיט א רעדעריי—אַלע רעדען זיי אינאיינעם און מע דערצעהלט איינס דאָס אַנרערע חדושים: אַז עפּים קינדער

האַט אַ בעל־עגלֶה געבראַכט צופיהרען . . . פון וואָנען? . . . פון יענער זייט דניעפער . . . פון רושישטשעוו? . . . וואָס עפּים רושישטשעוו? פאַר וואָס ניט קאַניעוו? . . . ניט פון רושיש־טשעוו, ניט פון קאַניעוו, נאָר פון פּערעיאַסלאָוו! . . . וואוהיין? . . . איהר זעהט דאָך וואוהיין—ניט קיין יעהופּעץ, קיין באַהסלאָוו האָט ער זיי געבראַכט צופיהרען . . . צו וועמען? . . . הערסט דו, מע זאָל וויסען צו וועמען, וואָלט דאָך גוט געווען! . . . צו אַ זיידען, זאָגט ער, צו זייערען אַ זיידען . . . וואָסער זיידען? . . . הערסט דו, מע זאָל וויסען, צו וואָסער זיידען וואָלט דאָך גוט געווען! . . .

— שאַט! ווייסט איהר וואָס? לאָז מען אַ פּרעג טהון ביי די קינדער, ווי אזוי הייסט דער זיידע זייערער; זיי קעהרען וויסען... פון וואָנען זאָלען זיי וויסען? . . . פאַר וואָס זאָלען זיי ניט ווי־סען? . . . ביז עס רוקט זיך אַרויס איינער, אַ איד, וואָס פּער־קויפט בייגעל, מיט אַ צושפּאַלמענעם דאַשעק אויפ'ן קאַשקעט; מיט ביידע עלענבוניגענס שטופּט ער פּענאַנדער דעם עולם: — לאָזט מיך! איד וועל זיי פּרעגען. קינדער! ווי אזוי רופּט מען אייער זיידען?

די קינדער זענען פונ'ם האַרמידער מיט'ן געשריי שוין נאָר צו־טומעלט, נאָר פונדעסטוועגען דערמאָנען זיי זיך, אַז ער הייסט משה יאָסי. יאָ, משה יאָסי הייסט ער. געוויס משה יאָסי? . . . געוויס! . . . ווייסט מען שוין, הייסט עס, אַז דער זיידע זייערער הייסט משה יאָסי. בלייבט איבער איין זאָך: וואָסער משה־יאָסי? פאַרהאַן עטליכע משה־יאָסים. פאַרהאַן משה־יאָסי דער סטאַליר, משה־יאָסי דער בלעכער, משה־יאָסי לאַה־דוואָסים און משה־יאָסי דעם האַמאַרניקס. נאָר פּרעגט זיי עפּים גרינגערס!

— שאַ, ווייסט איהר וואָס? ווי אזוי רופּט מען אייער טאַ־טען?—דאָס זאָגט שוין אַן אַנדער איד, ניט יענער פון די בייגעל, נאָר אַ איד מיט אַ טלית־קטן, ווייזט אויס אַ בית־מדרש־איד. די קינדער זאָגען, אַז זייער טאַטען רופּט מען נחום. דעהערט אַזאַ

זאך, שטופט דער איד מיט'ן טלית־קטן אוועק אלע אנדערע אידען
און נעמט די קינדער נאָר אויף איין אמת'ען „דאָפּראָס“ :

— אייער מאַמען, זאָגט איהר, רופט מען נחום ? הייסט ער
ניט ראַבינאָוויטש ?

— ראַבינאָוויטש.

— און אייער מאַמע האָט געהייסען חיה־אסתר ?

— חיה־אסתר.

— איז זי געשטאַרבען ?

— געשטאַרבען.

— פון דער חלירע ?

— פון דער חלירע.

— אָט אזוי זשע רעדט !

דער איד מיט'ן טלית־קטן דרעהט זיך אויס צום גאַנצען עולם.

דאָס פנים שיינט איהם.

— אויב אזוי, פרעגט מיד, איך וועל אייך זאָגען אַקוראַט !
זייער זיידע איז משהיָאָסי דעם האַמאַרניקס, זייער באַבע איז גיטעל
משהיָאָסי דעם האַמאַרניקס. זייער זיידע, משהיָאָסי הייסט עס,
ווייסט שוין, אז זיין טאָכטער חיה־אסתר איז געשטאַרבען פון דער
חלירע, ניט דאָ געדאַכט, און זייער באַבע, גיטעל משהיָאָסי'ס,
ווייסט נאָך ניט. מע וויל איהר ניט אָנזאָגען די בשורה : אן אַלמע
אידענע, אַ קאַליקע נעבאָך . . .

דער איד מיט'ן טלית־קטן דרעהט זיך אויס צו די קינדער

מיט'ן זעלבען שיינענדיגען פנים :

— קריכט אַראָפּ, קינדער, פון וואַגען, וועט מען אייך ווייזען,
וואו אייער זיידע זיצט. צירפאָהרען אהין קען מען ניט—צו א
שמאַל געסעל. סיידען פון יענער זייט ? וועט מען אָבער נישט
קאָנען אויסקערעווען זיך מיט'ן וואַגען. ווי מיינסט דו, מאַמעל,
מע וועט קאָנען ? . . .

דאָס איז געוואָגט געוואָרען צו א יונגעמאַן מיט איין אויסנע-

בויגענער נאָז, וואָס הייסט מאַטעל. מאַטעל פּערריקט דאָס היטעל ארויף :

— פאַר וואָס זאָל מען ניט קאָנען ?

— פאַר וואָס ? פאַר שבת ! האָסט פּערגעסען, אז הערשקע איצו-ליאבעס בויעט אַ שטאַל פון יענער זייט ? . . .

מאַטעל טהוט זיך ניט קיין ריהר און פּרעגט ווייטער :

— און אז ער בויעט אַ שטאַל פון יענער זייט איז וואָס ?

— וואָס הייסט איז וואָס ? האָט ער אָנגעפיהרט געהילף !

— אָנגעפיהרט געהילף ? לאַז איהם וואויל בעקומען . . .

— וואָס איז צו רעדען מיט אַ שטיק האַלץ ? ! . . .

און וואָס מעהר מאַטעל איז רוהיג היצט זיך יענער אַלץ מעהר, ביז ער געהט ארויס פון די כלים, טהוט אַ שפיי אויף מאַטלען, רופט איהם אָן מיט'ן נאָמען „שומה און פיקהג'לץ“, ער נעמט די קינדער פֿאַר אַ האַנד : „קומט ! קומט מיט מיר—איך וועל אייך צופיהרען, מע דאַרף נעהן צופוס.“ און דער איד מיט'ן טלית-קטן און מיט'ן שייגענדיגען פנים לאַזט זיך מיט די יונגע וואַיאַד זשערען-יתומים, פונ'ם יאריר ארויס, צופוס, צו זייער זיידען משה-יאָסי און צו זייער באַבע גיטעל.

א שעהנער פרודיהבא

א שעהנער ברוך הבא

די געלעהמטע באבע גיטעל.—דער זיידע משה יאסי מיט דער בולבעוואטע נאז
און געדיכטע ברעמען.—דער פעטער איצי און די מומע סאסי.

י פערעיאסלאווער יתומים האָבען געהאַט דאָס
רעכט פאַרשמעלען זיך דעם זיידען משה־יאָסי'ס
שטוב—א מיין פּאַלאַץ. דער זיידע משה־יאָסי
אַליין האָט זיך זיי פאַרגעשטעלט אַ פאַטריאַרד
אין אַ זיידענער זשופּעצע. אַ קלייניגקייט, מע
זאָגט, זיי זענען אזוי רייך, אזוי רייך! צום סוף
האַט זיי דער בית־מדרש איד מיט'ן שיינענדיגען פנים צוגעפיהרט
צו אַ גאַנץ געוועהנליך שטיבעל, פּראָוודע מיט אַ גלעזערנעם גאַניק,
און האָט זיי אַ זאָג געגעבען: „אַט־אַרדאָ זיצט אייער זיידע, משה־
יאָסי האַמאַרניקס.“ אַליין איז דער איד נעלם געוואָרען. ער האָט
נישט געוואָלט זיין דערביי. די קינדער האָבען דורכגעשפּאַציערט
דעם גלעזערנעם גאַניק, געעפענט די טהיר און דערזעהן פאַר זיך
אַקוראַט אַקעגען דער טהיר, אויף אַ הילצערען בעט, זיצען אַ מענ־
שען ניט קיין מענשען, אַ בעשעפעניש ניט קיין בעשעפעניש, אינ'ם
געשטאַלט פון אַ נקבה, אַהן פיס, מיט עפּים מאָדנע אויסגערדעהטע
הענד. די ערשטע מינוט האָבען זיי געוואָלט געהן צוריק. נאָר דאָס
בעשעפעניש האָט זיך שטאַרק איינגעקוקט אין זיי מיט איהרע
גלאַנצענדיגע רויטע אויגען און האָט מיט אַ זעהר איינגענעהמען
קול אַ פּרעג געטהאָן ביי זיי: „ווער זענט איהר, קינדער?“ עפּים
אייגענעם, נאָהינטס האָט זיך געלאָזט הערען אין דעם קול, און די

קינדער האָבען איהר א זאָג געגעבען: „א גוט מאָרגען. מיר זענען פון פּערעיאַסלאָוו . . .“

דערהערט דאָס וואָרט „פּערעיאַסלאָוו“ און דערזעהן אַ גאַנץ רעמעל מיט קינדער, צווישען זיי אַ מיידעלע נאָך קיין יאָהר ניט אלט, האָט די אלטע באַלד אַרומגעכאַפּט די גאַנצע טראַגעדיע, און זי האָט פּערבראַכען מיט איהרע אויסגעדריעהטע הענדר און אויסגע- שריען אויף אַ קול:

— אוי, א וועהמיג איז מיר! אוי, א דונער איז מיר, מיין; היהאסתר איז געשטאַרבען!—און גענומען זיך שלאָגען מיט די הענדר אין קאַפּ—משהיאָסי! משהיאָסי! וואו ביזט דו? אַהער געה! משהיאָסי! . . .

אויף איהר געשריי איז געקומען צולויפען פון א זייטיג אַל- קירעל איין אלטער, אַ נידעריגער, אין טלית און תפילין, מיט אַ משונה מגוש'דיג פנים, מיט אַ ברייטער בולבעוואַטער נאָז, מיט מורא'דיג גרויסע געדיכטע ברעמען, אָנגעטהאַן אין שמאַטעס און אין שקראַבעס.—„אַט דאָס איז דער זיידע משהיאָסי? אַט דער איז דאָס אזוי רייך? אזוי רייך? . . .“

דאָס ערשטע, וואָס דער זיידע משהיאָסי האָט געטהאָן—ער האָט גענומען שרייען אויף די קינדער, ביזערען זיך און מאַכען אויף זיי מיט די הענדר, און מחמת ער האָט געהאַלטען אין מיטען דאוונען און נישט געטאַרט, אַפנים, מפסיק זיין, האָט ער גערעדט צו זיי אויף לשון-קודש: „אי-אַ-נו, רוצחים! גזלנים! . . .“ און צו דער אלטער האָט ער געזאָגט אויף לשון קודש, און דאָס קול האָט געציטערט: „אי-אַ-נו, ידעתי . . . בתי . . . ה' נתן וה' לקח! . . .“

דאָס האָט בעדאַרפט הייסען, אַז ער ווייסט, אַז די טאַכטער איז געשטאַרבען, און דער גאָט וואָס האָט געגעבען, דער אייגענער גאָט האָט גענומען . . . האָט דאָס אָבער דער אלטער ווינציג וואָס בערהינט, און זי האָט ניט אויפגעהערט צו וויינען און צו קלאָגען און צו שלאָגען זיך מיט די הענדר אָן קאַפּ און צו שרייען: „היהר

אסתר! מייז היהאסתר איז געשטארבען!"—ביז עס זענען זיך צענויפגעלאָפּען נאָך מענשען, עפּים איינער א איד מיט אַזעלכע לאַנגע פּאות וואָס די קינדער האָבען אַזעלכע אין פּערעיאַסלאָוו נישט בעגעגענט. דאָס איז געווען זייער מאַמעס איינציגער ברור דער, דער פּעטער איצי. נאָכ'ן פּעטער איצי איז אַריינגעלאָפּען א אידנע מיט אַ פּערפלאַמט פנים, מיט פּערקאַטשעטע אַרבעל און מיט אַ פּאַלאַניק פון קיך. דאָס איז געווען זיין ווייב—די מוהמע סאַסי. און מיט איהר איז אַריינגעקומען א מיידלעך מיט רויטע בעקלעך און מיט קליינע ליפּעלעך—זייערע אַ בתיחיד'קע, אַ שע-נינקע, נאָר אַ שעמעוודיגע, מיט'ן נאָמען הוהליבע. און אַחוץ זיי זענען זיך צענויפגעלאָפּען נאָך אידען און ווייבער, נאָהינטע שכנים, און אלע מיט אַמאָל האָבען גענומען רעדען, טרייסטען די באַבע גיטעל מיט ווערטער: אז וויבאלד די טאָכטער איז שוין טוירט, היינט וואָס וועט העלפּען דער געוויין? און דאָס, וואָס די ערד דעקט צו, איז דאָך פּערפאַלען. און די יונגע געסט האָט מען אַחוץ גענומען זאָגען מוסר, אז מע קומט ניט אַריין אַט אזוי הולאַם אויף דער קאָראַבקע און מע זאָגט ניט אָן יענעם גלייך אזאַ בשורה, האַטש נאָט איז יודע דעם אמת, אז די קינדער האָבען אייגענטליך נאָר ניט אָנגעהויבען צו „זאָגען“.

דערווייל האָט דער זיידע משהיאָסי אויסגעטהאָן דעם טלית און תּפּלין און האָט פון זיין זייט גענומען פּירעאלטען די אייניקלעך, למאי זיי זענען נישט אַריינגעקומען פּריהער צו איהם. זיי זאָלען זיי בעלי דרך ארץ, וואָלטען זיי בעדאַרפט זיך זעהען פּריהער מיט איהם, פּאוואָלינקע איבעררעדען, וואָלט ער, דער זיידע הייסט עס, פּאוואָלינקע איבערגערעדט מיט דער באַבען, זי צוגעגרייט ביסלעכווייז, ניט אזוי הענדומפּענדום! אזוי טהוען פּראַדאָם, ניט קיין מענטשען . . .

דאָס האָט שוין, אפּנים, די באַבע גיטעל נישט געקענט אַר-בערטראַגען, און ווי ווייט דער בראַך איז ניט געווען פּאַר איהר גרויס, איז זי אָנגעפאַלען אויפ'ן זיידען:

— אלטער דאורין! וואָס האָסטו צו די קינדער נעבאָד? וואָס זיינען זיי שולדיג? פון וואָנען זאָלען זיי דיר וויסען, אז דו ליגסט דאָרט ערגיץ אויף די פעלצען און דאווענסט? אַ שעהנע ברוד־הבא! קומט אַהער, קינדערלעך, צו מיר. ווי אזוי רופט מען אייך?

און איינציגווייז האָט זי צוגערופען צו זיך די קינדער, און איינציגווייז האָט זי זיי אויסגעפרעגט ביי די נעמען, געגלעט און געקושט און בענעצט מיט איהרע געזאָלצענע טרענהרען, בעוויינט שוין ניט איהר טאַכטער, נאָר די קליינע עלענדע יתומים/לעך נעבאָד . . . זי האָט זיך געשוואָרען, אז זי האָט כמעט געוווּזוסט, אזוי זיכער, ווי ס'איז היינט טאָג אויף דער גאַנצער וועלט, אז איהר חיהראסתר איז געשטאַרבען, ווארום ס'איז שוין עטליכע נעכט, אז זי קומט צו איהר זי-חלום און פרעגט זיך אַלץ נאָך אויף איהרע קינדער, זי זאָל איהר זאָגען, ווי געפעלען איהר איהרע קינדער? ... — לאָז מען זיי געבען עפּים עסען, משה יאָסי, וואָס שטעהסט דו ווי א נעכטיגער? זעהסט דאָך, אלטער דאורין, אז די קינדער זיינען נעבאָד פּערשמאַכט, אויסגעהונגערט און ניט געשלאָפּען אַ גאַנצע נאַכט. ווינד איז מיר—אַבי ער זאָגט זיי מוסר! אַ שענער זיידע! אַ שענער ברוד־הבא! ...

א
ב
ג
ד
ה
ו
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד

צווישען פעלצען

צווישען פעלצען.

דעם זיידענס בוכהאלטעריע.—זיין מוסר זאגען, זיינע ספרים און זיין צדקה.—
וואס וועט זיין אז משיח וועט קומען.—דעם זיידענס עקסטאז.

אָס ערשטע, וואָס דער זיידע משה־יאָסי וואָט פיר־
גענומען פאר זיינע אייניקלעך, אז זיי האָבען
אָפגעראַווענט און אָפגעגעסען, — ער האָט זיי
פּערהערט.

פאַרגעקומען איז דער עקזאמען טאָקי ביי
איהם, אין זיין חדר מיוחד, וואוהין קיין בן־אָרם
האָט נישט געטאָרט אריינקומען. נישט געטאָרט און נישט גע־
קאָנט, ווארום ס'איז ניט געווען וואו.

דאָס איז געווען א חדר'על עטוואָס גרעסער פון א שטייג, וואו
מע האַלט עופות. אין דער דאָזיגער שטייג האָט זיך געפונען, ער־
שטענס, דער זיידע, דערנאָך זיינע ספרים, גאַנץ ש"ס און פוסקים
און קבלה־ספרים, און הויז לוח זענען דאָרטען געווען משכנות:
זילבערנע לעפעל, טעצלעך, הדס'לעך און לעמפעלעך, קופערנע פּאָה־
נען, סאַמאָוואַרען, אידישע קאַפּאַטעס, גוי'שע קערעלען, סוויטקעס
און פעלצען, דערהויפט פעלצען, אָהן א שער פּעלצען!

דאָס איז געוועזען א מין לאַמבאַרד, געפיהרט פון דער באַבע
ניטעל שויך פון יאָהרען־לאַנג. זיצענדיג א געלייהמטע אין בעט,
האָט זי געפיהרט דאָס געשעפט ביד רמה, געהאַלטען דאָס ביסעל
מזומן ביי זיך אונטער די קישענס, נישט צוגעלאָזט צו דער קאַסע
קיינעם. נאָר אויף די משכנות האָט געוועלטיגט דער זיידע. צו־

געהמען א משכון און ארויסגעבען א משכון—דאס איז געווען זיין ארבייט. אָנגעדענקען זיך, צו וועמען וואָסער משכון עס געהערט—האָט מען בעדארפט האָבען א קאָפּ פון א מיניסטער. עס קאָן זיין, אז דער זיידע משה'יאָסי האָט טאַקי געהאַט אויף זיך אפּשר א קאָפּ פון א מיניסטער, האָט ער זיך אָבער ניט געוואָלט פּערלאָזען אויף זיין מיניסטערשען קאָפּ אליין. א קשיא, וואָס סע מאַכט זיך! איז ער געפּאָלען אויף א המצאה—זיין אייגענע המצאה: אויף יעדען משכון האָט ער צוגענייהט מיט אַ נאָדעל-פּאָדעם—און דוקא אליין—א שטיקעל פּאַפּיר, און אויף יעדען שטיקעל פּאַפּיר האָט ער אָנגעשריבען מיט זיין האַנד: „זעה קאָפּ אָט ע ש י י ד ל ב ע ר י ל .“ אָדער: „זעה הפּעלץ ש י י ד ל ה ע ר ל א י ו ו א ז .“ אָדער: זעה הקערעלען ש י י ד ל ה ע ר ל י ת י א ו ו ר ד א ח ע .“ אַי, ס'האָט זיך געמאַכט אַמאָל, אז בעריל איז געקומען צוגעהן אויסקויפּען די קאַפּאַטע און מע האָט איהם ארויס געגעבען איין אנדערענס א קאַפּאַטע, וואָס יענער הייסט אויך בעריל?—איז דאָ איין עצה: מע טראָגט ארויס ביידע בערילס קאַפּאַטעס, און מע הייסט איהם, ער זאָל דערקענען. א איד וועט דאָך ניט געהן זאָגען אויף א פרעמדער קאַפּאַטע, אז ס'איז זיינע. זעהט איהר, מיט אַ גוי אז סע מאַכט זיך אזא זאָך, איז שוין ניט אזוי גוט. איז דערצו אויך דאָ א המצאה (א איד א למדן ניט זיך איין עצה!) : מע הייסט אייוואַנען, ער זאָל זיך מטריח זיין זאָגען עפּים א סימן אויף זיין פעלץ. יעדער אייוואַן קען אזוי גוט זיין פעלץ, אז עפּים א סימן מוז ער אויף איהם האָבען. ס'איז לא ימלט! . . . פון דעסטוועגען, נישט קוקענדיג אויף די אלע המצאות, זענען נאָנץ אַפּטליך ארויס מיאוסע מחלוקת'ען צווישען דער באַבע מיט'ן זיידען. די באַבע האָט אַלץ גע'טענה'ט צום זיידען :

— אײַך פרעג דיך, אַלמער דאָרין וואָס דו ביזט, אז יו האַלטסט שוין יא ביי שרייבען און שרייבסט שוין יאָ „זעה קאַפּאַטע שײַך לבעריל“, וואָס וועט דיר אַהרען, אז דו וועסט שוין צושרייבען נאָך אײַן וואָרט—„בעריל זאָאיקע“ ? אָדער אז דו שרייבסט שוין יא

„זה הפעל'ץ שייך להערל איוואן,“ שרייב שוין אינגאנצען דעם נאָר מען זיינעם: „איוואן זלאָדי.“ אָדער: „זה הקערעלען שייך להערלית יאווראָחע די קארנאָסע.“

איז אָבער דער זיידע משה'יאָסי—ס'זאָל איהם צו קיין חרפה ניט זיין אויף יענער וועלט—געווען במחילת-כבודו א מורא'דיגער עקשן. אָט דוקא ווייל זי וויל אזוי, וויל ער ניט. און ער איז געווען ניט אינגאנצען אומגערעכט: א אידענע א קאליקע, ליגט אין בעט און פערניגט זיך אזוי צו קאָמאנדעווען מיט א מאן, איהם רופען „אָלטער דאָרין“ פאר די אייניקלעך אין די אויגען! ער איז דאָך עפיים נישט קיין אביווער—רב משה'יאָסי דעם האַמארניקס! א איד, וואָס זיצט יומם ולילה על התורה ועל העבודה. אָדער ער לערענט, אָדער ער דאווענט. היינט פאסט ער אַלע תעניתים און אַלע מאָנטאָג און דאָנערשטאָג, און קיין שטיקעל פלייש קומט גלאַט ניט אריין אין מויל אריין צו איהם א גאַנצע וואָך, חוץ שבת און יום-טוב. אין שוהל קומט ער פריהער פון אַלעמען און געהט ארויס שפעטער פון אַלעמען. מאַכט קדוש דעמאָלט, ווען אַלע אידען שלאָפען שוין—וואָרטשעט זי טאַקי, די באַבע גיטעל, און בייזערט זיך. מילא, פאר זיך אַהרט איהר שוין ניט—זי איז שוין געוואוינט געוואָרען צו הונגערען. אָבער אויף די קינדער נעבאָך, אויף די יתומים איז א רחמנות!

פון אַלע קינדער די יתומים האָט דער זיידע משה'יאָסי ליַעב געקריגען נאָר איינעם—שלוֹם'ען. טאַקי אַ שקאָץ, אַ יונגעל א ברען, דערפאר אָבער א גוט קעפעל: פון איהם וואָלט געקאָנט זיין א לייט, ער זאָל נור א ביסעל מעהר וועלען זיצען מיט'ן זיידען אין זיין חדר מיוחד, צווישען די פעלצען, און ניט האַבען קיין טבע לויי פען מיט באַהסלעווער יונגלעך צום „ראָס,“ זעהען ווי מע האַפט פיש, אָדער אין וואָלד אריין טרייס'ען באַרלעך, אָדער נאָך אזעלכע קונדסערייען.

— דיין טאטע זאָל זיין א מענטש,—אזוי האָט דער זיידע מיט איהם איינגע'טענה'ט—דיין טאטע זאָל ניט זיין אַנגעשמעקט מיט'ן

תנ"ך און מיט'ן דקדוק און מיט משה דעסעווער און מיט די אי-בעריגע אפיקורסישע גענג, וואָלט ער דיך על-פּיריושר בעדאָרפט איבערלאָזען דאָ ביי מיר האָטש אויף עטליכע זמנים. וואָלט איך דיך מיט גאָט'ס הילף געמאַכט פאר אַנ'עהרליכען אידען. עס וואָלט פון דיר ארויס דער אמת'ער חסיד מיט'ן אמת'ען בעל-קבלה מיט'ן אמת'ען ברען. און אזוי וואָס וועט פון דיר זיין? א גאַרנישט מיט א נישט, א פוסטעפאָסניק, א שייגעצעל, א קנאַקער, א פיפער, א ימחשמו'ניק, א דער-רוח-ווייסט-וואָס, א הולטיי, א רשע מרושע, א שמד'ילניק, א מחלל-שבת'ניק, א טריפניאַק, א פושע באלקי ישראל! . . .

— משה'יאָסי! טאָמער וואָלט געווען גענוג מומטשען א קינד? „לאַנג לעבען זאָל די באַבע גיטעל!“—טראַכט זיך דער אויס-געלייזטער פּונ'ם זיידענ'ס הענד, אויף וועמען עס וואַרטען שוין באַהעלעווער יונגלעך-קונדסים אין דרויסען.

פונדעסטוועגען זענען געווען מינוטען, וואָס דער זיידע משה-יאָסי איז איהם געווען אויך צום האַרצען, ליעב און טהייער. איינ-מאָל האָט ער איהם געטראָפּען זיצענדיג מיט'ן טלית-זאַק אונטער דער האַנד ביי דער באַבע אין בעט. ער האָט זי עפּים זעהר שטאַרק גע'חנפה'ט, גערערט שטילערהייד, געדונגען זיך און געבער טען ביי איהר נאָך געלך, און זי האָט נישט געוואָלט געבען מעהר. דאָס האָט ער זיך געדונגען ניט פאר זיך—פאר צדקה, פאר זיינע אַרימע חסידים, וואָס אין קלוין, און זי האָט גע'טענה'ט איינס: „מע דאַרף ניט. זי האָט איהרע אייגענע יתומים—אויף זיי איז מעהר רחמנות . . .“

נאָך איינמאָל האָט ער געטראָפּען דעם זיידען זיצען ביי זיך אין חדר מיוחד, אַנגעטהאַן אין טלית און תפילין, דעם קאַפּ פער-וואַרפען, די אויגען צוגעמאַכט, עפּים נאַרנישט בהאי עלמא. און אז ער האָט זיך אויפגעחאַפּט, האָבען ביי איהם די אויגען געשוינט און געלויכטען, און זיין מגוש'דיג פנים האָט אויסגעזעהען שוין נישט אזוי מגוש'דיג. די „שכינה האָט אויף איהם גערוהט . . .“

און ער האָט גערעדט ווי צו זיך אליין, און מיט אַ שמיכעל אויף די מורא'דיג נרויסע געדיכטע וואָנסים :

— אַרום וועט נישט לאַנג געוועלטיגען . . . די ישועה איז נאָהינט, נאָהינט, נאָהינט! . . . קום אַהער, מיין קינד, זיך אַ ביסעל, וועלען מיר שמועסען פונ'ם קיץ, פון משיח'ען, וואָס וועט זיין, אז משיח וועט קומען . . .

און דער זיידע משה'יאָסי האָט גענומען דערצעהלען פאר זיין אייניקעל וואָס וועט זיין, אז משיח וועט קומען, מיט אַזאַ התלהבות, מיט אַזוי פיעל היטץ און מיט אַזעלכע פלאַמענדיגע פאַרבען, אז דעם אייניקעל האָט זיך ניט געוואָלט אָפטרעטען פונ'ם זיידען, און ניט ווילענדיג איז איהם געקומען אויפ'ן זינען זיין ערשמער און זיין בעסטער חבר שמואליק. דער חלוק צווישען די צוויי איז גע-ווען דער, וואָס שמואליק האָט גערעדט פון אוצרות, מכשפים, פרינ-צען און פרינצעסינס—אַלץ פון אַזעלכע זאַכען, וואָס זענען שייך צו דער וועלט; און דער זיידע משה'יאָסי האָט מבטל געווען די וועלט לגמרי און האָט זיך אַריבערגעטראָגען אינגאַנצען, אינ-איינעם מיט'ן אייניקעל, וואָס האָט איהם אויסגעהערט מיט דער גרעסטער שפּאַננג, אַהין, אויף יענער וועלט, דאָרטען, צוויי-שען סאַמע צדיקים און מלאכים און שרפים און כרוכים, ניט ווייט שוין פונ'ם כסא'הכבוד, גאָר-גאָר נאָהינט שוין טאַקי צו אַי ה'ם אליין, צום מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא . . . דאָרטען זע-נען געווען דער שור-הבר מיט'ן לויטז, און דער טהייערסטער בוימד עהל, וואָס הייסט „אפרסמוז“, און דער טהייערסטער וויין, דער „יין המשומר.“ און צדיקים זיצען און לערנען און האַבען הנאה פון דער שכינה און פונ'ם „אור הגנוז.“ פון יענער ליכטיגקייט, וואָס בעת גאָט האָט בעשאַפּען די וועלט, האָט ער געזעהען, אז די מענ-שען זענען ניט ראוי צו אַזאַ ליכטיגקייט, האָט ער עס איבערגעלאָזט אויף לעתיך לבוא . . . און הקדוש-ברוך-הוא אליין, כביכול, בכבודו ובעצמו. שמעט און בעדיענט זיי. די צדיקים, ווי אַ טאַטע. און פון אויבען. פונ'ם הימעל, לאָזט זיך אַראָפּ פונקט אויפ'ן זעלבען

אַרט. וואו דאָס אמאָליגע בית־המקדש איז געשטאַנען, א ניי בית־
המקדש, פון סאַמע גיין־גאַלד און פון די טהייערסטע שטיינער, די־
מענטען און ברייאַנטען, און די כהנים דוכנען, און די לויים זינ־
גען. און דוד המלך קומט ארויס אַקעגען מיט אַ פידעל און זינגט:

„ ר נ נ ו צ ד י ק י מ ב י ה ו ה ! ב י ה ו ה ! . . . “

דאָ הויבט אָן דער זיידע משה־יאָסי זינגען אויף אַ קול, צו־
קנאַקען מיט די פינגער, און די אויגען פערנלאַנצט ער ארויף, און
דאָס פנים לויכט איהם, און אליין אין ער נישט בהאי עלמא: ער
איז דאָרטען ערניץ, ווייט־ווייט, אויף י ע נ ע ר וועלט, אויף
י ע נ ע ר וועלט! . . .

א איד א פיינער

א איד א פויגעל

א מעשה פון פארצייטען—ווי אזוי אירעו האבען אטאל געלעבט צווישען פריצים—א טראגעדיע פון איין ארעמעו „רעדאר“.

ע בעדארף אָבער ניט מיינען, אז דער זיידע משהר יאָסי איז אלע מאָל געווען נור אויף יענער וועלט און אז ער האָט ניט געהאט פאר זיינע אייניקלעך צו דערצעהלען גאָרנישט פון דער וועלט. אַ! ער האָט געהאט זעהר א סך צו דערצעהלען פון אַמאָליגע אירעו, אַמאָליגע חסידים, אַמאָליגע בעלי-קבלה און אַמאָליגע פריצים, להבדיל, ווי זיי האָבען זיך בעגאָנגען מיט די אירעו.

איין מעשה אזעלכע, וואָס ער האָט דערצעהלט פאר זיינע אייניקלעך, א מעשה, ווי א איד איז אומגעקומען אויף קדוש-השם, געדענקט זיך גאַנץ בעזונדער, און די דאָזיגע מעשה ווערד דאָ איבערגעגעבען בקצור, ווייל דער זיידע משה-יאָסי איז געווען, ער זאָל מוחל זיין, א גרויסער מאַריד און האָט ליעב געהאט אַפּטמאָל איבערשפּרינגען פון איין ענין אויפ'ן אַנדערעו און פּערפּאָהרעו מחילה קיין בויבעריק.

די מעשה האָט זיך געטראָפּען שוין לאַנג, נאָך פאר זיין זיידעו, עליו השלום, דעם אַלטען האַמאַרניק. פאר וואָס האָט מען איהם גערופּען „האַמאַרניק“? ווייל האַמאַרניק האָט געהייסען דאָס דאָרף, וואו ער איז געזעסען, געהאַלטען א מיהל אין דער ארענדע. אין דעם זעלבען דאָרף איז געזעסען נאָך א איד, מיט'ן נאָמען נח.

געהאלטען די קרעטשמע. געווען איז דער נח א איד א תם, איין אדם פשוט, נאָר א גרויסער ירא־שמים, טאָג ווי נאכט געדאווענט און געזאָגט תהלים, אפנים, א בעל־תשובה און א „נסתר.“ די גאנצע טהוערין איז געווען זי. זיין עיבדא איז געווען נאָר צאָהלען ראַטע אין הויף און דינגען די קרעטשמע פון איין יאָהר אויפ'ן אַנ־דערען. כל ימיו האָט ער מורא געהאַט, טאָמער וועט איהם עמיצער אויסדינגען די קרעטשמע, ווארום בעלנים זענען געווען א סך, האַמט פרנסה האָט ער געהאַט פון דער קרעטשמע בצמצום, קוים־קוים דורכקומען, געווען א בעל־מטופל מיט קינדער.

ויהי היום—קומט ער צוגעהן איינמאָל צום פריץ דינגען די ארענדע און טרעפט א גוזמא געסט, א גאנצע סעודה. נאָך דער סעודה קלויבט מען זיך, כנהוג, נא־פאָליוואַניע, אויף דער אַכאַטע הייסט עס. עס שמעהען שוין צוגעגרייט פערד און קארעמעס און בריטשקעס און לינייקעס און הינד פון כל המינים, און די יעגערס מיט די גרויסע פערדערען און מיט די פייפלעך, כיד המלך. אַלס־דינג, הייסט עס, פארטיג ארום און ארום. „נישט געטראָפּען די גוטע צייט, —טראַכט זיך נח—דער פריץ וועט נישט וועלען רעדען איצט פון דער ארענדע.“ צום סוף האָט ער א טעות געהאַט. אויפגעשטאַנען מיט די געסט פון מיש און געוואָלט זיך שוין ארויפ־זעצען אויף די פערד, האָט דער פריץ דערזעהן דעם אידען שמעהן איינגעבויגען ביי א זייט, אַפגעריסען קריעהבליאה. מאַכט ער צו איהם מיט א פרייליך פנים: „א? יאק סיע מאַש פאַן אַרענ־דאַרזשי?—וואָס מאַכט א איד א רענדאַר?“ . . . זאָגט איהם נח כך וכך: „אדוני פריץ, איד בין געקומען וועגען דער קרעטשמע.“ צעלאַכט ער זיך, דער פריץ, ס'איז געווען כטוב לב המלך ביו, שמאַרק אונטער'ן גלעזעל, און רופט זיך אָן צו איהם: „אויף ווי־פיעל יאָהר ווילסט דו דען די קרעטשמע?“ זאָגט ער צו איהם: „וועלען וואָלט איד געוואָלט אויף עטליכע יאָהר, נאָר אזוי ווי דער מנהג איז ביי דיר, יאסנאָוועלמאָזשנע פאַן, הראַביע. . .“ לאַזט איהם דער פריץ ניט אויסרעדען און מאַכט צו איהם: „דאַבזשע,

איציגנס מאָל גיב איך דיר גאָפּ די קרעטשמע אויף דעם אייגענעם
מקה, וואָס אויף אלע מאָל, אויף א זמן פון צעהן יאָהר. נאָר מיט
איין תנאי: זאָלסט מיר זיין א פויגעל. "קוקט איהם אָן דער איד:
„וואָס הייסט, איך זאָל דיר זיין א פויגעל?" ענטפערט איהם דער
פריץ: „גאנץ פשוט. דו דארפסט ארויף, זאָגט ער, אויפ'ן דאָך
פון אַט דער שטאַל. זעהסט דו? דאָרטען דארפסט דו זיך פער-
שטעלען, זאָגט ער, פאר א פויגעל און איך, זאָגט ער, וועל זיך ציער
לען אין דיר און פרובען טרעפען גלויך אין קאָפּ ארויין. האָסט דו
עם צעקיעט?" ווערט א געלעכטער צווישען די פריצים, און דער
איד כלומרשט לאַכט אויך. ער טראַכט זיך: „דער פריץ טרייבט
קאטאָוועס, גענומען איין איבעריג ביסעל וויין". . . „נו?—
פרעגט איהם דער פריץ.—איז דאָס געמאכט?" טראַכט זיך נח:
„וואָס ענטפערט מען איהם דערויף?" און טהוט איהם א פרעג
אויף טשיקאָוועסט: „וויפיעל צייט גיסט דו אויף צו בעטראַכטען
זיך?" זאָגט איהם דער פריץ גאנץ ערנסט: „יעדנא מינוטא—
איין מינוט הייסט עס, מעהר ניט. „די ברירה איז ביי דיר, זאָגט
ער. אָדער דו קריכסט ארויף אויפ'ן דאָך און פערשטעלסט זיך
פאר א פויגעל, אָדער מאָרגענדיגען טאָג, זאָגט ער, ווערסט דו
ארויסגעוואָרפען פון דער קרעטשמע." איז דאָך איהם פרוחה
נשמתו געוואָרען. וואָס טהוט מען? מיט א פריץ שפיעלט מען
זיך ניט. ובפרט, אז יענער הייסט שוין טראַגען לייטערס—אפנים,
ס'איז גאָרניט קיין קאטאָוועס ניט? רופט ער זיך אָן נאָך אַמאָל
צום פריץ: „און וואָס וועט זיין, טאָמער הלילה טרעפסט דו טא-
קי?" ווערט נאָך א גרעסערער געלעכטער צווישען די פריצים, און
נח בלייבט שטעהען א צעטומעלטער. ער ווייסט ניט, צי דער פריץ
מאכט חזוק, צי ער מיינט דאָס מיט איין אמת? זעהען זעהט עס
אויס ווי איין אמת, ווארום מע הייסט איהם די רגע קריכען אויפ'ן
דאָך, אָדער געהן אהיים אַפרייניגען די קרעטשמע. וויל ער שוין
געהן אהיים, דערמאָנט ער זיך, אז ער איז א בעל־מטופל מיט קינד-
דער, הויבט ער אָן זיך בעמען ביים פריץ, ער זאָל איהם געבען

האָטש עטליכע מינוט אויף אָפּצוזאָגען ווידוי. זאָגט אַיהם דער פּריץ : „ראָבושע, איך געב דיר נאָך איין מינוט אויף זאָגען ווידוי.“ איין מינוט ? וואָס קאָן אַ איר זאָגען אין איין מינוט, אחוץ „שמע-ישראל ?“ ובפרט, אַז מע שטופּט איהם שוין ארויף אויפ'ן לייטער, און טרערען גיסען זיך איהם. וואָס זאָל ער טהון ? אַ גזירה מן השמים. אַ בעל-מטופּל מיט קינדער. מסתמא איז איהם באַ-שערט אומצוקומען אויף קרושהשם. און אפשר וועט נאָך גאָט רחמנות האָבען און טהון אַ נס. דער אויבערשטער אַז ער וויל—קאָן ער ! נעווען אַ גרויסער בעל-בטחון. אַמאָליגע אידען !

ארויפגעקראַכען אויפ'ן שפיץ דאָך, הערט ער נישט אויף צו לייענען קריאת-שמע שטילערהייד און צו וויינען, גיסען מיט טרע-רען, און נאָך אַליץ נישט פּערלירען אינגאנצען דעם בטחון אויף גאָט, טאָמער וועט דער אויבערשטער פּאַרט רחמנות האָבען. אַז דער אויבערשטער וויל—קאָן ער ! דער פּריץ דערווייל האָט קיין צייט ניט. הייסט ער איהם, ער זאָל שטעהן גלייך—שטעהט ער גלייך. דערנאָך הייסט ער איהם, ער זאָל זיך אָנבויען—בויעט ער זיך אָן. ער זאָל צענעמען די הענד—צענעמט ער די הענד. ער זאָל אויסזעהן ווי אַ פּויגעל—זעהט ער אויס ווי אַ פּויגעל . . . און דער פּריץ—צו ער האָט עס טאָקי געמיינט אויף איין אמת, אָדער ער האָט נור געטריבען קאטאָועס, און דער אויבערשטער האָט גע-מאַכט אזוי, ס'זאָל אויסקומען אויף איין אמת—ער האָט אויסגע-שאַסען און געטראָפּען נח'ן גלייך אין שטערן אריין, און נח איז אומגעפּאַלען ווי אַ געשאַסענער פּויגעל און האָט זיך אראַבגעקוי-קעלט אראַב פּונ'ם דאָך. און נאָך באותו היום האָט מען איהם געבראַכט צו קברישראל. דער פּריץ האָט אָבער געהאַלטען וואָרט. צעהן יאָהר כסדר האָט ער נישט געריהרט די אַלמנה פּון דער קרעטשמע, וויפּיעל מע זאָל איהם ניט מוסיף זיין אויף דער ארענדע—אַמאָליגע פּריצים !

* * *

אַזעלכע שענע מעשיות פּון „אַמאָליגע“ אידען און פּון „אַמאָ-“

ליגע" פריצים האָט דער זיידע געהאַט לרוב, און חברה וואָלמען זיך
ניט אָפגעזאָגט זיי אויסהערען נאָך און נאָך, ווען דער זיידע משהר
יאָסי זאָל ניט האָבען קיין טבע ארויסציהען פון יעדער מעשה אַ
מוסר־השכל, אז מע בעדאַרף זיי אן עהרליכער איד און האָבען
בטחון, און פונ'ם מוסר־השכל זאָל ער ניט ליעב האָבען אריינפאלען
גלאַט אין מוסר אריין און נעמען שטראַפּען די קינדער, פאר וואָס
זיי געבען נאָך דעם יצר־הרע, ווילען נישט דאוונען, נישט לערנען,
נישט גאָט דיענען, וואָלמען וועלען טאָג ווי נאכט נור האַפען פיש־
לעך, אָדער רייסען באַרלעך, אָדער גלאַט שקאַצעווען מיט אלע
באַהסלעווער יונגלעך, ימח שמם וזכרם זאָלען זיי ווערען!

ימים-נוראים

ימים-נוראים

דער באהסלעווער טייך „ראס“—דער באהסלעווער וואלד,—די באהסלעווער אלטע קלויז.—די באבע ניטעל שלאגט מיט די אייניקלעך כפרות.—דער זיידע בענשט זיי ערב יום כפור און זיינע אויגען זענען נאס.

ס איז שווער צו זאגען, וואו איז געווען מעהר לע- בען, מעהר פאָעזיע—ביים טייך „ראס“, אָדער אין באַהסלעווער וואַלד, אָדער אין דער אלטער קלויז? עס איז שווער צו זאָגען, וואָס פון די דריי האָט געהאַט אין זיך אַ גרעסערען יצר- הרע? ביים „ראַס“—דאָרט איז אַ לעבען! דאָרט איז פרעהליך! דאָרט טרינקען אָן בעל־עגלות זייערע פּערד; דאָרט שעפען אָן וואַסער־פיהרערס וואַסער אין זייערע פעסלעך; דאָרט שטעהען ווייבלעך און מיידלעך, באַרוויסע, מיט רויטע פּולקעס, און וואַשען גרעט, קלאַפּען און שפּריצען מיט'ן פּראַטש, אַזש פּונ- קען פּליהען; דאָרט באַדען זיך, פּאַליאַסקען זיך, לערנען זיך שווי- מען און האַפען פּישלעך יונגלעך אַהן אַ שיעור, טהוען זיך אויס צווישען די שטיינער, שפּרינגען אין טייך אַריין,—און אלע שרייען, אלע פּילדערען: „זעה, ווי איך שוויים! זעה, ווי איך ליג אויפ'ן רוקען! זעה בעסער, ווי איך געה טריט־וואַסער! זעה, ווי איך טוק זיך! זעה, ווי איך מאַך בולבעס!“ . . . אלע רעדען, אלע בעוויי- זען קונצען, אלע קאָנען. די פּערעיאַסלאַווער יתומים זענען זיי שרעקליך מקנא. איינער פון דער חברה געהט צו אַ נאַקעמער, ווי די מאַמע האָט איהם געהאַט. אַברחמעל רופּט מען איהם. אַ בחור'על שוואַרץ ווי אַ טאָטער, אויגען ביינאַקאָואַטע, אַ פנים ווי אַ

לאקשען־ברעט, א נעזעל ווי א פאסאָלי. „ווי אזוי רופט מען דיד? “ „שלום.“ „שווימען קענסט דו?“, „ניין.“ „וואָס זשע שטעהסט דו? קום אהער, וועל איך דיד אויסלערנען.“ . . . איהר פער־שטעהט? ניט לערנען, נאָר א ו י ס ל ע ר נ ע ז ! — דאָס איז גאָר אנדערע ווערטער.

נישט ווינציגער פאָעזיע איז אין וואָלד. דער באַהסלעווער וואָלד איז רייך אין באַרלעך. די באַרלעך זענען אפילו האַרט ווי שטיינדלעך און זויער—עסיג! נאָר פאָרט באַרלעך. און קאָסטען גאָרנישט. איהר קאָנט אייך רייסען וויפיעל איהר ווילט—הפקר! מע בעדאַרף נור קאָנען דערלאָנגען. וואָלד־באַרלעך וואַקסען הויך. מוז מען ארויפֿקלעטערען ארויף אויפ'ן בוים און טרייסלען דעם בוים מיט אַלע כחות, אַניט וועלען די באַרלעך ניט פאַלען. אויסער באַרלעך זענען אין באַהסלעווער וואָלד פאַרהאַן ניסלעך אויך. האָר־זענע ניסלעך. זיי ווערען שפעט פאַרטיג און זענען בעוואַקסען מיט אַ מיז שאַלעכץ—ביטער גאַל. און קיין יאָדערען זענען אין די ניסלעך נישטאָ. זיי וועלען ערשט אַמאַל זיין. נאָר עס מאַכט ניט אויס. פאָרט ניס. מע קאָן אָנלעגען פולע קעשעניס. דאָס, וואָס מע רייסט אליין, איז אָנגעלעגט. און רייסען באַרלעך און טרייסלען ניס בעדאַרף מען קאָנען. אברהמעל קאָן. אברהמעל איז אויף אלסדינג אַ חוואַט. איז אַ גוטער בטבע, אַ מזג טוב, אַ מענש אָהן אַ גאַל. איין חסרון נור, וואָס ער איז אַ קבצנ'ס אַ יונגעל. זיין מאַמע איז איין אָרעמע אלמנה און אַ קעכין ביי די יאַמפּאָל־סקיס. געוואוירע געוואָרען דערפון איז דער פעטער איצי און האָט עס באַלד אָבגעטראָגען דער באַבע גיטעל אין אויער אריין. האָט די באַבע גיטעל צוגערופען דאָס אייניקעל שלום צו איהר בעט, איהם געשענקט אַ באַר פון אונטער דעם קישען און אָנגעזאָגט עט־ליבע מאַל, ער זאָל זיך ניט דערוועגען מעהר בעגענענען זיך און זיין בעקאָנט מיט אַ ז ע ל כ ע יונגלעך, ווי אברהמעל, ווארום טאַמער דערוויסט זיך דער זיידע משה־יאָסי, אז זיינע אייניקלעך בעגענענען זיך מיט אַ ז ע ל כ ע יונגלעך, וועט זיך טהון חושך! ...

זיי איז גרינג צו זאָגען „ניט בעגעגענען זיך“—אז מיט דעם אברהמלען לוז מען זיך בעגעגענען האָטש צוויי מאָל אַ טאָג, איז דער פריה און אויף דער נאַכט—ביי'ם קדיש זאָגען. אברהמלען איז אויף אַ יתום. ער זאָגט קדיש נאָך זיין טאטען אין דער אלטער קלויז. אף, וויפיעל קדישים דאָרטען איז! און אלע זאָגען קדיש אין מזרח! . . . משהיאָסי דעם האַמאַרניק'ס אייניקלעך, אז זיי זענען געקומען מיט'ן זיידען דאָס ערשטע מאָל אין דער אלטער קלויז, האָט זיי דער זיידע צוגעפיהרט גלייך צום שמש און האָט איהם אָנגעזאָגט מיט'ן האַרבען וואָרט, אז ער וויל, אז זייער אָרט אויף זאָגען קדיש זאָל זיין געבען עמוד, ווארום דאָס זענען „טאָטענעס קינדער“. . . דער שמש, אַ זקן מיט איין אויסגעבויגענעם רוקען און מיט אלטע טראַכאָמענדיגע אויגען, וואָס זעהען אויס ווי אַרומגעליאַמעוועט מיט רויטען, האָט אויסגעהערט דעם זיידען מיט דרד'יארץ, נישט געענטפערט קיין וואָרט, אריינגעהאַפט אין נאָז אַ רעכטען שמעק טאַבעקע, גיך אָפגעטרייסעלט די פינגער און אונטערגעטראָגען אויף דעם זיידען דאָס פּושקעלע, אַ קלאַפּ געגעבען מיט'ן נאָגעל איבער'ן דעקעל און מכבד געווען מיט אַ שמעק טאַבאַק אָהן ווערטער. דאָס האָט בעדאַרפט הייסען: „גוט וואָס איהר האָט מיר געזאָגט, אז דאָס זענען טאַמענעס קינדער, זענען זיי שוין, זייט זיכער, ביי מיר דאָס שוואַרצאַפּעל פּונ'ם אויג, וואָס איז שוידך! . . .“

די באַהסלעווער אלטע קלויז האָט געהאַט אין זיך אזאַ כּהן, אז די פּערעיאַסלאַווער יתומים, ווי מע האָט זיי דאָרט גערופּען, האָבען זיך צוגעבונדען צו איהר, גלייך ווי זיי וואָלטען דאָרט גע- בורדען און אויפגעצויגען געוואָרען. אַלסדינג האָט ביי זיי אויס- געזעהן מורא'דיג גרויס און שען און הייליג. אויף אַלסדינג איז געלעגען אַ בעזונדער חתימה פון אלטער שענקייט, פון פּערגאַנגע- נער גרויסקייט, פון פּאַרצייטיגע הייליגקייט — אַ שטיק בית- המקדש.

נאָר אויב די באַהסלעווער אלטע קלויז האָט אויסגעזעהן ביי

די פערעיאסלאווער יתומים אין אלע טעג פון א נאנץ יאהר ווי א שטיק בית-המקדש, איז זי צו ימים-נוראים, צו ראש-השנה אין יום-כפור, געוואָרען פאר זיי טאָקי א גאַנצער בית-המקדש. זיי האָבען נאָך קיינמאָל אזוי פיעל אירען ניט געזעהען און האָבען נאָך קיינמאָל אזא דאוונען ניט געהערט. דאָס איז געווען א מיש-מאַש פון אלערליי מינים חסידים און חב"דניקעס, וואָס האָבען ביי'ם דאוונען איינגעלעגט די וועלט, געפאַטשט מיט די הענד, געקנאַקט מיט די פינגער און געזונגען מאַרנע ניגונים, געברומט און געבאַמ-קעט און מיט אַמאָל פערנאַנגען זיך און פער'דבקה'ט זיך אויף עטלי-כע מינוט, און ווידער ענומען זינגען און ברומען און באַמקען און קנאַקען מיט די פינגער. פאר די פערעיאסלאווער יתומים איז אזא מין דאוונען געווען א נייעס, א גאַנצער ספעקטאַקל. נאָר שענער פון אלץ איז געווען דאָס, וואָס דער זיידע משה-יאָסי האָט מיט זיין דאוונען איבערגעשטיגען אלע דאוונער פון דער אַלטער קלויז. ער איז געווען ניט קיין חב"דניק, נאָר גלאַט אַ מאַרנער חסיד מיט איי-גענע גענג, אייגענע מנהגים און אייגענע משוגעת'ען. ער האָט זיך פערזונגען בלייבען אין קלויז שבת און יום טוב לאַנג-לאַנג נאָך אַלעמען. דער פעטער איצי, וואָס האָט געוואוינט אין דער אַני-דערער האַלבער שטוב, האָט שוין געהאַלטען אין עסען, פון אוווען האָט זיך געלאָזט הערען א ריח פון געפילטע פיש און יום-טוב'דיגע מאכלים, עס האָט געקלעמט דאָס האַרץ און אזש דערלאַנגט ביז'ן לעפעלע, און דער זיידע האָט נאָך אלץ געדאווענט, געזונגען און געבאַמקעט. די באַבע גיטעל האָט עטליכע מאָל בשתיקה אונטער-גערוקט די אייניקלעך, חיה-אסתר'ס קינדער, צו שטיקלאַך לעקאַך—ס'זאָג זיי ניט איבער'חלש'ען דאָס האַרץ, און א זאָג געגעבען צו זיי מיט אַ געלעכטער: „איהר וועט שוין געדענקען, ווען איהר האָט זיך אריינגעהאַפט צווישען משוגעים. . .“

דער פעטער איצי דערווייל האָט שוין אָפגעגעסען און אָפגע-בעשט, אריינגעשטעקט דעם קאַפּ פון דער אַנדערער האַלבער

שטוב: „נישטא דער טאטע? הא-חא . . .“ לאידי ער האט אָפּ-געגעסען, לאַכט ער נאָך! . . . קוים מיט צרות, גאָט האָט רהמנות געהאַט—דער זיידע איז שוין דאָ! אריינגעפלוניגען, שלעפענדיג די רעזעוואַלקע מיט די אַרבעל אויף דער ערד. איז ער מיט אַ בריי-טען גוט יום-טוב, און גלייך צום קידוש מאַכען, אָבער מיט אזעלכע קולות, אז די גאַנצע גאָס האָט געמוזט הערען.

— צוליב די קינדער, צוליב די יתומים נעבאָד, וואָלסט דו, דאַכט זיך, געמעגט אַמאָל פּערבויגען דייע משוגענע שטיק אין מאַכען עס בקיצור?—האָט איהם די באַבע פּירגעהאַלטען. נאָר ס'איז געווען אַרויסגעוואַרפען. ער האָט נישט געהערט. ער איז נאָך אַלץ געווען פּער'דבקה'ט און אריינגעטהאָן אין די עלומות העליונים, מיט איין האַנד געגעסען, מיט דער אנדערער געמישט עפּים איין אַלטען ספר, און שאַקלענדיג זיך פון דער גרינג, אריינגעקוקט אַהין מיט איין אויג, מיט'ן אנדערען אויג געהאַפט אַ קוק אויף די אייניקלעך און געזיפצט, שטאַרק געזיפצט. דאָס זיפצען איז געווען טאַקי אויף די אייניקלעך די יתומים, וואָס זייערע נשמות ליגען אין גשמיות, האַבען אין זינען די אכילה, געבען-נאָך דעם יצר-הרע מיט אלע זיינע תאוות . . . נאָכ'ן עסען האָט ער זיי דאָס פּירגעהאַלטען, געזאָגט אַ היבשע ביסעל מוסר, געזעהען, ס'וואָל זיי אויספאַלען באַקאָם דער פּרישער קוילעטש מיט די געפילטע פּייש מיט'ן זיסען פּאַסטערנאַק-צימעס מיט די אלע איבעריגע יום-טוב-דיגע מאַכלים, וואָס די באַבע גיטעל האָט, ליגענדיג אין בעט אַ געלעהמטע, נור מיט איהר שכל געקאַנט צוגרייטען על צד היותר טוב.

דאָס איז געווען ראש-השנה. ערב יום-כּפור איז געווען נאָך שענער. דער ערב יום-כּפור האָט זיך אויסגעפּיינט אין באַהסלאַוו ביי'ם זיידען משה-יאָסי מיט צוויי זעלטענע צערעמאָניעס, וואָס האַבען געמאַכט אויף די יתומים אַ בעזונדערען איינדרוק. די ער-שטע צערעמאָניע איז געווען דאָס שלאַגען כּפרות מיט אַ נאַכט פּריעהר פאַר ערב יום-כּפור. שלאַגען כּפרות האַבען זיי געשלאַגען

אין דער היים אויף, נאָך דאָ, אין באַהסלאַוו, איז געווען איין אנדער מין כפרות שלאָגען. די באַבע גיטעל האָט גענומען די דאָזיגע מצות אויף זיך. זי, הייסט עס, האָט געשלאָגען מיט איהר חיה-אסתר'ס יתומים כפרות. זיצענדיג א געלעהמטע אין בעט, האָט זי צוגערופען די גאַנצע האַליאַסטערע צו זיך, געגעבען יעדען זיין כפרה, די יונגלעך צו העהנער און די מיידלעך צו היהנער, געעפענט איהר גרויסען סדר און אָנגעוויזען מיט איהרע אויסגערעהטע פינגער אויפ'ן „בני-אדם.“ די עלטערע האָבען דעם „בני-אדם“ געזאָגט אליין, און מיט די קלענערע, מיט די מיידלעך, האָט די באַבע גע-זאָגט דעם „בני-אדם“ וואָרט ביי וואָרט און הויך אויף א קול און מיט אַ נגון: „בני-אדם יושבי חושך וצלמות! אסירי עני וברזל!...“ און געוויינט בעת מעשה אזוי, ווי מע קאָן וויינען נור סיידען אויף א טויטען. און ווער שמועסט, אז ס'איז געקומען צו דער יונגסטער פון די יתומה'לעך, צום מיידלעך, וואָס איז אלט קוים א יאהר, האָט די באַבע שיער גע'חלש'ט פאר געוויין! אויף איהר קוקענדיג, האָ-בען זיך די קינדער אויך צעוויינט, און אויף זיי קוקענדיג—אויף די עלטערע, און ס'איז געוואָרען א יללה מיט סכנת-נפשות. אין יענעם ביטערען שבת, בעת די מאַמע זייערע איז געלעגען מיט שוואַרצען איבערנעדעקט אויף דער ערד, האָבען די יתומים קיין צעהנט-הלק אפילו ניט געוויינט, ווי אצינד, ביי דער באַבע'ס „בני-אדם.“

די צווייטע צערעמאָניע איז געווען אויף מאָרגען, ערב יום-כפור, נאָכ'ן קומען פון דער אלטער קלויז, וואו חברה האָבען בעקר מען לעקאָך פונ'ם גבאי ראשון פולע קעשענים. דער זיידע משה יאָסי האָט נאָך נעכטען אָנגעזאָגט, באַלד נאָך כפרות שלאָגען, אז די קינדער זאָלען נאָכ'ן דאווענען אין דער פריה, למען השם, קומען צו איהם זיך בענטשען.

מאָדנע יום-טוב'דיג אָנגעהאָן און יום-טוב'דיג געשטימט איז געווען דער זיידע משה-יאָסי. אויף דער אלטער צעהאקטער אטלעסענער קאפאָטע האָט ער געטראָגען א מאָדנע מין טיזליק

פון א מאַדנע מין האַרטען שרייענדיגען שטאַף, וואָס מע קריגט שוין ניט היינטיגע צייטען אין ערגיץ, מע זאָל וועלען בעצאָהלען דערפאַר מי יודע וויפּיעל. אויפ'ן קאַפּ האָט ער געטראָגען א שטרוייר מעל מיט א סך עקען, און אויפ'ן אָפּענעם האַלז—א ברייטען קלאָר-ווייסען קאָלנער מיט צוויי שפיצען. אויף דער קאַפּאַטע—א ביי-גארטעל א ברייטען מיט לאַנגע קאָטעסען מיט באַמבעלעך. די מורא'דיג ברייטע וואָנסים מיט די מורא'דיג געדיכטע גרויסע ברע-מען האָבען איצטיגס מאָל אויסגעזעהען ניט אזוי בייז, ווי אלע מאָל, און דאָס גאַנצע פנים האָט אויסגעזעהען ביי איהם איצטיגס מאָל ווייך, מוחל'דיג-ווייך און גאָר פריינדליך.

— קומט אַהער, קינדער, וועל איך אייך בענשען—האַט ער יום-טוב'דיג-ברייט אריינגערופען די יתומים צו זיך אין זיין ענגען, פינסטערען חדר'על מיט די פעלצען, ארויפגעלעגט אויף יעדען פון זיי ביידע הענד מיט די ברייטע אַרבעל פון זיין אַטלעסענער קאַפּאַ-טע, צוגעמאַכט די אויגען, פּערריסען דעם קאַפּ ארויף און געזאָגט, און געזאָגט, און געזאָגט עפּים שטילערהייד, און שטאַרק געזיפּצט און געקערעכצט. און אז ער האָט אָפּגעזאָגט, האָבען די יתומים איהם א קוק געגעבען אין פנים, האָבען זיי דערזעהען זיינע אויגען לויכטען, נאָר זיי זענען רויט, די ברעמען נאָס, און די וואָנסים נאָס, און די באָרד נאָס—נאָס פון טרערען.

סוכות

סוכות

א בשותפות'דיגע סוכה.—דער זיידע דאווענט און די קינדער ווילען עסען—שמחת תורה איז דער זיידע זיך משמח מיט דער שכינה.

אָס ערשטע פֿלעקעל פֿון דעם זיידען משה'יאָס'ס סוכה איז אַרײַנגעשלאָגען געוואָרען, פֿערשטעהט זיך, מוצאי יום־כּפור, תּיכּף נאָכ'ן אָפּפּאַסטען זיך. געבויעט האָט די סוכה דער פעטער איצי, און די יתומים האָבען איהם אונטערגעהאַלפֿען, נאָר געקאַמאָדעוועט האָט דער זיידע, געגעבען

עצות, ווי איין אויבערארכימעקטאָר: „דאָס אַהער!“ „דאָס אַהין!“ „דאָס וועט אַרײַן!“ „דאָס וועט ניט געהן!“ נאָך מעהר קונץ—וואָס דער זיידע מיט'ן פעטער רעדען ניט צווישען זיך קיין וואָרט. ברונז. די באַכע האָט דערפֿון יסורים: אַ בן־יחיד, דער אײַנציגער קדיש איבער הונדערט און צוואַנציג יאָהר, און רעדט ניט מיט'ן טאַטען—וואו האָט מען געהערט אַזאַ רציחה? . . .

אין דער בשותפות'דיגער סוכה זענען געשטאַנען גרייט צוויי טישען, פּאַר'ן זיידען בעזונדער און פּאַר'ן פעטער בעזונדער. אויף יעדען טיש איז געווען צוגעגרייט בעזונדער וויין אויף קידוש, בע־זונדערע הלֶה, בעזונדערע לייכטער מיט לייכט. די מוהמע סאַסי האָט זיך געבענשט לייכט ביי איהר טיש, און ד' באַכע גיטעל האָט מען אַרױסגעטראָגען מיט'ן בעטעל, זי זאָל בענשען לייכט ביי איהר טיש. דערנאָך איז געקומען צוגעהן דער פעטער איצי פֿון קלױז און געמוזט וואַרטען ביז דער זיידע וועט אַמאָל דערמאַנען זיך

שלום עליכם

קומען און מאַכען דעם ערשטען קידוש. מען קאָן דאָך ניט זיין אזוי גראָב קענען אַ טאָטען — כבוד-אב! אַלע וויילע איז דער פעטער איצי אַרויסגעגאַנגען פון שטוב און אַריינגעקוקט אין סוכה אַרײַן, און אַלע מאָל מיט איין אַנדער אויסרעד: „ניטאָ נאָך?“... „היינטיגס יאָהר שפעטער ווי אַלע יאָהר ביי די חסידים!“... „הם... אָט באַלד געהען-אויס די ליכט און מע וועט דאַרפען עסען אין דער פינסטער...“ אויפ'ן פעטער איצי האָבען די קינד דער דערלעבט אַ נקמה: אַ האַרטער איד, אָהן אַ נשמה — קאָז ער אויך ווײַסען, וואָס הייסט זיין הונגערײַג!...

נאָר אָט איז געקומען דער זיידע מיט'ן טיוליק, אָבגעגעבען דעם ברייטען גוט-טוב, אַרויסגעקריגען רב יעקב עמדין'ס סדור, אַ קורצער סדור, נאָר אַ גראָבער, אַ געפאַקטער, און אַוועקגעזעצט זיך זאָגען די אושפיוזן און האָט געזאָגט און געזאָגט, און געזאָגט און געזאָגט... און פון קיך האָבען, ווי אויף ציר'הכעים, זיך גע-לאָזט הערען די פיש מיט זייער געפעפערטע געפילעכטס, און די פרישע צוגעברוינטע חלות האָבען זיך גערייצט: „אונז אַז איהר'ט איינטונקען אין דער הייסער פיש-יוף, וועט איהר פיהלען דעם אמת'ן טעם גן-עדן...“ און דער זיידע, משה-יאָסי דעם האַמאָר-ניקס, טהוט זיך זיינס: ער זאָגט! די ליכט אין סוכה לעשען זיך— און ער זאָגט - די קינדער חלש'ען עסען, געהען אויס שלאָפען — און ער זאָגט! מיט אַמאָל האָט דער זיידע זיך געגעבען אַ חאַפּ אויף, צוגעלאָפען צום טיש און געגעבען אַ לעג אַוועק דעם יום-טוב'דיגען קידוש, איז געוואָרען אַ ליכט אין די אויגען. נאָך איהם דער פע-טער איצי ביי זיין טיש. נאָכ'ן פעטער איצי'ן חיה-אסתר'ס יתומים, איינציגווייז, און די באָבע ניטעל בעת מעשה האָט גע-לאָזט אַ טרער — הקיצור, עס האָט נאָך לאַנג גענומען ביז מע האָט דערלעבט איינטונקען די המוציא אין האָניג און דערזעהען זיך מיט'ן שטיקעל פיש און דערפיהלען דעם פעפער אויפ'ן שפיץ צונג... .

דאָס איז געווען די ערשטע טעג סכות. די אַנדערע טעג

סוכות איז געווען נאָך ערגער. אזוי אז שמחת-תורה אויף דער נאכט האָט שוין דער פעטער איצי נישט געקאָנט אויסהאַלטען. ער האָט אַריינגערופען די פּערעיאַסלאָווער יתומים צו זיך און האָט זיי געזאָגט:

— קינדער, איהר ווילט זעהען א שטענע זאָך? טאָ געהט זיך דורך אין קלויז אריין, וועט איהר עפּים אָנקוקען . . .

לאַנג בעטען האָט מען זיי ניט בעדאַרפט. מע האָט זיך גע-
נומען פאר די הענר און מע איז אוועק. אין גאָס איז געווען חושך-
פינסטער. אלע אידען זענען געזעסען אין די הייזער און גענעסאָן.
אַלע שולען זענען שוין געווען געשלאָסען און שטאַק-פינסטער. נאָר
אין דער אַלטער קלויז האָט זיך נאָך געלייבט. שטייל האָבען חברה
אויפגעפּענט אַ שטיקעל טיר, אַריינגעקוקט און דערזעהען אזעל-
כעס, וואָס זיי האָבען נישט געגלויבט זייערע אויגען. אין דער
גאַנצער קלויז איז געווען מעהר ניט ווי איין מענש—דער זייער
משהיאָסי, אין אַ טלית, מיט רב יעקב עמדין'ס סדור אין איין האַנד
און מיט אַ ספר-תורה אין דער אַנדערער האַנד. צוגעטוליעט די
ספר-תורה צום האַרצען, איז ער אַרומגעגאַנגען אַרום באַלעמער
מיט פּאַוואָלידיגע טריט, געזאָגט אויף אַ קול, ווי אַ חזן, די קפּות:
„עוזר דלים, הושיעהנא!“ . . .

אויף די קינדער איז אָנגעפּאַלען אַ פּחד מיט אַ געלעכטער
אינאיינעם, און זיי האָבען זיך גענומען ביי די הענר אין זיך גע-
לאָזט לויפען אין איין אַטעם צוריק אהיים.

— נו? וואָס'ט איהר געזעהען? איז אַ שענס? . . .

מיט די ווערטער האָט זיי בעגעגענט דער פעטער איצי, און
בעת מעשה האָט ער געלאַכט, נאָר די אויגען האָבען געטרערט.
און די קינדער האָבען געוואָרפען איין אומחן, ניט אויפ'ן זיידען—
ניין, נאָר אויפ'ן פעטער איצי . . .

* * *

דערפאר אָבער האָט זיך אויף מאַרגען, שמחת-תורה, די דע-
קאָראַציע אינגאַנצען איבערגעביטען. דעם זיידען משהיאָסי איז

געווען ניט צו דערקענען. די קינדער גערענקען נאָך פון דער אַל-
טער היים, פון וואָראַנקאָ, וואָס פאר א שמחה ס'איז געווען, אז
ס'איז געקומען שמחת-תורה. דאָס גאַנצע שטעדטעל איז געווען
שכור-לוט. פונ'ם רב ביז'ן פריסטאָוו, להבדיל, האָבען אלע גע-
טרונקען בראַנפֿען, געהוליעט, געטאַנצט און געמאַכט אַזעלכע אַנ-
שטעלען. וואָס מע האָט בעדאַרפט שטאַרבען פאר געלעכטער.

אויף אינ'ם האַלב-גויישען פּערעיאַסלאָוו איז שמחת-תורה
געווען שמחת-תורה'דיג. אפילו אזא איד, ווי דער פעטער פיני,
איז געווען שכור-לוט און געטאַנצט א קאַזאַק. מע האָט בעדאַרפט
געהן אויף חרושים קוקען, ווי א איד א חסיד מיט אַ לאַנגען טלית
קטן טאַנצט א קאַזאַק! פון דאָדי כהנאָווען שמועסט מען ניט.
דאָדי, אז ער האָט זיך אָנגע'שכור'ט, האָט ער געזידעלט די גוטע
פריינד, אויסגעוואַרפען זיי וואָס אין דער קאָרט, כלומרשט אין
גוטען מוטא, קושענדיג . . . מע האָט זיך אריינגעריסען צו יענעם
אין שטוב מיט אַ גוט יום-טוב, ארויסגעשלעפט פון אויווען וואָס
ס'איז געווען, פון קעלער ארויסגעטראָגען די זויערע אונגערקעס,
און בראַנפֿען האָט זיך געגאַסען אזוי ווי וואַסער. נאָך וואָס פאר
א ווערטא האָבען יענע אלע שמחת-תורה'ס געהאַט אַקעגען דעם
שמחת-תורה, וואָס די פּערעיאַסלאָווער יתומים האָבען בייגעוואַהנט
דאָ, אין דער אידישער שטאָרט באַהסלאָוו? די הייזער, די גאַסען,
די שטיינער פון די גאַסען—אַלעס, אַלעס האָט געזונגען, געפליעס-
קעט, געטאַנצט און געפריידט זיך. נישט נור עלטערע אידען—
יונגלעך זענען געווען שכור, געוואַלגערט זיך פון די פיס. מע דאַרף
נישט מעהר ווי דער פעטער איצי, א איד א שטילער, א ווילדער
בעל מרה-שחורה—איז ער אויך געווען בנילופין, פערלענט די
פאות אויף יענער זייט אויהערען, פערקאַטשעט די פאַלעס און גע-
גאַנגען א דייטש! נאָך דאָס אַלעס איז געווען אַ גאַרנישט אַקעגען
דעם, וואָס עס האָט ארויסגעוויזען אין יענעם טאַג דער זיידע משה-
יאַסי. אויסגעטרונקען האָט ער בסך-הכל איין גלעזעל בראַנפֿען
מיט אַ האַלב גלעזעל ווין. נאָך שכור איז ער געווען, ווי אַכציג

שכורים מיט אמאָל קאָנען אזוי ניט זיין שכור, און ארויסבעוויזען אזעלכע גבורות, אז די נאנצע שטאָדט האָט מיט איהם געקלונגען: — וואָס זאָגט איהר צו משה'יאָסי דעם האַמאַרניקס!

— געהט, וועט איהר זעהען, וואָס משה'יאָסי דעם האַמאַרניקס

טהוט!

און משה'יאָסי דעם האַמאַרניקס האָט נישט געהאָן נאָר-

נישט. ער איז נור ארומגעגאנגען אין די גאסען און געטאָנצט.

און נאָך ווי אזוי געטאָנצט! געטאָנצט און געשפרונגען, געפליעס-

קעט און געזונגען. און נישט אליין האָט ער געטאָנצט, נאָר אינ-

צווייען—מיט דער „שכינה“ מיט הקדוש ברוך הוא . . . צונומען

א פאטשיילע און געהאַלטען ביי איין עק—ביי'ם אַנדערען עק האָט

בעדאַרפט האַלטען די „שכינה“—און געדרעהט זיך, ווי מע דרעהט

זיך מיט אַ כלה, געמאַכט פערשיעדענע טריט: אהין און צוריק,

רעכטס און לינקס, און וויעדער אהין און צוריק, און וויעדער רעכטס

און לינקס, און אזוי כסדר, דעם קאָפּ פערריסען ארויף, די אויגען

געהאַלטען צו, אויפ'ן פנים אויסגעגאַסען א גליקליך שמייכלעך, צו-

געקנאַקט זיך מיט די פינגער, געהעפעט און געזונגען אלע מאָל

שטאַרקער און שטאַרקער:

„משה שמח בשמחת תורה—

לאַמטעדרידאָם, היידא!

שישו ושמחו בשמחת תורה—

לאַמטעדרידאָם, דאָסדאָסדאָם!

היידא, דרידאדא!

תורה משה, הא! . . .“

וואָס ווייטער איז דער עולם געוואָרען אלץ גרעסער און ענגער.

וויפיעל יונגלעך ס'איז געווען אין שטאָדט זענען זיי ארויס אויף

דער גאָס מקבל פנים זיין משה'יאָסי דעם האַמאַרניקס, זעהען, ווי

ער טאָנצט און דרעהט זיך, זינגט און פליעסקעט. יונגלעך שקצים

האַבען איהם געמאַכט אַ הורא, געהאַלפען איהם זינגען זיין שמחת

תורה'דיגען נגון. און די פנים'ער פון זיינע פערעיאַסלאָוער איי-

שלום עליכם

ניקלעך האָבען געפלאַמט פאר בושה. און ער, דער זיידע משה
יאָסי, זאָל דאָס אויף עמיצען אפילו א קוק טהון! ער טהוט זיך
זיינס: ער געהט מיט זיין געליעבטער שכינה א פרויליכס. איין
עק פאטשיילע האַלט ע ר , דעם אַנדערען האַלט הקדוש ברוך
הוא, און ער שמייכלט און קנאקט מיט די פינגער, טאַנצט און
העפעט און זינגט שטאַרקער און שטאַרקער:

משה שמח בשמחת תורה—

לאַמטערדידאָם, היידאָ!

שישו ושמחו בשמחת תורה—

לאַמטערדידאָם, דאָס־דאָס־דאָס!

היידאָ, דרידאָדאָ—

תורת משה האָ! ...

אויס יום-טוב—צוריק אַהיים

אויס יום טוב—צוריק אהיים

אינטריגעס און פליאטקעס צווישען דער משפחה.—די קינדער ווערען אויך מיוחסים אין באהסלאוו.—עס ציהט זיי צוריק אהיים.

ווער אויפ'ן הארצען, אומעטיג אויף דער נשמה און שטארק-שטארק וואַכעדיג איז געוואָרען די קינדער אויף מאַרגען נאָך יום טוב, אז מע האָט גענומען צעוואַלגערען די סוכה. אָהן אַ טראָפּען רחמנות האָט דער פעטער איצוי (א מענש אָהן אַ האַרץ!) קודם כל אַרומגעריסען די ווענט, אַראַבנעריסען דעם סכך, צענומען די ברעטער, מיט איין אונגעהויער רציחה אַרויסגעשלעפט די צווייעקעס (וואָס האָט ער געהאַט צו די צווייעקעס?). נאָר די פיער סטויפּעס האָט ער געלאָזט שטעהן— און דאָס איז געווען אַ סך ערנער, וואַרום די פיער הוילע סטויפּעס האָבען געזאָגט עדות אויפ'ן חורבן, געקלאָגט און בעקלאָגט זיך: „זעהט, אידישע קינדער, וואָס פון אַ אידישע סוכה קאָן ווערען!“... די אידען, וואָס ערשטע נעכטען זענען זיי געווען שכור־לוט, גע־טאַנצט און געפליעסקעט און געמאַכט זיך נאַריש ווי קינדער, זענען מיט אַמאָל געוואָרען אַלע ניכטער, סטאַטעטשנע און כמעט זיך גע־שעהמט קוקען איינס דאָס אנדערע אין די אויגען אַריין. אַ מאָד־נער אומעט האָט אַרומגענומען די שטאַדט, אַ זעלטענע מדה שחור־האָט זיך אָנגערקט אויף באַהסלאַוו, און אומעטיגער און טרויערי גער פון אַלע זענען געוואָרען די קינדער, די פּערעיאַסלאַווער יתומים, וואַרום כל זמן די קינדער זענען נאָך געווען געסט, האָבען זיי זיך

געפיהלט ניט שלעכט אין דעם באַהסלאוו, נאָר וואָס ווייטער האָבען זיי אָנגעהויבען אלץ מעהר געוואוירע ווערען, אז זיי זענען דאָ אי-בעריג. דער זיידע משה-יאָסי איז זיך געזעסען ביחידות אין טלית און תפלין אויף די פעלצען, אָדער געדאווענט אָדער געלערענט, אָדער געבאָמקעט, צוגעקנאָקט מיט'ן פינגער, אָדער געזיפצט און שטילערהייד גערעדט מיט גאָט, אָדער דערצעהלט פאר די קינדער זיינע שענע מעשיות פון אַמאָל, אָדער געזאָגט מוסר פאר וואָס זיי זענען ניט פרום, ווילען נישט גאָט דיענען, פערלענגערען דערמיט דעם קיץ, דורך זיי קומט ניט משיח און דורך זיי ליידען נעבאָד אידען אין גיהנם און טויענדער-טויענדער נשמות קאָנען ניט גע-לייטערט ווערען. . . דאָס אַלסדינג האָבען די קינדער שוין גע-הערט וויפיעל מאָל אין חדר פון זייער רבי'ן, אין דערהיים פון דער באַבע מינדי און פון גלאָט אידען, וואָס האָבען לייעב זאָגען מוסר און סטראַשען מיט'ן גיהנם, און דאָס אַלסדינג האָט זיך זיי שוין לאַנג צוגעגעסען. זיי איז געווען א סך מעהר אינטערעסאנט צו זעהען די פאַליטיקע, וואָס האָט זיך אָפגעשפיעלט דאָ ביי זייער זיידען משה-יאָסי מיט דער באַבע גיטעל אין שטוב.

טאָג ווי נאכט זענען דאָרטען געווען אינטריגעס מיט סודות, מיט שושקערייען מיט רכילות'ען. דער פעטער איצי מיט דער מוהמע סאָסי האָבען געהאַלטען אין איין קלאָגען זיך אויף דער באַבע גיטעל, אז ס'איז שווער ביי איהר א גראַשען ארויסצובעקומען פון אונטער די קישענס, און אויפ'ן זיידען, אז ער איז שוין צו פרום, אזוי פרום, אז ער איז שוין עובר-בטל. . . „שוין צו אַלט“—האָבען זיי גע'טענה'ט שטילערהייד, מאַדנע דערבוי געשמייכעלט און צע-נויפגענומען די ליפּען. . . און די באַבע גיטעל האָט זיך בעקלאָגט אויף איהר שנור און אויף איהר בן-יחיד, אז זיי געבען איהר ניט אָפ קיין כבוד ווי אַ מאַמען און אז זיי קוקען שוין ארויס,—זי ווייסט עס נאָנץ גוט—זי זאָל צומאַכען מיט איין אויג; אויף דער ירושה, אויף דער ירושה קוקען זיי ארויס! . . . זיי אויף ציר-הכעים וועט זי אַכער נאָך לעבען און לעבען, האַטש דער טוידט איז איהר טויר

זענר מאָל מעהר ניהא, ווארום וואָס טויג איהר דאָס לעבען. משמיינס-געזאָגט, אַ קאַליקע, בעגראָבען אזא טאַכטער, אזא חייה אסתר, אַ מאַמע פון אזוי פיעל קינדער, ווינד איז איהר און וועה! ... מיט די אויסגערעהטע עלענבויגענס קוועטשט זי ארויס אַ טרער פון איהר קאַלי אויגען, רופט צו די קינדער, שאַרט מיט די אויס- גערעהטע הענד אונטער די קישענס, נעמט ארויס און שענקט זיי אימליכען בעזונדער אַ פאַר גראַשענס. דערזעהט דאָס די קליינע חוהליבע מיט די רויטע בעקלעך און מיט די קליינע ליפעלעך און טראַגט עס אָפּ באַלד צו דער מוהמע סאַסי. און די מוהמע סאַסי גיט עס באַלד איבער דעם פעטער איצי'ן, און ביידע שושקען זיי זיך, אז פאר איהרע אַ י י ג ע נ ע קינדער זשאַלעוועט מען אַ קאַפּוקע און די פ ר ע מ ד ע קינדער צעטיילט מען מאַיאַנטקעס גאַנצע! ... און די קינדער הערען דאָס, און עס געהט זיי ניט איין. עס שלאָגט זיי צו דער גאַל.

וואָס ווייטער אלץ ערגער. די קינדער פיהלען, אז זיי זענען דאָ איבעריג. זיי זעהען, ווי מע קוקט אויף זיי בעת זיי עסען. זיי הערען הינטער די פלייצעס, אז מע רעדט פון זייערע „אפעטיט- לעך.“ עס שמעלט זיך זיי שוין דער ביסען אין האַלז. עס איז זיי שוין דאָרט אַלסדינג נמאס און טריפה. זיי קוקען שוין ארויס אויף אַ בריוועל פונ'ם טאַמען, ווי אויף משיה'ן—ווען וועלען זיי שוין פאַהרען אהיים? ...

דער גוטער גאָט האָט זיי געהאַלפּען, דאָס גוטע בריוועל איז שוין ראַ. דורך אַ פּערעיאַסלאַווער בעל-עגלה בעל-עגלה אָנגעקובען מיט אַ צושריפט, אז מיט'ן דאָזיגען בעל-עגלה טאַקי—ער הייסט נת—זאָ- לען די קינדער זיך אויפּזעצען און פאַהרען אהיים. לאָזט זיך אויס, אז דער בעל-עגלה איז טאַקי אַ בעל-עגלה, מיט אַ בויד און מיט סוסים, ווי עס געהר צו זיין, און הייסען הייסט ער טאַקי נת, האָטש ער אַליין זאָגט אויף זיך, אז ער הייסט רב נת, האָט ער אָבער אַ חסרון—ער איז אַ הייזערינער און האָט אַ פליך. וואָלט דאָס אויך ניט אויסגעמאַכט. הייזעריג איז ער, זאָגט ער, געוואָרען פון

שמחת תורה. היינטיגען שמחת תורה האָט ער געטרונקען בראָנ־פען. דאָס הייסט, בראָנפען טרינקט ער אַלע מאָל. נאָר צוליב שמחת תורה האָט ער געמאַכט גאָר-נאָר אַ היבשע כוסה! אַ סברה, אז מע האָט איהם געמינטערט. . . . און דאָס, וואָס ער האָט אַ פליד אויפ'ן קאָפּ, איז איבער דעם, וואָס קינדווייז פלעגט ער זיך ניט לאָזען ניט צוואַגען, ניט קעמען. געווען איין עקשן. האָט מען איהם מיט גוואַלד געמוזט רייסען די האָר איינציגווייז. נאָר די אַלע זאַכען, זאָג איד נאָך אַמאָל, האָבען זיך מיט דער נסיעה גאָר-ניט אָנגעקערט. געשאַדט האָט צו דער נסיעה איין אנדער זאָך: האַטש נח איז געשיקט געוואָרען פון פּערעיאַסלאָוו קיין באַהסלאָוו ספּעציעל ער זאָל ברענגען צופיהרען פון דאָרטען נחום ראַבינאָ-וויטשעס קינדער, פון דעסטוועגען האָט ער ניט געקאָנט ביישטעהן דעם נסיון—טאָמער וועט איהם גאָט צושיקען אויף צוריקווענס האַטש אַ פאָר פאַרשווינדלעך, וועט דאָס זיין ווי געפונען. האָט ער זיך אַרומגעדריעהט אין מאַרק מיט דער בייטש אַ טאָג און צוויי און דריי, די פּערדלעך האָבען געהראָמקעט דעם האָבער—און פאַר-שווינדלעך ניט אַ לעק! די קינדער איז דאָס וואַרטען געווען על אפּם ועל חמתם! און אַט זאָגט מען זיי אָן די גוטע בשורה—זיי פאַהרען! אַ סימן: נח האָט שוין אפילו אַרויסגעקאַטשעט דעם וואָגען און שמירט שוין די רעדער. „איצט מעג מען איהם אָנשיטען אַט אַ די בויד מיט גאָלד, ער זאָל בלייבען איין איבעריגע שעה אין באַהסלאָוו, מעג די שטאָדט פּערברענט ווערען, אָדער איינגע-זונקען ווערען! אַז איהר קענט ניט רב נח'ן!“ . . . די קינדער האַפען זיך אַריין אין שטב אַריין. זיי קלויבען זיך אין וועג אַריין, געזעגענען זיך אַפּ מיט די באַהסלעווער חברים, מיט דער אַלטער קלויז און מיט'ן געלען קלייזעל און מיט'ן „ראָס“ און מיט'ן זיידען און מיט דער באַבען. דער זיידע משהיאָסי בעת מעשה זאָגט זיי מוסר, פּערשטעהט זיך, און הייסט זיי זיין עהרליכע אידען, און די באַבע ניטעל ווישט די אויגען מיט איהרע אויסגעדריעהטע הענד.

נאָר פונ'ם פעטער איצי מיט דער מוחמע סאָסי הערען זיי א קאלטען „פאָהרט געזונד.“ די צוויי וואָלטען דוקא געווען צופריעדען, וואָס די „פרעמדע קינדער“ פאָהרען אוועק, איז זיי פערשטעהרט געווען די שמחה, וואָס ניט אלע פאָהרען זיי אוועק. עס פאָהרען נאָר די יונגלעך. די צוויי מיידלעך זענען געבליבען אין באַהסלאָוו. וואָס איז די מעשה? אַ פראָסטע מעשה: די באַבע גיטעל האָט געזאָגט: זי וועט זיי ניט לאָזען. זי וויל ניט, איהר חיהאסתר'ס קינדער זאָלען אריינפאָלען צו א שטיעפמאמע.

טענה'ט דער פעטער איצי מיט אַ שמייכלעך, גלעט זיך די פאות און קוקט אויף די קישענס, וואו עס ליגט דער באַבע'ס פער- מעגען:

— נון, און אז די יונגלעך פאלען אריין צו א שטיעפ- מאמע—איז גוט? הערע!

— וואָס גלייכסט דו יונגלעך צו מיידלעך? וואָס האַרנט אַ יונגעל אַ שטיעפמאמען? אַ יונגעל געהט אוועק אויף אַ נאָנצען טאָג אין חדר אריין, און אַ מיידעל וואָס? אַ מיידעל בלייבט אין דער- היים ניאָנטשען דער שטיעפמאמע'ס קינדער. . . .

דער פעטער איצי איז מיט דעם נאָך אלץ ניט בעפריעדיגט. ער גלעט זיך די פאות, קוקט אויף די קישענס און שמייכלעט און רעדט טיעף דיפלאַמאטיש, קוים וואָס מע שטויסט זיך:

— און ווי וואָלט געווען, למשל, ווען אלע קינדער זאָלען זיין מיידלעך? הערע!

— וואָלט איד אלע מיידלעך—ענטפערט איהם די באַבע—גע- לאָזט ביי זיך.

דער פעטער איצי רעדט ווייטער, נאָר אַהן אַ שמייכלעך, און אלץ פערשטעלט:

— וואו וואָלטסט דו גענומען געלד, למשל, אויף אויסצוהאלטען אזוי פיעל מיידלעך? (שוין אַהן אַ הערע.)

— גאָט וואָלט מיר געהאַלפען, ענטפערט די באַבע רוחניג.— אַט האָט דאָך מיר גאָט געהאַלפען אויסהאַדעווען אזאַ קדיש ווי דו,

וואָס קוקט ארויס אויף מיין ירושה, האָט מורא, ס'וועט איהם ניט קלעקען . . .

— איצי! — רופט איהם די מוהמע סאָסי פון איהר חדר'על. —

איצי! קום אהער, איך דארף דיר עפּים זאָגען! . . .

די קינדער קוועלען אָן פון דער באַבע גיטעל, וואָס זי האָט אזוי קונציג אָפּגעשניטען דעם פעטער איצין, און זענען זיך מחיה, וואָס זיי פּאָהרען שוין צוריק אהיים.

א ביסעל איז זיי נור אריין אין נאָז דאָס וואָרט „שטיעפּמאַמע“, וואָס זיי האָבען דאָ דערהערט צום ערשטען מאל. זיי וועלען, הייסט עס, האָבען א שטיעפּמאַמע? וואָס איז דאָס אזעלכס „שטיעפּמאַמע“? . . . און מיט וואָס איז א שטיעפּמאַמע אזוי ביטער, וואָס די באַבע גיטעל האָט שוין בעצייטענס אויף זיי רחמנות? . . . ס'איז כדאי, כלעבען, אָנצוקוקען די שטיעפּמאַמע. ס'איז כדאי שוין צו פּאָהרען אהיים.

אהיים! אהיים! אהיים!

א מענה - לשון פון א
שטיפמאמען

א מענה-לשון פון א שטיעפמאמע

א שטיעפמאמע.—קללות נאכ'ן אלף בית.—דאס ערשטע ווערק—א לעקסיקאן פון קללות.

אַס האָבען זיך מענשען אָנגעכאַפט—„שטיעפּמאַמ־מע“? וועדליג די קינדער האָבען זיך אָנגעהערט „שטיעפּמאַמע“ און „שטיעפּמאַמע“ האָבען זיי געמעגט מיינען, אז אַ שטיעפּמאַמע איז טאַקי באמת מיט הערנער. אז אויף יעדען טריט און יעדען שריט האָט מען זיי געסטראַשעט מיט דער שטיעפּמאַמע: „וואַרט אויס, שקצים, אָט וועט דער טאַמע אַרויס־פאַהרען אויף דער וועלט און וועט אייך ברענגען אַ שטיעפּמאַמע, וועט איהר וויסען, וואָס פאַר אַ גאַט מיר האָבען!“ . . . וואָס דאַרפט איהר מעהר—טאַמער וואַרעמט די זון ניט אזוי פּויגעלדיג, זאָגט מען: „די זון וואַרעמט, ווי אַ שטיעפּמאַמע“. . . עס מוז דאָך עפּים זיין אין דעם. אַ וועלט איז דען משוגע? . . .

מיט אַ מאָל איז דער טאַמע נעלם געוואָרען. ס'איז אַוועק אַ וואָך, און אַ וואָך, און נאָך אַ וואָך. וואו איז אַהינגעקומען דער טאַמע? מע זאָגט ניט! עלטערע רעדען צווישען זיך, נאָר שטילער־הייד, די קינדער זאָלען ניט הערען, און מעהר אויפ'ן וואונק . . . נאָר אייזן מאָל האָט אין הדר דער רבי זיך אַרויסגעחאַפט מיט אַ וואָרט. ער האָט אַ פרעג געגעבען ביי די קינדער: „נישטאָ נאָך דער טאַמע פון באַרדיטשעו?“ צו דער דאָזיגער דיפּלאַמאַטישער

פראגע האָט די רבי'צין צוגעזעצט פון איהר זייט נאָך מעהר דיפלאַך-
 מאַטיש: „וואָס זשע? אזוי גרינג קומט עס אָן איין אלמן אַראָפּצור-
 ברענגען א שטיעפּמאַמע פאר די יתומים?“ . . . ווייסען מיר שוין,
 הייסט עס, אז דער טאַטע איז אין באַרדיטשעוו און אז ער זוכט
 א שטיעפּמאַמע צו זיינע קינדער. וואָס זשע, פּרעגט זיך, בעדאַרף
 מען זיך דאָ בעהאַלטען? וואָס איז דאָ דער סוד? והראיה: אז ער
 האָט בעדאַרפט צו קומען אהיים מיט דער סחורה פון באַרדיטשעוו,
 האָט ער פריהער צוגעשיקט א „שטאַפעט“, אז גאָט האָט איהם מוכה
 געווען זיין גלייכען, וואָס איז א מציאה אין אלע אופנים, הן אין
 יחוס, הן אין געלד, און אז ער וועט אין גיכען, אם ירצה השם, קר-
 מען מיט דער מציאה, און ער בעט, מע זאָל איהר ניט זאָגען אזוי
 גיך וויפּיל קינדער ער האָט—צו וואָס זאָל זי דאָס וויסען מיט אַ
 מאָל? מיט דער צייט וועט זי דאָס אליין געוואוירע ווערען. . . .
 סאי וסאי זענען ניט אלע קינדער חל אויף איהר: די עלטערע זע-
 נען דאָך עלטערע, און די צוויי מיידלעך—די זענען דאָך ביי זייער
 באַבע. ער וואשט זיך ניט אָפּ די הענד הלילה פון זיי. קינדער
 זענען קינדער. נאָר ביי אַט אַזעלכע ביטערע אַבסאַמאַטעלסטוועס
 איז געזינטער, אז מע פערלייקענט עמליכע קינדער אויף א קורצער
 צייט. . . . „יותר אין לחדש רק חיים ושלום. השם יתברך זאָל
 העלפען מע זאָל זיך זעהען אין גיכען בשלום, ממני. . . .“
 דער דאָזיגער בריעף וואָלט געמאַכט א גוטען איינדרוק, ווען
 ניט דער קנייטש מיט די קינדער. . . . ערגער פון אלע איז דאָס
 געווען פאר די קינדער גופא. אמת זיי האָבען געפיהלט, אז דער
 טאַטע האָט זיי ליעב, אז זיי זענען איהם טהייער איטליכס קינד
 בעזונדער, נאָר וואָס זיי זענען אויף א וויילע געוואָרען א מין קאָנ-
 טראַבאַנדע־סחורה—דאָס האָט זיי אַ ביסעל אַ פאַרקע געגעבען און
 ארויסגערופען מאַדנע מחשבות און געדאַנקען. . . . אָבער ניט אויף
 לאנג, ווארום אַט איז מען געקומען צו זיי אין חדר אריין און מע
 האָט זיי אָנגעזאָגט א בשורה: „דער טאַטע איז געקומען און גע-
 בראַכט צופיהרען פון באַרדיטשעוו אַ שטיעפּמאַמע“ . . . „מזל

טוב!—האָט זיך אריינגעמישט די רבי'צין.—איהר זאָלט דערלעבען
אַנזאָגען בעסערע בשורות!" . . . און דער רבי האָט אָבגעלאָזט
די קינדער אהיים פאר דער צייט.

געקומען אהיים, האָבען די קינדער געטראָפּען די גאַנצע
משפּחה: דעם פעטער פּיני מיט זיינע זיהן, די מוהמע חנה מיט
איהרע טעכטער, אלע ארום טיש. מע האָט געטרונקען טיי,
כלומר'שט געגעסען לעקאָד און איינגעמאַכטס און גערויכערט פּאַר
פּיראַסען, און גערעדט פּוסטע רעד, וואָס אַ וואָרט צו אַ וואָרט האָט
זיך ניט געקלעפּט, ווארום קיינער האָט נישט געהערט וואָס דער
אַנדערער זאָגט. יערער איז געווען אריינגעטהאָן אין זיינע איי-
גענע געדאַנקען, און אלע אינאיינעם האָבען געהאַלטען אין איין
קוקען אויף דער שטיעפּמאַמע און אין איין בעטראַכטען און אָפּשאַר-
צען די מציאה, וואָס דער טאַטע האָט איינגעהאַנדעלט אין באַרדיר-
טשעוו, און, דאַכט זיך, מע איז געווען צופּריעדען מיט'ן אָנקוק
אַ אירענע אַ בכבוד'ע, ניט קיין נאַרישע און דער עיקר—אַ ליעב-
ליכע, אַ צוגעלאָזטע, אַ גוטע, אַ מענש אָהן אַ גאַל! היינט וואָס
האַבען זיי דאָ געפּוילדערט, געמאַכט אַנשטעלען—„שטיפּמאַמע“? ...
ערשטע העט-שפּעטער, אין אַ וואָך אַרום אָדער אין צוויי,
האַט זיך די שטיעפּמאַמע ארויסגעוויזען מיט איהר היציגען טעמ-
פּעראַמענט און קודם כל ארויס מיט איהר שפּראַך, מיט איהר אמת
באַרדיטשעווער שטיעפּמאַמע-לשון, אַ שפּראַך אַ גלאַטע, אַ רייכע,
אַ כלומענדיגע. אויף אימליכס וואָרט אַ קללה, און צום גראַם,
און דוקא אין גוטען מוט. למשל: עסען—עסען זאָלען דיך ווע-
רעם! טרינקען—טרינקען זאָלען דיך פּיאַווקעס! שרייען—שרייען
זאָלסט דו אויף די צייהן! פּאַרנייהען—נייהען זאָל מען אייך
תּכּריכּים! געהן—געהן זאָלסט דו אין דער ערד! שטעהן—שטעהן
זאָלסט דו פּראַוועם! זיצען—זיצען זאָלסט איהר אין געהאַקטע
וואַונדען! ליגען—ליגען זאָלסט איהר אין דער ערד! רעדען—רעדען
זאָלסט איהר פּון הייט! שווייגען—אַנשוויגען זאָלסט איהר ווערען
אַוּיף אייביג! זאָגען—געזאָגט זאָל אייך ווערען אַלדאַס ביז! האָ-

בען—האָבען זאָלסט דו מכות כַּשְׁרוֹת! ניט האָבען—ניט האָבען זאָלסט דו קיין גומס ווייל דו לעבסט! טראָגען—טראָגען זאָל דיר דער רוח אויף די פלייצעס! אריינטראָגען—אריינטראָגען זאָל מען דיר א קראַנקען! ארויסטראָגען—ארויסטראָגען זאָל מען דיר א טויטען! ארוםטראָגען—ארוםטראָגען זאָל מען דיר אויף די הענד! אַוועקטראָגען—אַוועקטראָגען זאָל מען דיר אויפ'ן בית עולם! צי, א שטייגער, למשל, נעמט אַזא אומשולדיג וואָרט, ווי שרייבען? איז שרייבען זאָל מען דיר רעצעפטען! פאַרשרייבען—פאַרשרייבען זאָלסט דו ווערען צום טוירט! אָפּשרייבען—אָפּשרייבען זאָל מען דיר פון קדחת! אריינשרייבען—א משונענעם אויסמעקען און דיר אריינשרייבען! . . . און אַמאָל, איז זי געווען אויפגעלעגט און א וואָרט האָט זיך אריינגעכאַפט איהר אין מויל אריין, האָט זיך עס געדריעהט און געפלאַכטען און גענאַסען זיך און געצויגען זיך, ווי א גוטער בוימעל, גאָר אָהן איין אַבשטעל, און אין איין אָטעם, ווי ביי א גוטען חזן די עשרת בני המן: „ס'זאָל דיר אָנכאַפּען, רבונו של עולם, א שטעכעניש און א ברעכעניש, א רייסעניש און א ביי סעניש, א טריקעניש, א פערטריקעניש, אַנ'אויסטריקעניש, איין איינטריקעניש, א דאַרעניש, א פערדאַרעניש, איין איינדאַרעניש, א שרימפעניש, איין איינשרימפעניש, ליעבער גאָט! האַרציגער פאַ-טער, געטרייער!“ . . .

דער העלד פון דער דאָזיגער ביאָגראַפיע איז זיך מודה, אז א היבש ביסעל קללות און שלאָגווערטער איז זיינע שפעטערדיגע ווערק האָט ער גענאַשט פון דער שטיעפמאַמע און פון איהר מענה לשוו. נאָך גאַר-נאַר איז די יונגע יאַהרען, ער האָט נאָך גאַרנישט געוואוסט, וואָס שרייבען בעדייט און האָט נאָך גאַר אפילו ניט גער חלומ'ט, אז ער וועט אַמאָל זיין א שרייבער, האָט זיך איהם, אלס קוריאָז, פּערזאָלט פּערשרייבען אלע קללות, וואָס ער האָט זיך אַנ-געהערט פון זיין שטיעפמאַמע, צענויפזאַמלען זיי אינאיינעם, מאַ-כען א מין ווערטער-ביכעל. האָט ער זיך ניט געפּוילט, געזאַמעלט און געזאַמעלט, און אז ער האָט זיי אָנגעזאַמעלט א היבש ביסעל,

הָאָט ער זיי גענומען סאָרטירען נאָכ'ן אַלף בית, אָפּגעשוויצט אַ פּאָר גוטע נעכט און צענויפּגעשטעלט אַ גאַנץ פּיינעם לעקסיקאָן, על פי א"ב, וועלכער עס ווערט דאָ געגעבען נאָר אויפ'ן זכרון :

א—אביון, אומגליק, אידיאָט, אייזעל, איינגעגעסענע בריאה, אָפּגעריסענער נאָר, אשמדאי.

ב—באָלוואַן, באַדיונג, בטלן, בייטעלשניידער, בלינדערהאַץ, בעדער, בעזעם, בעמלער, בערענטרייבער, בעל-עגלה, בעשעפעניש. ג—גוי, גולם, גרלן, גלן, גנב, געשלייערטע האַנזי.

ד—דאָנאַטשטיק, דבר-אחר, דלות, דערקאָטש.

ה—האַלעדראַנציס, האַצמאָד, האַצעקלאַץ, הולטיי, הינטשלעך גער, הינקעדיגער שניידער, המון, הפּקרוֹונג.

ו—וואַנץ, וויסטע קאָליקע, וועוועריק, ווערעמיגער, וצדקתך.

ז—זאָיאַקע, זאָק פּאַלאַנזע, זויערע קיסליצע, זומער פּויגעל, זויער, זיפלייש.

ח—חאַליפּוסניק, חאַפּער, חוזק, חזיר, חייס-יענקעל, חכם בליכה, חלירע.

ט—טאַטער, טאַרבע, טויגעניכטס, טפּש, טערקישער פעפּער, טריפה קישקע.

י—יאַטקעהונט, יונגאַטש, יורקע, ימח-שמו'ניק, ים-קאַטער, כ—כזבן, כל-בו'ניק, כלב שבכלבים.

ל—לאָבוס, לאַבאַזניק, לאָדער, לאַיוואַלח, לאַמטערענשיסער, לינגער, לידינגעהער, למד-וואו'ניק.

מ—מאַפּע, מאַמעטליווע בחור, מאַנדריש, מגיד, מלמד, משומר.

נ—נאַריש פנים, נאַפורעלע, נאַשער, נודניק, נכפּה'ניק.

ס—סוואַולע, סוואַלעטש, סווישטשון, סמאַרקאַטש.

ע—עזות-פנים, עני ואביון, עפּוש, עקדיש, עקשן.

פּ—פּאַסקודניאַק, פּאַציאַרע, פּאַרטאַטש, פּאַרד, פּוסטעפּאַס-ניק, פּופּיק, פּיפּערנאָטער, פּלעציל, פּענטעלעלע, פּעמפּיק, פּראַראַם, פּריטשעפע.

שלום עליכם

פ—פאָנפאַטש, פאַלשער מענש, פּויליאַק, פּייפּער, פּליאַסקע-
דרינגע, פּלאַכט, פּלאַקענשיסער, פּערדאַטש, פּערשלאַפּטע קרענק,
פּרעסער.

צ—צבועק, צדיק אין פעלץ, צורה מלוכה, צלם-קאָפּ, צעבראָ-
כענער שאַרבען, צרעת.

ק—קאַטאַרוזשניק, קאַבלעפעל, קאַליקע, קאַרטאַפּלישלינגער,
קאַרטענשפּיעלער, קאַפּעלישמאַכער, קבצן, קוימענקעהרער, קישקע
אַהן אַ דנאַ, קלעק, קריכער, קשקשת.

ר—רויטער, רוצח, רבילות'ניק, רעטעף, רשע מרושע.

ש — שאַרלאַטאַן, שבת-נוי, שוטה פון פיקאַהלץ, שוסטער,
שיינעץ, שליאַטענטש, שיקסע, שלאַנג, שלים-מזל, שמאַטע, שמד-
קאַפּ, שמינדער בנעץ, שמענדריק, שנויץ מיט ברויט, שקראַב.

ת—תרח . . .

דאָס איז געווען, קאָן מען זאָגען, דאָס ערשטע ווערק, וואָס
דער קומענדיגער שלום-עליכם האָט פּערפאַסט, און אַ נאָמען געגע-
בען האָט ער עס: „אַ מענה לשון פון אַ שטיעפּמאַמע“ . . . מיט
דעם ווערק האָט זיך געטראַפּען אַ מעשה, וואָס האָט זיך געקאַנט
ענדיגען מיט גאָר אַ מיאוס'ער קאַטאַסטראָפּע.

מחמת עס האָט געמוזט זיין אויסגעשטעלט שטרענג נאָכ'ן
אַלף-בית, האָט דער פּערפאַסער שטאַרק געשוויצט, עטליכע מאָל
איבערגעשריבען דעם ווערטערבוך. האָט דער טאַטע, אפּנים, בער-
מערקט, אז דער חבר-המאַן אַרבייט עפּים זעהר געשמאַק. איז ער
אונטערגעגאַנגען איין מאָל ביינאַכט פון הינטען, אריינגעקוקט אינ'ן
וועניג און אַ נעם געגעבען צו זיך דעם כתב-יד און איבערגעלייענט
פּון א' ביו ת'. און לאַדי, וואָס ער האָט עס אליין געלייענט,
האָט ער עס נאָך דורכגעלייענט פאַר דער שטיעפּמאַמע. און עס
איז געשעהן אַנס: ס'איז שווער צו וויסען, צי ווייל ס'איז גראָד
געווען אין אַ גוטער מינוט, ווען זי איז געווען אויפגעלעגט, צי ווייל
זי האָט זיך געשעהמט צו זיין אין כעס,—נאָר ס'איז אָנגעפאַלען
אויף איהר אַ מאָדנער בייזער געלעכטער. יענע האָט אזוי גע-

לאַכט, אזש געקוויטשעט. מע האָט געמיינט, אז זי וועט דעם שלאָק
בעקומען! מעהר פון אלץ זענען איהר געפעלען די ווערטער „פור
פיק“ און „קשקשת.“ „פופיק“ האָט ביי איהר געהייסען טאָקי דער
העלד פון דער דאָזיגער בעשרייבונג. און „קשקשת“ (קאשקעט) —
מיט דעם נאָמען האָט זי געקרוינט איין עלטערען בחור'על דערפאר,
וואָס ער האָט געטראָגען א נייעם קאשקעט.
נו, געהט זייט א נביא, אז ס'וועט זיך ענדיגען נאָר מיט א יעד
לעכטער! אוראי האָט דער מחבר פונ'ם לעקסיקאָן ביי זיך אין האַר-
צען געבענשט גומל, וואָס ס'האָט זיך אזוי גוט אויסגעלאָזט.

אויפן בענקעלע ביים טויער

אויפן בענקעלע ביים טויער

דער „איינפאָהר“—דאָס טעריפּען אורחים—ווידער חלומות וועגען אוצר.

ייסט איהר, וואָס הייסט איין „איינפאָהר“? — איין „איינפאָהר“ איז ניט קיין אכסניה און ניט קיין האַטעל, נאָר עפּים אַזעלכעס, וואָס געפינט זיך צווישען די דאָזיגע צוויי מינים, אָדער—ביי דע מינים אינאיינעם. די אכסניה, אָדער דער טיפּ האַטעל, וואָס נחום ראַבינאָוויטש האָט געהאַלטען איז דער שטאַדט פּערעיאַסלאָוו און געלעבט דערפון. איז געווען דער אמת'ער „איינפאָהר.“ אַ גרויסער הויף מיט גרויסע שטאַלען פאר פּערד און וואָגענס און מיט גרויסע חדרים מיט בעטלעך פאר די אורחים. מיינסטענס זענען אין די חדרים געשטאַנען צו עטליכע בעטלעך, און דער אורח, וואָס איז פּערפּאָהרען, האָט נאָר אָפּגעדונגען אַ בעטעל, ניט קיין גאַנצען חדר. סידען אַ נגיד, איין אָפּגעפּוצטער, אַ מיוחס. אַזעלכע זענען אָבער געווען זעלטען, און די האַבען געהייסען פּעטע אורחים. דאָס רוב אורחים זענען געווען „בעטלעך.“ די האַבען נישט בעדאַרפט בעזונדער קיין סאַמאָואַרען מיט קיין בעדיענערס. איין סאַמאָואַר אַ גרויסער איז אריינגעדראָגען געוואָרען אין „זאַל“ און יעדער פון די „בעטעל-אורחים“ האָט זיך געהאַט זיין טשייניק מיט זיין ביסעל טיי—גיסט אייך, אידישע קינדער, און טרינקט אייך וויפיעל אייער האַרץ געלויסט! ... אַ מחיה געווען אָנצוקוקען אין דערפריה, אָדער אויף דער נאַכט,

ביי ראבינאוויטשען אין איינפאָהר. אַ גאַנץ בינמעל אידען ארום טיש, מע טרינקט און מע רעדט אלע אינאיינעם און מע גרענערט און מע רויכערט—דעם רויך האַטש שניידט מיט אַ מעסער!—און רעדען רעדט מען פון וואָס איהר ווילט. דער רעדט פונ'ם יאָרד—אַ יאָרד־מענש. דער רעדט פון ווייץ—אַ איד וואָס האַנדעלט מיט ברויט. דער רעדט פון דאָקטוירים—אַ איד אַ קראַנקער, וואָס הוסט. און דער רעדט גאָר פון חזנים—אַ איד, וואָס האָט לייעב נגינה—און טהוט איהם עפּים. און יענער זיצט זיך אין אַ ווייז־קעלע, שאַקעלט זיך און דאווענט דערווילע פון פאַרינט מיט אַ קול פון אַ נקבה. און דער בעל הבית אליין, רב נחום ראבינאוויטש, אַ איד אַ חלוש, ווי אייך איז שוין בעקאנט, מיט אַ קעצען האַלאַמעל, מיט אַ קיילעכדיג יארמעלקעלע אויפ'ן קאָפּ און מיט אַ גראַבען פאַפּיראַס, זיצט צווישען די אורחים אויבען אָן, ווי אַ מלך, און הערט זיי אויס אלעמען אין איין צייט, אָבער נאָר מיט איין אויער, ווייל מ'ן אנדרען אויער הערט ער זיך צו, אפּשר ניט ווילענדיג, צו דער שטיעפּמאַמעס מענה לשון, וואָס גיסט זיך אזוי ווי בוימעל און ציהט זיך אזוי ווי האַניג. דאָס רעכענט זי זיך מיט איהרע שטיעפּקינדער אויפ'ן ניכטערען האַרצען, טיילט זיי אויס ברכות יעדען בעזונדער מיט דער פולער האַנד. דערלאַנגט דעם אַ זעץ אין זייט אריין, דעם אַ סטוסאַק אין האַלז און נאַקען און יענעם איז זי מכבד מיט'ן רעכטען פּוס אין בויך אריין. זי וויל, אז איינער זאָל געהן פּערוויגען איהר דאָס קינד, אז דער אַנדערער זאָל געהן אין מאַרק אריין איהר העלפען טראַגען דעם קויש, און אז דער דריטער זאָל געהן גלאַט אין דער ערד אריין. . . . און די קינדער פאַלגען, טהוען אלץ וואָס מע הייסט זיי, וואָרום די צייט איז שלעכט, פּרנסה איז געשלאָגען, אין חדר געהט מען נאָר אַ האַלבען טאָג, דעם אַנדערען האַלבען טאָג העלפט מען אויס דעם טאַטען ווי ווייט מע קאָן. ווער אין שטוב ארום די אורחים און ווער אין דרויסען אויפ'ן בענז־קעלע ביי'ם טויער—צו פּעררופּען די דורכפאַהרענדיגע בעלי־עגלות : „אהער פּערפאַהרט, אהער!“ . . .

אודאי איז אין דרויסען אויפ'ן בענקעלע ביי'ם טויער שוין בער
 סער ווי אויסצושטעהן דעם הוהא, מיט'ן גיהנם, מיט'ן גלות-שטיעפ-
 מאמע אינווייניג אין שטוב. דאָס זיצען ביי'ם טויער אויפ'ן בענ-
 קעלע איז נאָר קיין ארבייט ניט. דאָס איז א שפיעלכעל, א פער-
 געניגען. ווער שמועסט זומער, אז די בעל'עגלות פליהען מיט א
 הוק און מיט א פיף און מיט א קנאק. דאָס פאָהרען זיי פונ'ם
 פאראַהאָד מיט פארשויןדלעך, ווילען איבעריאָגען איינס דאָס אַנ-
 דערע, הויבען זיי אויף אזא שטויב, אז מע זעהט ניט ארויס די פא-
 סאזשירען, וואָס פאר א פנים זיי האָבען. נאָר אז אין וואָגען גע-
 פינען זיך פאסאזשירען—דאָס זעהט מען. און אלע יונגלעך מיט
 אלע משרתים פון די איינפאָהר'הייזער טהוען זיך א לאָז אַקעגען
 דעם בעל'עגלה מיט א פרייליכען געפילרער: „אהער, פעטער!
 אהער פערפאָהרט!“ און דער בעל'עגלה ענטפערט זיי אָפ מיט דער
 בייטש, פליהט דורך פערביי און ווערט פערשוואונדען אינ'ם גע-
 דיכטען שטויב, לאָזט איבער די יונגלעך און די משרתים מיט א נאָז.
 דאָס איז אָבער נאָר זומער-צייט, בעת נאוויגאציע, ווען דער
 דניעפער געהט. ווינטער, אז דער דניעפער שטעלט זיך אוועק,
 לעבט דער איינפאָהר פון איין אנדער סאָרט אורחים. ווינטער
 פאָהרען אריין גרויסע בוכטעס, אָדער בוידען, געפאקט מיט א מין
 סחורה, וואָס איז איינגעוויקעלט אין צינאָוקעס און שטינקט מיט
 טאראן. דאָס זענען שוין ניט קיין אורחים אויף צו עסען שבתים
 און פערנעמען בעטלעך. זיי זענען ניט קליין צו ליגען אלע אינ-
 איינעם אויף דער ערד, אָדער אין הויף ביי די וועגען און געבען צו
 לייזען נאָר פאר היי און האָבער. פון אזעלכע פארשווינען האָט מען
 ווינציג נחת, און פרנסה נאָך ווינציגער. היינט דאָס זיצען אליין
 אויפ'ן בענקעלע ביי'ם טויער אויפ'ן פראָסט איז אויך עפּים ניט
 אזוי זיס. דער העלד פון די דאָזיגע בעשרייבונגען געדענקט גאנץ
 גוט יענע צייט, ווען ער איז געזעסען אויפ'ן בענקעלע ביי'ם טויער,
 זומער אין דער גרעסטער היטץ און געבראָטען זיך אויף דער זון.
 אָן ווינטער אויף דער קעלט, געפרוירען ווי א הונט, איינגעהילט

אין א צעריסען פעלצעל מיט אזעלכע שטיוועלעך, וואָס האָבען זיך געבעטען צום שוסטער, און ער האָט געקלאַפט אַ פּוּם אָן אַ פּוּם און אַרויסגעקוקט, טאַמער וועט זיך בעווייזען אַ בעל־עגלה, אָדער אַ בוכטע מיט אורחים, וועט ער אויפשטעהען, זיך לאָזען אַקעגען. „אהער פּאָהרט! פּערפּאָהרט אַהער!“ . . . זענען אָבער בעל־עגלות, ווי אויף צו־להכעים, דורכגעפלוויגען פּערביי און זענען גאָר פּערפּאָהרען אין אַ צווייטען, אַ רייכערען איינפּאָהר, טאַקע אַקעגען, צו ראובן יאַסנעגראַדסקי. דאָרט זענען, זאָגט מען, פּאַרהאַן חדרים גרויסע, מיט ווייכע בענקלעך, מיט שפּיעגלען, מיט נאָך און נאָך זאַכען, וואָס די ראַבינאַוויטשעס פּערמעגען דאָס ניט. דערפּאַר איז דאָרט תּמיד פּוֹל געפּאַקט מיט פּעטע אורחים, און ביי זיי, ביי די ראַבינאַוויטשעס אין איינפּאָהר, איז פּוּסט, האָטש הינט צו פּער־טרייבען. און דאָס פּערדריסט שלום/ען זעהר שטאַרק—אויף ווער מען? אויף גאָט! פּאַר וואָס האָט גאָט ניט געמאַכט אזוי, אז ער זאָל בעסער געווען געבוירען ווערען ביי ראובן יאַסנעגראַדסקי, איי־דער ביי נחום ראַבינאַוויטשען פּאַר אַ זאָהן? . . .

און ראובן יאַסנעגראַדסקי ווערד ביי איהם אַ סימבאָל פּוֹן מזל, פּוֹן עשירות און פּוֹן אַלדאָס גוטס; און אַ סך פּעטע אורחים ווערד ביי איהם אַ אידעאַל, אַ צווייטער „אוצר“, פּוֹן וועלכען ער חלומ'ט אַצינד, ווי ער האָט גע'חלומ'ט אַמאָל, אין שמואליק'ס ציי־טען . . . און עס שטעלט זיך איהם פּאָר אין יעדער פּוּהרעל, וואָס פּאָהרט דורך פּערביי, אַז דאָס פּאָהרט אַ בעל־עגלה מיט בכבוד/ע פּאַרשוינען, פּעטע אורחים אין בערענע פעלצען. עס פּאָהרט דורך דער בעל־עגלה אַקוראַט נעבען זייער איינפּאָהר, און איידער שלום בעווייזט ארויסצורעדען דאָס וואָרט: „אהער!“ האָט דער בעל־עגלה שוין אליין אָפּגעשטעלט די פּערדלעך: „טפּרדרו!“—און עס קריכען ארויס פּוֹן דאָרטען איינס נאָך דאָס אַנדערע די בכבוד/ע פּאַרשוינען אין זייערע בערענע פעלצען. און מע טראַגט אַראָפּ נאָך זיי געלע לעדערנע טשעמאַדאַנעס, אָנגעפּאַקט מיט כל טיב, יעדער טשעמאַדאַן וועגט אפּשר אַ פּוֹד! און זיי מאַרשירען אַריין

אין שטוב אריין און זיי הייסען זיך געבען אימליכען בעזונדער א נומער, און בעמען, מע זאל זיי דערלאנגען סאמאווארען, און הייסען קאכען ווארעמעס און וועטשערע. און עס קומט אריין צו זיי דער טאטע אין דער יארמעלקע, מיט א שמיכלענדיג פנים, און שטעקט זיי אפ א ברייטען שלום עליכם און פרעגט זיי, צי רעכענען זיי דאָ שבת האַלטען? צעלאַכען זיי זיך און זאָגען: „וואָס עפּים איין שבת? פאַר וואָס ניט דריי שבתים?“ . . . און לאָזען לאָזט זיך אויס, אז דאָס זענען גאָר סוחרים, וואָס זענען געקומען קויפען ווייץ, און ביי קויפען ווייץ וועט דער טאטע קאָנען כאַפּען א שען פּער־דיענסטעל קאָמיסיע, און טאַקי פאַרוואָס ניט אַפּלעקען א בייני־דעל? . . . אין דעם קומט אַן די שטיעפּמאַמע, אַרויפגעכאַפט אויף זיך די שבת־דיגע זיידענע פאַטשויילע; דאָס פנים פּלאַקערט איהר פאַר פּרייד, און זי קוקט מיט איין אויג אויף די פּעטע אורחים און טהוט אַ פּרעג שטילערהייד: „ווער האָט דאָס זיי געבראַכט צו־פיהרען?“ „ס'איך האָב זיי פּעררופּען, איך!“—ענטפּערט איהר שלום מיט גדלות, און איז גליקליך מיט'ן ליגען, וואָס ער האָט דאָ גאָר וואָס אָפּגעטאַקט. גליקליך, וואָס אויך ביי זיי וועט אַמאָל זיין א גוטער טאָג, האָטש איין טאָג א גוטער. און א שבת א גוטער—אך! וואָס פאַר א פּרייליכער שבת ביי זיי וועט זיין! און פאַר וואָס עפּים גאָר איין שבת? פאַר וואָס ניט אַלע דריי שבתים? . . .

דאָס אַלסדינג וואָלט געווען זעהר גוט, ווען ס'זאל ניט זיין קיין דמיון, קיין חלום. די דאָזיגע פּעטע אורחים אין די בערענע פּעל־צען מיט די געלע שטעמאָדאַנעס זענען טאַקי צועגפּאָהרען און טאַקי אָפּגעשטעלט זיך, נאָר ניט ביי זייער איינפּאָהר,—אַקוראַט אַקעגען האָבען זיי זיך אָפּגעשטעלט, ביי ראובן יאַסנעגראַדסקי'ס איינ־פּאָהר . . . „אך! וואָסערע שלעכטע, שלעכטע אורחים! וואָס וואָלט זיי געאַהרט, זיי זאלען בעסער געווען פּערפּאָהרען צו אונז?“—טראַכט זיך דער שטענדיגער בעל־דמיון און קומט אריין אין שטוב א דורכגעפרוירענער דורך און דורך, און טרעפט דעם טאַטען אינ'ם קעצענעם האַלאַטעל, איינגעבויגען אין דרייען איבער א ספר,

און די שטיעפמאמע גליהט ווי אויף פאקען : „נישט געקומען קיין-
נער ? וואָס וועט זי טהאָן מיט'ן ברויט, וואָס זי האָט אָנגעבאָקען ,
און מיט די פיש, וואָס זי האָט אָנגעקאָכט ? האָטש נעם וואָרף זיי
ארויס פאר די הינט ! צי איהר מיינט אפשר, אז ס'וועט זיין פון
איערטוועגען ?—ווענד זי זיך צו די שטיעפקינדער—איהר זענט
גאָר נעבאָד קראַנק צו עסען אַלטגעבאָקען ברויט ! ס'וועט זיך אייך
אוראי שטעלען פּאָפּעריק אין האַלן, אָדער אייער מאָגען וועט עס
חלילה ניט פּערדייען ! א קלייניגקייט, אַזעלכע איבערגעוואַשענע
קינדערלעך, א גאַנצע האַליאַסטערע, קיין עין-הרע, און אלע אזוי
איידעל געפאַצקעט ! מע האָט זיי גאָרניט געקאָנט איבערלאָזען, ווי
די מיידלעך, אין באַהסלאָוו ביי'ם זיידען מיט דער באַבע, זיי זאָל
לען בעסער דאָרטען קרענקען, איידער נעמען זיי אַהער, נעמען זאָל
אייך דער רוח, זיי זאָלען העלפען עסען, עסען זאָלען אייך ווערעם
און טאָטשען אייער לייב לעבעדיגערהייד, ס'זאָל פאַלען פון אייך
שטיקער, ווי סע פאַלט פון מיר, אז עס קומט דער ווינטער, קומען
זאָל אויף אייך אַנ'אויסחאַפעניש מיט אַנ'איינדאַרעניש מיט אַנ'-
איינשרימפעניש“ . . .

דאָ געהט אַוועק אַ בעקאַנטער מענה-לשון, און שלום דער בעל-
החלומות פּערגעסט, אז ס'איז איהם קאַלט, און ער לויפט ארויס
צוריק אויף דער קעלט, צוריק צום טויער אויפ'ן בענקעלע. דאָרט
איז בעסער. דאָרט קאָן מען האָטש זיצען רוהיג און חלומ'ען ווע-
נען דעם, טאָמער וועט גאָט פאַרט צושיקען עפּים פעטע אורחים
מיט בערענע פעלצען, מיט געלע לעדערנע טשעמאַדאַנעס, וואָס
וועלען זיך אפשר פאַרט אַפּשטעלען ביי זיי אין איינפאַהר, ניט
אַקעגען ביי ראובן יאַסנעגראַדסקי ? . . . גאָט, אז ער וויל, קאָן ער !

דער קאללעקטאר

דער קאלעקטאר

זאקסישע און בראונשווייגער לאטעריי צעטלען.—גרויסע האפנונגען, נישטיגע
געווינסען.—ער שרייבט א ראמאן אויפ'ן שניט פון מאפ'ס „אהבת ציון“.

ו בעוואונדערען, וואָס פאר א שטארקער מענש אָט
דער שוואַכער איד, דער שטילער און פערטראַכ-
טער נחום ראַבינאָוויטש, האָט בעדאַרפט צו זיין,
אַז ער האָט געקאָנט אריבערטראָגען דעם גלות
פון דער שטיעפּמאַמע, אויסהערען איהר מענה
לשון מיט איהרע ברכות, צוצוזהען, ווי זיפייניגט

זיינע קינדער, און נישט ארויסטרעטען מיט א וואָרט אפילו! וואָס
דער מענש האָט איבערגעטראָגען אינוועניג ביי זיך אין האַרצען—
קאָן מען ניט וויסען. ארויסבעוויזען האָט ער עס אָבער קיינמאָל
ניט און ארויסגעזאָגט האָט ער עס קיינעם ניט. און דערפאַר,
אפנים, האָט זי געלייגט אויף איהם כבוד, געהערט, רעספעקטירט,
נישט בעגאנגען זיך קעגען איהם אזוי גראָב, ווי צו זיינע קינדער,
למשל, און געשעצט איהם אזוי הויך, ווי ס'איז נור מעגליך געווען
פאַר אזא אידענע, וואָס האָט אַליין אויך קיין האָניג ניט געלעקט,
נעבאָד גוט אויסגעריסען געוואָרען, געהאַרעוועט ווי איין אָקס אויף
אזא גרויסער שטוב מיט אַ האַליאַסטרע קינדער, אייגענע און
פרעמדע.

און אפשר האָט זיך איהר רעספעקט גענומען דערפון, וואָס זי
האָט געזעהען, מיט וואָס פאַר אַ כבוד מע האַלט איהר מאַן אין

שטאָדט, האָטש אלע ווייסען, אז ער איז ווייט פון א נגיד, פערדיענט קוים דאָס שטיקעל ברויט. קיין נאָרישע אידענע, ווי געזאָגט, איז זי ניט געווען, נאָר א פערביטערטע נשמה, נישט קיין איינגעהאַל-טענע בשעת כעס און בטבע איין אָפענטליכער מענש: וואָס אויף דער לונג, דאָס אויף דער צונג . . . דערפאר, וואָס דער טאָטע האָט איהר קיינמאָל ניט געשמערט אין איהר מענה לשון, האָט זי איהם ניט געשמערט אין זיינע זאכען—אריינקוקען אין א בוך, שפיעלען א שאָך אָדער אזוי פערברענגען מיט א מענשען. און די מענשען, מיט וועלכע דער טאָטע האָט פערבראַכט, זענען געווען לויטער משכילים, אויפגעקלעהרטע יונגע לייט און גלאַט, „קאַפּ-מענשען,“ מע קאָן זאָגען, די סמעטענע פון דער דעמאָלטיגער שטאָדט-אינ-טעליגענץ. דאָס איז געווען א גאַנץ בינטעל משכילים, וואָס פער-דיענען אויסגערעכענט צו ווערען ביי די נעמען און אָבגעמאַהלט צו ווערען, ווי זיי שטעהען און געהען, מיט זייער גאַנצער פיגור.

דער ערשטער בעדאַרף בעשריבען ווערען דער „קאַלעקטאָר,“ אַ איד א בעל-בשר, א שווערער איד, נאָר א „קאַפּ-מענש“ און—ווי מע האָט אונטערנעשמועסט—א שטיקעל אפיקורס, האָטש ער האָט געטראָגען א לאַנגע קאַפּאָטע און געדיכטע פאות. נחום ראַבינאָף וויטש האָט געזאָגט אויף איהם, אז דער איד איז „עמוק“ און אז ער „ווייסט אַ שלל.“ גאַנצע טעג האָבען זיי געקאָנט אוועק-זיצען אין צווייען און רעדען און רעדען אָהן א שיעור. פון וואַנען האָט זיך גענומען ביי זיי אזוי פיעל רייד? אָפטמאָל פלעגט דער קאַלעקטאָר קומען מיט אַ ביכעל, אָפטמאָל נעמען אַ ביכעל. ביי דער שטיעפמאָמע האָט ער געהאַט אַ צונעמעניש „דער קאַלטון,“ דערפאר וואָס ער האָט געהאַט אַ קאַלטענעוואַטע באָרד; נאָר אין שטאָדט האָט ער געהייסען דער „קאַלעקטאָר.“ געהאַנדעלט מיט צעטלען, זאַקסישע און ברוינשווייגער צעטלען. געטראָגען האָט ער שוואַרצע בריילען (געהאַט קאַלי אויגען), זומער און ווינטער איז ער גענאַנגען אין טיעפע קאַלאַשען. קיין שטיוועל ניט, נאָר קאַ-לאַשען, ווייסע זאַקען און קאַלאַשען. אַ גרויסער אביוו, נאָר אַ

מורא'דיגער בעל-בטחון, געווען זיכער, אז זיינע קונדען מווען אמאל אויסגעמען דעם גרויסען געווינס, און דורך דעם וועט ער שוין אליין אויך געהאלפען ווערען. און געווינען, האָט ער געזאָגט, וועט ניט קיין אנדערער נאָר נחום ראַבינאוויטש; ער איז איהם מבטיח, ווארום קיינער בעדארף ניט אזוי נויטיג דעם גרויסען גע'ווינס, האָט ער געזאָגט מיט אַ טעם, ווי רב נחום ראַבינאוויטש . . . עס קאָן זיין, אז דאָס אייגענע האָט ער מבטיח געווען אויך זיינע אנדערע קונדען—ער האָט זיי געהאַט אַ סך, כמעט די גאַנצע שטאָרט אידען האָבען געשפּיעלט לאַטערע, —נאָר נחום ראַבינאוויטש האָט אין איהם געגלויבט, ווי אין אַ רבי'ן, און גלייך מיט איהם ארויסגע'קוקט אויפ'ן גרויסען געווינס, ווי אויף משיח'ן, געזיפּצט און גע'בענקט און געוואַרט. אַז אַט-אַט קומט דער קאַלעקטאָר מיט דער נומער בשורה: „מזל טוב, רב נחום, איהר האָט געוואונען די פינף און צוואַנציג טויזענד . . .“

דער העלד פון דער בעשרייבונג געדענקט, אז אלע מאָל, ווען ס'האָט געהאַלטען ביי דער לעצטער ציהונג פון דער לעצטער קלאַס, האָט דער טאַטע ניט געקאָנט איינזיצען אויף איין אָרט, געזיפּצט מעהר ווי אלע מאָל, שטאַרק געגעניצט און געצויגען זיך, ווי אין אַ פּיעבער. גלייך מיט'ן טאַטען האָט אויך שלום געפּיעבערט און ארויסגעקוקט אויף דעם גליקליכען טאָג, אפשר נאָך מעהר ווי דער טאַטע. ער איז געווען זיכער, אז ניט קיינער, נאָר זיין טאַטע איז דער קאַנדידאַט אויפ'ן גרויסען געווינס. דאָ האָט זיך איבערגע'חזר'ט ווידער אמאל דער „אוצר“ פון זיין חבר שמואליק. ער האָט געטראַכט וועגען דעם גאַנצע טעג. ער האָט געקאָנט אויסוועניג די נומערען פונ'ם טאַטענס צעטלען. ער האָט זיי געזעהען אין חלום. ער האָט זיך נאָר ניט געקאָנט פאַרשטעלען, אז גאָט זאָל זיין אזא שלעכטער. וואָס וועט איהם אַהרען, דעם רבונן של עולם, אז ס'וועט ארויס דעם טאַטענס נומער? דאָס איז דאָך שוין ביי גאָט אזוי גרינג, וואָס גרינגער קאָן שוין נאָר ניט זיין . . . שלום, זיצענדיג אין דרויסען אויפ'ן בענקלעע ביים טויער

דערזעהט פון ווייטען דעם קאלעקטאָר, ווי ער שפּרייזט מיט די טיעפע קאלאָשען גלייך צו זיי, לויפט ער אָנזאָגען דעם טאטען א בשורה: „ער געהט!“ — „ווער?“ — „דער קאלעקטאָר . . .“ „און אז דער קאלעקטאָר איז וואָס?“ — „וואָס הייסט? היינט איז דאָך דער לעצטער טאָג פון דער ציהונג! . . .“

אזוי זאָגט שלום צום טאטען און ער בעמערקט, ווי דעם טאטען טענס געלגענקייטשט פנים איז בלאַס געוואָרען. אין זיינע פּער-זאָרנטע אויגען האָט זיך בעוויזען א פייערעל און איז באַלד פּער-לאָשען געוואָרען.

דער קאלעקטאָר קומט אריין א פּערסאָפּעטער—ער האָט איין אַסטהמא—„ביי איהם בלייבט עס,“ זאָגט די שטיעפּמאמע. מוז ער פריהער איבערכאַפּען דעם אַטהעם און זאָגט א גוט-מאָרגען. דער טאטע פּרעגט נישט ביי איהם גאַרנישט. ס'זאָל עפּים זיין, וואָלט ער דאָך אליין געזאָגט . . . יענער זעצט זיך אוועק, פּער-שאַרט דאָס היטעל, ווישט זיך מיט דער פּאַלע דעם פּערשוויצטען שטערן און דערזעהלט אַ נייעס, אז ס'איז הייס מיט סכנות-נפשות! ממש עס ברענט! עס ברענט! . . . א פּויעז. ביידע שווייגען. דערנאָך בינדט ער אויף די פּעמשיילע, א פּערסאָלציוועטע, א דויטע, מיט גרינע פּליאַמעס, און שמעקט מיט הערינג. דאָרט ליר גען ביי איהם אַלע לאָטערע-צעמלען. ער נעמט ארויס מיט ציר טערענדיגע בעוואַקסענע הענד א גרויסען בויגען פּאפּיער מיט אַ סך ציפּערען פון אויבען ביז אַראָפּ, זוכט און זוכט מיט די שוואַרצע ברילען. שאַט! ער האָט געפונען! ער שמעלט אָן די שוואַרצע ברילען אויפ'ן טאטען:

— אייער נומער, רב נחום, איז, דאָכט זיך, אויב איך האָב קיין טעות ניט, זעכצען טויזענד דריי הונדערט פיער און אַכציג?
— איך פּערשטעה ניט, וואָס איהר פּרעגט ביי מיר,—ענטד פּערט איהם דער טאטע מיט אַ שמייכלע,—מיר דאָכט, אז איהר האָט אַ גוטען זכרון: איהר ווייסט אַלעמענס נומערען אויף אויס-זועניג.

— אויף אויסוועניג—זאָגט איהר? סע קאָן זיין. הכלל, זעכ' צעהנטוויזענר, זאָגט איהר, דריי הונדערט מיט פיער און אכציג. ער קוקט דורך די שוואַרצע בריִלען און טאַפּט מיט די פינגער אינ'ם ציפּערדיגען פּאַפּיער. שלום פּיהלמ, אז אָט-אַט שפּרינגט איהם ארויס דאָס האַרץ. נו? לאָמיר שוין הערען! . . . נאָר דער קאַלעקטאָר האָט צייט. ער רעדט זיך פּאַוואָלי:
— אייער נומער, רב נחום, האָט געוואונען . . . יאָ, ער האָט געוואונען . . .

שלום זעהט, ווי אויפ'ן טאַמענס פנים פליהט דורך א געל כמאַרעלע און ווערד פערשוואונדען, און אליין גלוסט זיך איהם אויסשרייען מיט א קוויטש: קוקוריקו!—נאָר ער האַלט זיך איין און שלנגט אימליכס וואָרט, וואָס געהט ארויס פונ'ם קאַלעקטאָר'ס מויל:

— געוואונען, אָבער א קליין געווינסעל; נאָר א קליין געווינ'סעל! עס וועט זיך אָנגעהמען אחר נכיון פעט און כל הוצאות אונז גרויס . . . אזוי גרויס . . .
דער קליינער חש'ט שיער!

— אזוי גרויס, ווי אַכט רובעל מיט זעכציג. קומט פון אייך, אפנים, אויב איך בין מיד ניט טועה, צוועלף מיט פּופּציג, און פון פּריהער, אויב איהר געדענקט, דריי מיט אכציג. האָבען מיר, הייסט עס, א קימאָלן פון זעכצעהן מיט דרייסיג? נמצא, אז איהר בלייבט מיר שולדיג אויף להבא אזוי גרויס, אפנים, ווי זעבען מיט זעכציג. האָ? איז דאָס אזוי, צי ניין? אצינד ווילט איהר דאָך מסתמא אַ ניי צעטעל? וועל איך אייך געבען. נעמט, רב נחום, קלויבט אייך אויס א נומער. היינט'גס מאָל, אם ירצה השם, וועט איהר שוין געוויס געווינען דאָס איז אזוי זיכער, הערט איהר, ווי מיר האָבען היינט יום י' אויף דער גאַנצער וועלט! שוין? האָט איהר שוין אויסגעקלויבען? וואָס פאַר א נומער? אַכט טוויזענר זעקס הונדערט דרייצעהן? לאָז נאָט געבען מיט גליק, אין א גוטער שעה זאָל זיין! . . . וואָס קוקסט דו זיך אזוי איין,—זאָגט ער צו שלום'ן,—דו קונדאָס

איינער? (א קוועטש דעם „אס“). וואו האלטסט דו אינ'ם „שירי תפארת“, דו שייגאץ איינער? (א קוועטש דעם „אץ“).

דעם „שירי תפארת“ פון נפתלי הערץ ווייזעל—דאָס איז אַ ביר-כעל, וואָס דער קאַלעקטאָר האָט געהאַט געבראַכט צו טראָגען דעם „שייגאץ“, ער זאָל לייענען מיט נאָך ביכלעך פון אדם הכהן לעבענ-זאָהן און פון קלמן שולמאַן און פון רב יצחק בער לעווינזאָהן. און דער שייגאץ (שלום) האָט זיי געשלאָנגען, זיצענדיג אין דרויסען אויפ'ן בענקלעך ביי'ם טויער. און דער טאַטע האָט אָנגעקוואַלען, וואָס זיין זוהן לייענט שוין אזעלכע ביכלעך, און געפרעגט ביי איהם, צי פערשטעהט ער האָטש וואָס ער לייענט? שעהמט זיך שלום זאָר גען, אז ער פערשטעהט, ווארום ווי אזוי רעדט מען דאָס מיט אַ טאַטען? ענטפערט פאר איהם דער קאַלעקטאָר, אז ער פערשטעהט זעהר גוט, דער „שייגאץ“, פאר וואָס זאָל ער ניט פערשטעהן?—זעהט איהר מאַפּו און סמאָלענסקיין איז פאר איהם נאָך אַ ביסעל פריה, פאר אזא וועווריק, נאָך צו פריה!—אזוי לאַזט אויס דער קאַלעקטאָר, און מהאי טעמא, ווייל דער קאַלעקטאָר האָט געזאָגט, אז ס'איז נאָך צופריה, האָט דער וועווריק בעקומען ערשט רעכט חשק צו אָט די דאָזיגע ביכלעך, און ער האָט בנגכה זיך צוגעכאַפט צו מאַפּו'ן און צו סמאָלענסקינ'ען און אַ נאַש געגעבען בסוד, אז קיינער זאָל ניט זעהן אַ ביסעל מאַפּו און אַ ביסעל סמאָלענסקיין.

דאָס ערשטע, וואָס איז איהם געקומען צו דער האַנד, איז גע-ווען דער ערשטער אידישער ראָמאַן „אהבת ציון“ פון אברהם מאַפּו. מאַפּו'ס „אהבת ציון“ האָט ער איינגעשלאָנגען אין איין שבת, פון אָנהויב ביז'ן סוף, ליגענדיג אויפ'ן בוידעם און ברענענדיג ווי אַ שטרויענער דאָך. ער האָט געוויינט מיט ביטערע טרערען אויפ'ן אומגליקליכען אמנון, געוויינט און געכליפּעט! און האָט זיך שטערב-ליך פערליעבט אין דער שענער געטליכער תמר'ן גלייך מיט דעם העלד פּונ'ם ראָמאַן, מיט אמנונ'ען, אויב ניט מעהר נאָך פון אמנונ'ען, געזעהען זי אינ חלום און גערעדט מיט איהר אויף שיר-

השירים שפראך, ארומגענומען זי און געהאלזט זי און געקושט זי . . .

אויף מאַרגען איז דער פערליעכטער שלום א גאנצען טאָג ארומגעגאנגען ווי א שאַטען מיט אַ מורא'דיגען קאָפּוועהטאָג, פער-לירען דעם אַפעטיט צום עסען, אָבער טאַקי לחלוטין, וואָס איז גע-ווען פאר דער שטיעפּמאַמע א רעמעניש: „גע'פּגרט אַ בער אין וואַלד! ניט אַנדערש!“ אזוי האָט די שטיעפּמאַמע געזאָגט און גע-נומען נאָכקוקען און נאָכפּאַרשען, וואָס איז די מעשה, וואָס דער בחור האָט אויפּגעהערט צו עסען? . . .

דער סוף פּוֹנִים „אהבת ציון“ איז געווען אַט וואָס פאר א סוף. פון די אורחים, וואָס האָבען זיך אָפּגעשמעלט ביי זיי אין איינפּאַדער, זענען אריינגעפּאַלען איהם אָפּטמאַל עטליכע גראַשענס פאר פּאַלגען א גאַנג. אַט די גראַשענס האָט שלום אויסגעגעבען אויף א פּאַפּיער, צענויפּגענייהט דאָס פּאַפּיער אין אַ ביכעל, צעווירעט אלע בלעטלעך פון ביידע זייטען און האָט זיך אַוועקגעזעצט צו דער ארבייט—שרייבען אַ ראָמאַן אויפ'ן שניט פון מאַפּוֹס „אהבת ציון“, איין אייגענעם ראָמאַן, נאָכגעגאנגען מאַפּוֹס פּיס-טריט, מיט'ן לשון און מיט'ן סטיל און מיט'ן גאַנצען פּלאַן, נאָר אונטער איין אַנדער נאָר מען: ניט „אהבת ציון“, נאָר „בת-ציון“, און די העלדען האָבען ניט געהייסען ניט אמנון און ניט תמר, נאָר שלמה און שולמית. און אזוי ווי בייטאָג איז ניט געווען קיין סך צייט צו שרייבען—אַ האַל-בען טאָג דאַרף מען געהן אין חדר און אַ האַלבען טאָג—העלמען אין איינפּאַהר. לכן האָט ער געמיינט אויסנוצען דערצו אויך די נאַכט, אַוועקגעזעצט זיך ביי אַ לאַמפּ און געשריבען מיט קליינע אותיות—לעך און געשריבען און געשריבען, ביז . . . ביז די שטיעפּמאַמע האָט דערהערט, סע סקריפעט עפּיס, און דערוועהן, אז עס לייכט זיך, האָט זי זיך ניט געפּוילט און איז אַראָפּ פון בעט אַ באַרוויסע, זיך אונטערנע'גנבה'ט און דערוועהן דעם הברה-מאַן זיצען און שרייבען, האָט זי אויפּגעהויבען אַזאַ נוואַלד, אז די גאַנצע שטוב האָט זיך

אויפגעכאפט אין איין שרעק, געמיינט, אז סע ברענט. דער גאנץ
צער געוואלד איז אָבער געווען נור איבער'ן קערָאָסין, וואָס איז
אויסגעברענט.— „גאָז וועלען זיי ברענען, ברענען און שרפה'נען
זאָלט איהר, ליעבער גאָט! אַ מיתה משונה! אַ הילרע! אַ שרפה!
אַ מגפה! . . .“

אודאי האָט דער טאַטע דעם ניט־געענדיגטען ראָמאַן „בת־ציון“
צוגענומען צו זיך אינאיינעם מיט'ן גע'גנבה'טען „אהבת ציון“, און
דער מחבר פון דער „בת־ציון“ האָט שוין געוואָרט אויף אַ רעכטען
פסק. צום סוף לאָזט זיך אויס, אַז דער טאַטע האָט דעם „בת־
ציון“ בעוויזען צום אלעם ערשטען—דעם קאַלעקטאָר. האָט דער
קאַלעקטאָר זיך גאָר ניט געקאָנט אָנקוקען אינ'ם כתב און אינ'ם
לשון און אין דער מליצה! און ער האָט געשענקט דעם „קונראַם“
אזא קניפ אין באַק, אז ס'איז געבליבען שטעהן אַ בלויער סימן.

— איהר ווייסט גאָר ניט, רב נחום, וואָס פאר אַ פרי דאָס
איז! שטראַף מיך גאָט, אויב איהר ווייסט! פון איהם וועט עפּים
אויסוואַקסען, אָט וועט איהר זעהען, וואָס פון איהם וועט אויסוואַקסן
סען . . . קום נאָר אַהער, דו שיינאַץ איינער, לאָס איד דיר שענקען
האָטש נאָך אַ רעכטען קניפ אין דיינע רויטע פּאַמפעשקעס, אַ רוח
אין דיין פּאַרינט און מיטען אריין!

די גערלעכע איידעם

די געראַמענע איידעמס

דער „מיראַוואַי סודיא“ (א נוי) זאגט מוסר די אידען.—לייזער יאסעל און טאַנידאוו—צאצקעוואטע איידעמס—טויזענד בלאט גמרא אויסווייניג.

אַכ'ן „קאַלעקטאָר“ זענען אָפּטע אריינגעהערס צו נחום ראבינאוויטשען געווען די „געראַמענע איידעמס“, די אמת'ע זיידענע יונגע לייט, די צאצקעס, די אינטעליר געץ פון שטאָדט,

איטליכע שטאָדט מיט איהרע השגות און מיט איהרע מאָדעס. אין פּערעיאַסלאָוו איז געווען אין יענער צייט אַ מאָדע—איידעמס. ביי די דאָרטיגע בעלי־בתים איז דאָס געווען אַ מין ספּאָרט, וואָס מע האָט זיך דערויף אויסגע־בראַכט, זיך געלאָזט קאָסטען געלד, אבי צו קריגען א רעכטען איידעם. בעצויגען האָט מען די סחורה, מיינסטענס, פון דער פרעמד. זעלטען ווער עס האָט אַ שרוף געטהאָן אין דער היים. סיידען אזעלכער, וואָס האָט ניט צו בעצאָהלען. ווער אָכער עס האָט גע־קאָנט און געוואָלט געבען נדן, דער האָט זיך געבראַכט צופיהרען פון דער ליטא אָדער פון פּוילען איין איידעמעל אַ צאצקע, יעדער נאָך זיין גוסט, נאָך זיין פּאַסאָן, נאָך זיין השגה און נאָך זיין פּער־מעגען.

למשל, דער פעטער פּיני האָט זיך געבראַכט איין איידעמעל דוקא ניט פון ווייט, פון לובען, א יונגענמאַן א ברתורה. א רוחניות, וואָס האָט ניט געוואוסט קיין צורת מטבע. די מוהמע חנה פארה

איהר שענער טאכטער האָט אַראָפּגעבראַכט איין איידעם פון יאָנאָ-
 מין, א פּאַרשוין, וואָס מע האָט געמענט איהם אָנקוקען אויף בילע-
 טען! ניט קיין איבעריגער חכם און ניט קיין גרויסער לַמְדוֹן, דערפאַר
 א פּאַרשוין! שבת נאָך דער חתונה, אז מע האָט געפיהרט דאָס פּאָר-
 רעל אין שול און פון שול, האָבען אידען און ווייבער זיך געשטופט
 קאָפּ אויף קאָפּ, איינגעקוקט זיך און בעוואונדערט און געשאצט,
 ווער פון די צוויי איז שענער? און דוקא הויך אויף א קול. אייניגע
 האָבען געזאָגט, אז „זי“ איז שענער, אַנדערע האָבען געדורנגען, אז
 „ער“ איז שענער. דער „ער“ מיט דער „זי“ האָבען דאָס ביידע גע-
 הערט, זיך פּעררויטעלט און דערפון געוואָרען נאָך שענער. מעהר
 האָבען די עלטערען ניט געדאַרפט, אבי זיי האָבען אויסגענומען,
 זייער סחורה איז געפעלען און די שטאַדט רעדט פון זיי. וואָס נאָך
 דאַרף מען האָבען צו פּאַפּולאַריטעט? . . . אָפּטמאָל האָט זיך גע-
 מאַכט, אז מע האָט זיך געשלאָגען פאַר איידעם. דאָס הייסט, מע
 מיינט ניט חליצה זיך געשלאָגען מיט שמעקענס. געשלאָגען הייסט
 —מחותנים האָבען זיך געקריעגט און געזידעלט, ווער עס האָט אַ
 שענערען איידעם. מחותנת'טעס האָבען זיך געשמעלט פייגען און
 עס איז טאַקי דערגאַנגען א מאָל צו פעטש אויך, און ראָמאַנאָוסקי
 דער „מיראַוואַי סודיאַ“, א גוי א חרוץ, וואָס פּערשטעהט אידיש,
 האָט זיי געזאָגט מוסר . . . פאַרט א גוי! ווי קאָן א גוי פּערשטעהן
 דעם תּענוג פון פיהרען איין איידעם שבת אין שול אריין, אוועקזע-
 צען איהם אין זיינע נייע בגדים פון קאָפּ ביז פיס גאַנץ אויבען-אָן
 אין מזרח, אויף דער אויסשטעלונג, איהם אָפּגעבען מפטיר, און ער
 זאָל ארויפגעהן אויף דער בימה און אָפּקלינגען א הפטרה'לע, אז
 ס'זאָל קנאַקען, און די ווייבער פון עזרת נשים זאָלען זיך שטופען
 דורך די פענסטערלעך: „וואו איז ער? וואו?“—ניין, דאָס וועט
 א גוי קיינמאָל ניט פּערשטעהן, ער מעג זיין דער גרעסטער חכם אין
 דער וועלט! . . .

מעהרסטענטיילס אָבער איז דער דאָזיגער אַרטיקל געווען אזא
 מין, וואָס ווערד גיך אָפּגענוצט, טהוט אַ גלאַנץ און ווערד וואָכעדיג.

ווי יעדער מין סחורה, וואָס הויבט אָן ווערען אַלט אָדער געהט ארויס פון דער מאָדע. א יאָהר, צוויי יאָהר—און דער געוועזענער אייִ דעם, די צאצקע, דער נעכטיגער פרינץ, ווערד אַ איד גלייך מיט אַלע אידען, עם הויבט זיך איהם אָן אויסשיטען א בערדעל און ס'איז צו זעהען, ווי ער הויבט אָן צו טראָגען אויף זיך דעם עול פון פרנסה. א רחמנות צו קוקען, ווי אזוי דער געוועזענער איידעם, דער נעכטיגער פרינץ, וואָס איז, דאָכט זיך, ערשט פאַראַכטאָגען שבת געשטאַנען אין בית מדרש אין מזרח אויף דער אויסשטעלונג, האָט אָפּגעטראָטען מחילה דעם אויבערזאָן א נייעם איידעם א צאצִי קע, א נייעם פרינץ, און ער קוקט אויף איהם און איז איהם מקנא, און זיין יונג ווייבעל, וואָס איז ערשט אַט דאָ ניט לאַנג געווען א קעניגין, שטופט זיך מיט אַלע ווייבער גלייך פון עזרת נשים אַהין צום פענסטערעל: „וואו איז ער? וואו? . . .“ אַט אזוי איז אַלס־ דינג אויף דער וועלט. מיר וואָלטען דאָ בעראַרפט זאָגען: ד ו ר ה ו ל י ד ו ר ב א , און עם וואָלט געווען א יושר אריינצור לאָזען זיך א ביסעל אין לעבענס־פילאָזאָפיע, נאָר מיר האַלטען ביי די געראַטענע איידעמס, געהען מיר דעריבער אונזער וועג.

צוויי אַזעלכע געראַטענע איידעמס זענען געווען, קאָן מען זאָגן גען, איין אויסנאַהם פונ'ם כלל איידעמס, און זיי זענען דעריבער פערבליבען איז דער שטאַדט פּערעיאַסלאָוו מיט'ן גאַנצען גלאַנץ אויף אַ לאַנגער־לאַנגער צייט נאָך זייער חתונה, ניט אָפּגעבליאַקע־ וועט, ווי אַלע אנדערע איידעמס און ניט ארויס אזוי גיך פון דער מאָדע. איינער האָט געהייסען לייזער־יאָסעל, דער אנדערער— מאַנידאָוו. דעם ערשטען האָט אַראָפּגעבראַכט פון קאַרסון א נגיד א לעדער־הענדלער, וואָס האָט געהאַט ניט קיין איבעריג שענע טאַכ־ טער און האָט אָבער געקאָנט רעכט בעצאַהלען. דעם אנדערען האָט אויסגעשריבען פון דער ליטאַ ערגעץ א נגיד א לייוועראַנט, וואָס שטעלט צו פערד אין „קאַזאַ“, איהם געגעבען ביידע זאַכען: אי אַ שענע טאַכטער, א געזונדע שטיק, אי היבשליך נדן, א חוץ מתנות און קעסט און וואָס איהר ווילט. און אז מע האָט זיי אַראָפּגע־

בראכט, האָט געקלונגען די שטאָרט, ממש געוואנגען „האָדאַראַס“! חתונות זענען געווען אזעלכע, וואָס ליגען עד היום אין טעם און זענען אַ לאַנגע צייט ניט פּערגעסען געוואָרען. מע האָט גערעדט פון זיי נאָכדעם אין שטאָרט און אויסער דער שטאָרט און אין אַנדערע שטעט ארום און ארום אין דער גאַנצער סביבה. אַ קלייניג-קייט, וואָס די צוויי חתונות האָבען אָפּגעקאָסט! . . . אויב די טעכטער זענען געווען גליקליך, אָדער ניט—דאָס איז זיך אַ בעזונדערע זאך. אויף וויפּיעל אונז איז בעוואוסט, האָט איינע פון זיי זיך גע'נט מיט איהר מאַן שוין דערנאָכדעם, אַז זי האָט געהאַט פון איהם אַ מתנה—עטליכע קינדערלעך—און זי איז אוועק קיין אַמעריקאַ . . . די אנדערע—דער מאַן איהרער איז, דאַכט זיך, אָדער אַ מלמד, אָדער אַ שדכן, אָדער ביידע זאָכען אינאיינעם, פאַר זיכער איז שווער צו זאָגען, נאָר אַז ער איז איין אָרעמאַן—דאָס איז געוויס. מיר רעדען אָבער נישט פון איצט. מיר רעדען פון דעם, וואָס איז געווען אַמאָל, מיר רעדען פון דעמאָלט! דעמאָלט זענען די פּאָטער און מוטער, די שווער און שוויעגער, הייסט עס, געווען אויפ'ן זיע בעטען הימעל! איינע פאַר דער אנדערער האָבען זיך די שוויעגערס בעריהמט מיט די „מציאות“, וואָס זיי האָבען איינגעהאַנדעלט. איינע האָט זיך ארויסגערעדט פאַר די ווייבער, אַז זי האָט געבראַכט אַ פּרוכת'על אין שול אריין. האָט די אנדערע זיך אויסגעדריקט נאָך שאַרפּער, אַז זי האָט אריינגעבראַכט אַ ספּר-תורה'לע אין אַרון-קודש'על אריין. (צוליעב'ן פּרוכת'על מיט'ן ספּר-תורה'לע איז שוין דער אַרון-קודש ביי איהר געוואָרען איין „אַרון-קודש'על“ . . .) און בעריהמען זיך האָבען זיי געמעגט. זיי האָבען געהאַט מיט וואָס. לייזער-יאָסעל איז געווען אַ עלוי; אַ יונגערמאַנטשיק, וואָס האָט געקאָנט—אזוי האָט מען געשמועסט—טויזענד בלאַט גמראַ בעל-פה; 1,000—ניט קיין 999! פון תנ"ך שמועסט מען ניט. היינט אַ בעל-לשון-קודש, און אַ בעל-מליץ, און אַ כתבא רבה, און אַ ברען, אַ ליץ, אַ פּערשלעפּטע קרענק! . . . בסוד האָט מען אפילו אונטערגעשמועסט, אַז ער איז אַ ביסעל „געכאַפט“: פּערקנייטשט

דאָס דאוונען, האַלט ניט פון תעניתים, טראַגט דאָס נאָזטיכעל אום שבת, שרעקט זיך ניט איבער פאר א נקבה—און נאָך אזעלכע זאכען האָט מען געקאָנט האַרבען, כיי'ם פעטער פּיני אין שטוב, למשל. דאָס איז אָבער אַלסדינג געווען במל אַקעגען די טויענער בלאַט גמרא אויסווייניג . . .

דער צווייטער איידעם, מאַגידאָוו, איז אויך געווען א עלוי, אויך טויענער בלאַט גמרא אויסווייניג—1,000—ניט קיין 999—און אויך א בעל־תנ"ך און א בעל־דקדוק און א בעל־לשון־קודש און א שענער בעל־דבר, נאָר שוין נישט קיין לי און נישט קיין פער־שלעפטע קרענק, ווי לייזער־יאָסעל. אדרבא, שוין א ביסעל צו א חקרן, צו א טיעפער, פערדרעהטער מח. אַלסדינג, וואָס איהר זאָלט ניט זאָגען, איז פונקט קאפויר. א שטיק עקשן—א „ליטוואַק“! . . . פערשטעהט זיך, אַז נחום ראַבינאָוויטש האָט ניט דורכגעלאָזט אזא טייערע געלענעהייט, אַז די דאָזיגע געראַטענע איידעם זאָל לען פערהערען זיין קליינעם בעל־תנ"ך און זעהען, ווי דער ימח־שמו'ניק שלום שרייבט לשון־קודש. ביידע איידעם האָבען געפּו־גען, אַז דער ימח־שמו'ניק איז טאַקי א ימח־שמו'ניק, און מע טאָר איהם ניט לאָזען געהן לאַבוד. מע דאַרף זעהען פאר איהם עפּיס א „תכלית“, מאַכען דאָס קינד פאר א „מענשען.“ איינער פאר'ן אַנדערען האָבען זיי איהם אָפגעלויבט אין טאַג אריין, געזאָגט, אַז „מע קאָן נאָר ניט וויסען, הערט איהר, וואָס פון דעם ימח־שמו'ניק קאָן אַמאָל זיין . . .“ און דער קאַלעקטאָר מיט די שוואַרצע בריי־לען, וואָס רייבט זיך ארום יונגע לייט, האָט אויך צוגעבאַמקעט, אַז ער זאָגט שוין לאַנג, אַז מע קאָן נאָר ניט וויסען, וואָס פון דעם „שיי־גאַץ“ (א קוועטש אויף דער „אַץ“) קאָן אַמאָל זיין . . . און דער ימח־שמו'ניק אַדער דער שייגאַץ, וואָס איז געשטאַנען דערביי, האָט דאָס אַלסדינג געהערט, און די נשמה האָט איהם געצאָפּעלט, און דאָס האַרץ איז איהם געוואַקסען, און דער קאַפּ האָט זיך איהם גע־דרעהט, ווי ביי איינעם, וואָס קלעמערט אויף א גאַנץ הויכען ליי־טער, און מענשען שטעהען ארום איהם און זעהען ווי ער קלעמערט

גוט, און גיבען איהם אונטער הימץ און מאכען איהם קוראזש. א קלייניגקייט, אזעלכע מענשען לויבען איהם, זאגען, אז „מ ע ווייסט ניט, וואָס פון איהם קאָן א מאָל זיין...“ און דער טאטע—שמועסט מען ניט. יענער איז געווען אויפ'ן זיעבעטען הימעל! יעדער זיפץ פון דעסטוועגען האָט אויס- געריסען א שטיק הארץ. דאָס זיפצען האָט בערארפט זאָגען: „אייך ווייס אליון, אז מע קאָן גאַרניט וויסען, וואָס פון דעם ימח-שמו'ניק קאָן אמאָל זיין, נאָר גיט מיר איין עצה, אירישע קינדער, וואָס טהוט מען מיט איהם? ווי אזוי מאכט מען איהם פאר א „מענשען“? אדרבא, גיט עפּים איין עצה?“ ...

און עס האָט זיך געפונען איינער, וואָס האָט איהם געגעבען איין עצה, א שארפע, א ראדיקאלע, נאָר א רעכטע עצה—און איהם האָט דער טאטע געפאָלגט. דאָס איז געווען איינער פון די גרע- סטע פּערעיאַסלאַווער אינטעליגענטען מיט'ן נאָמען „אַרנאָלד“, א יונגערמאַן, א פּילאָזאָף פון הינטער דער שטאָדט, פון די אזוי גע- רופענע „פּידוואַרקעס.“ איהם שענקען מיר א בעזונדער קאָפיטעל.

אַרנאלד פון די פידוואַרקעס

ארנאלד פון די פידווארקעס.

די פארשטאדט פון פערעיאסלאוו.—ארנאלד איין אפיקורוס.—יצאתמצרים א לעגענדע.—וואס דרעפער זאגט אויפ'ן רמב"ם.—ראבינער שוהל און גימנאזיע.

מעט יעדע שטאָרט פון דער נעבענשמער „משער־טאָ" האָט זיך איהר פאַרשטאָרט, איהר „סלאָ" באַדקע, וואָס איהר בעפעלקערונג בעשטעהט מעהר פון גוים איידער פון אידען, און די אידען, וואָס זיצען דאָרט, זענען ניט די אידען, וואָס אין שטאָרט. איין אנדער טיפּ אידען. זיי זעהען

אויס מעהר דאָרפיש, זענען ניט אזוי פיפיג, ווי די שטאָרט איר דען, א ביסעל פּערגרעכט, טראַגען גרויסע שטיוועל, שמעקען מיט פעלץ. אנשטאָרט „גענוג" זאָגען זיי „האָדי." לאַכען לאַכען זיי הויך און מיט אַ קמץ: האַהאָ! און די ריש רעדען זיי ארויס האַרט, ווי צוויי ריש'ען, אָדער נאָך מעהר: „ררבי! דערר פעטערר מרררכי האָט אייך געררופען אויפ'ן בררית . . ."

אין דער געגענד פון פערעיאסלאוו געפינט זיך אזא מין סלאָ־באָדקע, וואָס איז אָפּגעטיילט פון דער שטאָרט מיט אַ הילצערנער בריק און מיט אַ טייכעל, און רופען רופט זיך עס מיט'ן נאָמען אויף אידיש: „די פידווארקעס." דאָס איז איין ערטעל מיט אַן אנדער אויסזעהען, מיט איין אנדער אַטמאָספּערע. אַהין געהט מען זיך דורך אַמאָל, אַז מע האָט צייט, כאַפען פרישע לופט, ווייל דאָרטען זענען דאָ סדער, דאָרטען וואַקסט גראַז. אַהין געהען שפּאַציערען

שבת ביי טאָג יונגלעך און מיידלעך. דאָס הייסט, ניט חלילה יונג-
לעך מיט מיידלעך אינאיינעם—יונגלעך בעזונדער און מיידלעך בע-
זונדער, נאָר ס'איז שוין במילא, אז מע בעגעגענט זיך איבער דער
בריק געהענדיג, שטעלט מען זיך אָפּ, כאַפט מען א קוק, וואַרפט
מען זיך דורך מיט אַ וואָרט. אַמאָל טהוט מען זיך אַ שאַר אויף, א
ריהר אָן איינס דאָס אַנדערע מיט'ן עלענבויגען, און דער בחור מיט'ן
מיידעל ווערען רויטליך, יונגע הערצלעך קלאַפען . . . פון עטליכע
מאָל אזוי בעגעגענען זיך אויף די „פידוואַרקעס“ הויבט מען אָן זיך
איבערשרייבען בסוד סודות מיט בריוועלעך, און עס פיקט זיך אויס
אַמאָל אַ ראָמאַן. מיט וואָס אָט אזאַ ראָמאַן ענדיגט זיך—דאָס
וועלען מיר האָבען אַ געלעגענהייט זעהן ווייטער. דערווייל האַל-
טען מיר נאָך ביי „אַרנאָלד'ען פון די פידוואַרקעס“, און אָט מיט
איהם ווילען מיר זיך דאָס בעקענען.

דאָרט, אויף די „פידוואַרקעס“, האָט נחום ראַבינאָוויטש גע-
האָט אַ בעקאַנטען און אַ גוטען פריינד מיט'ן נאָמען „בנימין קלמן
פון די פידוואַרקעס.“ אַמאָל, שוין גאַנץ לאַנג, האָט בנימין-קלמן
פון די פידוואַרקעס געהאַנדעלט תבואה בשותפות מיט נחום ראַב-
נאָוויטש, אינאיינעם „געגרוזעט“ באַרקעס און בערלינעס קיין קע-
גיסבערג און קיין דאַנציג. די לעצטע צייט איז ער אַ ביסעל אַראָפּ,
אַנגעוואַוירען דעם גלאַנץ, געהאַנדעלט קליין, געגאַנגען האָרט ביי
די ווענד. נאָך די גוטע פריינדשאַפט פון די געוועזענע שותפים
איז פערבליבען דיזעלבע, וואָס אַמאָל. ער איז אַפט אַריינגעקומען
אַ ביסעל זיצען און שמועסען. געשמועסט האָט, אייגענטליך,
בנימין-קלמן, ער האָט לייעב געהאַט רעדען. צום מיינסטען—דער-
צעהלען מעשיות פון זיין יונגערען ברודער אַרנאָלד. „מיין אַר-
נאָלד!“ „וואו האָט איהר נאָך אזא קאַפּ-מענש, ווי מיין אַרנאָלד?“
„אזא קענער, ווי מיין אַרנאָלד?“ „אזא עהרליכער מאַן, ווי מיין
אַרנאָלד?“ „וואָס ווייסט איהר, וואָס פאַר אַנ'אַרנאָלד דאָס איז!
שוין איין מאָל אַנ'אַרנאָלד! . . .“ און אזוי ווייטער.

נישט נור דער ברודער בנימין-קלמן—אלע האָבען גערעדט פון

אַרנאַלד'ן. „אַרנאַלד פון די פידוואַרקעס“ איז געווען אַ מיין העלד אין שטאָדט. ערשטענס—א בעיאָהרמער בחור, אָדער איין אלמן, און אפשר אַ גרוש, נאָר סאַי וסאַי—אָהן אַ ווייב. אַ איד אָהן אַ ווייב איז דאָך גלאַט אַ זעלמענהייט. אַ חוץ דעם, איז ער אַ נאָטטאָריום. אַ איד אַ נאָטטאָריום—דאָס איז דאָך שוין אורדאי אַ זעלמענהייט! איהר האָט עפּים אַ סך געזעהען אידישע נאָטאָריוםען ביי אונז? דאָס הייסט, ער איז נאָך דערווייל נישט קיין נאָטאָריום, נאָר ער וועט זיין אַ נאָטאָריום. וואָרום ער שמוך דירט אויף נאָטאָריום. ער שטודירט שוין פון לאַנג. ער דאַרף נאָך אָפּגעבען „עקזאַמענט“, אזוי ווערד ער באַלד אַ נאָטאָריום. סיידיען ער וועט ניט אָפּגעבען דעם „עקזאַמענט“ . . . נאָר פאַר-וואָס זאָל ער ניט אָפּגעבען? „ער וועט געוויס אָפּגעבען, אזוי זאָגט בנימין-קלמן—און ער וועט געוויס זיין נאָטאָריום, ס'איז נאָר ניטאָ וואָס צו רעדען. איהר שפּיעלט זיך מיט מיין אַרנאַלד'ען?“ . . . וואָס אַ נאָטאָריום איז—דאָס ווייסען אלע, און שלום אויך. פאַרהאַן איז פּערעיאַסלאָוו אַ נאָטאָריום, איז ער אַ גוי און הייסט נאָוואָוו. נאָוואָוו דער נאָטאָריום. נאָר וואָס הייסט „אָפּגעבען עקזאַמענט“—דאָס ווייסט ער שוין ניט. וואָס דאַרף ער אָפּגעבען און וועט ער אָפּגעבען און ווי אזוי גיט מען דאָס אָפּ „עקזאַמענט“?—דאָס זענען פון די זאַכען, וואָס מען הערט פון זיי און מען רעדט זיי נאָך, נאָר מען זאָל פּערשטעהן וואָס דאָס איז—דאָס ניט. למשל, אויף אַרנאַלד'ען פון די פידוואַרקעס זאָגט מען, אז ער שרייבט אין די גאַזעטען, און אז די גאַנצע שטאָדט, סאַי איר דען, סאַי קריסטען, האָבען מורא איהם, ער זאָל זיי ניט „בע-שרייבען אין „קיעווליאַנין“. פּערשטעהט ניט שלום, ערשטענס, וואָס האָבען זיי מורא? און צווייטענס, ווער איז געווען דער „קיעוור-ליאַנין“? ער הערט אלע זאַגען, זאָגט ער נאָך, אז אלע ציטערען פאַר אַרנאַלד'ען פאַר זיין מויל און פאַר זיין פּען, ווי פאַר'ן מלאַד המות. אויסבעהאַלטען זיך פאַר איהם איז אונמעגליך, און אונ-טערקויפּען איהם—פּערמאַגט קיינער ניט אזוי פּיעל געלד. „זיי

וועלען זיך דערשפיעלען!—אזוי פלעגט בנימין־קלמן זאגען מיט א שמייכלעלע. —לאָז מיין אַרנאָלד נור וועלען זיך פּאַצקען די הענד, אזוי בעשרייבט ער זיי אין „קיעווליאַנין“ פון קאַפּ ביז פּיס אלעמען, לאָזט ניט איבער איינעם ניט קיין בעשריבענעם! איהר שפיעלט זיך מיט מיין אַרנאָלדען? . . .”

שענער פון אַלץ איז דאָס—און זעהר כאַראַקטעריסטיש, — וואָס אַרנאָלד איז געזעסען מיט זיין ברודער בנימין־קלמן אויף די פּירדוואַרקעס אונטער איין דאָך ימים ושנים ברונז'ע, ניט אויסגע־רעט אַ וואָרט צווישען זיך, נאָר איינער פאַר'ן אַנדערען האַבען זיך געלאָזט די פינגער שניידען! „מיין אַרנאָלד . . .”, „מיין בנימין־קלמן . . .”. קיינער, ניט אויף די פּירדוואַרקעס, ניט אין שטאָרט, האָט געזעהען אַמאָל ביידע ברידער געהן אינאיינעם, אָדער געהערט אויסרעדען זיי אַ וואָרט. אפילו ביי איין טיש ניט געזעסען. אַר־נאָלד האָט זיך געהאַט ביי בנימין־קלמן'ען, אין שטוב זיין חדר'על פול מיט ספרים און ביכער ביז דער סטעלי און געלעבט זיך גאַנץ אליין—אַ מין פּרוש. מאַדנע ברידער! אַ מאַדנער מענש געווען אָט דער אַרנאָלד! און דער איז דאָס געווען פון די אָפטע אַרייניג געהער צו נחום ראַבינאָוויטשען. זיין אַריינגעהן איז אָבער געווען ניט ווי דער אַריינגעהן פון די איבעריגע משכילים. ער איז אַרייניג געקומען ניט גלאַט פּלאַפּלען, רעדען דברים בטלים, נאָר אָדער מיט אַ בוך, וואָס קיינער האָט דאָס נאָך ניט געזעהען, אָדער מיט אַ בלאַט „קיעווליאַנין“, אָדער מיט אַ טענה צו דער שטאָרט און צו איהרע רעדעלפּיהרער. שלום האָט פאַר איהם געהאַט מעהר רעספּעקט, ווי פאַר אַלע אַנדערע. ער איז ניט אָפּגעטראַטען פון איהם, געקוקט איהם גלייך אין מויל אַריין און איינגעהערט זיך, ווי אַרנאָלד פון די פּירדוואַרקעס רעדט. אָט דאָס איז דער אַרנאָלד, וואָס וועט אָפּ - געכען דעם „עקזאַמענט“ און וועט זיין אַ נאָטאַריום? אָט דאָס איז דער אַרנאָלד, וואָס שרייבט אין „קיעווליאַנין“, נאָר ער וויל זיך ניט פּאַצקען די הענד? צו וואָס דאַרף מען זיך פּאַצקען די הענד, אז מע שרייבט אין „קיעווליאַנין“? . . .—און ער לאָזט קיין אויג

ניט אראפ פון ארנאלדען. דער ארנאלד איז איהם געפעלען. זעהר א סימפאטישער, איין איינגענומענער פארשוין. נישט קיין גרוי'סער, א דארינקער, נאָר א פעסטער, ווי פון שטאַל אויסגעגאַסען. א געל בערדעלע, און דוקא גוט אונטערגעשוירען, קיין סימן פון קיין פּאָות. א קורץ רעקעלע, א דין שטעקעלע, און א צינגעלע—שאַרף ווי א גאַלמעסער! פעך און שוועבעל! רעדט על ה' ועל משיחו! לאַכט אָפּ פון די חסידים, מאַכט אַ תל פון די „פּאַנאַטיקער.“ „עהרליך דאַרף מען זיין—וואָס טויג מיר פרומקייט? מע איז אייך מוחל אייער פרומקייט, זייט בעסער עהרליך!“—און זיין שאַרפּער גיפטיגער געלעכטער הילכט אָפּ ווייט-ווייט!

וואונדערט זיך שלום, ווי אזוי שטעלט זיך איין א איד אזוי צו רעדען און אזעלכעס צו זאָגען? אפנים, אז ער מעג, „ארנאלד פון די פידוואַרקעס“ מעג אַלסדינג, ווארום ער הייסט ארנאלד און איז א נאָטאַריום, דאָס הייסט, ער וועט זיין א נאָטאַריום . . .

מאַכט זיך אַמאָל, אז דער פעטער פיני זיצט אויך דערביי און הערט ווי „ארנאלד פון די פידוואַרקעס“ דרשנ'ט. קאַטשעט ער זיך פאַר געלעכטער און זאָגט: „ארנאלד! אוי, ארנאלד, אַר-נאַלד!“ דער פּשט דערפון, אפנים, דאַרף זיין: „ווי טראַגט אויף זיך די ערד אזא רשע, ווי דו ביזט? ! . . .“ פונדעסטוועגען האַלט אפילו דער פעטער פיני אויך פון ארנאלדען. איבער זיין עהרליכ-קייט. זיין עהרליכקייט האָט אַ שם אין שטאַדט. אַ מ ש ו ג ע - נ ע ר ע ה ר ל י כ ע ר ! אַ מענש, וואָס האָט פאַר קיינעם קיין מורא ניט, זאָגט אַלעמען דעם ריינעם אמת און גלייך אין די אויגען, און דער עיקר, ער לאַכט זיך אויס פון די גבירים, שפייט אויף געלד! נו, זאָגט שוין איהר אליין, ווי אזוי האַלט מען ניט פון אזא מענ-שען? האַלט אָבער ארנאלד ניט פון אייך, ניט פון קיינעם. למושל, פּונ'ם פעטער פיני איז ער אויך ניט נתפעל. טאַקי אַ שענער איד מיט אַ שענער באָרד, נאָר ארנאלד האַלט ניט פּונ'ם פעטער פיני'ן. ער האַלט פון זיין ברודער נחום'ען א סך מעהר. דערפאַר, זאָגט ער, וואָס נחום ראַבינאוויטש איז א איד אָהן אַ מאַסקע און נישט

קיין „פערנארשטער“ חסיד . . . איהם קאן מען זאגען וואָס מען וויל, רעדען נישט נור אויפ'ן רבי'ן, אפילו אויף משה רבינו'ן. שלום אליין האָט געהערט אַרנאָלדען זאָגען דעם טאַטען, אז ער, אַרנאָלד פון די פּידוואַרקעס, גלויבט ניט אין יציאת-מצרים! ס'איז א „לע-גענדע“, האָט ער געזאָגט. די גאַנצע מעשה איז א „לעגענדע.“ שלום האָט אָפּגעשאַצט דאָס וואָרט „לעגענדע“, אז עס נעמט זיך מסתמא פונ'ם וואָרט „ליגען.“ א „לעגענדע“ הייסט, אפנים, א קליין ליגענדע. נאָך גוט וואָס ניט קיין גרויסער ליגען . . . הערט א שענס: איינמאָל איז אַרנאָלד פון די פּידוואַרקעס געקומען צו ליפּען מיט אַ גראָבען בוך: „נאַט זעהט, וואָס דרעפּער זאָגט אויף אייער רמב"ם! דער רמב"ם איז געווען הויף-דאָקטאָר ביי'ם טער-קישען סולטאַן דרייצעהן יאָהר. האָט ער זיך צוליעב דעם גע-שמד'ט. דרייצעהן יאָהר געווען אַ טערק. אייער רמב"ם, אייער „מורה-נבוכים“—וואָס וועט איהר היינט זאָגען . . .“

אַ גליק, וואָס דער פעטער פּיני איז דערביי ניט געווען! וועהר וועה, וואָס וואָלט געווען, אשטייגער, ווען דער פעטער פּיני זיצט דערביי? . . .

* * *

פאַר אַט דעם חברה-מאַן האָט זיך, אפנים, שלום'ס פאַטער בעריהמט מיט זיין זוהנ'ס שרייבעכצען און מיט איהם, אפנים, זיך איין עצה געהאַלטען, וואָס טהוט מען מיט'ן קינד, ווי אזוי מאַכט מען איהם פאַר א „מענשען“? שלום איז אָנגעקומען אויף די דאָזיגע רעד פון אַרנאָלדען:

— די „שרייבעריעכצען“ זיינע בין איך אייך מוחל. נעמט וואַרפט זיי ארויס אויפ'ן מיסט. אַזעלכע „שרייבעריעכצען“ זענען ניט ווערטה דאָס פאַפּיער. און דעם קליינעם, אויב איהר ווילט איהם מאַכען פאַר אַ מענשען, נעמט און ניט איהם אוועק אין דער „אויצענדע.“ פון דער „אויצענדע“ זענען פאַר איהם דערנאָך אַלע

וועגען אָפּען : ווילט איהר אין ראַבינער־שוהל—איז אין ראַבינער־שוהל. ווילט איהר אין גימנאזיע—איז אין גימנאזיע . . .

מיט שלום'ס אריינקומען אין דער שמועס איבערגעריסען גע-וואָרען. און הגם אַרנאַלד'ס קריטיק איבער זיינע „שרייבערייעכ-צען“ איז געווען פאַר'ן יונגען „שריפטשמעלער“ עפּיס ניט אזוי פּויגעלדיג, און איין אָרט האָט מען זיי אוועקגעגעבען עפּיס ניט אזא בכבוד'יגס (אויפ'ן מיסט), פּונדעסטוועגען איז שלום געוואָר-רען אָט דעם „אַרנאַלדען פּון די פּידוואַרקעס“ דער גרעסטער גוטער פּריינד—נור פאַר'ן וואָרט „גימנאזיע“, וואָס האָט געקלונגען אין זיינע אויערען ווי די שענסטע מוזיק און געהאַט דעם זיעבעטען חן ביי איהם אין די אויגען . . . ניט אזוי נאָך דאָס וואָרט „גימנאזיע“, וואָס ער האָט נאָך, אייגענטליך, ניט געוואוסט מיט וואָס מע עס: דאָס, ווי דאָס, וואָס ער וועט זיין א „גימנאזיסט“! א קלייניגקייט, ז „גימנאזיסט“? א גימנאזיסט האָט ער געוואוסט, געקענט, גע-זעהען מיט זיינע אויגען. דאָס איז געווען דער איינציגער אידי-שער גימנאזיסט אין פּערעיאַסלאָוו. און ניט קיין גימנאזיסט, נאָר א „גימנאזיסטעל“, מיט ווייסע זילבערנע קנעפלעך און מיט א זיל-בערנע צאצקע אויפ'ן קאַשקעטעל, און געהייסען האָט ער אויף-שלום, נאָר גערופּען האָט מען איהם סאַלאַמאַן—א יונגעל גלייך מיט אלע יונגעלעך, נאָר פאַרט ניט גלייך, פאַרט א „גימנאזיסטעל“, נאָר איין אנדער מין בעשעפעניש, ווי מיר וועלען דאָס באַלד ארויס-זעהען. דערווייַל האַלטען מיר נאָך ביי דער עצה, וואָס „אַרנאַלד פּון די פּידוואַרקעס“ האָט אויפגעגעבען. ער האָט מיט זיין אירעע אריינגעלאָזט א נריל, און פּון דעמאלט אָן האָבען די ווערטער „קלאַד-סען“, „עקזאַמענט“, „ראַבינער־שוהל“, „גימנאזיע“, „ראַקטאָר“ זיך בעזעצט ביי די ראַבינאוויטשעס אין שטוב. פּון וואָס מע זאָל ניט רעדען, איז מען ארויף אויף איינע פּון די אויבענדערמאָנטע ווער-טער. איטליכער האָט געהאַט וואָס צו דערצעהלען א שענס, ווי אזוי איין אָרעם בחור פּון דער ישיבה האָט זיך אוועקגעלאָזט א באַרוויסער קיין זשיטאָמיר אין דער ראַבינער־שוהל . . . ווי אזוי

א מלמד'ס א יונגעל א ליטוואק איז פארפאלען געוואָרען אויף עט-ליכע יאָהר, געמיינט, ער איז אין אמעריקא. צום סוף לאָזט זיך אויס, אז ער האָט אָפגעגעבען „עקזאמענט“ אויף אלע אַכט קלאַסען „נימנאָזיע“, און איצט שטודירט ער, זאָגט מען, אויף דאָקטאָר.

דאָס קאָן נאָר א ליטוואק!

— שאַט! וואָס דאַרפט איהר א סך? אַמעהר נעמט אונזער יענקעל דעם רופא'ס זעהנדעל; וויפיעל, מיינט איהר, געהט איהם אָפּעט צו ווערען א דאָקטאָר?

— פאָלג מיר א גאַנג! עס דאַרף נאָך אוועקגעהן א יאָהר מיט א מיטוואָך ביז יענקעל דעם רופא'ס זעהנדעל וועט אַמאָל זיין א דאָקטאָר . . .

יענקעל דעם רופא'ס זעהנדעל—דאָס איז דער נימנאָזיסט, אָדער „נימנאָזיסטעל סאָלאַמאָן“, וואָס איז דערמאָנט ביי אונז אויבען, און פון איהם געהען מיר דערצעהלען אין קומענדיגען קאפיטעל.

נימנאזיסטער סאלאמאן

גימנאזיסטער סאָלאַמאָן

יענקעל דעם דאָקטאָר'ס ווהנדעל אַ גימנאזיסטעל. — ער איז איהם שרעקליך
מקנא. — דער וויינקעלער „יוזשנאהא בע"ענא." — וויטאראזיג פון ראזיני
קעס. — „צערקאווע" כשר פּסח

ס זענען געווען אין פּערעיאַסלאָוו עטליכע דאָקטויר־
רים, און יעדער מיט זיין צונעמעניש: דער גראָד־
בער דאָקטאָר, דער האַרבאַטער דאָקטאָר, דער
שוואַרצער דאָקטאָר. די אלע דאָקטוירים זענען
געווען קריסטען, און נור איין דאָקטאָר איז געווען
א איד, אי דאָס — ניט קיין גאַנצער דאָקטאָר, אַ
האַלבער דאָקטאָר — יענקעל דער רופא. געהאַלטען האָט
ער זיך אָבער, ווי אַ גאַנצער דאָקטאָר. געטראָגען א טענדעווערענ־
דע, פּערשריבען א רעצעפט און אָנגערופען איהם דוקא הויך און
דוקא אויף לאַטיין:

— איהר וועט מוהל זיין איינגעמען אלע צוויי שעה אַנ'עס־
לעפעל „קאַלי בראַמאַלי" און אלע דריי שעה א טיילעפעלע „נאַטרי
בראַמאַטרי," וועט אייך מאַרגען ווערען בעסער, און אז ס'וועט ניט
ווערען בעסער, וועט אייך ווערען ערגער, וועט איהר מיך רופען,
וועל איך קומען נאָך אַ מאָל . . .

די שטאַדט האָט לייעב געהאַט יענקעל דעם רופא א סך בעסער,
ווי אלע דאָקטוירים. דערפאר, ווייל מיט יענקעל דעם רופא קאָן
מען זיך דורכשמועסען, געוואוירע ווערען, פון וואַנעט נעמט זיך
דאָס, וואָס סע שפּאַרט אונטער'ן לעפעלע? און וואָס איז דער שכל,
אז מע האָט א רעמאַטויז אין א פּוס, זאָל מען טרינקען טראָן? וואָס

פאר א שייכות האָט אַ מאָנען מיט אַ פּוּם?—און נאָך אַזעלכע זאַכען. היינט האָט ער אייך אַ מעלה—ער דינגט זיך ניט. ער נעמט וויי-פיעל מע גיט איהם. קוקט גאר אפילו נישט. ער שארט נור מיט די פינגער עמליכע מינוט אין טרעפט שוין אין דער פינסטער, וואָס פאר אַ מטבע מע האָט איהם אריינגערוקט. אויב ס'איז איין אָפּ-געריבענער דרייער, וואָס האָט ניט קיין שום ווערטה, גיט ער אייך אָפּ צוריק און זאָגט, אז מע דאַרף גאַרניט. ווערד אייך איבער דער טבע, גיט איהר איהם שוין איין אנדער מטבע.

און נאָך אַ מעלה האָט ער: ער לאָזט זיך רעדען און האָט אליין אויך ליעב רעדען. רעדען, דערצעהלען מעשיות, און צום מיינסטען—פון זיינע קינדער, וואָסערע געראַטענע קינדער ער האָט. איינער, דער עלטערער, שלום הייסט עס—סאַלאַמאַן—איז ער שוין אַ „גימל נאַזיסט.“ ער וועט, אם ירצה השם, ענדיגען די „גימנאַזיע“ און וועט אריין אין „אוניווערסיטעט“ און וועט ארויס פון דאָרטען אַ דאָקטאָר, אַ פאַרטיגער דאָקטאָר. טאַקי אַ גאַנצע ר דאָקטאָר! — כ'וואָלט שוין געהרען, ס'זאָל שוין זיין יום טוב!—זאָגט יענקעל דער רופא מיט אַ זיפּל.—אם ירצה השם, אויף יום טוב קומט ער צו פּאַהרען, מיין סאַלאַמאַן, וועט איהר זעהן אַ גימנאַ-זיסטעל! ...

שלום וואָלט שוין אויך געהרען, ס'זאָל שוין זיין יום-טוב, און ער זאָל אָנקוקען דעם גימנאַזיסטעל, וואָס פאר אַ פנים האָט דאָס אַ גימנאַזיסטעל. ...
קוים דערלעכט יום-טוב, פּסח. אַט דאָ וועט ער שוין זעהען, וואָס הייסט אַ „גימנאַזיסטעל.“

* * *

יענקעל דער רופא איז ניט אזא גרויסער דאוונער, וואָס זאָל לויפען יום-טוב אין שול אריין. ער איז דאָך עפּים אַ דאָקטאָר! טאַקי נור אַ האַלבער דאָקטאָר, און דאָך אַ דאָקטאָר. פונדעסטווע-

גען צוליעב'ן זעהנדעל, דעם גימנאזיסטעל, איז ער שוין אויף געקו-
מען אין שול אריין. איין אויסגעצווואַגענער, איין אָנגעפּאָמאָדע-
טער און אַ גליקליכער. ער זיצט אין שפּיעגעל־באַנק, אַקוראַט אַקע-
גען מזרח, נעבען איהם שמעהט זיין זעהנדעל שלום, אָדער סאַלאַ-
מאַ, אָנגעטהאַן אין אַ מונדירעל מיט זילבערנע קנעפלעך פון אוי-
בען ביז אַראָפּ, מיט אַ מאָדנע היטעלע אויפ'ן קאַפּ, אַ היטעלע מיט
אַ צאַצקע. אין די הענד האַלט ער אַ קליין סדור'על און דאווענט
ווי אַ געוועהנליכער מענש, און אלע בעלי־בתיים און אלע קינדער
לאַזען ניט אַראָפּ קיין אויג פונ'ם גימנאזיסטעל מיט די זילבערנע
קנעפלעך. דאַכט זיך, אַ מענש גלייך מיט אלע מענשען, אַ יונגעל
גלייך מיט אלע יונגלעך, און פאַרט ניט גלייך: אַ „גימנאזיסטעל“!
און עס דייסט זיך אַרויס אַ טיעפער זיפּץ פון האַרצען.

אַפּגעדאווענט, האַפט זיך יענקעל דער רופּא נאָך ניט אוועק-
צונעהן פון שול. וועמען ער דאַרף נאָך זאָגען אַ גוט יום־טובּ, ווער
עס דאַרף אַ י ה ם זאָגען אַ גוט־יום־טובּ. און דער עיקר וועט
דאָך ווערען אַ שמועס מסתמא פון זיין זעהנדעל דעם גימנאזיסטעל.
און כּך הוה.

— אַט דאָס איז ער, אייער גימנאזיסטעל, רב יענקעל? נאָ

דיר אָפּ שלום.

און מע שמעקט איהם אָפּ שלום פון אלע זייטען. דאַכט זיך,
אַ יונגעל—און אירען מיט בערד נעבען איהם שלום־עליכם! . . .
אַנדערע שטעלען זיך אָפּ אַ ביסעל שמועסען מיט יענקעל דעם רופּא
טאַקי פון זיין זעהנדעל: וואו לערענט ער? און וואָס לערענט ער?
און וואָס וועט זיין, אז ער וועט שוין אויסלערנען? צו וואָס וועט
ער זיך דערלערנען? . . .

— צו וואָס ער וועט זיך דערלערנען?—זאָגט יענקעל דער רופּא
מיט אַ נעלעכטערעל.—ער וועט זיך שוין דערלערנען, ער־הע־הע.
ער וועט שוין זיין אַ דאָקטאָר. טאַקי אַ גאַנצער דאָקטאָר. הע־
הע־הע.

יענקעל דעם רופּא'ס זעהנדעל וועט זיין אַ דאָקטאָר! אַ גאַנצער

דאקטאָר ? — וואָס-וואָס, נאָר מיט פרנסה וועט ער שוין זיין בע-
וואָרענט . . . אפילו גרויסע, אלטע אידען וואונדערען זיך, האַמט
מע פערשטעהט ניט און זיי אליין פערשטעהען ניט, ווער שמערט
זיי, למשל, אז זייערע קינדער זאלען זיין דאָקטוירים ? קיינער
שמערט זיי ניט. נאָר אז זייערע טאטעס האָבען זיי ניט גע-
וואַלט מאַכען פאר דאָקטוירים, ווילען זיי ניט, אז זיי ער ע
קינדער זאלען זיין דאָקטוירים. טרייסטען זיי זיך דערמיט, וואָס
זייערע קינדער וועלען דערפאר זיין אידען. אי וואָס—פרנסה ?
עט ! „מאן דיהיב חיי יחיב מזוני“, דער פשט איז : ווער עס ניט
לעבען, דער וועט געבען צום לעבען, און גליק איז ביי גאָט . . . אַט
האַט יוזי פינקעלשטיין ניט געענדיגט אויף דאָקטאָר און איז פונ-
דעסמוועגען חוץ זיין שאַדען אויף אונז אַלעמען געזאָגט געוואָרען
חאָמטש האַלט ! . . .

— איז וויפיעל, זאָגט איהר, רב יענקעל, דאַרף ער נאָך לער-
נען אייער דאָס, אייער גימנאָזיסטעל ?—פרעגען איהם די אידען,
קוקענדיג פון אויבען אַראָפּ.

— מיין סאָלאַמאָן ?—זאָגט יענקעל דער רופא און גלעט זיך
דאָס בערדעל און טאַנצט אונטער אויף איין פוס.—אַ ! ער דאַרף
נאָך לאַנג-לאַנג שטודירען !—און ער רעכענט אויס אויף די פינג-
גער, וויפיעל יאָהר ער דאַרף נאָך שטודירען אין גימנאָזיע, וויפיעל
יאָהר אין אוניווערסיטעט, און דערנאָך ארבייטען אין אַ שפיטאַל,
אַדער נאָר אריין אין וואַיענע האַספיטאַל, ווערען וואַיענע דאָקטאָר,
דאָס הייסט, כמעט אַליין אַפיציר, מיט פאַלעמען, הע-הע-הע . . .
און ס'איז ניטאָ קיין מעהר גליקליכער מענש אויף דער וועלט,
דאָכט זיך, ווי יענקעל דער רופא, אַ קליין אידעלע מיט איין איינ-
געפאַלענער נאָז, נאָר מיט געגריזעלעטע שטאַרק אָנגעפאַמדעטע
האָר און מיט אַ טענרעווערענרע, ווי איין אמת'ער דאָקטאָר. און
ס'איז ניטאָ קיין מעהר גליקליכער אויף דער וועלט, ווי אַט דאָס
גימנאָזיסטעל מיט די רויַטע בעקלעך און מיט די זילבערנע קנעפּ-
לעך און מיט'ן מאָדנעם היטעלע מיט דער צאַצקע. ביידע געהען

זיי פון שול ארומגערינגעלט פון א סך בעלייכתים. אידעז רייבען זיך ארום יענקעל דעם רופא. יונגלעך רייבען זיך ארום זיין גימל נאזיסמעל, ווילען זיין וואָס געהענטער, וואָס געהענטער. עם דאָכט זיך אויס, אז ער איז עפּים נאָר איין אנדער מין בעשעפעניש. ער ש מ ע ק מ נ אָ ר א נ ד ע ר ש . . .

ניין, שלום האָט נאָך גאָיף זיין לעבען קיינעם אזוי ניט מקנא געווען, ווי אָט דעם גליקליכען גימנאזיסמעל. „פאַר וואָס איז ער ניט אויף זיין אָרט? פאַר וואָס איז ער בעסער ניט יענקעל דעם רופא'ס זוהן? ער הייסט דאָך אויך שלום. . . דאָכט זיך, וואָס וואָלט נאָט געאַהרט, אז נחום ראַבינאָוויטש זאָל זיין יענקעל דער רופא און יענקעל דער רופא זאָל זיין נחום ראַבינאָוויטש? . . .“ ער האָט איהם געזעהען נאָכדעם אין חלום. ער האָט פון איהם גע- חלום'ט אויף דער וואַהר. ער איז איהם ניט ארויסגעקראַכען פון קאַפּ אויף א מינוט. ער איז געוואָרען ביי איהם א משוגעת, א „אידע-פּיקס“, דער צווייטער חיים פרוכשטיין. . . ער האָט איהם מקנא געווען, שטאַרק מקנא געווען! צוגעהן צו איהם און רעדען האָט ער נישט געהאַט קיין מוט. ווי אזוי רעדט מען דאָס מיט א גימנאזיסמעל? . . . ווי אזוי טרעט מען צו צו א יונגעל, וואָס הייסען הייסט ער שלום און רופען רופט מען איהם סאַלאַמאָן? . . . נאָר פאַרגעשטעלט האָט ער זיך אין דער פּאַנאָזיע, אז ער איז אַליין א גימנאזיסמעל, און הייסט שוין אַליין אויך ניט שלום נאָר סאַלאַמאָן, און אז ער טראַגט אַ מונדירעל מיט זילבערנע קנעפלעך און א צאצקע אויפ'ן היטעלע, און אלע יונגלעך זענען איהם מקנא, און אלע אידען חדוש'ען זיך: „אָט דאָס איז נחום ראַבינאָוויטשעס זוהנדעל, דער גימנאזיסמעל? . . . אָט דער האָט אַמאָל געהייסען שלום? . . .“

* * *

מע קאָן זיך פאַרשטעלען, וואָס פאַר א גדולה, וואָס פאַר א יום-טוב ס'איז געוואָרען ביי שלום'ען אין האַרצען יענעם טאַג, אז

דער טאטע האָט איהם געגעבען צו וויסען, אז מאָרגען, אם ירצה השם, הויבט ער אָן געהן אין די קלאַסען. ער איז שוין געווען, זאָגט ער, ביי'ם דרעקטער, איינגעגעבען א „פּראָשעניע“ דערווייַל אין „פּריגאַטאָוויטעלנע“.

— אין זעקס וואָכען וועסט דו ענדיגען די פּריגאַטאָוויטעלנע, וועסט דו אריין, אם ירצה השם, אין דער „אויעזרנע“, און פון דאָר-טען, אז נאָט וועט וועלען, אין נימנאָזיע, און פון דאָרטען נאָך וויי-טער . . . ביי נאָט איז אלץ מעגליך, אבי זאָלסט נאָר וועלען זיך צוסטאַרען א ביסעלע . . .

שלום האָט שיער ניט ארויסגעלאָזט קיין קוויטש—ער זאָל זיך ניט שעהמען פאַר'ן טאטען. א שאלה אויב ער וועט זיך ציטאַ-רען! ער האָט נאָר ניט געוואוסט אַקוראַט, וואָס איז „אויעזרנע“, ווער איז דער דרעקטער און וואָס הייסט „פּריגאַטאָוויטעלנע“? ער האָט גוט געדענקט, וואָס אַרנאָלד האָט געזאָגט, „אַרנאָלד פון די פּידוואַרקעס“ . . . און פאַר די אויגען איז איהם געקומען יענ-קעל דעם רופאַ'ס נימנאָזיסטעל מיט די זילבערנע קנעפלעך און מיט'ן מאָרנעם היטעלע מיט דער צאַצקע—און דאָס האַרץ איז איהם געוואָרען פול, און דער קאַפּ האָט זיך איהם געדריעהט, און טרערען, טרערען פון פרייד האָבען זיך איהם געשמעלט אין די אויגען. נאָר ער איז געבליבען שמעהן ווי אַ סטאַטיק, אַ נעבעכעל, וואָס קאָן קיין צוויי ניט צעהלען . . . דער סטאַטיק האָט אָבער ארויסגעקוקט אויף דער מינוט, ווען ער וועט קאָנען בלייבען אליין, וועט ער זיך שוין ראַסקאַשעווען: ער וועט שענקען זיך אַליין צוויי פעטש אין ביידע באַקען, אָדער אין ביידע ליטקעס, אָדער גאָר גע-בען זיך אַ וואָרף אויף דער ערד און איבערקוליען זיך דריי מאָל הויך און צוריק, אָדער אוועקשפּרינגען אויף איין פוס ווייט צווייט, און אויסרופען מיט אַ נון:

סאלאַמאָן! סאלאַמאָן!

נימנאָזיסטעל סאלאַמאָן! . . .

— און דערווייל געה זיי מוחל פערווייגען דאָס קינד, דערנאָך וועסט דו זיך זעצען העלפען האַקען ראָזינקעס . . .

דאָס, פערשטעהט זיך, זאָגט די שטיעפּמאַמע און בכדי דעם לעזער זאָל ניט זיין קשה, וואָס איז פאַר ראָזינקעס, וואָס מע דאַרף זיי האַקען, בעדאַרף מען איהם דאָ געבען צו וויסען, אז ווייל פונ'ם איינפאַהר אליין קאָן מען נישט לעבען, האָט נחום ראַבינאָוויטש געעפּענט אַ קעלער, אַ ווייך־קעלער, און אויפּגעהאַנגען אַ שילד:

„פּראָדאָזשאַ ראָזניך ווין יוזשנאַדאָ בערעגאַ.“

ער אליין טאַקי האָט געמאַכט די וויינען פון געהאַקטע ראָזניך קעס אונטער אלערליי נעמען, פון וועלכע עס געדענקט זיך „ווימאַך־ראָזיג“, „חערעס“, „מאַדעראַ“ און נאָך אַ סאַרט רויטער וויין מיט'ן נאָמען „צערקאָוונע כשר לפּסח.“ דעם סאַרט וויין האָבען די קינד־דער לייעב געהאַט מעהר פון אלע וויינען איבער דעם, וואָס דער „צערקאָוונע כשר לפּסח“ איז געווען זיס און טערפּקע. זיין זיס־קייט האָט זיך גענומען פון אזא מיין סיראַפּ, וואָס מע האָט אין איהם אריינגעטהאָן, און זיין טערפּקייט האָט געשטאַמט פון די קערלעך פון די ראָזינקעס. און פון וואָנען האָט זיך גענומען זיין רויטקייט—דאָס האָט דער טאַמע געהאַלטען בסוד . . . אלע מאָל, ווען מע האָט די קינדער געשיקט אין קעלער נאָך אַ קוואַרט וויין, האָבען זיי זיך צוגעכאַפט צום „צערקאָוונע כשר לפּסח“ און אויס־געזשליאַקעט צוויי מאָל אזוי פיעל—און פונדעסטוועגען האָט זיך געצויגען פונ'ם וויין דאָס שטיקעל ברויט גאָר נישקשה'דיג, מעהר פון אלע אנדערע פּרנסות.

די „פענסיע“

די „פענסיע“

דער טאטע שטאל און אייזען פאר'ן „קלאסניק“—דער העלד בעקומט א סטיי פענדיע—א רעש אין שטארט—די חלומות וועגען אוצר הויבען אן מקוים צו ווערען.

ישט אזוי גיך טהוט זיך עס, ווי סע רערט זיך. דאס אריינטרעטען אין דער „אויעזדנע“ אין ניט אָנגעקור מען אזוי גרינג און ניט אָבגעלאָפען גלאַט. דער ער שטער שטיין אין וועג אין געווען דער פעטער פיני. ער האָט געארבייט מעשים : סטייטש, נעמען קינדער און מאַכען זיי פאר גויים בידים!—האָט ער גע'טענה'ט, זיך שטארק געערנערט, און האָט זיך ניט בערוהינט, ביז ער האָט ניט גענומען ביי'ם ברודער דאָס וואָרט, אז ער וועט האָמט ניט לאָזען זיינע קינדער שרייבען אים שבת. דעם תנאי האָט טאָקי נחום ראַבינאָוויטש אויסגענומען מיט'ן דירעקטאָר (סמאָטרימל) פון דער „אויעזדנע“ במירוש, אז שבת בעדארפען זיינע, ראַבינאָוויטש טשעס, קינדער זיין פריי. נאָך אַ תנאי האָט ראַבינאָוויטש אויסגענומען מיט'ן דירעקטאָר (דאָס איז געווען אַ צייט וואָס אידען האָבען דיקטירט תנאים), אז זיינע קינדער זאָלען ניט זיין אין קלאַס, ווען דער גלח ניט אָפּ זיין שטונדע—און אויסגעפיהרט האָט ראַבינאָוויטש.

די צווייטע שוועריגקייט פאר די קינדער איז געווען די שפראַך. זיי האָבען ביי'ם אריינטרעטען אין קלאַס פערשטאנען אזוי ווינציג רוסיש, אז אלע האָבען פון זיי געמאַכט הוזק—סאי דער לעהרער, סאי

די חברים. עס האָט זיך אויסגעוויזען, אז די ביינק לאַכען. און דאָס האָט דעם ציקאָווען שלום'ען פּערדראָסען. ער איז געוואוינט געווען אָפּצולאָכען פון דער גאַנצער וועלט, צום סוף לאַכט מען גאָר פון איהם! . . . און די חברים, די שקצים'לעך, האָבען אויף ניט געשווייגען. קוים האָט זיך געענדיגט דאָס לערנען אין קלאַס און די אידישע קינדער, די „זשידענאַטיעס“, האָבען זיך בעוויזען אין הויף, אזוי האָט מען זיי, במחילת כבודם, אוועקגעלעגט אויף דער ערד, און דוקא אין גוטען מוט, צוגעהאַלטען די הענדר מיט די פיס, און גוט אָנגעשמירט זיי די אידישע פּיסקעס מיט גויעשען חזיר... געקומען דערנאָך אַ היים מיט בעטריבטע הערצער, האָבען זיי מורא געהאַט צו דערצעהלען דעם אמת, מען זאָל זיי ניט אָפּנעמען פון די קלאַסען. די שטיעפּמאַמע האָט אזוי אויך געקאָכט און גע'גראָבען אויף די „קלאַסניקעס“ (אזוי האָבען געהייסען ביי איהר די קינדער נאָכ'ן אריין אין דער אויעזדנע). און ווייל שלום איז געווען מעהר מתמיד פון אלע, האָט זי איהם גע'רודרפ'ט מעהר פון אלעמען. האָט זיך אָבער געטראָפען אַ מעשה און מע האָט איהר אָפּגעהאַקט די פליגעל, איז זי געוואָרען שטיל. וכך היה מעשה: איין מאָל, אין אַ שענעם פריהמאָרגען, האָט שלום געלערענט, ארומגעשפּאַנט איבער דער שטוב און איינגע'חזר'ט דעם „אוראָק“ אויף אויסוועניג, און דער טאַטע איז געשטאַנען אין טלית און תּפּלין און האָט געדראָוענט. און די שטיעפּמאַמע האָט זיך גע'טהאָן איהר ארבייט: זי האָט געיאָדעט דעם טאַטען, אויפגעוואָר'פען איהם די אלטע עבירה, וואָס ער האָט אַמאָל פּערלייקענט פון איהר די עלטערע און די קלענערע קינדער די מיידלעך, זיך דורכ'געשמועסט ווענען דעם, וואָס פאר אַ גוטען אַפּעמיט, קיין עין הרע, זיינע קינדער האָבען צום עסען און וואָסערע גוטע מאָגענס זיי פּערמאָגען. נישט פּערגעסען אָנריהרען אויף די „משפּח'טערע“ זיינע. . . דאָס אַלסדינג האָט דעם טאַטען נישט געריהרט. ער איז געשטאַנען מיט'ן פנים צו דער וואַנט און האָט געדראָוענט, גלויב' ווי ניט איהם מיינט מען. נאָר אָט האָט זי זיך צעלאָזט

מיט איהר מענדלשון אויף שלום'ען, למאי ער געהט ארום און לערענט :

— ער מיינט, דער שענער קלאַסניק, אז הריין איז זיין פערטער און אז ער איז שוין א נאָנצער פרייז און איז שוין פטור פון אלסדינג, א הויז עסען! די סך משרתים, וואָס מע האָט דאָ, מיט די דיענסטען! נישקשה, עם מעג דיר נאָך אָנשטעהן, דו שענער קלאַסניק מיט די אויסגעדריעהטע שטיוועלעך, זיך מטריה זיין אריינטראָגען דעם אורח דעם סאַמאָוואַר, עם וועט חלילה ניט אָפּ פאלען פון דיר קיין האָר אפילו, און צום אַפעטיט וועט דאָס דיר ניט שאַרטען, און צום שרוך אודאי ניט . . .

דער „קלאַסניק“ איז שוין גרייט געווען אוועקלעגען דעם „אַר-ראַק“ און לאָזען זיך אין קיך אריין נאָכ'ן סאַמאָוואַר, אז עם טהוט זיך ניט אַ וואָרף דער טאַטע און כאַפט איהם ניט אָן פאר אַ האַנד און צעלאָזט זיך ניט מיט אימפעט אויף לשון-קודש (נישט גע-וואָלט אין דאוונען מפסיק זיין) :

— אַי-אַ-נרפּע-לאַ! לאַ! בשום אופן! מע דאַרף ניט! איך הייס ניט! איך וויל ניט!—האָט ער אויסגעלאָזט אויף איריש און איז אָנגעפאלען אויף דער שטיעפּמאַמע מיט אַ פייער, אפשר דאָס ערשטע מאָל זינט זי איז זיין ווייב, אַז זי זאָל זיך ניט דערוועגען מעהר שאַפען מיט איהם פון דאַנען אַהין! מיט אַלע קינדער קאָן זי זיך שאַפען, נאָר ניט מיט שלום'ען! שלום איז ניט גלייך צו אַנדערע! שלום בעדאַרף לערנען!

— איין מאָל פאר אַלע מאָל! אַט אזוי וויל איך און אַט אזוי איז דאָס און אַט אזוי וועט דאָס זיין!

* * *

צי דערפאר, וואָס יעדער דעספּאָט, יעדער שלאַק-פורעניות, אַז ער דעהערט אַ הויך וואָרט, דערשרעקט ער זיך און ווערד אַנ-שוויגען, אָדער דערפאר, וואָס דאָס איז געווען דעם טאַטענס ער-

שטער וויערערשטאנד זינט זיי קענען זיך און פיהרען אזא זיס לעבען, — נאָר ס'איז געשעהן א נס: די שטיעפמאמע האָט צוגע- ביסען די צונג און איז אנשוויגען געוואָרען, ווי א קעצעלע. פון דעמאלט אַז איז זי צו שלום'ען געוואָרען נאָר אַן אנדער מענש. דאָס הייסט, שטעכווערטלעך און קללות האָט זי ניט געזשאַלעוועט, אלע מינוט איהם אויפגעוואָרפען די „קלאַסען“, געגעבען אָנצוהע- רעניש בדרך גוזמא, אַז עס געהט אוועק אַ פּוּד פּאַפּיער אַ וואָך און דריי בוטעלקעס טינט אַ טאָג, און זי פּלעגט פּערגעסען מיט אַ כּיון אָנצוגיסען דאָס לעמפעל אויף ביינאַכט, אָנצוגרייטען אָנבייסען אַז נאָך אַזעלכע זאַכען. דערפאַר אָבער שאַפען זיך האָט זי מיט איהם מעהר ניט געשאַפּט. סיידען אזוי, אין גוטען מוט, אַז ער האָט גע- וואָלט פּאַלגען אַ גאַנג, אָדער אַ קוק טהון צום סאַמאָוואַר, אָדער פּערוויעגען דאָס קינד—מהכתּיתי . . .

— שלום — זאָגט צו איהם די שטיעפּמאמע ווייך און מיט אַ נגון, ווי מע רעדט אין בערדיטשעוו. — וואָס איז דאָס, וואָס דו, אַז דו טהוסט נאָר אַ קוק צום סאַמאָוואַר, אזוי הויבט ער אָן זידען? אָדער:

— שלום? קום נאָר אַהער! פאַר וואָס ווערד דאָס קינד ביי דיר אַנשלאַפען מיט דער מינוט? אָדער:

— שלום? וואָס געדויערט ביי דיר אַ שפּרונג אין מאַרק הין און צוריק? אַ האַלבע מינוט! קיין האַלבע מינוט אויך ניט . . . און דערצו האָט איהם צוגעשפּיעלט די הצלחה אויך אַ ביסעל. אַז עס הויבט אָן געהן אַ מענשען, געהט עס. איינמאַל אין קלאַס האָט דער „סמאָטריטעל“ פון דער „אויעזדנע“ אַ נאַנץ וואוילער גוי, אָנגענומען שלום'ען ביי'ם אויהער און געהייסען, אַז דער טאַ- טע זאָל קומען צו איהם צוגעהן אין דער קאַנצעליאַריע. ער דאַרף איהם עפּים זאָגען. דערהערט, אַז דער „אדון דער דירעקטאָר“ דופּט איהם, האָט זיך נחום ראַבינאָוויטש ניט געלאָזט לאַנג בע- טען, אָנגעטהאָן די שבת'דיגע קאַפּאַטע, נאָך שטאַרקער אונטער-

געקאמטשעט די אונטערנעקאמטשעטע פאות און איז אוועק צום די-
 רעקטאָר הערען, וואָס וועט ער זאָגען. לאַזט זיך אויס אזא גע-
 שיכטע: אזוי ווי זיין זוהן שלום לעהרענט זיך אויסגעצייכענט גוט,
 וואָלט ער, אייגענטליך, „פאַרזאָקאָנו“ בעדאַרפט איהם צונעהמען
 אויף „קאזיאַנע שטשאַט.“ נאָר אזוי ווי ער איז א איד, קאָן ער
 איהם שענקען א פענסיע (ראַכט זיך, אויב ניט הונדערט צוואַנציג
 רובעל א יאָהר, אָדער הונדערט צוואַנציג רובעל א האַלב יאָהר).

דאָס וואָט אָננעמאַכט א מאַדנעם רעש און א טומעל אין
 שטאָדט. איינער נאָכ'ן אַנדערען איז מען געקומען געוואוירען
 ווערען, צי ס'איז אמת?

— וואָס זשע? א ליגען?

— פענסיע?

— פענסיע.

— נאַנאַטשעט פון קאַזנאַ?

— ניט פון קאַזנאַ, נאָר פון נאַראַרדנע פראַסוועשטשעניע.

א מענש, וואָס געהער זיך אָן מיט „נאַראַרדנע פראַסוועשטשעניע-
 נייע“— א קאַטאַוועס אביסעל? . . . פאַרנאַכט קלויבען זיך צע-
 נויף די משפּחה—אָנקוקען וואָס פאַר א פנים ער האָט, „דער בעל
 הפענסיע“? . . . אַך! ווער עס האָט ניט געזעהן דעמאָלט דעם
 טאַטען, ווי ער האָט געשיינט און געלויכטען, דער האָט גאָר קיין
 גליקליכען מענשען אויף זיין לעבען נישט געזעהן! אפילו די שטיעפֿ-
 מאַמע, וואָס האָט זיך משמח געווען גלייך מיט אַלע און איז דעם
 דאָזיגען טאָג געווען מאַרנע גוט, מכבד געווען די משפּחה מיט טיי
 און מיט איינגעמאַכטס, האָט בעקומען הן אין די אויגען פונ'ם בעל
 הפענסיע, וואָס האָט איהר פערגעסען און מוחל געווען אַלסדינג.
 „וואָס ס'איז געווען איז געווען“ . . . איצט איז ער א העלד. אַלע
 קוקען אויף איהם. אַלע רעדען פון איהם. אַלע לאַכען און פרעהען
 זיך. דער מוהמע הנהל'ס קינדער, וואָס האָבען ליעב טרייבען מיט
 איהם קאַטאַוועס, פרעגען איהם: „וואָס רעכענט ער צו טהון מיט
 אזוי פיעל געלד?“ גלייך ווי זיי ווייסען ניט, אז פונ'ם געלד וועט

ער ניט זעהען א גראָשען אין די אויגען. גלייך ווי זיי ווייסען
 ניט, אז דאָס געלד וועט ציגומט קומען דעם טאָמען אין געשעפט
 אריין, אינ'ם וויינקעלער „יוזשאַהאָ בערענאָ“ . . .
 שאַט! אָט איז ער אויך דאָ—דער גראָבער קאַלעקטאָר מיט
 די שוואַרצע ברילען און מיט די טיעפע קאַלאַשען. ער וויל נור
 אַ קוק טהאָן מיט זיינע בלינדע אויגען דעם קונדאָס (אַ קוועטש
 אויפ'ן אָס) און געבען איהם, דעם שייגאַץ (אַ קוועטש אויפ'ן אָץ).
 אַ קניפּ אין בעקעל, אַרויסרייסען אַ שטיק פּלייש! אויך די „איי-
 דעמס“, לייזער-יאָסעל און מאַגידאָוו, זענען אַריינגעקומען צום
 טאָמען אָבעבען מזל טוב און אַ ביסעל זיצען און שמועסען פון
 השכלה און פון ליכטיגקייט, פון פּראָגרעס און פון ציוויליזאַציע...
 און נאָך זיי איז געקומען „אַרנאָלד פון די פּירוואַרקעס“ און האָט
 אַ ביסעל פּערשטערט שלום'ען די שבחה . . . ערשטענס, האָט ער
 בעוויזען די אידען, אז זיי זענען בהמות, זיי ווייסען ניט וואָס זיי
 רעדען. די פענסיע איז ניט קיין פענסיע, נאָר אַ סטיפּענדיע.
 פענסיע איז פענסיע, און סטיפּענדיע איז סטיפּענדיע . . . והשנית,
 איז שלום ניט דער איינציגער, ס'איז דאָ נאָך איינער אין דער
 אויערזיגע, וואָס האָט בעקומען אַ סטיפּענדיום, —אויך אויף הונד-
 דערט צוואַנציג רובעל, און דאָס איז געווען שלום'ס נייער חבר
 פון דער „אויערזיגע“. אַלי האָט ער געהייסען. נאָר וועגען איהם
 שפעטער. דערווייל איז דער העלד פון אונזער בעשרייבונג געווען
 אויפ'ן זיעבעמען הימעל. ער האָט אַרויסגעזעהען בחוש, אז זיינע
 אַמאָליגע חלומות וועגען זיין חבר שמואליק'ס „אוצר“ הויבען אַ?
 פּאַוואָלינקע מקוים צו ווערען . . . און זיין פּאַנטאַזיע כאַפט איהם
 אויף אויף איהרע פליגלען און פּערטראַנט איהם ווייט-ווייט, אין
 עולם-הדמיון אריין. און ער זעהט זיך אַרומגערינגעלט מיט זיינע
 חברים, וואָס קוקען אויף איהם מיט שטראַהלענדיגע אויגען און
 זענען איהם מקנא. און דעם טאָמען זעהט ער, נאָך נאָר אַ יונג-
 גערמאַנטשיק עפּים. וואו איז אַהינגעקומען דער אויסגעבויענער
 רוקען? די טיעפע קנייטשען אויפ'ן שטערן? דאָס געלע פּעראַרגמע

פנים? גאָר איין אנדער מענש געוואָרען! און ער זיפצט שוין גאָר
 ניט מעהר. און די גאנצע משפחה—שטעלט זיך איהם פאָר—
 רינגעלט איהם ארום, גיט איהם אָפּ גרויס כבוד, איהם און זיין
 זוהן שלום'ען, דעם אויסדערוועהלטען, דעם גליקליכען, וואָס פון
 איהם ווייסען היינט אַלע, אפילו „קאָזנאַ“ און אפילו די „נאַראַדנע
 פראַסוועשטשעניע“—אַלע, אַלע, אפשר טאַקי ביז'ן קיסר—ווער
 וויסט? . . .

חבר אלי

חבר אלי

אלי דאדים—די נאהינטע בעקאנטשאפט אויף א שרפה—שמועטע ווענען קאס מאנראפיע מיט'ן פעטער פיני—דער העלד איז מחלל שבת בפרהסיא—
ער ווערד געקרוינט מיט'ן נאמען „פיסאטעל“

פנים א ווייס, א קיילעכיגס, א ביסעלע א געשטור
פעלטס. האר שטעהענדיגע, הארטע, שווארצע,
געדיכטע, שטעכעדיגע, א גאנצע גרווע. אוי-
גען לאכענדיגע, צייהן געזונדע, ווייסע. פינגער
קורצע. א געלעכטער—א הילכיגער, א שיסענ-
דיגער. א טעמפעראמענט א פייעריגער—אט

דאס איז דער פארטרעט פון שלום'ס חבר אלי, פונ'ם ערשטען קלאס
אויגעזנדע ביז'ן סוף.

זייער ערשטע בעקאנטשאפט איז געשלאסען געווארען ביי-
גאכט אויף א שרפה.

א שרפה—דאס איז א ספעקטאקל, איין אומזיסטיגע פאר-
ישטעלונג, א העכסט אינטערעסאנטע פערזאמלונג פון אלערליי טי-
פען אידען און ווייבער, איין אפשפיעגלונג פון אלערליי סצענעס,
טרויעריגע און פרעהליכע—מע דארף נישט קיין טהעאטער. די
גאכט איז שטיל, דער הימעל איז טיעף, שטערען פינקלען. וואו
ניט וואו לאזט זיך הערען דאס בילען פון א הונט. און דאס שטי-
בעל ברענט זיך ווי א ליכטעל, רוהיג, פאמעליך. ס'האט צייט.
פון אלע גאסען ציהען זיך מענשען. פריהער שלעפעדיג, דערנאך
לעבעדיגער און האמעטנער; פריהער איינציגווייז, דערנאך מחנות-
ווייז, און אידישע קינדער—א גאנצע האליאסטערע. אידען מיט

ארבע-כנפות'ען ווארפען זיך אין פויער אריין ראטעווען, ווייבער
 קוויטשען, קליינע קינדער וויינען, בחורים זאגען ווערטלעך, און-
 טערנעוואקסענע מיידלעך לאכען. ראבינאוויטשעס קינדער זענען
 אויך דאָ. פלוצים דערהערט שלום עמיצענס קול, אַ קול פון אַ
 יונגעל, און גלייך צו איהם אויפ'ן אויער:

— זיי פֿאהרען!

— ווער?

— די „פּאָזשאַרנע קאַמאַנדע.“ קום, וועלען מיר העלפען

לעשען!

און ביידע יונגלעך נעמען זיך פאר די הענד און מע לאָזט זיך
 לויפען איבער'ן גאַנצען מאַרק צו בעגעגענען די „פּאָזשאַרנע קאַ-
 מאַנדע.“ לויפענדיג, ווערד שלום געוואוירע, אז זיין חבר רופט
 מען אלי און ער איז דאָדי דעם שרייבער'ס א יונגעל. און אלי
 ווערד געוואוירע, אז זיין חבר הייסט שלום און אז ער איז נחום
 ראבינאוויטשעס א יונגעל.

זייער צווייטע בעגעגעניש איז פּאַרגעקומען אַ ביסעל שפע-
 טער, שוין דוקא ביי טאָג, אויך אין נאָס און אויך אויף אַן אומד-
 זיסטיגער פּאַרשטעלונג. עפּים אַ שוואַרצער מיט ווייסע צייהן
 ווייזט אַ מאַלפּע, און די גאַנצע שטאַרט מיט יונגלעך לויפען איהם
 נאָך. דאָס איז איינס פון די הרושים, וואָס מע זעהט זעלמען אין
 פּערעיאַסלאָוו. אָדער מע פּיהרט ארום אַ בער מיט אויסגעברענטע
 אויגען, וואָס טאַנצט אויף אַ שטעקען. אָדער אַ וואַנקא רוטטין
 מיט רויטע הויזען, וואָס מאַכט אַנשטעלען. אָדער אַ ציגיינער
 ווייזט אַ מאַלפּע. דער ציגיינער און די מאַלפּע האָבען ביידע איין
 פנים, גלייך ווי איין מאַמע האָט זיי געהאַט. ביידע האָבען אַלץ
 איינע געקנייטשטע בעוואַקסענע פנים'ער, אַלץ איינע אויסגעקראָ-
 כענע קעפּ און קוקען ביידע מיט אַלץ איינע רחמנות'דיגע אויגען
 און ציהען אויס די בעוואַקסענע ברודיגע דאַרע הענט, מע זאָל זיי
 עפּים געבען. און רערען רעדט דער ציגיינער מיט אַזאַ מאַדנע קול
 און אויף אַזאַ מאַדנע שפּראַך, שאַקעלט מיט'ן קאַפּ און מאַכט אַזאַ

מאָדנדע גרימאסע דערביי, או מע מוז לאַכען : „דאָי, באַרין! האָר
 ראָש אָבעזשיאַן! אַמעריקאַנסקו!“ . . . און חברה שיסען אויס
 א געלעכטער. די דאָזיגע צוויי בעגעגענישען זענען שוין גאַנץ
 גענוג, אַז אַזעלכע צוויי יונגלעך, שקצים, ווי שלום נחום ראַבינאָד
 וויטשעס און אלי דאָדי דעם שרייבערס, זאָלען ווערען חברים.
 דאָרף נאָך גאָט פיהרען אזוי, אז זיי טרעפען זיך ביידע אין איין
 קלאַס אין דער „אויעזדנע“, אַ באַנק נעבען אַ באַנק, און אַקוראַט
 דעמאָלט, ווען דער לעהרער האַלט אָפּ זיין ערשטע לעקציע פאַר'ן
 גאַנצען קלאַס. דערזעהט שלום זיין נייעם חבר אלי, ווי ער ציהט
 אויס די האַנד, שאַקעלט מיט'ן קאָפּ, מאַכט דעם ציגיינערס גרוי-
 מאַסע : „דאָי באַרין! האַראָש אָבעזשיאַן! אַמעריקאַנסקו!“ . . .
 זייט אַ בריה, האַלט זיך איין און צעלאַכט זיך ניט. אורדאי בעקר
 מען ביידע חברים אַ מאוס'ען פּסק, בלייבען ביידע איבער „אַהן
 וואַרעמעס“, און זייער פריינדשאַפט ווערד געשלאָסען אויף שטענ-
 דיג, אויף אייביג.

פון דעמאָלט אָן ווערען זיי נפש אחת, איין זעל, איין נשמה.
 וואו איינער, דאָרט איז דער צווייטער. ביידע אינאיינעם לערנען,
 און לערנען גוט. מע האָט זיך דאָס וואָרט געגעבען, אז מע זאָל
 איבערשטיגען אלע גוים, מע זאָל זיין די ערשטע, די בעסטע
 תלמידים אין קלאַס. און מע האָט אויסגעפיהרט. מע האָט ווייט-
 ווייט איבערגעשטיגען אלע גוים אין מע איז געגאנגען פון קלאַס
 צו קלאַס די ערשטע בעסטע תלמידים, אָבער אויך די ערשטע און
 די גרעסטע שקצים אין שטאָדט. וואָס די צוויי האָבען זיך ער-
 לויבט אַפּצוטהון אין שטאָדט האָבען דאָס אנדערע יונגלעך נישט
 געוואָנט. די בעסטע יונגלעך, פּענסיאָנערען, סטיפענדיאַנטען—א
 קלייניגקייט? היינט זייער קענען רוסישע גראַמאַטיקע! וואָס פאַר
 אַ וואָרט מע זאָל ניט ארויסרעדען איז באַלד צו דער גראַמאַטיקע.
 למשל, אַ טיש איז סטאָל. און סטאָל איז : סטאָל, סטאָלאַ, סטאָל-
 לו, סטאָל, סטאָלאַם, אַ סטאָליע. אַ מעסער איז נאָזש. און
 נאָזש איז : נאָזש, נאָזשאַ, נאָזשו, נאָזש, נאָזשאַם, אַ נאָזשיע.

היינט געאָגראַפיע! ווער נאָך ווייס אזוי ווי זיי, פאַר וואָס איז די ערד קיילעכיג? ווער דרעהט זיך ארום וועמען—די ערד ארום דער זון, צי די זון ארום דער ערד? און פון וואַנען נעמט זיך א ווינט? און וואָס איז פריהער—דער דונער, אָדער דער בליץ? און פון וואָס נען נעמט זיך א רעגען?

פון אַלע לערנעכצען, וואָס מע לערענט אין די קלאַסען, גער פעלט שלום'ס טאַטען נאָר געאָגראַפיע. מחמת פון געאָגראַפיע ווערד מען געבילדעט, אויפגעקלערט. חשבונען איז אויך א גוטע זאַך. מאַטעמאַטיקע שאַרפט אויס דעם מוח. אָבער נישט מעהר. אָט איז יאָסי פרוכשטיין א פראַסטער איד, ניט געלערענט אין ער-ניץ. פונדעסטוועגען ניט איהם די שווערסטע „זאָדאַטשע“, וועט ער זי אייך מאַכען אויפ'ן קאַפּ. צי, א שטייגער, נעמט דעם קאַלעקט טאַר. וואו האָט ער שטודירט? ערגיץ אין דער ישיבה. נו, קען ער נישט, מיינט איהר, קיין אַלגעברע? פון לייזער-יאָסלען שמועסט מען ניט, און „אַרנאָלד פון די פידוואַרקעס“—פון יענעם איז אַפּ גערערט. אַרנאָלד איז דאָך גרייט אָבגעבען „עקזאַמענט.“ ניין, זאָגט אייך וואָס איהר ווילט, געאָגראַפיע איז ניט מאַטעמאַטיקע. געאָגראַפיע דאַרף מען לערנען. געאָגראַפיע דאַרף מען קענען. און שלום קען געאָגראַפיע. זיין פאָטער האָט ליעב מיט איהם צו פער-ברענגען נאָר וועגען געאָגראַפיע. און איז צופריעדען, און איז גליקליך, אז עס זיצט דערביי א דריטער.

א קאָמעדיע איז, אז דער פעטער פיני זיצט דערביי. דער פעטער פיני גלעט די באָרד, שמייכעלט, מאַכט חוזק פון דעם קליי-נעם פילאָזאָף, ווי ער צעשפרייט זיך דאָס א ביסעל מיט זיין געאָגראַפיע. א יונגעל א שנעק האָט א העזה צו זאָגען פאַר איין על-טערען אידען, פאַר א פעטער, אז די ערד דרעהט זיך, ניט די זון. אי עס שמעהט בפירוש: „שמש בגבעון דום“—דו, זון, איז גבעון, בלייב שמעהן? בלייבט א קשיא . . . „צי, א שטייגער, דו זאָנסט, אז דער דונער קומט פריהער פאַר'ן בליץ. אי, מיר זעהען פריהער דעם בליץ און ערשט נאָכדעם קומט דער דונער?“—פרעגט ביי איהם דער פעטער פיני אויף א משיקאוועסט און קאַטשעט זיך פאַר

געלעכטער. „צי דו זאגסט, אז די ערד איז א כדור, קיילעכניג, הייסט דאָס, ווי איין עפעל. מיט וואָס וועסט דו דאָס מיר בער ווייזען?“ ענטפערט איהם שלום: „אויב איהר ווילט זיך מטריה זיין, פעטער, שטעהט אויף, זייט מוחל, מאַרגען גאַנץ פריה און טהוט אַ קוק אויפ'ן שפיץ מאַנאַסטיר, בעת די זון געהט אויף, וועט איהר זעהען, ווי דער שפיץ קלויסטער ווערד בעלייכט פריהער פון אלסדינג . . .“ „אודאי האָב איך מעהר ניט וואָס צו טהון, נאָר אויפשטעהן דיר כאור און קוקען אויפ'ן שפיץ קלויסטער צוליבע דיין געאַגראַפיע—האַחאַחאַ! . . .“

ניין, דער פעטער פיני איז ניט צופריעדען ניט מיט דער געאָגראַפיע, ניט מיט די קלאַסען און נישט מיט דעם, וואָס זיין נחום'ס זוהן איז אַ חכר מיט דאָדי דעם שרייבער'ס יונגעל. ער וועט איהם ארויפפיהרען ווער ווייס אויף וואָסערע דרכים . . . דער פעטער פיני האָט געהערט אויף זיי עפּים ניט אַזעלכע שענע זאכען. ער האָט געהערט, אַז די יונגעל געהען שבת שפּאַציערען אויף די פידוואַרקעס, און אַז זיי טראָגען טיכלעך אום שבת, און אַז זיי רעדען, רעדען זיי צווישען זיך אויף רוסיש, ניט אויף אידיש.

אוי וועה—ס'איז געבאָד אלסדינג געווען אמת קודש קדשים! נאָר מעהר: זיי געהען אלע שבת אויף די פידוואַרקעס, אָבער ניט שפּאַציערען, ווי מיר וועלען ווייטער זעהען . . . זיי טראָגען ניט נאָר טיכלעך אום שבת, נאָר קלייזגעלד אויף צו קויפען באַרלעך, און רעדען אַזעלכע זאכען—אך! ווען דער פעטער פיני זאָל נאָך וויסען פון וואָס מע רעדט, און ווי אזוי מע רעדט! . . . דער פעטער פיני זאָל נאָך וויסען, ווי אזוי די צוויי בחוריםלעך שיר פען זיך אויף אַ שיפעל, פערקלויבען זיך אין צווייען העט-ווייט אויף יענער זייט טייך. דאָרט אויפ'ן גרינעם גראַז לייענט מען ביכלעך (רוסישע) און מע זינגט ליעדלעך (גויעשע) און מע חלום'ט אויף דער וואָהר, מע בויעט אינאיינעם לופטשלעסער, וואָס וועט זיין אַמאָל, אַז מע וועט ענדיגען די „אויערנע“? וואוהין וועט מען פאָהרען? אויף וואָס וועט מען שטודירען? וואָס וועט מען זיין?

און דער אמת מוז דאָ נעזאָגט ווערען, עס האָט געהערשט, אזוי צו זאָגען, א גויעשע שטימונג, און קיין אידישער אינהאַלט איז אין די דאָזיגע זיסע חלומות ניט געוועזען, ווארום דער חבר אלי איז געוואקסען אין א שטוב, וואָס איז געווען ווייט פון אידישקייט, כאַטש—איינס צום אנדערן געהערט זיך ניט אָן—פעטש פאַר ניט וועלען דאוונען האָט אלי געכאַפט פון זיין טאַטען נישט ווינציגער ווי אלע אנדערע יונגלעך פון זייערע טאַטעס. איך האָב מורא, אז אלע טאַטעס זענען אזוי. איהר קאָנט נאָך היינט אויך בענע-גענען טאַטעס, וואָס אליין טהוען זיי כל דבר אסור און ווילען, אז זייערע קינדער זאלען זיין גוט און פרום, ניט אין זיי געראַטען . . .

ניט וועלען דאוונען—דאָס איז געווען ביי חברה יונגוואַרג איין אלטע קרענק נאָך פון חדר. „היפערען“ אין דאוונען איז געדווען א וואַכערדיגער גאַנג. און פון זינט זיי זענען אריין אין די „קלאַסען“, האָבען זיי דאָס דאוונען נאָך אין גאַנצען פערבויגען. דער טאַטע האָט דאָס געוואוסט, נאָך געמאַכט זיך כלא ידע. האָט בען זיך אָבער געפונען אזעלכע, וואָס האָבען נאָכגעקוקט און געדענקט דעם טאַטען די אויגען, ער זאָל זעהן, ווי זיינע קינדער געהען ביסלעכווייז אַראָפּ פון דרך הישר—און דאָס האָט געפיהרט דערצו, אז די קינדער זאלען נאָך מעהר ניט וועלען דאוונען און זאלען אין דעם ניט וועלען דאוונען פיהלען א מין ענג רוחני. גיפּ אומזיסט האָט דער רבי געגעבען צו פערשטעהן זיינע תלמידים, די קליינע בעלי-עבירה'ניקעס, דעם שכל פון איין עבירה, אז די עבירה אליין איז ניט אזוי מורא'דיג, ווי די תאוה פון טהון איין עבירה . . . שלום געדענקט נאָך עד היום דעם טעם פון דער ערשטער עבירה, פון „חילול שבת.“ אזוי איז געווען די מעשה :

שבת בייטאָג. אידען האָבען אָפגעגעסען וואַרעמעס און געדאַלטען אין רעכטען שלאָף. אין גאַס איז נאָך ניטאָ קיין משוגע-גער הונט. שטיף און רוהיג, האַטש ציה זיך אויס. די זון באַקט, ווי אין דער מדבר. די ווענט פון די געפאַרבטע הייזער און די

הילצערנע פארקאנעם פון די הויפּען בעטען זיך, מע זאָל עפּים אויף זיי אָנצייכענען, אָנשרייבען. שלום האַלט די הענד אין די קעשענעם. דאָרט ליגט ביי איהם א קריידעל פון די קריידלעך, וואָס ווערען בענוצט אין קלאַס צו דער מאַטעמאַטיקע. ער קוקט זיך ארום אויף אַלע זייטען—נישטאָ קיין מענש. די לאַדען זענען פּערהאַקט. און דער יצר הרע רעדט איהם אָן: „מאָהל!“ . . . וואָס זאָל ער מאָהלען? נעמט ער אויף דער ניך און טהוט אַ מאָהל אויס דאָס בעוואוסטע ליעדעל, וואָס אַלע קינדער זינגען און מאָהלען בעת מעשה:

טאַטשקא, טאַטשקא, זאַפּיאַטאַיא,
מינוס, ראָזשיצאַ קריוואַיא,
רוטשקא, רוטשקא, אי קרוזשאַק,
נאַזשקא, נאַזשקא, אי פּופּאַק—*

פּאַרטיג אַ מענשעל מיט אַ קיילעכיג פּנים, מיט הענטלעך און מיט פּיסלעך און מיט אַ מויל, וואָס לאַכט . . . דער מאַהלער איז צופּריעדען מיט'ן בילד. עס מעהלט נאָר איין אויפּשריפט. שלום קוקט זיך ארום אויף אַלע זייטען—נישטאָ קיין מענש. די לאַדען זענען פּערהאַקט. און דער יצר הרע רעדט איהם אָן: „שרייב!“ . . . וואָס זאָל ער שרייבען? נעמט ער און שטעלט אוועק פון אונטען, אונטער'ן בילד, מיט שענע קיילעכיגע אותיות אויף רוסיש צום גראַם:

קטאָ פּיסאַל — נע זנאַיו,
אַ יאַ, דוראַק, טשיטאַיו . . . (**)

און אירער ער בעווייזט איבערצוליינען וואָס ער האָט דאָ

* אַ פּונקט, אַ פּונקט, און אַ קאַמע,
אַ פּאַסיקעל אַ גלייכס, אַ פּנימל אַ קרוסט,
אַ הענטעל, אַ הענטעל, און אַ קיילעך,
אַ פּיסעל, אַ פּיסעל און אַ בייכעל.
** ווער ס'האַט געשריבען — ווייס איך יט, נאָר איך שוטה, ליינען דאָס.

אָנגעשריעבען, דערפיהלט ער ווי עמיצענס צוויי פינגער האַלטען
 איהם ביי'ם לינקען אויער, אָבער שטאַרק! . . .

איך מיינ, אז קיינעם פון די לעזער וועט ניט איינפאלען צו
 טרעפען, ווער האָט דאָס געקאָנט זיין אָט דער, וואָס האָט געפאַקט
 דעם העלד פון דער ביאָגראַפיע מיט דער דאָזיגער מאוס'ער עבירה
 פון הלול שבת בפרהסיא? פערשטעהט זיך, אז ניט קיין אַנדערער,
 נאָר דער פעטער פיני! גראַד ער בעדאַרף היינט פריהער פון אלע
 מען אויפשטעהן פון שלאָף און פריהער פון אלעמען געהן מיט אַ
 וויזיט גוט שבת זאָגען! וואָס ווייטער איז געווען—איז איבעריג
 צו דערצעהלען. יעדער קאָן זיך פאַרשטעלען, אז עס האָט ניט
 געהאַלפּען קיין זאך, קיין בעטען זיך, קיין טרערען—דער פעטער
 פיני האָט דעם בחור איין אויסגעשמירטען אין קרייד אָפּגעפיהרט
 גלייך אַ היים און איבערגעגעבען איהם אויפ'ן טאַטענס הענד. נאָר
 דאָס איז געווען גאַרניט אַקעגען דעם, וואָס איז געשעהן נאָכדעם,
 אז די גאַנצע שטאָרט איז געוואוירע געוואָרען פון דער מעשה און
 ס'איז דערנאָנגען צו דער נאַטשאַלסטווע פון דער אויעזדנע. עס
 האָט געהאַלטען דערביי, אז מע זאָל דאָס בחור'על „אויסשליסען“..
 דער טאַטע האָט געוויינט מיט טרערען און האָט נעכאָך געמוזט
 געהן צום אדון. צום דירעקטאָר (סמאַטריטעל), בעטען פאַר זיין
 זוהן רחמים, און נאָר צו פערדאַנקען דאָס, וואָס ער איז געווען
 איינער פון די בעסטע תלמידים אין קלאַס, אַ סטיפּענדיאַנט, האָט
 מען אויף איהם געלעגט כבוד, רחמנות געהאַט אויפ'ן טאַטען און
 ניט „אויסגעשלאָסען.“ דערפאַר האָבען די לעהרערס געבענשט
 דעם תלמיד מיט אַ נייעם נאָמען, אז זיי האָבען איהם בעדאַרפט
 ארויסרופען אין קלאַס צו דעם ברעט, האָבען זיי ניט געזאָגט ווי
 ביז אַהער: ראַבינאָוויטש! זיי האָבען איהם ארויסגערופען אָדער
 „חודאַשניק“ (מאַהלער) אָדער „פיסאַטעל“ (שריפטשטעלער), און
 צעצויגען האָט מען דאָס וואָרט אויף דריי קלאַפטער די לענג:

— פי—סא—טעל! . . .

אָט דער נאָמען איז איהם פערבליבען אויף לאַנג, שוין ביז'ן סוף.

צוֹרֵשׁעוּ חוֹנִים אֵלֶּי כְּלִיזְמָרִים

צווישען חזנים און כלי-זמרים

א מעשה מיט א איריש ביכעל, וואס רופט ארויס געלעכטער—חזנים מיט א
 „קאלאוראטור.“—יהושע העשיל דער כלי זמר מיט זיין האליאסטערע.—
 דער יצר הרע פון פיערעלע.

ו „שרייבעריי“ האָט דער העלד פון דער דאָזיגער
 ביאַגראַפיע געהאַט אַ נייגונג פון תמיד אָן. זיין
 אידעאַל איז געווען צו זיין אַ מחבר, אַ שרייבער,
 ניט נאָר מיט'ן קריידעל אויף די הענד, נאָר
 טאַקי באַמת אַ שרייבער, אַ פערפאַסער פון אַ
 בוך. אויף איהם האָט נביאות געזאָגט נאָך זיין
 אַלטער פריינד דער קאַלעקטאָר, אז ער וועט אַמאָל זיין אַ שריפט-
 שטעלער און וועט שרייבען העברעאיש אזוי ווי צעדערבוים, גאָט
 לויבער, יהל'ל און נאָך אַ סך אַנדערע „גדולים.“ האָט אָבער אַר-
 נאָלד פון די פידוואַרקעס געדרונגען פאַרקעהרט: אַז אויב אָט דער
 חברהמאַן וועט אַמאָל שרייבען, וועט ער שוין זיין בעסער אַ רוסי-
 שער שרייבער, ניט קיין העברעאישער. אין „המליץ“, האָט ער גע-
 זאָגט, זענען פאַרהאַן אָהן איהם גענוג דילעטאַנטען, אינגאַראַנטען,
 מלמדים און בטלנים! ניט צעדערבוים, ניט גאָטלויבער, ניט יהל'ל,
 נאָר טוֹר געניעוֹ און גאָגאָל, פּוֹשְׁקִין און
 לַעֲרַמְאָנוֹ, אָט ווער עס בעדאַרף איהם שטעהן פאַר די
 אויגען! . . .

מיט איינעם וואָרט, אָדער העברעאיש, אָדער רוסיש. אַז דער

„חברהמאן“ וועט אמאָל שרייבען א י ד י ש—דאָס איז קיינעם אויף די געדאַנקען ניט געקומען, ווארום אידיש איז דען אויף א שפראַך? דאָס הייסט, רעדען האָט מען קיין אנדער שפראַך ניט גערעדט אויסער א י ד י ש, נאָר אז מע קאָן ש ר י ב ע ן אויף אידיש—ווער האָט דאָס געוואוסט? „זשאַרגאָן“, „עבריי־טייטש“—דאָס איז א מאַכל פאר ווייבער. א איד האָט זיך גע־שעהמט צו האַלטען א אידיש ביכעל אין די הענד—מע וועט זאָגען: א גראַבער יונג! . . .

פונדעסטוועגען געדענקט זיך א מעשה נאָך פון קינדווייז, נאָך אין יענעם פערוואָרפענעם קליינעם שטערטעלע, אין וואָרגאָנאָ, האָט א אידיש ביכעל, און דוקא אויף „זש א ר ג א ן“ גע־שריעבען, געהאַט דעם גרעסטען ערפאָלג. וואָס דאָס איז געווען פאַר א ביכעל—קאָן זיך דער העלד פון דער ביאַגראַפיע ניט דער־מאַהנען. ער געדענקט נאָר, אַז ס'איז געווען א ביכעלע א קלייני־משיקס, א דאָרינקס, מיט געלע, פערסמאָלציוועטע צעפאַלענע און אַבגעריסענע בלעטלעך, אָהן טעוועלעך, און אפילו אָהן א פאָדער־בלעטעל. שבת צו נאַכטס, אַלע בעלי־בתים פון שטאָרט האָבען זיך צענויפגעקליבען ביי רב נחום וועוויק'ס אויף „מלוח מלכה.“ די מאמע איז פערנומען אין קיך מיט'ן „וואָלכעשין באַרשט“, און דער עולם האַלט זיך אונטער דערווייל. רב נחום לייענט א מעשה ביכעל. דער טאַטע לייענט, און דער עולם זיצט ארום טיש, רוי־כערט פאַפּיאָסען און מע קאַמשעט זיך, מע האַלט זיך ביי די זיי־טען פאַר געלעכטער, און מע אונטערברעכט אַלע מינוט דעם פאָר־לעזער און מע דריקט אויס די גרויסע התפעלות הויך אויף א קול, און עס שיטען זיך קללות אויפ'ן בעל־מחבר'ס אַדרעס: „אַט אַ ימח־שמו'ניק! אַ כל־בו'ניק! אַ ממזר! אַ רוח אין זיין טאַטענס טאַטען אַרײן! . . .“ אפילו דער פאָרלעזער אליין קאָן זיך ניט איינהאַלטען, ווערד שיער דערשטיקט פאַר געלעכטער! די קינדער ווילען ניט געהן שלאָפען, און שלום אוראי ניט. פערשטעהן וואָס דער טאַטע לייענט—פערשטעהט ער ניט, נאָר ס'איז איהם גלאַז

געפעלען צו זעהן, ווי אידען מיט בערד קאטשען זיך, האלטען זיך ביי די זייטען און שיסען אויס אלע מאָל מיט אַ געלעכטער און ער זיצט פון דערווייטענס און קוקט אין אלעמענס פנים'ער, ווי זיי שיינען, און ער איז מקנא יענעם אידען, וואָס האָט געמאכט אָט דאָס ביכעלע, און זיין טיעפסטער וואונש איז, אַז גאָט וועט העל־פען, ער וועט אויסוואַקסען און ווערען אַ גרויסער, וועט ער אויך אָנשרייבען אזא מין ביכעלע, וואָס אידען וועלען דאָס לייענען און וועלען לאַכען און וועלען איהם שעלטען אין גוטען מוט, גלאַט אזוי זיך, אין טאטענס טאטען אריין . . .

נאָר ווי די מעשה איז—אויב ער וועט זיין אַ שרייבער אָדער ניט; אויב ער וועט זיין אַ העברעאישער שרייבער אָדער אַ רוסי־שער—א, „קענער“ וועט ער שוין זיין געוויס. ס'איז נאָר ניטאָ וואָס צו רעדען. זיין א, „קענער“—דאָס האָט ער געמוזט און דאָס האָט ער געוואָלט. ער האָט געוואָלט קענען אַלסדינג. אפילו אזא זאך ווי פיעדעל־שפיעלען. דאָכט זיך, וואָס פאר אַ שייכות האָט שפיעלען אויפ'ן פיעדעל צו השכלה? ניין, עס האָט אַ שייכות. שפיעלען אויפ'ן פיעדעל איז אין יענער צייט געשטאנען אין פראַך־גראַם פון קענטעניש גלייך מיט אַנדערע זאכען און האָט זיך אַנט־געקעהרט מיט לערנען, ווי אַ שטייגער, אַ טאטענס אַ קינד האָט געלערענט דייטש, אָדער פראַנצויז. קיין פראַקטישע נוצען האָט דערפון קיינער ניט געוואַרט, נאָר אַ טאטענס אַ קינד, וואָס וויל זיין אַ מושלם, בעדאָרף אַלסדינג קענען. כמעט אלע פיינסטע בעל־כתישע בחורים'לעך אין שטאָרט האָבען דעריבער געלערענט שפיעלען פיעדעל. חיים פרוכשטיינס האָט געשפיעלט פיעדעל, צאָלי מערפערטס האָט געשפיעלט פיעדעל, מאָמעל סריבנערס האָט געשפיעלט פיעדעל. נאָך אַ סך יונגלעך האָבען געשפיעלט פיעדעל. מיט וואָס איז שלום ראַבינאוויטש ערגער פון זיי? האָט אָבער דער טאטע ניט געוואָלט. ער האָלט ניט דערפון. עס איז איין איבע־ריגע זאך, האָט ער געזאָגט, איין עבירה די צייט, און עס קומט אויס ביי איהם מעשה כלי־זמר . . . מאַטעמאטיקע, געאָגראַפיע,

מליצה—דאָס איז אַ זאָך. אָבער רימפלען אויפ'ן פיעדעל—וואָס איז פאר איין עובדה? . . .

אזוי טענה'ט נחום ראבינאוויטש און איז פון זיין שטאָנדר-פונקט אפשר גערעכט. הערט זשע אָבער, וואָס זאָגט דערויף יהושע-העשעל דער כלי-זמר? יהושע-העשעל דער כלי-זמר איז א איד, איין עהרליכער, איין אידעלער איד, מיט צוויי גראָבע געריכט-טע פאות. זאָגט ער בפירוש: „וואָס געהער זיך אָן דאָס מיט דעם? ער האָט, זאָגט ער, אויך קינדער, ניט ערגער פון אלע אַנדערע אירדישע קינדער, און שקצים אויך גוטע, דער רוח האָט זיי ניט גענומען! אלא דעריבער איז וואָס? האָט איהר מורא, אז זיי שפיעלען ניט ביי איהם אויף אלע אינסטרומענטען? . . . און בנציון דער כלי-זמר וואָס זאָגט? אָט דער בנציון, וואָס האָט אויס-געלערענט די אלע אויסגערעכענטע בחורים'לעך פיעדעל שפיעלען, איז אליין א איד מיט איין איינגעפאלענער נאָז און דעריבער פאָג-פעט ער א ביסעל אונטער. האָט ער אויסגעפרובט נחום ראבינאָ-וויטשעס יונגעל, געגעבען איהם די ערשטע פאָר לעקציעס פון ער-שטען חלק „בעריאָט“, האָט ער אליין געזאָגט פאר אלע יונגעלעך, אז אָט דאָס בחור'על איז א „פאלאָנה“. אויף בנציון'ס פאָנפע-וואַטע לשון האָט דאָס בעדארפט הייסען א „טאלאָנט“. . . צי ער האָט טאָקי געהאָט אַ טאלאָנט אָדער ניט—דאָס ווייס ניט שלום. ער ווייס נאָר, אז פון קינדווייז אָן געהט ער אויס שפיעלען און איז די כפרה נאָך א פיעדעל, און ווי אויף צו להכעיס, גלייך ווי מע וואָלט זיך וועלען רייצען מיט איהם, האָט ער זיך שטענדיג געפיר-נען אין א וועלט פון געזאָנג און מוזיק, צווישען חזנים און כלי-זמר. חזנים און משוררים זענען כמעט קינמאָל ניט ארויס פון זייער שטוב, ווייל נחום ראבינאוויטש איז אליין געווען א בעל-תפילה און א יודע-נגן, און דערצו איז זייער איינפאָהר געווען, קאָן מען זאָגען, די איינציגע סטאַנציע פאר חזנים. עס איז ניט אוועק קיין שבת-מברכים, ס'זאָל ניט קומען צופאָהרען א בויד אָנגעפאַקט מיט מאָדנע פאַרשווינען, לעבעריגע, ריהרעוודיגע, אלע הונגעריגע. גע-

גאנגען זענען זיי מעהרסטענטייל אָפגעריסען און אָפגעשליסען, כמעט נאָקעט און באַרווים, נאָר די העלזער אַרומגעוויקעלט מיט שאַרפעס, וואָלענע, וואַרעמע שאַרפעס. אזוי ווי די היישריקען האָבען זיי בעפאלען די אכסניה, געגעסען אלסדינג, וואָס מע האָט זיי געגעבען. דאָס איז שוין געווען אַ כּלל, אַז ווי באַלד הונגעריגע —זענען דאָס געווען משוררים מיט אַ וועלט־בעריהמטען חזן. נאָר צע טעג האָט זיך דער וועלט־בעריהמטער חזן געקאָממעט אויפ'ן האַלז, אויסגעפרופּט זיין „קאָלאָוראָטור“ און געשלאָנגען דריהע אייער, און די זינגערלעך האָבען זיך געריסען אויף די גלייכע ווענט, מעהרסטענטייל געהאַט שוואַכע קולות, נאָר שטאַרק אַפּעטימען צום עסען, האָבען זיי דעריבער מיט זייער דאוונען עפּים ניט אזוי שטאַרק אויסגענומען, נאָר אָנגעגעסען און אָנגעטרונקען און אוועק־געפּאָהרען אומבעצאָהלמערהייד. דאָס האָט דער שטיעפּמאַמע, פּערשטעהט זיך, שטאַרק ניט געשמעקט. האָט זי ביסלעכווייז אַט־לענטשעט די וועלט־בעריהמטע חזנים, געבעטען זיי זאָלען שוין מוחל זיין פּערפּאָהרען בעסער צו ראובן יאַסנעגראַדסקי, מחמת עסערס האָט זי קיין עין הרע אַליין גענוג, און שרייערס איז ביי איהר אויך דאָ אַ היבש ביסעל, ניט צו פּערזינדיגען . . . דער פּועל יוצא איז געווען, וואָס ראַבינאַוויטשעס קינדער האָבען זיך אָנגעהערט אזוי פּיעל נגינה, אַז זיי זענען געווען קלאָהר אויף אויס־וועניג, וועמען געהער אָט די און די קרושה, און וועמען געהער דער און דער „תּכנת שבת“ : צי פּיצו דעם חזן, אָדער מיצי דעם חזן, אָדער דעם קאַשטאַנער חזן, אָדער דעם שעדליצער, אָדער דעם קאַל־וואַריער חזן, אָדער נאָר ניסי בעלזער ? עס זענען געווען צייטען, וואָס געזאַנגען האָבען זיך, אזוי צו זאָגען, געטראָגען אַליין פון זיך אין דער לופּטען, און אין קאָפּ האָט זיך געפּלאַכטען אַ געדאַנק, און אין האַלז האָט זיך געקייקעלט און געקייקעלט עפּים אַ נגונ'דעל און ניט געלאָזט שלאָפּען . . .

דאָס איז געווען מיט נגינה. און וואָס אַנבעלאַנגט מוזיק, האָט דער העלד פון דער דאָזיגער ביאַגראַפּיע געהאַט די זעלבע גע־

לעגנה הייט צו הערען כליזמר נאך מעהר ווי חזנים, ווארום סאי יהושע־העשעל דער כליזמר מיט די גראבע פאות, סאי בנציון מיט דער איינגעפאלענער נאָז האָבען געוואוינט ניט ווייט פון חדר, אזוי, אז מע איז געגאנגען אין חדר אריין, האָט מען בעדארפט דורכגעהן פערביי יהושע־העשעלען און פערביי בנציונען. דאָס הייסט, קיין מוז איז דערביי ניט געווען, מע האָט זעהר שען גער קאָנט אויסמידען, און ווען מע מירט זיי אויס, וואָלט געווען אַ סך נעהענטער, האָט אָבער שלום ליעב געהאט דוקא געהן פערביי זיי און דוקא בלייבען שטעהן אונטערען פענסטער און הערען ווי בנציון כליזמר לערענט די יונגלעך פיעדעל שפיעלען, אָדער ווי יהושע־ העשעל דער כליזמר מאַכט רעפעטיציע מיט זיינע בנים, וואָס שפיעלען אויף אלערליי אינסטרומענטען. און דעמאָלט איז געווען איהם ניט אָפצורייסען און ניט אָפצוטרייבען. יהושע־העשעל'ס בנים האָבען דאָס בעמערקט, האָט דער עלטערער, העמעלען, איהם מכבד געווען איין מאָל מיט'ן סמיטשיק, דאָס אנדערע מאָל מיט אַ קוואַרט וואָסער—עס האָט אָבער ניט געהאָלפען. דורך איין ציגאַר טוטין איז מען מיט העמעלען געוואָרען חבר און שלום איז געוואָר רען אַ בן־בית ביי יהושע־העשעל דעם כליזמר, נישט דורכגעלאָזט קיין איין רעפעטיציע—און רעפעטיציעס זענען געווען דאָרט אַלע מאָנטאָג און דאָנערשטאָג—און דורך זיי האָט ער זיך בעקענט מיט'ן גאנצען בינטעל מוזיקאַנטען, מיט דער גאנצער כליזמר־שער משפּחה, מיט זייערע ווייבער און קינדער, מיט אַלע זייערע זימען און מנהגים, מיט זייער אַרטיסטיש־ציגיינער לעבען, און אפילו מיט זייער שפּראַך, „כליזמר־לשון“, וועלכעס ער האָט דערנאָכדעם, שוין אַלס „שלום עליכם“, טיילווייז אויסגענוצט אין זיינע ווערק: „אויפ'ן פיעדעל“, „סטעמפעניו“, „בלאָנזענדע שטערען“ און אנדערע.

אַלואָ, ווי איהר זעהט, איז אין לערנען פיעדעל שפיעלען ניט געווען קיין מניעה. געהערט האָט ער געהאט גענוג. אַ טאלאַנט, זאָגט בנציון דער כליזמר, האָט ער אויך געהאט. וואָס זשע נאָך

פעהלט? אן אינסטרומענט, א פיעדעל. און א פיעדעל קאסט
געלד, און קיין געלד איז נישטאָ! וואָס טהוט מען?—דארף מען,
הייסט דאָס, קריגען געלד. . . אָט דאָ, ביי דעם געלד קריגען, האָט
זיך געטראָפּען א מעשה, א קאמישע, נאָר א טרויעריגע. א מין
טראַגיקאָמעדיע.

לא תגנוב!

לא תגנוב!

דעם אורא'ס בייטעלע מיט קליינעלד.—ער בענעהט א גנבה און האט חרשה.—ווי אזוי ווערד מען פטור פונ'ם בייטעלע?

ווישען די אורחים, וואָס האָבען זיך אָבגעשטעלט ביי די ראַבינאָוויטשעס אין „איינפאַהר“, איז געווען איינער אַ בעשטענדיגער אורח, אַ איד אַ ליטוואַק, אַ תּבוואַה־הענדלער פון פּינסק, מיט'ן נאָמען וואָלפּסאַהן. דער וואָלפּסאַהן פּלעגט איינשמעהן חדשים לאַנג און האָט זיך געהאַט זיין שטענדיגען חדר, וואָס מע האָט איהם גערופּען „וואָלפּסאַנ'ס חדר“ (אפילו דעמאָלט, ווען וואָלפּסאַהן אליין איז גאָר געווען אין פּינסק). און אויך אַ סאַמאָוואַר אַ בעזונדערען האָט ער געהאַט,— „וואָלפּסאַהנ'ס סאַמאָוואַרעל.“ אין געווען איז דער וואָלפּסאַהן ביי די ראַבינאָוויטשעס אַ מענש אַ היימישער, געגעסען דאָס, וואָס אלע עסען, און אז די בעל־הבית'טע (די שטיעפּמאַמע) איז געווען עפּים ניט אזוי אויפגעלעגט, האָט ער געכאַפּט פון איהר אַ פּסק גלייך מיט אלעמען, ווי איין אייגענער. . . . געטראָגען האָט ער אין שטוב אַ קורץ האַלאַטעל, און אַמאָל איז ער געגאַנגען גאָר אָהן אַ חאַלאַט, און גערויכערט האָט ער מורא'דיג גראָבע געבלעמערטע סינאַרען, און ליעב געהאַט צו רעדען האַלטענדיג די געבלעמערטע סינאַרען אין מויל, די הענט אין די הויזען, און גערעדט, און גערעדט— נייען מאָס רייד! דער חדר איז געווען אָפּען, דאָס סאַמאָוואַרעל ביי'ם טיש, דאָס טישקעסמטעל צוגעשלאָסען, נאָר די שליסעלעך הענגען דערביי — אַ דרעה מיט'ן שליסעל, און דאָס טישקעסמטעל

איז אָפּען. וואָס אין טישקעסטעל טהוט זיך—ווייסען אלע. דאָרט געפינט זיך ביכער, בריעה, חשבונות און געלד. איין טייסטער אַ גרויסער, אַ גראַבער, אָנגעשטופט מיט אַסיגנאַציעס—ווער ווייס וויפיעל דאָרט איז! און אַ הויז דעם טייסטער—אַ לעדערן בייטעלע, איין אַלטס, איין אָבגעקראַכענס, נאָר שטענדיג פול מיט קליין געלד, זילבערנע און קופערנע מטבעות, אויך היבשליך—הלואי פערמאַנט דאָס אזאָ יונגעל, ווי שלום, האַטש האַלב, וואָלט איהם אויך גענוג געווען אויף צו קויפּען די בעסטע פיעדעל אין דער וועלט. . . .

ניט איין מאָל האָט וואָלפּסאַהן געהאַט געעפּענט דאָס טיש-קעסטעל פאַר איטליכען אין די אויגען, און, ניט ווילענדיג, האָט שלום געכאַפט אַ קוק אויפ'ן אָנגעפאַקטען טייסטער מיט אַסיגנאַציעס און דערהויפּט אויפ'ן לעצטען לעדערן בייטעלע מיט מיניץ, און זיין גרעסטער וואונש איז געווען, אז וואָלפּסאַהן זאָל אַמאָל פערלירען אָט דאָס בייטעלע און ער, שלום, זאָל דאָס געפינען. דאָס וואָלט געווען, ווי מע זאָגט, אַ כשר'ער טאַפּ מיט אַ כשר'ען לעפּעל. . . . „השבת אבירה“ איז טאַקי איינע פון די גרויסע מצוות. נאָר פערמאַנען אָט אזאָ בייטעלע מיט קליין געלד איז נאָך מעהר מצוה. . . . וויל ער אָבער ניט פערלירען, דער ליטוואַק! . . . פועלט ביי זיך שלום און איז זיך מתיר נדר, אז ווען וואָלפּסאַהן גיט איהם למשל די הויזען אויספוצען און פערגעסט דאָרטען דאָס בייטעלע, וואָלט ער עס איהם אַ מכה אָבגעגעבען צוריק! ס'האָט זיך ארויס-געגליטשט פון קעשעני בשעת רייניגען—וואָס איז ער שולדיג? . . . איז אָבער וואָלפּסאַהן אויך ניט קיין נאָר. אלע מאָל, ווען ער גיט די קינדער פוצען די מלבושים, לידיגט ער פריהער אויס אלע קע-שענים—אַ ליטוואַק בלייבט אַ ליטוואַק! פערדריסט דאָס שוין שלום'ען. איז ער זיך מישב איין מאָל, אז ס'איז יאָ אזוי, אז פערלירען ניט און פערגעסען אויך ניט, בעראַרף מען געבען אַ קוק אריין אין בייטעלע, האַטש ווייסען, וויפיעל קליינגעלד דאָרט גע-פינט זיך. . . . און מיט דער דעה ניט חלילה אויף צו בעגעהן אַ

ננכה, נאָר גלאַט אזוי אויס נייגעריגקייט, האָט שלום איין מאָל אין א פריהמאָרגען אריינגעכאַפט זיך צו וואָלפּסאַהנען אין חדר'על אריין, זיך ארומגערעהט אַ וויילע, כלומרשט אויפגערוימט ביי'ם טיש, בשעת דער ליטוואַק איז געשטאַנען אין זאָל מיט דער גראַבער בלעטערנער סיגאַר אין מויל און געגראַגערט. פונ'ם דאָזיגען ארומ-דרעהען זיך איז אָבער נישט ארויסגעקומען גאָרנישט. ביי'ם אָנ-ריהרען מיט דער האַנד די קאַלטע שליסעלעך, האָט זיך איהם אויס-געוויזען, אז דאָס בינטעל שליסעלעך האָט אויפגעהויבען א גוואַלד ער לב השמים, און עס האָבען איהם אָנגעהויבען ציטערען הענד און פיס. האָט ער זיך געגעבען א דרעה אויס און אוועק פון וואָלפּ-סאָהנ'ס חדר'על מיט ליירדיגע הענד.

דער ערשטער סעאַנס איז איהם ניט געראַטען, האָט ער גע-וואַרט אויף א צווייטען מאָל, זיך אליין אויסגעוואַרפען, אז ער איז א גנב. „ביזט אַ גנב, שלום! האָסטו דו נאָר געהאַט איין מחשבה א שלעכטע, ביזטו דו שוין א גנב! . . . אַ גנב! אַ גנב! . . .“

דער צווייטער סעאַנס האָט זיך ניט געלאָזט לאַנג וואַרטען. וואָלפּסאַהן האָט פיינט געהאַט זיצען איינער אליין ביי זיך מיט די פיער ווענט. אין זאָל זענען געווען נאָך אורחים. האָט ער בעסער פערבראַכט אין זאָל, גערויכערט און גערעדט ווי אלע מאָל. שלום האָט זיך ווידער אַמאָל אריינגעכאַפט אין וואָלפּסאַהנ'ס חדר'על. איצטיגס מאָל שוין מיט דער דעה ניט אַ קוק צו טהאָן, נאָר טאַקי עפּיס געניסען אויף. סאַי וסאַי א גנב . . . אריינגע-כאַפט זיך, האָט ער זיך איבערגעבוניגען מיט'ן גאַנצען גוף איבער'ן טיש, גלייך ווי ער וואָלט וועלען עפּיס דערלאַנגען פונ'ם אַנדערען ברעג טיש, מיט דער לינקער האַנט געגעבען א נעם דעם קאַלטען שליסעל, אַ דרעה רעכטס—דער שלאָס האָט זיך געעפּענט מיט אַ שטילען קלאַנג—דזין!—און אַנשוויגען געוואָרען. ער האָט געגע-בען אַ קוק אריין אינוועניג און איז געבליבען א פּערציטערטער. צו ערשט האָט ער דרעזעהען פאַר זיך דעם גראַבען טייסטער איין אַמע-נש, פּול און פּול געפאַסט מיט פּאַפּיער-נעלד : צערגערלעך דויטע,

פינפערלעך בלויע, דרייערלעך גרינע, און איינערלעך געלע—ווער ווייס, וואָס דאָס האָט געקאָנט בעטרעבען? ! איין פּאַפּיערעל א רוי- טינקס ווען ער טהוט נאָר א שלעפּ ארויס פון דאָרטען—איז ער דאָך שוין א געהאַלפּענער! ווער וועט זיך ארומקוקען? נעם זשע, שומה, און שלעפּ ארויס—ניין! קאָן ער ניט! עס טרייסלען זיך איהם די הענר, עס קלאַפט איהם א צאָהן אויף א צאָהן און עס פּערצייהט איהם דער אָטעם. ער כאַפּט בעסער א קוק אויפ'ן לע- דערנעם בייטעלע—ס'איז געפאַקט! ער וויל דאָס א נעם טהאָן— פּאַלנט איהם ניט די רעכטע האַנד. עפענען דאָס בייטעלע און ארויסנעהמען פון דאָרט עטליכע זילבערנע מטבעות וואָלט אויף געווען נישטקשה—איז צופיעל ארבייט. נעמען דאָס בייטעלע און אריינרוקען דאָס אין קעשעני—וועט מען זיך באַלד ארומקוקען. דערווייל די צייט שטעהט ניט און די מינוטען ציהען זיך. א מינוט א יאָהר . . . און דאָ דערהערט זיך א שאַראָך—אהא, ער שקראַד בעט שוין דער ליטוואַק מיט די אויסגעטראָטענע שטעק-שיך . . . א דרעה דעם שלאָס מיט דער רעכטער האַנד צוריק און לאָזט זיך געהן פון חדר ווידער מיט לידיגע הענר, רעכענט בעגעגענען זיך מיט עמיצען—צום סוף—ווער וואָס? ניטאָ קיינער! געהן נאָך אמאָל צוריק—שוין צו שפעט. בעדאַרפט פריהער! דורכגעלאָזט אזא געלעגענהייט . . . „ביזט א איריאַט, שלום! דו ביזט ביידע זאכען—אי א גנב, אי א איריאַט! . . .“

דער דריטער סעאַנס, אין א צייט ארום, איז שוין גאָר אַבגע- לאָפען גלאַט. ער האָט אויסגעמירדען די פריהעריגע הכנות, ניט געמאַכט קיין שיהות, נאָר גלייך צום טיש, אויפגעפענט דעם שלאָס, אריינגעשטעקט די האַנד אין שיפלאָך, געגעבען א נעם דאָס ביי- טעלע, געגעבען דאָס א לאָז אין קעשעני, צוגעמאַכט צוריק דעם שיפלאָך און אוועק מיט די ביכלעך אין קלאַס אריין, דוקא ניט גע- כאַפּט זיך, דוקא פּאַוואָלי, און, דאַכט זיך, אזוי קאַלטבלוטטיג, כמעט שלעפּעריג. נאָר ארויסגעהענדיג פון שטוב האָט ער דערפיהלעט, אז דאָס בייטעלע בריהט איהם דורך דער קעשעני דאָס לייב, און

אז ער דארף עס ביי זיך ניט האלטען בשום אופן ואופן! ווער שמועסט, דעם ערשטען טאג—אודאי און אודאי ניט! און אנשטאט דעם, ער זאל געהן אין קלאס, כאפט ער זיך אריין אין שטאל אריין, דארט, וואו מע האלט האלץ, אָנגעהאַקט האַלץ, בויגט זיך אָן און טהוט אַ רוק אריין דאָס בייטעלע אין ווייטען, פינסטערען ווינקעל אריין, צווישען האַלץ און צווישען דער וואַנט, מאַכט אַ סימן מיט'ן אויג, ער זאל געדענקען דעם אָרט אַקוראַט—און מאַרש אין קלאַס אריין.

האַט זיך אייך געטראָפּען ווען בעגעגענען איינעם מיט אַ פּלאַץ מענדיג פנים, מיט ברענענדיגע אויגען, וואָס איז מאַדנע אויפגע-רוימט און איז גרייט פאר אייך אין פייער און אין וואַסער, נאָר ער איז עפּיס צעטראָגען, אריינגעטהאָן אין זיך—זאַלט איהר וויסען, אז דער חבר'המאָן ווייס עפּיס אַ זאָך, וואָס נאָר ער ווייס און נאָט. און ווייטער קיינער ניט. אַט אזוי האָט אויסגעזעהן יענעם פריהר מאַרגען דער העלד פון דער דאָזיגער ביאָגראַפיע. ער האָט אַלעמען געקוקט אין די אויגען אריין, ווי אַ זינדיגער מענש. עס האָט זיך איהם אויסגעדראַכט, אז אַלע זעהען, אז ער ווייסט עפּיס זעהר-זעהר אַ הייליגען סוד . . . זיין חבר אלי, וואָס האָט איהם געקענט מעהר ווי אַלע, האָט איהם אַ פרעג געגעבען: „שלוּמאַנטשיק! וואָס איז מיט דיר? האָסט שוין ווידער עפּיס אויסגעמאַהלט אַ צאָצקע מיט אַ קריידעל אויפ'ן פאַרקאָן? . . .“ „האַלט'ס מויל, אליק, וואַרום אַט מאַהל איך דיר אויס אַ צאָצקע אויף דער פיזיאָנאָמיע, וועסט דו פּערגעסען, ווי מע רופט דיר!“—„טאַקי?—אַנו, פּרוּף, לאַמיר זעהן, ווער וועמען!“—און אלי האָט שוין פּערקאַטשעט די אַרבעל, גרייט געווען צו געבען אויסנאָב, ווי ער קאָן. זיין חבר איז אַבער ניט געלעגען אין זינען שלאָגען זיך. זיין קאַפּ און אַלע זיינע גע-דאַנקען און אַלע זיינע הוישים זענען געווען דאַרטען, אין שטאַל פון געהאַקטען האַלץ, ביי'ם בייטעלע . . . פאר גרויס אימפעט האָט ער אפילו פּערגעסען געבען אַ קוק אריין, וואָס אין בייטעלע טהוט זיך . . . ער האָט קוים דערלעבט די לעקציעס זאָלען זיך ענדיגען

און ער זאָל שוין קומען אהיים, וועט ער זיך אריינכאַפּען אויף אַ
רנע'לע אין שטאַל, א קוק טהון האַמט פון אויבען-אויף—וויפּעל?
וואָס פּערמאַנט ער איצטער? . . .

געקומען אהיים, האָט ער געטראָפּען אַ חורבן, איין איבער
קעהרעניש! דאָס גאַנצע בעטגעוואַנט איז צעוואַרפּען, די קיך—
מיט'ן קאַפּ אַראָפּ. די שיקסע וויינט, שווערט, האַפּט די ערד, אז
זי ווייסט ניט פון וואָס צו זאָגען. דער טאַטע איז אויס מענש,
שוואַרץ ווי די ערד. אזש איינגעבויענען אין דרייען. די שטיעפּמאַמע
פּויערט, שעלט, לעגט די תּוכּחַח — אויף וועמען? שווער צו וויר
סען. וואַרום די קללּות געהען ביי איהר מיט אַ לשוּדּרבים, אין אַ
מעהרצאָהל: „פון אונטער דער נאָז זאָל מען צונעמען—נעמען זאָל
א י י י דער שוואַרצער יאָהר!“ „אריין אַ בייטעל מיט געלד
אין דער ערד אריין—אין דער ערד זאָלט א י ה ר אריין!“ „קיי-
נער האָט ניט געזעהען דאָס בייטעלע—ניט זעהן זאָלט א י ה ר
די וועלט!“ „וואָסער אורח וועט דאָ וועלען שטעהן—שטעהן זאָלט
א י ה ר פּראַוועם!“ . . . און דער אורח אליין, וואָלפּסאַהן מיט'ן
חאַלאַטעל, שטעהט מיט דער גראַבער בלעטערנער סיגאַר אין מויל,
חאַלט די הענד אין די קעשעניס, קוקט אויף די קינדער, שמיכעלע
און רערט צו זיך אליין: „ערשט היינט אין דער פּריה געהאַלטען
די בייטעלע, פון שטוב ניט ארויסגעגאַנגען . . .“

— האָט איהר ניט געזעהן דאָס בייטעלע?—פּרעגט דער טאַטע
ביי די קינדער, און שׁוֹמֵם שטעלט זיך ארויס פאַר אלע:
— וואָסער בייטעלע? . . .

זעלטען ווען דער טאַטע איז אין כּעס. איצט קאָן ער שוין
ניט איינהאַלטען זיך און פאַלט אָן אויף זיין ליכעבלינג און קרימט
איהם איבער:

— „וואָסער בייטעלע?“ וואָס זאָגט איהר אויף דעם תּם?
אַ גאַנץ פּריהמאַרגען הערט ער „בייטעלע-בייטעלע!“ „בייטעלע-
בייטעלע!“—פּרעגט ער גאָר: וואָסער בייטעלע! . . .
און צום אורח זאָגט דער טאַטע:

— וויפיעל פאָרט איז דאָרט נעווען געלד ביי אייך אין ביי-

טעלע ?

— עם האַנדעלט זיך ניט אום געלד, — ענטפערט וואַלפסאָהן אויף זיין ליטוויש לשון — דאָ האַנדעלט זיך אום די בייטעלע! ערשט היינט אין דער פריה געהאַלטען די בייטעלע, ניט ארויסגעגאַנגען פון שטוב ניט ארויסגעגאַנגען! . . .

ניין, איצט איז ניט די צייט אויף געוואוירע צו ווערען, ווי פיעל געלד עם געפינט זיך אין בייטעלע. שלום איז ניט אזא אי-דיאָט, ער זאָל איצטער, אויף דער הייסער שעה, געהן אין שטאַל אריין טרויבערען דאָס בייטעלע. ער קאָן בעשטעהן אָפּלעגען די אַרבייט אויף מאָרגען, אָדער אויף איבערמאָרגען. דערווייל דאָרט מען זיך נעמען צו די ביכלעך, חזר'ען די געאַגראַפיע מיט דער היס-טאָריע אויף אויסוועניג, מאַכען א פאָר טעאָרעמעס פון געאַמעט-ריע . . . נעכאָד נאָט די נשמה שולדיג — און דאָ אין שטוב קאָכט זיך! די שיקסע האָט מען שוין אָפּגעשאַפט. די שטייפמאַמע פייערט. דאָס גאַנצע הויז איז אויף רעדלעך. אלע זוכען דאָס בייטעלע, און שלום זוכט גלייך מיט אלעמען, טהוט אַ קוק אויפ'ן טאַטענ'ס פנים, און עם פערגעהט איהם דאָס האַרץ, קאָן ניט זעהן, ווי ער געהט איינגעבויען, קאָן ניט הערען, ווי ער זיפצט און ווי ער קרעכצט. און ערשט דאָ דערפיהלט דער גנב, וואָס פאר אַ מאוסע זאָך ער האָט אָבגעטהאָן, און ער האָט חרטה אויף דער מעשה, איז אויפגעטראָגען אויפ'ן יצר הרע, וואָס האָט איהם אָנגערעדט אויף אזא עבירה, ארויפגעהרט אויף אַ גליטש . . .

ווי אַ יאָהר האָט זיך געצויגען יעדע שעה, ווי איין אייביגקייט האָט אויסגעוויזען דער טאָג. קוים דערלעבט דעם פאַרנאַכט, ווען דער רעש מיט'ן טאַראַראַם האָבען זיך אַ ביסעל איינגעשטילט און די שטוב-צרות מיט די דאגות פרנסה האָבען ארויסגעשטויסען אויף אַ וויילע דעם האַרמידער פון דער גנבה, האָט זיך דער קליינער גנב אריינגעהאַפט אין הויף, אריינגעהאַפט זיך אין שטאַל פון האַלץ, פאָוואָלי זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דער ערד, ארויסגעצויגען פון צוויי-

שען וואנט דאָס בייטעלע, אויפגעפענט דאָס, נענעבען א קוק אריין
און . . . דאָרטען איז געלעגען איין אלטע, אָפגעריבענע מסבע פון
פארצייטען, וואָס האָט אַמאָל געדארפט בעטרעפען צעהן קאָפיקעס,
נאָר היינט איז זי ניט ווערטה נאָרניט, ווארום קיינער נעמט זי
ניט! . . . און דאָס בייטעלע אליין איז אויף ניט ווערטה נאָרניט.
אַ בייטעלע אַ פערזעהעניש, אַ שלעסעל דער רוח ווייסט וואָסערס,
דאָס לעדער אָפגעבארעט און פעטרערסמאָלציוועט, ביי די ברעגעס
איינגעקארטשעט און פערגעלט, ווי ביי איין אלטע באַביצע די
הויט פון פנים—אזא בייטעלע האַלטען אין די הענד איז מוקצה
מחמת מאוס! . . . טאָקי כראי געווען צוליעב אזא פאסקורסטווע
אָפטהון אזא מאוסע זאך, עובר זיין אויף א לאו פון די עשרת
הדברות „לא תגנב“! . . .

אריינגעקומען אין שטוב אריין, איז איהם די שטיעפמאמע
מכבר מיט אריינטראָגען דעם אורח דעם סאַמאָוואַר. דער אורח
(וואָלפסאָהן) האָט אַ טבע איטליכס מאָל, ווען מע טראַגט איהם
אריין דעם סאַמאָוואַר, רייבט ער אַ האַנד אָן אַ האַנד און טהוט אַ
זאָג מיט אַ נגון און מיט אַ גראָם: „אַט אזוי! אַצינד וועלען מיר
טרינקען טיי!“ . . . איצטיגס מאָל האָט ער צונעלענט אויף די
ווערטער: „וואָס זשע הערט זיך—ניטאָ דאָס בייטעלע?“ . . . און
האָט נעגעבען בעת מעשה אַ קוק אריין דעם בתור'על אין די אויגען
אריין, און עס האָט זיך געלאָזט הערען אַ פערבראַנגענע איראַניע
סאי אין די ווערטער, סאי אינ'ס קוק . . . און אפשר האָט זיך עס
נאָר אויסגעוויזען אזוי? ווי זאָגט מען דאָס: „עס ווייס די קאָץ
וועמענס פלייש זי האָט אויפגעגעסען“ . . . אָדער: „אויפ'ן גנב
ברענט דאָס היטעל“ . . . יעדענפאַלס, האָט דער גנב אין דער מי-
נוט פיינט געהאַט דעם אורח וואָלפסאָהן מיט סכנות, נישט געקאָנט
אַנקוקען זיין ליטוויש פנים מיט זיין ליטווישען לשון: „די בייטער-
לע“, און ער האָט זיי ביידיען ביי זיך אין האַרצען געשאַלטען מיט
קללות נמרצות! . . . וואָס טהוט מען מיט'ן פערשאַלטענעם ביי-
טעלע? ס'איז ניט קיין תכלית, טאָמער געפינט מען דאָס אין שטאַל

צווישען האַלץ! וואָלט מען זיך ניט צוגעאיילט אזוי אָפּצושאַמען די שיקסע, וואָלט געווען דער בעסטער פּלאַן אונטערוואַרפען דאָס ביי-מעלע. איצט אָבער, אז די שיקסע האָט מען שוין לאַנג דורכגע-טריבען, קאָן דאָך ערשט פּאַלען דער חשד אויף די קינדער — שלעכט! . . .

ביינאַכט האָט ער לאַנג ניט געקאָנט אַנשלאָפּען ווערען. ער האָט ביי זיך אליין ניט געקאָנט פּוּעל'ען, אז דאָס איז ניט קיין חלום, קיין בייזער חלום. ניט שוין-זשע איז דאָס אמת? ניט שוין-זשע איז ער א גנב? א פשוט'ער גנב? . . . ! און עס בעשלאָגט איהם אזש אַ שווייס, ווי אזוי א מענש קאָן פּאַלען! . . . און וואָס וועט זיין ווייטער? . . . ווייטער ווערד ער אַנשלאָפּען און עס פּלאַנטען זיך איהם בייטעלעך, און די בייטעלעך זענען ניט קיין בייטעלעך, נאָר לעבעדיגע מאוס'ע בעשעפענישען, אָבגעקראַכענע, געלע און איינגעקנייטשטע, און קאַלמע און נאַסע, אזוי ווי שרצים, זשאַבעס . . . און זיי ריהרען זיך און זיי קריכען איהם איבער'ן לייב, פּערקריכען אונטער'ן קאַלנער, אונטער די פּאַחוועס—בררר! . . . ער האַפט זיך אויף, קוקט אונטער דער קאַלדרע, טאַפט זיך דאָס לייב—דאַנקען און לויבען גאָט, ס'איז נאָר א חלום . . . יא, אָבער ווי אזוי ווערד מען פּאַרט פּטור פּונ'ם בייטעלעך? ס'איז ניטאָ קיין אַנדער עצה, סידען פּערוואַרפען דאָס ערגיץ אין אזא אָרט, אז קיין פּויגעל זאָל ניט וויסען. פּרעגט זיך: וואוהין? צום גויעשען שכן אין גאַרטען אריין? ערגיץ ווייט אויפ'ן הייליגען אָרט? אין דער ווייבערשער שוהל? ניין. דאָס בעסטע וועט זיין פון דער בריק אין טייך אריין. און די בעסטע צייט דערויף איז שבת. און אזוי איז דאָס געבליבען.

* * *

שבת בייטאָג. סוף זומער. אין דרויסען איז נאָך וואַרעם. אירישע קינדער שפּאַציערען נאָך אָהן אויבערשטע מלבושים. מיידל לעך געהען נאָך מיט זאָנטיקלעך. צווישען די, וואָס האָבען שפּאַ-

ציערט, האָט זיך געפונען אויך דער העלד מיט'ן בייטעלע. ס'איז געלעגען פערבאָרגען ביי איהם ווייט אין א קעשעני אָנגעפילט מיט שטיינדלעך, בכדי אז ער וועט דאָס אַראָפּלאָזען פון בריק אין טייך אריין, זאָל עס מיט זיכערהייט אַראָפּ טיעף אויפ'ן אָבגרונט פונ'ם וואסער. איז אָבער די צרה, וואָס די בריק איז פערפלייצט מיט מענשען—און ער דאַרף, אז קיינער זאָל ניט זעהן, ווי אזוי ער וועט מאכען די אָפּעראַציע. דרעהט ער זיך ארום הין און צוריק, פער-קוקט איטליכען אין די אויגען, און ער וואָלט געמעגט שווערען, אז אלע קוקען אויף איהם עפּים מאָדנע. . . . און אפשר ווייזט זיך איהם נאָר אויס אזוי? אלץ די אייגענע מעשה: „אויפ'ן גנב ברענט דאָס היטעל“ . . . נאָר אָט האָט איהם גאָט געהאַלפּען—ער האָט זיך פערשלאָגען אין א ווינקעל אונטער א גרויסען סלופ פון די סוואַיעס, אויף וועלכע עס האָלט זיך די בריק, אריבערגעבויגען זיך מיט'ן גאַנצען קערפּער איבער דער פאַרענטשע, איינגעקוקט זיך כלומר'שט אין וואסער אריין, גלייך ווי דאָרטען וואָלט ער דערזעהן גאָט ווייס וואָס פאַר חדושים, אָנגעטאַפט מיט דער האַנד זיין קע-שעני, וואו דאָס פערשאַלטענע בייטעלע ליגט, דערפיהלט אין האַנד א מאוס'קייט, א לעבעדיגע זאך, א מין שרץ . . . ארויסגעצויגען דאָס פּאָוואָלינקע פון קעשעני און צענומען די פינגער און ארויסגע-לאָזט דאָס פון דער האַנד. פלייך—אויס בייטעלע! אויפ'ן אָרט, וואו דאָס בייטעלע איז געפאלען, האָט זיך בעוויזען א רעדעל. דאָס רעדעל איז געוואקסען ברייטער און ברייטער, און פון דעם רעדעל איז בעשאַמען געוואָרען נאָך א רעדעל און נאָך א רעדעל. ער האָט גאָר ניט געקאָנט אָפּרייסען די אויגען פון דעם אָרט, וואו זיין עבירה איז געווען דערטרונקען און זיין סוד איז געווען בעגראָבען אויף אייביג. נאָר א שענע שטימע האָט איהם אויפגעוועקט פון זיינע מחשבות, און א זיסער געלעכטער האָט איהם אָפּגעקלאַנגען אין די אויערען.

— פישעלעך שווימען?—האַתּא, וואָס דען שטעהט מען אזוי

לאַנג און מע קוקט?

ער דרעהט אויס דעם קאָפּ און דערזעהט דעם חזן'ס מיידעל מיט איהרע א חבר'טאָרין.

— איהר זענט שוין דאָ לאַנג?—טהוט ער א פרעג ביי'ם חזן'ס מיידעל מיט דער חבר'טאָרין.

— די גאַנצע צייט, האַ-חאָ!—ענטפערען זיי איהם ביידע מיט א געלעכטער. . . . ביי זיי איז דאָס א געלעכטער, און איהם ווערד איינגעפאלען אינוועניג, טאָמער האָבען זיי געזעהען, וואָס ער האָט געטהאָן. . . .

נאַרישער בחור'על! אומזיסט געווען זיין מורא. איהם האָט אָפגעוואָרט איין אנדער צרה, וואָס דערויף האָט ער זיך גאָר ניט געריכט. איהם איז באַשערט געווען איבערצולעבען, ווי מיר וועלען דאָס באַלד זעהן, א נייע דראַמאַ מיט'ן נאָמען „דעם חזן'ס מיידעל“.

דעם חונם מידעל

דעם הזנים מיידעל

צאלי דעם הזנים טאכטער. — א פלאם פייעריגע פערליעבעניש. — איין איבערשרייט
מענצעל. — ווייבלאד און מיידלעך קושען די רייניגקייטען. — די הימלען
הקפות.

י זעלבע ראָלע, וואָס אין דער גרויסער שטאָרט
שפיעלען איצט גימנאזיסמען און סטודענטען,
האַבען אין דער קלענערער שטאָרט אין יענער
צייט געשפיעלט די תלמידים פון דער „אויצור-
נע.“ איין זאך האָט זיי נאָר געפעהלט — א בע-
זונדערע אונטיפאַרם. ווייטער זענען דאָס געווען

העלדען אין פולען זין פון וואָרט. זיי איז געווען ערלויבט אלסדינג,
וואָס פאר סתם הדרריונגלעך איז ניט געווען ערלויבט. א שטייגער,
אַפצוטוהן א שפיעלע דעם שמש פון שוהל, באָדען זיך אין טיף
אויסער דער „קופאַלני“ פראַווען לצנות מיט וועמען זייער האַרץ
געלוסט, און אפילו רעדען מיט א מיידעל, נאָר אבי פון לייטישען
שטאַנד, פון בעליהבת'ישען גראַד. און מיידלעך זענען געווען נאָך
זיי די כפרה! איך מוז מיך אָבער פעהראַפּען באלד אויפ'ן אָרט און
מאָכען א בעמערקונג, אז דאָס איז ניט געווען קיין „פּלירט“ און
ניט קיין ראַמאַנען. דאָס זענען געווען די ריינסטע און סאַמע היי-
ליגסטע בעציהונגען, וועלכע זענען נאָר מעגליך צווישען יונגע קינד-
דער פון ביידע מינים. עס וועט ניט זיין איבערטריבען אויף א
האַר. ווען איך וועל זאָגען, אז די בעציהונגען צווישען מלאכים
קאָנען ניט זיין ריינער און אונשולדיגער, ווי יענע בעציהונגען, וואָס

זענען געווען צווישען דעם חזו"ם מיידעל און צווישען דעם יונגען העלד פון דער דאָזיגער ביאָגראַפיע. וואו, ווען און ביי וועלכע אומד-שמענרען זייער ערשמע בעקאנטשאפט איז פאָרגעקומען—איז שווער צו געדענקען אַקוראַט, און ס'איז אויך ניט אזוי וויכטיג. קיין אַנדער צייט און קיין אַנדער פּלאַץ אויף צו בענגענען זיך איז אינ שטאַרט ניט געווען, אויסער שבת ביי טאָג אויף דער בריק, וואָס פיהרט צו די „פּירוואַרקעס.“ ווער פון די צוויי האָט אָנגעהויבען פריהער צו רעדען, דער בחור אָדער דאָס מיידעל, און וואָס איז צום ערשטען מאָל גערעדט געוואָרען—איז אויך ניט מעגליך פעסטצו-שמעלען. אָנגעהויבען האָט זיך עס זיכער פון אַ שאַרפען קוק. דער-נאָך אַ שמייכעל. דערנאָך אָנגעריהרט זיך כלומר'שט אומגעהרען מיט די עלענבויעגענס. דערנאָך אַ נעם געגעבען זיך צום היטעלע: „זדראַסטי“ (גוט מאָרגען) . . . דערנאָך שוין אָהן אַ נעם-געבען זיך צום היטעלע: „קאַס פּאַזשיוואַיעטיע?“ (וואָס מאַכט מען?) דערנאָך, ביי שפּעטערע בעגענענישען, שמעלט מען זיך אָפּ אויף אַ פּאַר מינוט אַ רעד טהון וועגען גאַנץ אונבערייטענדע זאַכען און מע טהוט אַ שמועס וועגען אַ צווייטע בעגענעניש:

ע ר: אויף ווידערזעהען.

ז י: ווען? ווידער שבת?

ע ר: ווען זשע, אז ניט שבת?

ז י: וואו? ווידער אָט דאָ אויף דער בריק?

ע ר: וואו דען זשע?

ז י: אפשר איין אַנדער אָרט?

ע ר: דהיינו?

ז י: וואו וועט איהר זיין שמחת-תורה צו הקפות?

ע ר: וואָס הייסט וואו? אין גרויסען בית המדרש.

ז י: פאַרוואָס ניט אין דער קאַלטער שוהל?

ע ר: דאָרט, וואו אייער טאַטע דאווענט?

ז י: וואָס מאַכט דאָס אויס?

ע ר: מיין טאַטע וועט זיך כאַפען, וואו בין איך . . .

ז י : אויב איהר זענט א יונגעלע, וואָס האָט מורא פאר'ן

טאטען . . .

ווייטער לאָזט ער זי ניט ענדיגען, ווארום עס דערלאנגט איהם ביי דער זיבעטער ריפּ. סטייטש—מע זאָגט איהם, אז ער איז א „יונגעלע וואָס האָט מורא פאר'ן טאטען!“ און וו ער זאָגט דאָס איהם? ! . . . ער געפינט אן אויסרייד אויף ארויסצורדעהען זיך אָבער קונציג, ווי א מויק. ער האָט איהר וואָס צו זאָגען א נויטיגע זאך. נאָר אזוי ווי זי איז ניט אַליין, זי איז מיט איהר חבר'טאָרין, קאָן ער עס איהר ניט זאָגען . . . דעם חונ'ס מיידעל ווערד רוים און טהוט א וואונס צו איהר חבר'טאָרין, זי זאָל אָפּגעהן א פאָר טריט ווייטער. יענע פאָלגט, און זיי בלייבען אין צווייען. זי איז גרייט אויסצוהערען דעם סוד. ער לאָזט זיך ניט לאָנג וואַר-טען און, פלאַנטענדיג מיט דער צונג, גיט ער איהר איבער אַט וואָס: „ער האָט איהר שייַן לאָנג געוואָלט זאָגען, אז ער וואָלט א בעלן געווען זעהען זיך אַמאָל מיט איהר אַליין, אָהן בעגלייטערנים, אָהן חבר'טאָריןס.“ „מאלע וואָס! און זי וואָלט דען ניט געוואָלט רעדען מיט איהם אונטער פיער אויגען, אָהן בעגלייטערנים און אָהן חבר'טאָריןס?—קאָן זי אָבער ניט. מע לאָזט זי ניט אָפּ אַליין . . . די מאמע גיט אַכטונג, זי זאָל גיט זיין אַליין . . . נאָר ער בעדאַרף גיט מורא האַבען פאר איהר חבר'טאָרין, זי איז א מיידעל א שטי-לע, איין עהרליכע, און האָט אַליין אויך גערען א בחור זאָל מיט איהר רעדען, און אויב ער וויל וויסען, איז אַט דאָס מיידעל אויך פערליעבט אין א בחור . . .“ „אויך פערליעבט? איז די משמעות, אז זי, דעם חונ'ס מיידעל, איז א ודאי פערליעבט? וואָלט ער וועלען וויסען, ווער איז יענער גליקליכער?“ . . . „אז ער וועט אַלסדינג וויסען, וועט ער גיך אַלט ווערען . . .“

דאַרף מען נאָך האַבען א ווייטערען פירוש אויף די דאָזיגע ווערטער? פערשטעהט מען דען גיט, אז דער דאָזיגער גליקליכער—דאָס איז ניט קיין אנדערער, נאָר ער אַליין טאָקי? און טאַמער איז נאָך פאַרהאַן א שטיקעל ספּס אין דעם, איז גענוג איין קוק אויף

איהר ליכטיג שיינענדיגען פנים און אויף איהרע מיט גליק שמרא-
לענדע אויגען. א בעקאנט פנים? בעקאנטע אויגען! וואו האָט ער
געזעהן אָט דאָס ווייסע מיידעל מיט די בלאַנדע געגרייזעלטע האָר?
אפילו די האַנד איהרע איז איהם קענטליך. א ווייס הענטעל מיט
דינע לאַנגע פינגער. א ווייס הענטעל, א גלאַסס און א וואַרעמס.
דאָס ערשטע מאָל אויף זיין לעבען בכלל, אז ער האַלט א מיידעל'ס
האַנד . . .

ווי איין עהרליכער איד, וואָס קוקט ארויס אויף משיח'ן, אזוי
האָט ער גענומען ארויסקוקען אויף דעם גליקליכען יום טוב שמחת
תורה. די צייט איז איהם אָבער געווען צו לאַנג צו וואַרטען. ווי
פון פּעד האָבען זיך געצויגען די טעג. ער איז שיער ניט משוגע
געוואָרען. און ער האָט זיך ענטשלאָסען אויסגיטען דאָס האַרץ
אויף פּאפּיער אין דער פּאַרם פון א בריעף, אַליין נישט צו וויסען,
צוליב ווען און צוליב וואָס? א טאָג מיט א נאַכט האָט דאָס
שרייבען צוגענומען, און געשריבען האָט זיך עס ווי א וואַסער, וואָס
לויפט אומגעשטערט, ווי א פּאַנטאָן, וואָס מע האָט אָפּגעלאָזט אַלע
קראַנען. דאָס שרייבען וואַלט קיינמאָל קיין עק ניט געהאַט, ווען
ס'זאָל ניט געווען אויסגעהן פּאפּיער. ווי דער פּערפּאַסער זאָל
זיין ניט קיין נביר, וואַלט ער היינט אַ סך, א סך בעצאָהלט פּאַר'ן
דאָזיגען דאָקומענט! . . .

אצינד איז געבליבען נאָר איין זאַך: ווי אזוי קומט די קאַץ
איבער'ן וואַסער? ווי אזוי וועט זי בעקומען דעם דאָזיגען בריעף?
איין עצה נאָר איז פּאַרהאַן: איבערשיקען איהר דעם בריעף דורך
איהר חבר'טאָרין. דאָס וועט הייסען אזוי גוט ווי אריינצונעמען
אינ'ם סוד א דריטע פּערזאָן, פּערטרויען זיך פאַר א זייטיג מי-
דעל, וואָס מע קען זי ניט און מע ווייסט זי ניט . . . וואַלט אפּשר
אין דעם אויף ניט געווען קיין מניעה, איז אָבער א חסרון: ווי אזוי
קומט מען צו צו אָט דער דריטער פּערזאָן? איז דערצו אויף דאָ א
רפואה: מע וועט מווען אריינשלעפען נאָך אַ פּיערטע פּערזאָן.
דאָס איז דער כּחור, וואָס דעם חזנ'ס מיידעל'ס חבר'טאָרין איז אין

איהם פערליעבט. א בחור מיט א בחור—איז גאָר אנדערע ווער-
 מער. א בחור מיט א בחור קאָנען אומגעשטערט זיך צענויפרעדען
 און אָפּהאַנדלען צווישען זיך די גרעסטע סודות. . . איצט איז גע-
 בליבען נאָך איין קלייניגקייט—אויפזוכען דעם בחור און פערבינדען
 מיט איהם ברודערשאַפט. דאָס איז, דאָכט זיך, גאָר א גרינגע
 זאך. נאָר נישט אזוי גיך טהוט זיך עס, ווי סע רעדט זיך.

דער בחור איז געווען א יונג א פריקאזשיק אין איין אייזער-
 געשעפט („זאליאז“), א גאנץ שענער אויפ'ן פנים, נאָר הענד האָט
 ער געהאַט א פאָר-דאָס, וואָס מע רופט אָן „ידיים“. צוטרעמען
 צום בחור איז ניט אזוי שווער, ווי ס'איז שווער געווען צו זאָגען
 איהם, אויף וואָס מע דאַרף איהם האָבען. שוין ביי'ם ערשטען
 ארויסטרעט איז שיער אויסגעפאלען א שטיקעל סקאַנדאַל. די בעל-
 הבית'טע פונ'ם אייזער-געשעפט, א אידענע איין אָנגעפעלצטע, גאָר
 ניט נאָכ'ן סעזאָן, מיט שוואַרצע הענד און מיט איין אונטערנע-
 שוואַרצטע נאָז (פון דעם, וואָס זי וועגט שרויט און צוויקעס מיט
 די הוילע הענד און שנייצט מיט די זעלבע הענד די נאָז), איז ניט
 געפעלען געווען די מעשה, וואָס איהר פריקאזשיק קאָן זיך מיט
 ראַבינאָוויטשעס יונגעל. וואָס פאר „דאָטשיניעניעס“ קאָן האָבען
 א בחור א פריקאזשיק מיט רב נחום ראַבינאָוויטשעס א יונגעל?
 איז איין מאָל אוועק. דאָס אנדערע, אז ס'איז געקומען צום רעכ-
 טען שפיץ, און שלום האָט איהם א זאָג געגעבען, אז ער האָט א
 בקשה צו זיין כלה, האָט זיך דער פריקאזשיק אויפגעבלאָזען, ווי א
 האָהן אויף א קאָץ, ווען זי כאַפט זיך אריין צו זיינע היהנער: „פון
 וואָנען ווייסט דו, אז איד האָב א כלה?“ „איך בין בעקאַנט מיט
 איהר חבר'טאָרין. . .“ „מיט'ן חזן'ס מיידעל? ע! דאָרט וועסט
 דו האָבען א ביין ברעכער. . .“ שלום פערשמעהט ניט, וואָס
 הייסט דאָס, אייגענטליך, א „ביין ברעכער.“ נאָר נאָכ'ן פריקאז-
 שציק'ס געלעכטערעל שטויסט ער זיך, אז דאָס דאַרף זיין ניט פון
 די אנגעעהמע זאַכען. טהוט ער איהם א פרעג: „ווער איז דער
 בייגברעכער?“ . . . „דאָס איז שוין מיין עסק. . .“ נאָר לאַמיר

האַרבען, וואָס איז די בקשה? "שלום ציהט ארויס דעם געפאַקטען בריעף פון קעשעני און גיט איהם איבער דעם פריקאזשציק: „אַט דאָס דאַרף אייער כלה איבערנעבען דעם חזנ'ס מיידעל און איבער שיקען מיר דורך אייך טאַקי איין ענטפער." דער פריקאזשציק נעמט צו דעם בריעף, בעטראכט דעם קאַנווערט פון אלע זייטען: „אַט דאָס איז גאָר? קום צוגעהן מאָרגען, וועסט דו מסתמא בעקר מען איין ענטפער. . . ."

אַראָפּ א שטיין פונ'ם האַרצען. אויף מאָרגען אין דער אָפּ געשטעלטער צייט האָט שלום בעקומען פונ'ם פריקאזשציק איין ענטפער, אז ער האָט נאָך גיט קיין ענטפער. „קום צו געהן מאָר גען, וועט געוויס זיין איין ענטפער." אויף מאָרגען ווידער דאָס אייגענע—נישטאָ נאָך קיין ענטפער! דאָ האָט שלום בעמערקט—און אפשר האָט זיך איהם גאָר אויסגעוויזען אזוי?—אז דער פריקאזשציק שמייכלט עפּים מאָרנע אונטער. צו דעם חשד איז צו געקומען נאָך אַ חשד: דער פריקאזשציק האָט איהם אַ זאָג געגעבען מיט אַ זיפצעל: „ווען איך זאָל קאָנען שרייבען, אזוי ווי דו! . . .“ „פון וואָנען ווייסט דו, ווי אזוי איך שרייב?“, „מיין כלה האָט מיר דערצעהלט. . . .“ „פון וואָנען ווייס דיין כלה?“, „זי ווייס עס פונ'ם חזנ'ס מיידעל. . . .“

א תירוץ איז דאָס אפילו א נישקשה'דיגער, און ס'איז אודאי זעהר אַנגעלעגנט צו הערען אזא קאמפלימענט פון א מיידעל, וואָס מע האָט זי ליעב. . . . נאָר פונדעסטוועגען און גיט ווילענדיג גנבה'ט זיך אריין א מחשבה זרה: טאָמער האָט דער פריקאזשציק גיט איבערנעגעבען דעם בריעף און האָט איהם בעסער אליין געליענט? . . . דער דאָזיגער געדאַנק לאָזט גיט שלאָפען. קוים דערווארט זיך אויף איין ענטפער! דאָס איז געווען שוין ערב יום טוב. דער פריקאזשציק איז איהם געלאָפען אַקעגען און אריינגערוקט אין האַנד אריין אַ געל שטיקעל פאַפיער, צענויפגעלעגט אין פיערען, אָהן אַ קאַנווערט, נאָר מיט טריוואַקס פערזיעגעלט און צוגעקוואַטשט מיט אַ מטבע. דאָס איז געווען דאָס לאַנג ערוואַר-

טעמע ברוועל פונ'ם חונ'ם מיידעל, געשריעבען מיט דינע לאנגע
 אותיות, וואָס האָבען דערמאָנט איהרע דינע לאַנגע פינגער. דאָרט
 איז געשטאַנען, אז זי האָט זיין בריעף מיט טרערען אין די אויגען
 געלייענט עטליכע מאָל, און עס טהוט איהר באַנג, וואָס זי קאָן ניט
 אזוי שרייבען, ווי ער. „זי זאָל האָבען פליגעל, וואָלט זי צו איהם
 געפלויענען. זי זאָל קאָנען שווימען, וואָלט זי אַלע ימים איבערנע-
 שוואַמען אבי צו איהם צו קומען, און אז אויב ער מיינט, אז זי
 קאָן יאָ שלאָפען רוהיג, האָט ער א טעות, און זי קוקט שוין ארויס
 אויף דעם שמחת תורה מיט אַלע אויגען, וואָרום א האַרץ פיהלט אַ
 האַרץ! . . .“ צום סוף האָט זי איהם געוואָרענט, ער זאָל צו איהר
 מעהר קיין בריעף דורך אַזאָ וועג ניט שרייבען, וואָרום „זי איז זי-
 כער, אז דעם בריעף האָבען געהאַלטען פרעמדע הענד . . .“ דאָ
 קומען איהם אַקעגען דעם פריקאזשציק'ס „ידימ“, און עס וואַרפט
 איהם אריין אין אַ קעלט מיט אַ היטץ, אז ער שטעלט זיך פאַר, ווי
 אזוי דער פריקאזשציק האָט געעפענט דעם קאָנווערט און געלייענט
 זיין בריעף, וואָס ער האָט אויסגעגאַסען פאר'ן חונ'ם מיידעל! . . .
 נאָר ער עסט זיך ניט אָפּ לאַנג דאָס האַרץ, וואָרום אַט-אַט איז שמחת
 תורה און אַט באַלד וועט ער זי זעהען, שטעהן נעבען איהר, רעדען
 מיט איהר—מיט'ן חונ'ם מיידעל . . .

שמחת תורה צו הקפות

שמחת תורה צו הקפות

די נאכט פון שמחת תורה.—די פאעזיע וואס פאר הקפות—אידעו האפען א מענצעל.—ווייבלעך און מיידלעך קושען די רייניגייטען.—די הימלען עפענען זיך און מלאכים זינגען שירה.

ען איך בין געטהע—אסור אויב איך וואָלט בער שריעבען די צרות פון איין יונגען ווערטער. איך וואָלט שוין בעסער בעשריבען די צרות פון א אָרעם בחור'על, וואָס איז געפעהרליך פערליעבט אין א חזנ'ס א מיידעל. אָדער ווען איך בין היינע—אסור אויב איך וואָלט בעזונגען די „פלאַד רענטינישע נעכט.“ איך וואָלט שוין בעסער בעזונגען די נאכט פון שמחת תורה, בעת אידען געהען צו הקפות און יונגע ווייבלעך און שענע מיידלעך קלויבען זיך צענויף אין שוהל, מישען זיך אויס מיט די מאַנסבילען—שמחת תורה מעג מען. זיי קושען די תורה, שפרינגען און רופען און קוויטשען אויף אלערליי טענער: „דער לעבט איבער א יאָהר!“ און בעקומען צוריק איין ענטפער: „גם אתם! גם אתם!“ . . .

נאָך מיט א שעה אָדער צוויי פאר די הקפות קומען זיך צענויף די קליינע קינדער, יונגלעך און מיידלעך, קלעטערען ארויף אויף די ביינק, די פאָהנען פלאַטערען, די עפעל זענען רויט, די ליכטלעך ברענען, און די בעקלעך זייערע זענען ניט ווינציגער רויט ווי די עפעל, און די אויגען לויכטען ניט ערגער ווי די ליכטלעך. דאָס איז קליינוואַרג. די עלטערע בחורים'לעך, די גמרא'יונגלעך אָדער

תלמידים פון די קלאסען—די שפאציערען נאך דערווייל ארום אין דרויסען אויפ'ן שוהל-הויף. די לופט איז נאך לינד און שיטער. דער הימעל איז אויסגעשטערענט. עס פיהלט זיך יום טוב אין דער גאנצער וועלט. אפילו די שטילקייט איז א יום-טוב'דיגע. קיין זאך איז ניט אימשטאנד צו שטערען די הייליגקייט פון דער דאזי-גער נאכט, פון שמחת תורה, ווען דאס אויסדרעוועהלמע פאלק אי-בער דער גאנצער וועלט פרעהט זיך מיט זיין הימעלשער מתנה. און טאמער פאָהרט דורך דערביי א גויעשע פוהר און הויבט אויף א געדיכטען שטיקענדיגען שטויב; טאמער פליהט דורך א פאטש-טאָווע גלעקעל—דזין, דזין, דזין—עס פאָהרט א „קנעפעל“—ווער הערט זיי? דער שטויב וועט זיך אפבלענען, דאָס גלעקעל וועט פערלירען געהן ערגיץ ווייט, ווייט—און די נאכט בלייבט אלץ הייליג, אלץ יום-טוב'דיג, וואָרום ס'איז דאָך שמחת תורה אויף דער וועלט! א שוואַרצע קאץ לויפט דורך פערביי מיט איהרע גלאַט-סאמעטענע טריט און שניידט דורך דעם גאנצען שוהל-הויף אין דער ברייט און ווערד פערשוואונדען. א הונט רופט זיך אַפּ ערגיץ פון א ווייטער גויעשער גאס מיט א בילען אין א לאנגען מינגאַרנעם טאָן און ווערד אנשוויגען—און די נאכט בלייבט אלץ הייליג, אלץ יום-טוב'דיג, וואָרום ס'איז דאָך שמחת תורה אויף דער וועלט. און עס אטהעמט זיך אזוי גרינג. און אויפ'ן האַרצען איז אזוי גוט, אויף דער נשמה אזוי אויפגעלעגט. אזוי גדול'דיג איז מען ביי זיך. א קליינגקייט—דאָס בין איך, און דאָס איז די נאכט פון שמחת תורה, און דאָס איז א הימעל, און דאָרט איז גאָט—מיינ גאָט! מיינ הימעל, מיינ יום טוב!

— קינדער! מע געהט שוין מיט די הקפות!

מע כאַפט זיך גארניט אָן. דערווייל דאווענט מען ערשט מעריב. צאלי דער חזן פון דער קאלטער שוהל שטעהט ביי'ם עמוד מיט זיינע צוויי משוררים. איינער, א שוואַרצער בחורעץ מיט גראַבע ליפען—א באַס. דער אנדערער, איין אויסגעדארט יונגעלע מיט א ווייס

פנים'על—א סאפראנאָ. און דער חזן אליין, רב צאלי, מיט זיין גאָרדענעם האַלז—א איד א הויכער, א געלער, מיט איין אויסגעבוי-גענער נאָז ווי א שופר, מיט דינע געקרייזעלטע פאה'לעך און מיט א געלער געקרייזעלטער באָרד, וואָס זעהט אויס, ווי א צוגעבונדענע—ווער וועט דאָס גלויבען, אז אזא פערזעהעניש וועט האָבען אזא שענע צארטע איידעלע ליעבע טאָכטער? . . . „דעם חזנ'ס מיי-דעל“—דאָס איז זיין טאָכטער, און צאלי דער חזן—דאָס איז א י ה ר פאָטער, וואָס בעריהמט זיך פאר איטליכען, אז ער האָט א מיידעל—איז זי איינע ביי גאָט, די אנדערע ביי איהם. איין חסרון נאָר—זי וויל ניט א כלה ווערען. „וועמען מע זאָל איהר ניט רעדען—איז איין מאָל ניון. נאָר ס'וועט איהר העלפען, ווי א טוידטען באַנקעס. אז ס'וועט קומען דער רעכטער זונג, וועט זי שוין מוזען זאָגען יאָ. אַניט נעמט מען זי פאר די צעפ. און פאר נויט איז דאָ א שטעקען! . . .“ אזוי זאָגט ער אליין, צאלי דער חזן, געווענהליך אין א שפאָס, און בעווייזט זיין יאָמשאָווע שטע-קען מיט דער אלטער פערגעלטער עלפאנט-ביינערדיגער גאלקע. מע האָט שוין אָבגעדאווענט מעריב אין דער קאלטער שוהל, און צו הקפות איז נאָך ווייט: מע האַלט ערשט ביי „אתה הראית לדעת“ און מע טיילט אויס צווישען די מזרח-וואַנד-בעלי-בתים די פסוקים פון „אתה הראית“, וועלכע יעדער זאָגט זיך אָפּ שטעהענדיג אויף זיין פלאַץ, און איטליכער בעזונדער מיט איין אנדער קול און מיט איין אנדער נוסח. דאָס הייסט, דער נוסח איז איין און דער זעלבער נוסח אויף דער גאַנצער וועלט, נאָר מחמת יעדער האָט זיך זיין שטימע מיט זיין טעמבר און מע שרעקט זיך א ביסעל איבער פאר דעם אייגענעם קול, קומט אויס ניט דאָס, וואָס מע וואַלט אליין געוואַלט, און דאָס דריידעל, וואָס מע לאָזט איבער אויפ'ן סוף פסוק, געהט אין גאַנצען פערלירען . . .

די קאלטע שוהל איז גענוג גרויס און ברייט און הויך און אָהן א סטעלי, נאָר מיט א דאָך—און דערפאר רופט מען זי די „קאלטע“ שוהל. דער דאָך איז צעמאַלט ווי א הימעל—בלוי, שוין א ביסעל

צו בלוי, אוש גרין. דער פארבער האָט אַריבערנעכאָפּט די מאָת. און די גלאַנצענדיגע שטערען זענען אביסעל צו גרויס. יעדער שטער-רען איז א ביסעלע קלענער פון איין עפעל און כאַפּט דעם אָפּבליק פון א קארטאָפּעל, ארום און ארום בעגילט מיט גאָלד. אויסגעלעגט זענען די קארטאָפּעל, דאָס הייסט די שטערען, ניט אזוי, ווי די שטערען אין הימעל, אָהן א שום אַרדנונג, — ניין! נאָר אויסגעלעגט שורות-ווייז, נאָהינט און געריכט איינס נעבען דאָס אַנדערע. פון אין מיטען צענטער, אויף לאַנגע מעשענע שטריק, הענגען אַראָפּ אַלטע פאַרצייטיגע הענגלייכטער פון אַלטען געלען פּערגרינטען מעש. פון דעם זעלבען אַלטען פּערגרינטען מעש זענען אויף די העסעס, וואָס אויף די ווענד—און אַלעס איז אָנגעפאַסט מיט ליכט. אַלע ליכט ברענען. ס'איז אזוי ליכטיג, אז עס דאַכט זיך, אז ליכ-טיגער קאָן שוין נאָר ניט זיין.

פון וואַנען האָבען זיך גענומען אזוי פיעל אידען, קיין עין הרע, און ווייבער, און ווייבלעך, און בחורים, און מיידלעך, און קליינע קינדער? שלום איז דאָס דעם ערשטען מאָל אין דער קאַלטער שוהל, און ניט ווילענדיג קומט איהם אויפ'ן זינען דער פּסוק: מה טוב אוהליך יעקב—ווי שען זענען דייע געצעלטען, יעקב! . . . עס קומט איהם אָן ניט גרינג צו בעקומען איין אָרט אויף צו זיצען. א גליק, וואָס דער שמש האָט איהם דערקענט—ס'איז דאָך רב נחום ראַבינאָוויטשעס א זעהנדעל, דאָרף מען איהם מאַכען איין אָרט, און דוקא אין שפיגעל באַנק, צווישען בעלי בתים.

וואו האַלט מען? דער רעש מיט'ן טומעל זענען אזוי גרויס, אז מע הערט נישט דעם חזן, נישט זיינע משוררים. אומזיסט איז דעם עולם'ס שרייען, „שא!“ אומזיסט איז דעם שמש'ס קלאַפּען אין טיש. ווייבלעך גראַגערען, מיידלעך לאַכען, קינדער פּישטשען. אַט שטעהט אַ יונגעלע מיט ביטערע טרערען. „וואָס וויינסט דו, יונג געלעך?“—מע האָט איהם אַראָפּגעוואָרפען דעם עפעל פון דעם פּאהן—אומגעהרען—און צעטראָטען מיט די פיס. וואָס וועט ער אַיצר-מער טהון אָהן איין עפעל? . . . און נעבען יונגעלע זיצט אַ בחור

און שטשערעט די צייהן, לאכט פונ'ם יונגעלע'ס טראגעדיע. פער-
 דריסט דאָס שלום'ען, לאָזט ער זיך אריין מיט'ן בחור אין א דיס-
 קוסיע: „וואָס איז דער געלעכטער?“—ענטפערט איהם אָפּ דער
 בחור און הערט ניט אויף צו בעווייזען די צייהן: „א יונגעלע א
 שוטה!“ פערדריסט דאָס שלום'ן נאָך מעהר: „נו און דו איז
 זיינע יאָהרען האָסט דו געהאַט מעהר שכל?“ דאָ הערט דער בחור
 אויף צו לאַכען און ענטפערט אָפּ שוין ווי אַ שייגען: וויפיעל
 שכל איך האָב געהאַט אין זיינע יאָהרען גערענק איך ניט, נאָר אז
 איצט האָב איך מעהר שכל אין פּיאַטע, וויפיעל דו איז קאָפּ—דאָס
 איז זיכער, האָטש דו געהסט אין די קלאַסען און האָטש דו ביוט
 נחום ראַבינאוויטשעס זוהן“ . . . וואָלט דאָס ניט געווען אין דער
 קאַלטער שוהל צווישען פרעמדע, וואָלט נחום ראַבינאוויטשעס זוהן
 זיך אַנדערש אָפּגערעכענט מיט איהם. דאָ האָט ער אָבער געמוזט
 כאַפען א שווייג, וואָרום צווישען יאָ און ניין, וואָלט ער געקאָנט
 זיין א געפאַטשטער פונ'ם דאָזיגען בחור דעם עזות-פנים. און אַגב
 האָט ער שוין דערהערט אינ'ם גרויסען טומעל מיט'ן גרויסען רעש
 די ליעבע ווערטער: „התורני רב שמשון זאב בר חיים צבי הכהן
 תן כבוד לתורה!“ . . . „התורני רב משה יעקב ב"ר נחמן דוב
 הלוי תן כבוד לתורה!“ . . . די משמעות, אז די הקפות האַכען זיך
 שוין אָנגעהויבען. וואו זשע איז „דעם חזן'ס מיידעל“? . . .
 „אנא ה' הושיעה נא!“—דער ערשטער טור האָט זיך געענ-
 דיגט מיט אַ נגון, מיט'ן גראָבען נגון „היידא“ און מיט אַ טענצעל.
 און ער כאַן הקפה א'! און דער שמש רופט שוין ווידער אויס מיט
 זיין הייזעריגען קול און מיט'ן זעלבען נוסח: „התורני דער און דער
 תן כבוד לתורה!“ „התורני דער און דער תן כבוד לתורה!“ און אָט
 אזוי האַט זיך געענדיגט די צווייטע הקפה, די דריטע, די פיערטע.
 נאָך יעדער הקפה דער זעלבער גראָבער נגון מיט'ן זעלביגען טענ-
 צעל—און דעם חזן'ס מיידעל זעהט מען ניט.
 שלום רוהט ניט, קוקט אויף אלע זייטען, טאַמער וועט ער זי
 פאַרט אַמאָל דערזעהן—נישטאָ זי! ניט זי, ניט איהר חבר'טאָרין!
 ניט שוין זשע האָט זי איהם אזוי מאוס אָפּגענאַרט? . . . אָדער

אפשר האָט זי ניט געקאָנט קומען? אפשר האָט זיך מיט איהר עפּים געטראָפּען? אפשר איז מען זיך דערנאָנגען פון זייער אָפּרעדען און מע האָט זי איבערגעלאָזט אין שטוב אונטער'ן שלאָס? אויף צאָלי דעם חזן איז צו גלויבען! א מענש, וואָס שלעפט פאר די צעפ און גיט מיט א שטעקען! . . . און די שוואַרצע געדאַנקען און פינ-סטערע מחשבות האָבען נאָר קיין גרעניץ . . .

אפנים, דעם שמש האָט זיך אויסגעראַכט, אַז דאָס, וואָס נחום ראַבינאוויטשעס בחור'על דרעהט זיך, קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען, זיצט ניט איין אויף איין אָרט, איז א סימן, אז ער גאָהרט, ער געהט אויס נאָך א הקפה. און אפשר האָט איהם איינער פון די גבאים א וואונק געגעבען, ער זאָל ראַבינאוויטשעס זוהנדעל אויך מכבד זיין מיט אַ הקפה? יעדענפאַלס, האָט זיך צווישען אַנד דערע נעמען פלוצים דערהערט אויך זיין נאָמען: „הבחור שלום ב"ר מנחם נחום תן כבוד לתורה!“ . . . דאָס גאַנצע בלוט איז איהם אריין אין פנים, נישט געקאָנט אריבערטראָגען די בעל-הבתישע אויגען, וואָס האָבען אויף איהם געקוקט. ער האָט זיך גע-פיהלט, ווי עס פיהלט זיך יעדער בחור, אז מע רופט איהם אויף מפטיר. און איידער ער האָט זיך אַרומגעקוקט, וואו ער איז אין דער וועלט, האָט איהם שוין דער שמש אונטערגעטראָגען א ריי-ניגקייט, און ער שטעהט שוין אין דער רייהע מיט אַ בינטעל אידען און מיט אַ גרויסער ספר-תורה אין די הענד, און די פראַצעסיע געהט שוין אָן: דער חזן רב צאָלי געהט אויף צו פריהער און זינגט: „עוזר דלים הושיעה נא!“ וויבלעך און מיידלעך רייסען זיך, קר שען די ספר-תורה און ווינשען איהם: „דערלעבט איבער א יאָהר!“ ער פיהלט זיך מאָדנע, וואָס מע זאָגט איהם „איהר“, און איז צוטור מעלט פונ'ם אומגערעכטען כבוד, און איז גרויס ביי זיך, וואָס ער געהט אין דער רייהע, איין בחור צווישען אזוי פיעל אידען—און נאָר דערפאַר וואָס ער איז ניט קיין אבי ווער, רב נחום ראַבינאוויטשעס אַ זוהנדעל, פאַרט א „טאַמענס א קינד“! . . . נאָר סאַמע אין רעכ-טען טומעל דערפיהלט ער אַ קוש אין האַנד אריין: „דערלעבט אי-

בער א יאָהר!" ער הויבט אויף די אויגען, דערזעהט ער—ס'איז
 „זי" דעם חזו'ס מיידעל, און איהר חבר'טאָרין, פערשטעהט זיך,
 נעבען איהר . . . . .
 אַלע הימלען עפענען זיך און מלאכים נידערען אראָפּ און זינגען
 שירה. זיי בעזינגען די וועלט, וואָס גאָט האָט בעהערשט—אַזא
 גוטע, זיסע, שענע, ליעבע וועלט! זיי בעזינגען די מענשען, וואָס
 גאָט האָט בעשאַפען—אזעלכע גוטע, זיסע, שענע, ליעבע מענשען!
 ס'איז אזוי גוט, אַז עס ווילט זיך וויינען פאַר גוטסקייט. און אין
 האַרצען זינגט זיך איהם צו די מלאכים: „שלום עליכם, מלאכי
 השרת! . . ."

אמת, די ערשטע מינוט איז איהם געווען פריקערע און וואונ-
 דערליך. אַנשטאַט דעם „זי" זאָל קושען די ספר-תורה האָט „זי"
 אַ קוש געגעבען זיין האַנד! איז דאָס אפשר געווען אומגעריכט?
 ניין, נישט אומגעריכט. ער האָט דאָס אַרויסגעזעהען פון איהרע
 שמייכלענדיגע אויגען. ער איז געווען אזוי איבערראשט, אז ס'איז
 אָפּגעגאַנגען אַ האָר, ער זאָל אַרויסלאָזען די רייניגקייט פון די הענד.
 ער האָט חשק געהאַט זיך אָפּשטעלען, נאָך אַמאָל אַ קוק טהון איהר
 אין די שענע אויגען אַרײַן, אויב ניט זאָגען אַ צוויי ווערטער—
 לאָזט מען איהם אָבער ניט. די אידען, וואָס געהען איהם נאָך פון
 הינטען, לאָזען איהם ניט. מע דאַרף געהן ווייטער. מע דאַרף
 איבערגעבען די רייניגקייטען צו אנדערע. די הקפות האָבען זיך
 נאָך ניט געענדיגט. ערשט דאָ, בײַם אַרון קודש, איבערגעגעבען
 דעם שמש די ספר-תורה, קוקט ער זיך אום צוריק, טאָמער וועט ער
 זי דערזעהען נאָך אַמאָל, האָטש פון דער ווייטען. מע זעהט זי
 ניט. לאָזט ער זיך מיט דער ווייטעריגער הקפה, געהט נאָך נאָך די
 אידען גלאַט אזוי, מאַכט אַ טור, זוכט זי מיט די אויגען—ניטא
 „דעם חזו'ס מיידעל", נעלם געוואָרען! לויפט ער אַרויס אין דרוי
 סען, זוכט זי אויפ'ן שוהל-הויף — ניטאָ זי אין ערניץ ניט! . . .
 אפשר איז דאָס געווען אַ חלום! אפשר איז דאָס געווען אַ דמיון?

ניין. ס'איז נישט געווען קיין חלום, ס'איז נישט געווען קיין דמיון.
 ער פיהלט נאך איצט אויך דעם קוש פון איהרע ליפען אויף זיינע
 הענד. ער נעהט ווייטער און ער פיהלט ניט די ערד אונטער זיך.
 עס ווייזט זיך איהם אויס, אז ער האָט פליעגלען און אז ער פליהט,
 ער שוועבט, און די מלאכים שוועבען מיט איהם, טראָגען זיך אין
 דער לופטען, בעגלייטען איהם גלייך ביז'ן גרויסען בית המדרש.
 דאָרט האָלט מען נאָך אין מיטען די הקפות. דער טאַטע איז
 מאָרנע אויפגעלעגט, יום־טוב'דיג געשטימט און זעהט אויס אין
 דער אלטער צעהאקטער זיידענער קאַפּאַטע, פון וועלכער עס קומט
 ארויס ערטערווייז דער געלער אונטערשלאַק, אזוי שען, אזוי גרויס־
 אַרטיג, ווי קיינמאַל ניט. נעבען איהם שטעהען ביידע געראַטענע
 איידעמס, פון איין זייט לייזער־יאַסעל, פון דער אנדערער זייט מאַ-
 גיראַוו. ביידע וויצלען זיך, און דער טאַטע הערט זיך איין, ווי זיין
 שמייגער איז, און לאַכט. „וואו ביזט דו געווען אזוי שפעט?“—
 טהוט דער טאַטע אַ פרעג, חלילה ניט אויף צו בעשטראַפען, נאָר
 גלאַט אזוי אויס נייגעהריגקייט. „אין דער קאַלטער שול“—ענט-
 פערט איהם שלום און בעריהמט זיך, אז מע האָט איהם מכבד גע-
 ווען דאָרט מיט אַ הקפה. איז דאָס דעם טאַטען געפעלען און ער
 זאָגט: „ס'איז זעהר שען פון זיי.“ און די געראַטענע איידעמס
 וויצלען זיך איבער ראַבינאַוויטשעם בחור'על. איינער פרעגט
 איהם: „צי האָט ער זיך בעקענט אין דער קאַלטער שול מיט'ן עוזר
 דלים?“ און דער אנדערער בעמערקט: „ווי קומט אַהין דער עוזר
 דלים? דאָרט איז דאָך נאָר דעם עוור־דלים'ס אַן אייניקעל!“ און
 אלע דריי לאַכען זיי פון דער חכמה, און שלום העלפט זיי לאַכען.
 עס גיט זיך אויס אַ נאַכט! אזאַ נאַכט קאָן געמאַהלט זיין נאָר
 שמחת־תורה צו הקפות.

דער קריזיס

דער קריזיס

זיך מאוס אפגענארט אין די הייליגסטע געפיהלען.—ווערד קראנק אויף טיפוס.—
שטעהט אויף איין אנדער מענש.—געזעגענט זיך אפ מיט זיינע קיני
דערשע יאהרען.

לע מאָל, ווען דער בערפאָסער פון די דאָזיגע בער-
שרייבונגען לאָזט זיך אַראָפּ אין די טיעפע קאָ-
מאָקאָמבען פון זיין ווייטער קינדהייט, טראָגט
ארויס אויף גאָט'ס וועלט און לופטערט דורך
זיינע זכרונות פון די אויף אייביג פערנאנגענע
יונגעלשע יאהרען, פערטיעפט זיך אין זיינע שפע-

טעריגע ערפאהרונגען פונ'ם גרויסען וועלט־יאָרד, וואָס מע רופט
דאָס „לעבען“, און בעטראַכט דאָס אלסדינג מיט אַ קלאָרען קאָפּ
און מיט אַ קאלטען מח, בעוואונדערט ער, ווי ער האָט געקאָנט ארי-
בערטראָגען אזעלכע אונדערבארע מינע קלעפּ, מאוסע אָפּנארעכטסען
און ביטערע ענטווישונגען און בלייבען גאַנץ אויף צו כאַפען פרישע
קלעפּ מיט נייע אָפּנארעכטסען מיט נאָך גרעסערע ענטווישונגען?
די קלעפּ אליין זענען נאָך ניט אזוי מסוכן, ווי די ענטווישונגען, ווי
דאָס, וואָס מע בלייבט אָפּגענארט. אַ קלאַפּ פּערהיילט זיך, אָבער
איין ענטווישונג לאָזט איבער נאָך זיך אַ קרעל אין דער נשמה אויף
אייביג.

דער העלד פון דער דאָזיגער ביאָגראַפיע האָט שוין געפרובט
געשלאָגען ווערען מאַראַליש און בענומען ווערען מאַטעריעל פון

קאָפּ ביז פּיס. ער האָט פּערזוכט דעם טעם, ווי דער לעזער וועט דאָס זעהען פון די ווייטערדיגע קאפיטלעך, פון צו פּערליערען א ריעזיגען קאפיטאַל אין א קורצער צייט דורך פּערשיעדענע ספּעקולאַציעס, וואָס אַלערליי מנחם־מענדעלס האָבען איהם אין זיי אריינגעפיהרט, און ער קאָן זאָגען מיט אַ ריינעם געוויסען, אז איהם האָט ניט אזוי גענומען דער פּערל־וסט פון געלד, ווי דאָס, וואָס מענשען האָבען איהם אָפּגענאַרט און וואָס ער האָט זיך אָפּגענאַרט א ין מענשען. די ענטווישונג—אָט וואָס איהם האָט מקצר ימים געווען אלע מאָל, אָט וואָס איהם האָט געטריבען אין דער ערד אריין.

שוין אין יענער עפאָכע, ווען ער איז געווען נאָך נאָך א שנעק און האָט זיך נאָריש פּערליעבט אינ'ם „חזנ'ס מיידל“, האָט ער שוין געכאַפט דעם ערשטען קלאָפּ פון שרעקליכער ענטווישונג—אזאַ קלאָפּ, וואָס ניט ער, ניט קיינער האָט זיך געקאָנט דערויף ריכטען. מע האָט געקאָנט ערוואַרטען, למשׁל, אז די עלטערען זאָלען גע-וואוירע ווערען פון דעם אומגעלומפּערטען ראָמאַן און צעשטערען דעם נאָרישען שרודף. מע האָט געקאָנט ערוואַרטען, אז צאָלי דער חזן זאָל געהמען די טאַכטער פאר די צעפּ, אָדער דערלאנגען איהר מיט'ן שטעקען ניט אויף קאַטאַוועס, נאָך טאַקי אויף דער רעכטער אמת. נאָך ווער וואָלט דאָס געקאָנט צולאָזען, אז דעם חזן'ס מיידל זאָל אין דער זעלבער צייט, וואָס זי האָט געשפּיעלט אַ ראָמאַן מיט נחום ראַבינאוויטשעס בחור'על, נאָך זיין פּערליעבט אין א גוי. אַ פּריקאַזשציק ביי קאַטיעלניקאווען אינ'ם גרויסען אייזען־גע-שעפט, און זאָל מיט איהם איינמאַל אין א שבת־צונאַכטס, ניט ווייט פון יענעם שמחת תורה, וואָס איז בעשריעבען אויבען, אַנט-לויפּען, אריינגעבען זיך אין א פרויען־מאַנאַסטיר, צווישען מאַנאַש-קעס, זיך דערנאָכדעם אָפּ'שמד'ען און חתונה האָבען טאַקי פאר דעם זעלבען קאַטיעלניקאווען פּריקאַזשציק? ! . . .

קיון פאַנטאַזיע פון א שרייבער וועט ניט צוטראַכטען דאָס, וואָס דאָס לעבען אליין קאָן צוטראַכטען. אודאי איז נעבאָד צאָלי

דער חזן ארומגעלאָפּען, געזוכט זכות אבות, פּראָטעקציעס צום אַר-
 כימאָנדרט, צו דער איהומענשע פונ'ם מאָנאָסטיר און אַליין צום
 נובערנאָטאַר — עם האָט ניט געהאַלפּען קיין שמע-ישראָל. די
 שטאַרט האָט געקאַכט, ווי א קעסעל. די „גאַנצע וועלט“ האָט גע-
 וויענט זיך. וואָלט דאָס האָטש געווען גלאַט אַ מיידעל, אַ אידישע
 טאַכטער—עם מאַכט זיך איין אומגליק, וואָס זאָל מען טהון? איז
 ניין. דאַרף זיך עם טרעפּען מיט אַ חזן, אַ כלי-קודש! ווער וועט
 איהם איצט צולאָזען צום עמוד? פּרעגט זיך אַ קשיא: פון וואַנען
 וועט ער לעבען? היינט דער בזיון פאַר די בעל-בתיים פון דער
 קאַלטער שוהל איז אויך עפּים ווערטה. וואַרום פאַר וואָס האָט זיך
 עם געטראָפּען גראָד מיט זייער חזן פון זייער שוהל?...
 וואָס פאַר אַ ווערטה האָבען אָבער געהאַט די אלע אויסנערע-
 כענטע צרות, בזיונות און יסורים קעגען דעם גיהנם, וואָס האָט זיך
 אָפּגעטהאַן איז דער נשמה פון יענעם בחור'על, וואָס איז געווען מיט
 סכנות פּערליעבט אינ'ם „חזנ'ס מיידעל“ און וועלכען דאָס מיידעל
 האָט אזוי מאַוס אָפּגענאַרט, פּערביטען איהם, אַ טאַטענס אַ קינד,
 אויף אַ גוי אַ פּריקאַזשציק ביי קאַטיעלניקאָווען? ! צוליעב וואָס
 האָט זי בעדאַרפט נאַרען איין אומשולדיגען בחור'על, שרייבען איהם
 אזעלכע בריוועלעך? קושען אין דער האַנד שמחת-תורה צו הקפות?
 שווערען איהם אייביגע ליעבע און נאָך אזעלכע זאַכען? דאָס אַנט-
 לוּיפּען מיט'ן פּריקאַזשציק איז דאָך ניט געווען קיין פּלוצליכע,
 אומגעריכטע פּערליעבעניש. דאָס איז געווען איין אָפּגערעדטע
 זאָך שוין פון לאַנג. און ער דערמאָנט זיך, וואָס איהר חבר'טאָ-
 רינס חתן, דער פּריקאַזשציק מיט די „ידיים“ האָט איהם געהאַט
 אַ זאָג געגעבען, אז ביי'ם „חזנ'ס מיידעל“ וועט ער זיך בעגעגענען
 מיט אַ ביינברעכער. איצט ווייסט ער שוין, ווער דער ביינברעכער
 איז... און דאָס וואַרפט איהם אַריין אין אזאַ פיייער, אז ער פּער-
 שעלט זיך זיין געביון. ער שעלט דעם טאַג, וואָס ער האָט זיך
 בעקענט מיט'ן „חזנ'ס מיידעל“. ער שעלט דעם בחור, דעם פּרי-
 קאַזשציק פון דער „זאַלאַזנע“ קראַם, און קאַטיעלניקאָו'ס פּרי-

קאזשציק, און אלע פריקאזשציקעס פון דער גאנצער וועלט. אָד! ווי גוט ס'וואָלט געווען, ווען א פייער ברעכט אויס און פערברענט אלע „זאליאונע“ קראָמען פון שטאָדט, אָדער ווען א שטורם-ווינד הויבט זיך אויף און טראָגט אַראָפּ אלע קראָמען מיט אלע הייזער פון שטאָדט, אָדער די ערד עפענט זיך אויף און די גאנצע שטאָדט פערעיאַסלאָוו מיט דער בריק און מיט די פירווארקעס ווערען איינגעזונקען, אזוי ווי קוהה! נישטאָ ביי איהם קיין טראָפען רחמנות אויף אייגענע, אויף פרעמדע, אויף אלטע לייט, אויף קליינע קינדער, עופה'לעך—אלע און אלעס זאָל געהן צו אַלדי שוואַרצע יאָהר! . . . און ער פערשעלט די וועלט, וואָס גאָט האָט בעהערשט—אזא פאַלשע, אזא מאוס'ע פאַסקורנע וועלט! און ער פערשעלט די מענשען, וואָס גאָט האָט בעשאַפען—אזעלכע פאַלשע, מאוס'ע פאַסקורנע מענשען! . . .

פערטיעפט אין אזעלכע מיזאַנטראָפישע געדאַנקען, קומט ער איינמאָל פון קלאַס אהיים און פיהלט, אז דער קאַפּ איז איהם עפּים ווי אָנגעגאַסען מיט בליי. פאַר די אויגען שוועבען איהם רעדלעך מיט עפּים מאָרנע פיגורען. די רעדלעך ברייטלען זיך, די פיגורען ווערען צעגאַנגען, אזוי ווי שניי אויף דער זון, און אויף זייער אָרט קומען אַן אַנדערע פיגורען. קיין וואַרעמעס עסען וויל ער ניט. די שטיעפּמאַמע חרוש'ט זיך: „גע'פּג'ט אַ בער אין וואַלד“—זאָגט זי מיט איהר געוועהנליכען גיפּט. ער קאָן זיך ניט האַלטען אויף די פּיס. ער לעגט זיך אויף דער קאַנאַפּע. דער טאַטע געהט-צי, טאַפּט איהם ביי'ם קאַפּ. עפּים פרעגט ביי איהם דער טאַטע, און ער ענטפּערט, נאָר וואָס מע האָט איהם געפרעגט און וואָס ער האָט געענטפּערט—ווייסט ער ניט. ער געדענקט ניט. דאַכט זיך, עפּים האָט מען גערעדט וועגען „מאַגען“ . . . „דאַקטאָר“ . . . אפּ-טייק“ . . . און עפּים ביטערס פיהלט ער, ווי מען גיט איהם איין דורף א טיי-לעפעל, און סע שמעקט מיט מאַנדלען . . . און דער קאַפּ, אוי דער קאַפּ! . . . און עס וויקלען זיך קנוילען פאַר די אויגען, און זיי שפאַרען זיך דורף די אויהערען ארויס און געהען

אוועק מיט א לאנגען-לאנגען פייה. און ווי קליינע מערעשקעס גראבלען זיי זיך אינוועניג אונטער דער הויט, אין די אָדערען, קיצי-לען, זידען, בולבען זיך אינוועניג אין לייב, און בייטעלעך, בייטעלעך קאמטשען זיך אראפ א בארג, אָהן א שיעור בייטעלעך . . . און מענשען ווילען כאַפּען די בייטעלעך—און קאָנען ניט . . . דער אַנטיק איז אָבער דאָס, וואָס ער האַלט, דאַכט זיך, צוגעמאַכט די אויגען, און זעהט פונדעסטוועגען אַלץ, וואָס סע טהוט זיך! ער הערט ניט—איבער'ן פייפען, וואָס פייפט איהם אין די אויהערען, קאָן ער ניט הערען, נאָר זעהען זעהט ער אַלעמען. אַלע זענען דאָ. אַ מישמאַש פון אַמאָליגע און היינטיגע חברים און גלאַט מענשען. זיין חבר שמואליק, פינעלע שימעלעס, אַלי דאָדי'ס, איצעל דעם פעטער פיני'ס, דער אורח וואַלפּסאָהן . . . שענער פון אַלץ איז דאָס, וואָס קאָטיעלניקאָוו'ס פּריקאָזשיק דאווענט פאר'ן עמוד, זינגט „אתה הראית“, און דעם חזנ'ס מיידעל שלאָגט זיך „על חטא“ . . . און עפּים א קול, א פּערדומפענע שטימע הערט זיך פון דער קאַלטער שוהל ארויס—מאָדנע וויינענדיגע שטימען מיט אַ חליפען. דאָס דאווענען די מתים. מתים דאווענען אַלע שבת צירנאַכטס אין דער קאַלטער שוהל. מיט אַ מיני דאווענען זיי. ווער ווייסט עס ניט? און ס'איז איהם קיין זאָך ניט קשה, אפילו דאָס, וואָס קאָטיעלניקאָוו'ס פּריקאָזשיק, א גוי, זינגט „אתה הראית לָדעת“ מיט'ן אירישען ניגון . . . איין זאָך נור איז איהם יאָ קשה: ווי קומט דאָס, וואָס אָט איז דאָ נאָרוואָס געווען זיין חבר שמואליק, שמואליק דער יתום, פאר וואָס האָט ער איהם ניט געפרעגט, וואָס הערט זיך מיט'ן „אוצר“? ווי קומט דאָס, ער זאָל פּערנעסען אזא וואַזשנע זאָך? ער עפענט אויף די אויגען, און זוכט שמואליק'ען, און קאָן איהם נישט געפינען. ניטאָ קיין שמואליק, ניט קיינער פון די, וואָס זענען דאָ נאָרוואָס געשטאַנען. וואו האַבען זיי געקאָנט אַהינקומען אַלע? און ער מאַכט צוריק די אויגען, און ער הערט זיך צו צום האַרצען, ווי עס קלאַפט, און צו די שלייפען, ווי זיי שלאָגען. און ער פיהלט, אז ער איז אָפּגע-

גאסען מיט שווייס, ער שווימט אין א טייך פון שווייס. די שפיץ פונגער זענען אויפגעבלעזעלט, ווי נאך א שווייךבאך, און די האָר פון קאָפּ זענען נאָס און קלעפען זיך צום שטערען. און ער פיהלט א קאלטע האַנד אויף זיך. און ער דערהערט א בעקאנטען זיפּץ. עפענט ער אויף די אויגען—ס'איז דער טאטע! און נעבען איהם דער אורח וואָלפּסאָהן, און דער קאָלעקטאָר מיט די שוואַרצע בריי־לען, און נאָך און נאָך מענשען. און ער זעהט, אז אלע קוקען אויף איהם מיט החמנות. און ער הערט און פערשטעהט, אז מע רעדט פון איהם. „קרויזיס“, הערט ער, זאגט מען. און ער פערשטעהט נאָך ניט, וואָס פאַר א „קרויזיס“? און ער איז גאנץ צופריערען, וואָס ער איז מיט איין מאָל געוואָרען אזא מיוחס ביי אלעמען, וואָס אלע אינטערעסירען זיך מיט איהם אזוי. מעהר פון אלע אינטערעסירט זיך דער טאטע. ער בויגט זיך אָן איבער איהם און פרעגט איהם: וואָס וואָלט ער געוואָלט? ער ענטפערט נישט באַלד. ער וויל זיך פריהער נוט בעטראַכטען, וואו ער איז אין דער וועלט און וואָס טהוט זיך דאָ מיט איהם? עס נעמט היבשע עטליכע מינוט, ביז ער קומט צו זיך און פערשטעהט, וואָס מיט איהם איז, — אז ער איז קראַנק געווען, אפנים זעהר קראַנק, און אז איצט איז איהם בעסער. בעסער? אויסגעצייכענט נוט. ערשט דעמאָלט, אז ער האָט שוין כמעט אלעס בעגריפען, בענעצט ער מיט דער צונג די פערטריקענטע ליפען און לאָזט ארויס א וואָרט, מעהר ניט אז איין וואָרט:

— אַנרעסען! . . .

קוקט זיך דער טאטע איבער מיט די איבעריגע מענשען, וואָס שטעהען ארום קראַנקען, און טהוט איהם א פרעג איבער:

— אַנרעסען? וואָסערע אַנרעסען?

— איינגעמאַכטס! — ענטפערט דער קראַנקער מיט א מאַרד-נער גראַכער שטימע, וואָס הויבען הויבט זי זיך אָן דין, סאָפּראַ-נעדיג, און לאָזט זיך אויס גראַכ, מיט א באַס. דער קראַנקער האָט זיך אזש אַליין איבערגעשראָקען, ניט דערקענט זיין קול. אין דער

צייט, וואָס ער איז קראַנק געווען, האָט ער זיך אזוי פּערענדערט, אז ווען ער איז אין אַ פּאָר וואָכען ארום אראָפּ פון בעט, קוים דער־שלעפּט זיך אין זאָל אריין, אַ קוק געטהאָן אויף זיך אין שפּיעגעל, האָט ער זיך קוים דערקענט. פאר איהם איז איצט געשטאַנען שוין גאָר איין אנדער מענשעל. פריהער איז דאָס געווען אַ ציקאַווע יונגעל מיט רויטע פעכקע בעקלעך, אַ ריהרעוודיגס, אַ לעבעדיגס, מיט שמייכלענדיגע אויגלעך, קיילעכיג אונטערגעשערען, מיט אַ גענרייזעלט טשוּבעקעל פון בלאַנדע האָר פון פּאַרענט אויפ'ן שטע־רען. איצט האָט זיך דאָס פנים אויסגעבלייכט, די בעקלעך זענען אָכגעפּאַלען, די אויגען זענען גרעסער געוואָרען, דער קוק פּער־טראַכט, און אליין האָט ער זיך אויסגעצויגען אין דער לענג. די בלאַנדע גענרייזעלטע האָר האָט מען איהם אָפּגעשאַרען ביז דער הויט. ווי אַ טאַטער. גאר אַן אנדער בחור'על איז דאָס געווען אַצינד.

אָכער ניט נור אין זיין אויסזעהן אליין האָט ער זיך פּערענ־דערט. ער האָט זיך אין גאַנצען איבערגעאַנדערשט. ער האָט דער־פיהלט, אינוועניג ביי זיך, אין דער נשמה, איז פּאַרגעקומען אַ קריזיס. און עס טהוט איהם באַנג, האַרצעריג באַנג, זיין נאַרישע נאַאיווע פּערגאַנגענהייט, וועלכע וועט זיך שוין ניט אומקעהרען און ניט איבער'חזר'ן קיין מאָל, קיין מאָל! . . . און אויך איצט, איבערלעבענדיג אין דעם זכרון נאָך אַמאָל יענע גליקליכע יאָהרען און אריבערעהענדיג צו די ווייטעריגע בעשרייבונגען, קוקט ער זיך אום צוריק מיט אַ שטילער בענקשאַפט און געזעגענט זיך אָפּ שוין אויף אייביג מיט זיינע גוטע יונגעלשע יאָהרען :

— זיי געזעגענט, קינדהייט!

